

การพัฒนาตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก
ของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

นางสาวนุชลิรี โคนหล่อ

สถาบันวิทยบริการ
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974 - 17 - 1231 - 6

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL STANDARD INDICATORS FOR
EXTERNAL QUALITY ASSESSMENT OF HOMESCHOOL

MISS NUCHSIRI KONLAW

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Educational Research

Department of Education Research

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2002

ISBN 974 - 17 - 1231 - 6

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การพัฒนาตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของ
การจัดการศึกษาโดยครอบครัว
โดย นางสาวนุชสีรี โค้นหล่อ
สาขาวิชา ศึกษาศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ชูโต

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

.....คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ สิ้นลารัตน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. นางลักษณ์ วิรัชชัย)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ชูโต)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุวิมล ว่องวานิช)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ)

วิทยาลัยศึกษาศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นุชสิริ โคนหล่อ : การพัฒนาตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก
การจัดการศึกษาโดยครอบครัว (A DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL
STANDARD INDICATORS FOR EXTERNAL QUALITY ASSESSMENT
OF HOMESCHOOL) อ.ที่ปรึกษา : รศ.นิศา ชูโต ; 180 หน้า. ISBN 974 - 17-1231 - 6

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกการจัดการศึกษาโดยครอบครัว เพื่อใช้ประกอบในการวางแผนการจัดการศึกษาและเป็นกรอบในการประเมินคุณภาพภายนอกตามบริบทของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว โดยการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกต การสัมภาษณ์อย่างลุ่มลึกและการศึกษาเอกสาร โดยใช้กรณีศึกษาจำนวน 4 ครอบครัวซึ่งจัดการศึกษาทางเลือกลงกล่าว การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย และการนำเสนอในรูปแบบการบรรยาย

ผลการวิจัยพบว่า ตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ควรประกอบด้วยตัวบ่งชี้ใน 4 ด้าน คือ

- (1) ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 8 ตัวบ่งชี้
- (2) ด้านกระบวนการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 2 ตัวบ่งชี้
- (3) ด้านพัฒนาการของผู้เรียน ประกอบด้วย 14 ตัวบ่งชี้
- (4) ด้านปัจจัยที่สนับสนุนในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 6 ตัวบ่งชี้

ข้อเสนอแนะสำหรับการประเมินคุณภาพภายนอกของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว คือ ผู้ประเมินจะต้องมีความเข้าใจบริบทของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว และวิธีการประเมินควรใช้วิธีการหลากหลายตามปรัชญา ความเชื่อของแต่ละครอบครัว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา.....วิจัยการศึกษา.....ลายมือชื่อนิติ.....
สาขาวิชา.....วิจัยการศึกษา.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา.....2545.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4283742027 : MAJOR EDUCATION RESEARCH

KEY WORD : HOMESCHOOL / ALTERNATIVE EDUCATION / QUALITY
ASSESSMENT / INDICATORS

NUCHSIRI KONLAW : A DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL
STANDARD INDICATORS FOR EXTERNAL QUALITY ASSESSMENT
OF HOMESCHOOL. THESIS ADVISOR : ASSOC.PROF. NISA XUTO,
180 pp. ISBN 974 - 17 - 1231 - 6

The purposes of this research were to develop the standard educational indicators for homeschool external quality assessment and to find out the useful information in planning and managing of external quality assessment of the homeschool. The data was collecting by observing, interviewing and document analysis of the four families who provide the home schools. The inductive analysis was used in processing in the data and was presenting in narrative form.

The findings revealed that the standard indicators for external quality assessment of home school should be based on 4 criteria :

- (1) Learning process which consisted of 8 indicators.
- (2) Management process which consisted of 2 indicators.
- (3) Students' development which consisted of 14 indicators.
- (4) Educational scaffolding agents for homeschool which consisted of 4 indicators

It is suggestion the homeschool external quality assessment evaluators should understand each homeschool background and motive. The variety of means in assessing of homeschool should applied according to the homeschool philosophy.

Department..... Education Research..... **Student' s signature**

Field of study..... Education Research..... **Advisor' s signature**

Academic year..... 2002..... **Co-advisor' s signature**.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความเมตตากรุณาจากรองศาสตราจารย์ นิสา ชูโต อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่คอยให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็นที่มีคุณค่ายิ่งต่องานวิจัย รวมทั้งติดตามการทำงานของผู้วิจัยอยู่ตลอดมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. นงลักษณ์ วิรัชชัย , รองศาสตราจารย์ ดร. สุวิมล ว่องวาณิช และอาจารย์ ดร. ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ ที่กรุณาเสียสละเวลามาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒนา สุวรรณเขตนิคม อาจารย์ ดร. อมรวิรัช นาคทรพร ที่มอบโอกาสให้ผู้วิจัยได้เก็บเกี่ยวประสบการณ์ในการทำงาน และนำมาใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ครอบครัว “ สบายใจ “ ครอบครัว “ ฟิงอุตม ” ครอบครัว “ พันธุ์โอสถ ” และครอบครัว “ ปรัชญพฤกษ์ “ ที่ให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยและต้อนรับผู้วิจัยด้วยความอบอุ่น

ขอกราบขอบพระคุณ คุณอรุณี สถานุพงษ์, คุณวัลลภ ตั้งคณาธิรักษ์ ,คุณยุทธชัย เจริญชัย และคุณผาณิต บุญมาก ที่ได้สละเวลาให้ผู้วิจัยสัมภาษณ์และเก็บข้อมูล

ขอกราบขอบพระคุณ คุณครูทองหล่อ - คุณครูสมชื่น ผิวเกลี้ยง ผู้อำนวยการโรงเรียนมารดาอุปถัมภ์ ที่ให้กำลังใจ และให้การสนับสนุนผู้วิจัยในทุกๆด้าน

ขอขอบคุณ จินต์ หญิง นพ นก ต้อย อ้อม พี่ๆ เพื่อนๆ และน้องๆ ภาควิชาวิจัยการศึกษา และคณะครูโรงเรียนมารดาอุปถัมภ์ ซึ่งให้กำลังใจตลอดจนความช่วยเหลือในด้านต่างๆแก่ผู้วิจัย

ขอขอบคุณ พต ที่เป็นกำลังใจ คอยดูแล ตลอดจนให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆตลอดระยะเวลาของการทำวิทยานิพนธ์

ท้ายที่สุดนี้ ขออุทิศความดีในส่วนของคุณรู้ของวิทยานิพนธ์ให้กับคุณพ่อ คุณแม่ ครูอาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนผู้วิจัยมา

นุชลิรี โคนหล่อ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	5
ขอบเขตการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
ความหมายรูปแบบของการจัดการศึกษาทางเลือก.....	7
ความหมาย รูปแบบ หลักสูตร การวัดและประเมินผล	
การจัดการศึกษาโดยครอบครัว.....	15
ความหมาย แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้ทางการศึกษา	
มาตรฐานการศึกษา องค์ประกอบของมาตรฐานการศึกษา.....	22
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว.....	36
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	44
การศึกษาก่อนลงภาคสนาม.....	44
การเลือกกรณีศึกษา.....	46
การเตรียมตัวทำงานภาคสนามของผู้วิจัย.....	49
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	50
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	50

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3	วิธีดำเนินการวิจัย (ต่อ)
	การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล..... 51
	การวิเคราะห์ข้อมูล..... 52
	การพัฒนาตัวบ่งชี้..... 52
	การนำเสนอข้อมูล..... 52
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 53
5	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ..... 81
	รายการอ้างอิง..... 94
	ภาคผนวก..... 97
	ภาคผนวก ก
	กรณีศึกษาที่ 1 ครอบครัว “ ฟิ่งอุดม”..... 99
	กรณีศึกษาที่ 2 ครอบครัว “ สบายใจ” 112
	กรณีศึกษาที่3 ครอบครัว “ พันธุ์โอสด”..... 136
	กรณีศึกษาที่4 ครอบครัว “ปรัชญพฤษ์”..... 146
	ภาคผนวก ข
	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับ
	การจัดการศึกษาโดยครอบครัว..... 158
	ภาคผนวก ค
	ร่างกฎกระทรวงการจัดการศึกษา
	โดยครอบครัว..... 169
	ภาคผนวก ง
	หนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัย..... 174
	ภาคผนวก จ
	รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ..... 178
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์ 180

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว.....	40
2	ภูมิหลังและจุดเริ่มต้นของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว.....	54
3	หลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอนของ การจัดการศึกษาโดยครอบครัว.....	55
4	การวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาโดยครอบครัว.....	57
5	แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานและการประเมินคุณภาพภายนอก ของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว.....	58
6	ตัวบ่งชี้เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว.....	79
7	การเปรียบเทียบมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการจัดการศึกษาโดยครอบครัว.....	83

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ หมวด ๕ แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา ๘๑ ได้มีบทบัญญัติไว้ว่า รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาศึกษาวิจัยและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ

ในการนี้เพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ออกพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทของการปฏิรูปการศึกษา และเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคม ได้เปิดโอกาสและเอื้ออำนวยต่อการส่งเสริมบทบาทของสังคมในทุกส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาเป็นระบบและรูปแบบการศึกษาที่มีความหลากหลายและสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นจริงมากขึ้นรวมทั้งได้เปิดโอกาสให้ครอบครัวได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษา ดังปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ หมวดที่ 3 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา มาตราที่ 12 ความว่า

“ นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ครอบครัว ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรอาชีพ สถาบันการศึกษา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง “

นับว่าเป็นโอกาสที่ดีในการที่ให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ได้มีบทบาทเข้ามาจัดการศึกษาและนอกจากการให้สิทธิในการจัดการศึกษาแล้ว รัฐยังให้สิทธิประโยชน์ครอบครัวที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวที่จัดการศึกษาจะได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนดเป็นการเปิดทางเลือกของการจัดการศึกษาที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง สามารถจัดการศึกษาในบ้านหรือการจัดการศึกษาในครอบครัว

การจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Homeschool) เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาที่แตกต่างจากการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นด้านกาหนดเนื้อหาที่เรียน กิจกรรม การเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล สารและกระบวนการเรียนรู้ต่างๆที่จัดขึ้น เป็นไปในทางตอบสนองต่อปรัชญา ทักษะ ความเชื่อ ความสนใจ ความต้องการหรือปัญหาของแต่ละครอบครัว มีความยืดหยุ่นเป็นอิสระมากกว่าการศึกษาในระบบโรงเรียน ความสำเร็จของการศึกษา อยู่การเป็นหน่วยการศึกษาขนาดเล็ก ที่สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบตัวต่อตัวและผสมผสานไปกับวิถีการดำเนินชีวิต มุ่งไปที่การพัฒนาศักยภาพเด็กเป็นรายบุคคล อย่างพยายามให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ ความต้องการที่มีอยู่จริง(ยุทธชัย เกลิมชัย, 2543) การจัดการศึกษาโดยครอบครัวมีข้อได้เปรียบกว่าการจัดการศึกษาโดยทั่วไป โดยที่พ่อแม่ ผู้ปกครองจะมีเวลาอยู่กับลูกเต็มที่ ความรัก ความอบอุ่นระหว่างพ่อแม่ลูกย่อมแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น (Hamiton, 1997) นอกจากนี้พ่อแม่ ผู้ปกครองมีโอกาสเลือกและปรับแนวทางการจัดหลักสูตรและการสอนให้เหมาะกับแบบแผนชีวิต ความเชื่อตลอดจนความต้องการและความพร้อมของลูกได้อย่างยืดหยุ่น การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ลงมือปฏิบัติจริง เป็นไปได้ง่ายขึ้นในบรรยากาศของครอบครัว ที่สามารถจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ทั้งในและนอกบ้านได้อย่างมากมาย

การจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นการศึกษาที่เน้นพัฒนาการตามความต้องการของเด็กเป็นรายบุคคล ทำให้เด็กเป็นบุคคลที่มีพลัง ความสามารถ ในขณะที่การศึกษาในโรงเรียนเป็นการศึกษาที่เน้นความต้องการกลางๆของเด็กวัยนั้นๆ กฎระเบียบบังคับให้ต้องปฏิบัติตามเกณฑ์ที่เหมาะสมเกิดความสัมพันธ์ที่มีกรอบบังคับ ซึ่งเกิดความบีบคั้นสำหรับเด็กบางคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับรู้เกี่ยวกับตนเองอันเป็นเครื่องสะท้อนถึงพัฒนาการทางสังคม ซึ่งปรากฏว่าเด็กที่ได้รับการศึกษาโดยครอบครัวมีการรับรู้เกี่ยวกับตนเองที่สูงกว่าเด็กที่อยู่ในระบบโรงเรียน (Stoughอ้างถึงในAieX, 1992)

จากการศึกษาวิจัยพบว่าเด็กที่ได้รับการศึกษาโดยครอบครัวจะมีปัญหาทางด้านพฤติกรรมน้อยกว่าเด็กที่อยู่ในโรงเรียน (Shyers อ้างถึงใน Karl, 1992) นอกจากนี้ยังพบอีกว่าเด็กที่ได้รับการศึกษาโดยครอบครัวจะได้รับคะแนนอยู่ในเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 84 จากแบบวัดพฤติกรรมซึ่งใช้ในการประเมินทักษะทางสังคมและการสื่อสาร ทักษะที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ในขณะที่เด็กที่อยู่ในโรงเรียนได้รับคะแนนในเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 27 เท่านั้น (Smedley อ้างถึงใน Karl, 1992)

ปัจจุบันการจัดการศึกษาโดยครอบครัวหรือการจัดการศึกษาในบ้าน(Homeschool) แพร่หลายมากขึ้นในหลายประเทศ ซึ่งปัจจัยที่จุดกระแสการศึกษาทางเลือกแบบนี้ขึ้นโดยสรุปมี 5 ประการ (อมรวชิษฐ์ นาครทรรพ , 2543) ได้แก่ (1) ปัญหาความไม่เหมาะสมของการจัดการศึกษาที่รัฐจัดให้ การจัดการศึกษากระแสหลักที่สร้างความทุกข์ให้กับผู้เรียน จากระบบการเรียนการสอนที่แห้งแล้ง เน้นการจดจำ การแข่งขัน (2) ความเสื่อมศรัทธาในระบบการศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ที่ทำให้พ่อแม่ จำนวนไม่น้อยเริ่มรู้สึกถึงความต้องการที่จะเข้ามาจัดการศึกษาของลูก

หลานด้วยตนเอง (3) ปัญหาเด็กและเยาวชนตลอดจนความรุนแรงในโรงเรียนที่เพิ่มขึ้นทุกวัน ทำให้พ่อแม่รู้สึกมั่นใจในโรงเรียนน้อยลงตามลำดับ (4) ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีทางการศึกษา ที่ได้เจริญรุดหน้าไปมาก การเรียนด้วยตนเองผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์และมัลติมีเดียมีความเป็นไปได้มากขึ้น และราคาถูกลง (5) ประสิทธิภาพและความเชื่อทางการศึกษาส่วนบุคคลของพ่อแม่ บังคับสำคัญอยู่กับภูมิหลังเกี่ยวกับแรงจูงใจของพ่อแม่ที่เข้ามาจัดการศึกษา

จากรูปแบบการศึกษาตามบรรทัดฐานเดิมของสังคมที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง ใฝ่หวังใจให้โรงเรียนเป็นผู้จัดการศึกษา อาจเนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจที่พ่อแม่ ต้องทำงาน ไม่มีเวลาในการจัดการศึกษาให้ลูก มาสู่การศึกษาทางเลือกที่พ่อแม่ หลายครอบครัวมีเวลาและมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองที่จะจัดการศึกษาให้แก่ลูกที่บ้าน ประกอบกับสภาพแวดล้อมที่ช่วยเสริมการศึกษาแก่เด็กเกิดขึ้นมากมาย ไม่ว่าจะเป็นด้านกิจกรรมหรือสถานที่สำหรับการเรียนรู้แบบใหม่ เช่น พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ พิพิธภัณฑ์เด็ก ทำให้พ่อแม่ที่จัดการศึกษาแน่ใจว่าการศึกษาลูกที่ตนตัดสินใจเลือกนั้นเป็นประโยชน์ในการให้เด็กได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพได้ดีกว่าการศึกษาที่จัดในระบบโรงเรียน

จากปัญหาที่เกิดจากการศึกษากระแสหลักดังกล่าวซึ่งก่อให้เกิดกระแสการศึกษาทางเลือกคือ การจัดการศึกษาโดยครอบครัวตามมา การตัดสินใจที่จะจัดการศึกษาโดยครอบครัว เกิดจากเหตุผลที่หลากหลาย บางครอบครัวเกิดจากความต้องการให้ลูกได้เรียนรู้อย่างอิสระ บางครอบครัวเกิดจากเหตุผลทางด้านศาสนา บางครอบครัวเกิดจากแนวคิดในการจัดการศึกษาโดยเน้นความสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก ฯลฯ แต่ทุกคนมีความเชื่อว่าพวกเขากำลังทำสิ่งที่ดีที่สุดให้แก่ลูก (Shearer, 1997)

การที่รัฐได้เปิดโอกาสให้ครอบครัวได้มีสิทธิในจัดการศึกษา รัฐจึงจำเป็นต้องมีระบบกำกับติดตาม เพื่อจะดูแล คุณภาพของการจัดการศึกษา โดยมีการกำหนดให้ทุกสถานศึกษาทุกแห่งจะต้องมีการประเมินคุณภาพภายนอก ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวดที่ 6 ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตราที่ 49 ความว่า

“ ให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษาและประเมินคุณภาพการศึกษา มีฐานะเป็นองค์กรมหาชน ทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความมุ่งหมายและ แนวการจัดการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนดไว้ ในพระราชบัญญัตินี้ให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปีนับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน “ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

ดังนั้นสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการพัฒนามาตรฐานการศึกษา เพื่อให้ได้มาตรฐานการศึกษาเฉพาะระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เป็นมาตรฐานกลางของประเทศสำหรับเทียบเคียงเพื่อประเมินความ

สำเร็จของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและเป็นแนวทางให้หน่วยงานและสถาบันการศึกษาต่างๆ มุ่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน เป็นการสร้างเอกภาพเชิงนโยบาย มีแกนร่วม แต่ให้มีความหลากหลายในรายละเอียดหรือความหลากหลายในเชิงสถาบัน โดยเปิดโอกาสให้แต่ละสถาบันและหน่วยงานได้มีการกำหนดเป้าหมายเฉพาะและพัฒนาคุณภาพของตนเองอย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของการประเมินผลทางการศึกษา

มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของการจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่สำนักงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและบุคคลหลายกลุ่มพัฒนาขึ้นนั้น มีสาระสอดคล้องกับความมุ่งหมายและหลักการ รวมทั้งแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นสำคัญ โดยมีทั้งหมด 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543)

(1) มาตรฐานด้านผู้เรียน มี 12 มาตรฐาน 38 ตัวบ่งชี้ เน้นพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยมุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความสามารถตามศักยภาพ และมีความสุข

(2) มาตรฐานการศึกษาด้านกระบวนการ มี 6 มาตรฐาน 29 ตัวบ่งชี้ เน้นในด้านกระบวนการบริหารจัดการ และกระบวนการจัดการเรียนการสอน

(3) มาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัย มี 9 มาตรฐาน 24 ตัวบ่งชี้ เป็นการกำหนดคุณลักษณะหรือสภาพความพร้อมของผู้บริหาร ครู หลักสูตร อาคารสถานที่ และชุมชน

อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นการจัดการศึกษาที่แตกต่างไปจากการจัดการศึกษาโดยทั่วไป เพราะการจัดการศึกษาโดยครอบครัวจะเน้นที่ตัวผู้เรียนเป็นหลัก ดังนั้นมาตรฐานและตัวบ่งชี้จึงแตกต่างไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียน โดยเฉพาะมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารจัดการ มาตรฐานด้านความพร้อมของผู้บริหาร อาคารสถานที่ ตัวบ่งชี้ต้องมีลักษณะเป็นตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมกับบริบทของการจัดการศึกษาโดย ครอบครัว ดังนั้นในการประเมินมาตรฐานการศึกษาเพื่อรับรองคุณภาพภายนอก จะต้องมีการพัฒนาตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมกับบริบทของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว เพื่อให้มีความชัดเจนและสอดคล้องในทางปฏิบัติและพัฒนาส่งเสริมคุณภาพการศึกษามากยิ่งขึ้น

จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ของ การจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Homeschool) เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาสำหรับใช้เป็นส่วนประกอบในการวางแผนจัดการศึกษาและเป็นกรอบในการประเมินคุณภาพการศึกษาในบริบทของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Homeschool) ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ของการจัดการศึกษา โดยครอบครัว (Homeschool)

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดในการพัฒนาตัวบ่งชี้จากการสังเคราะห์มาตรฐาน จากหน่วยงานต่างๆของไทยและมาตรฐานการศึกษาของต่างประเทศ ประกอบกับการวิเคราะห์จาก เอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แบ่งมาตรฐานการศึกษออกเป็น 3 ด้าน คือมาตรฐานด้านผลผลิตที่พึง ประสงค์ (output) มาตรฐานด้านกระบวนการ(process)และมาตรฐานด้านปัจจัยที่จำเป็น(input)

2.. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ที่จัดการศึกษาโดยครอบครัว(Homeschool)

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การจัดการศึกษาโดยครอบครัว หมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้ถูกวางแผนและจัด ขึ้น สำหรับเด็กที่เป็นสมาชิกของครอบครัว ประกอบด้วย (1) การจัดการศึกษาที่พ่อ แม่ ผู้ปกครอง เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง เป็นการจัดการศึกษาเองทั้งหมด หรือโดยมีข้อตกลงจัดการศึกษา ร่วมกันระหว่างครอบครัวกับโรงเรียน (2) สาระและกระบวนการเรียนรู้ต่างๆที่จัดขึ้น เป็นไปในทางตอบสนองต่อปรัชญา ทศนะ ความเชื่อ ความสนใจ หรือ ปัญหาของแต่ละครอบครัว (3) เป็นการจัดการศึกษามุ่งไปที่การพัฒนาศักยภาพเด็กเป็นรายบุคคล ให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และ ความต้องการที่มีอยู่จริง

ตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่บอกลักษณะลักษณะของมาตรฐานการศึกษาตามบริบทของการจัดการศึกษา โดยครอบครัว ซึ่งพัฒนามาจากการศึกษาเอกสาร การสอบถามความคิดเห็น และ การศึกษาภาค สหนาม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบกระบวนการในการพัฒนาตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Homeschool) อันจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวต่อไป

2. ทำให้ทราบถึงตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Homeschool) เพื่อใช้เป็นส่วนประกอบในการวางแผนจัดการศึกษาและเป็นการรอบในการประเมินคุณภาพภายนอกตามบริบทของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ตอน ตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ความหมาย รูปแบบของการจัดการศึกษาทางเลือก

ตอนที่ 2 ความหมาย รูปแบบ หลักสูตร และการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษา โดยครอบครัว

ตอนที่ 3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับตัวบ่งชี้ทางการศึกษา ความหมายและ องค์ประกอบของมาตรฐานการศึกษา

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

ตอนที่ 1 ความหมาย รูปแบบของการจัดการศึกษาทางเลือก

ในอดีตการศึกษาของไทยยังไม่มี การจัดระบบเป็นโรงเรียนตามแบบตะวันตกดังเช่นปัจจุบัน คนไทยได้รับการศึกษาผ่าน วัด บ้าน หรือ ราชสำนัก ทั้งนี้ตามแต่ฐานะของตน ต่อมาในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับประชาชนขึ้นตามกระแสความคิดที่มีอิทธิพลในสังคมยุคนั้นคือ การรับราชการเพื่อเป็นขุนนาง เป้าหมายของการศึกษาในขณะนั้น จึงมุ่งตอบสนองความต้องการของสังคมมากกว่าการแสวงหาคำตอบต่อความหมายของชีวิต

หลักสูตรการศึกษากำหนดโดยผู้ใหญ่ โดยให้เด็กทำตามที่ผู้ใหญ่กำหนด ซึ่งส่งผลให้เด็กไม่รู้จักคิดสร้างสรรค์ ในช่วงปลายปี 2533 เรื่องการพัฒนาเด็กได้รับความสนใจจากพ่อแม่ยุคใหม่อย่างมาก ประกอบกับการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นไปอย่างเชื่องช้าและเต็มไปด้วยข้อจำกัด เด็กถูกผลักดันเข้าสู่การแข่งขันอย่างรุนแรง การศึกษาในระบบโรงเรียนปรากฏภาพของความล้มเหลวตกต่ำถึงขีดสุด ทำให้เกิดการศึกษาในรูปแบบอื่นๆที่แตกต่างจากระบบการศึกษาแบบเดิม เป็นการศึกษาทางเลือกในที่สุด

ความหมายของการศึกษาทางเลือก

พิภพ ชงไชย (2543) ได้ให้ความหมายของการศึกษาทางเลือกไว้ว่า การศึกษาทางเลือกคือ ระบบการจัดการศึกษาที่หลากหลาย ที่ขึ้นอยู่กับรากฐานของศาสนธรรม รากฐานทางปัญญา รากฐาน

ทางจิตวิทยา เพื่อพัฒนาให้เด็กเจริญเติบโตตามศักยภาพในธรรมชาติของเด็ก โดยเน้นที่ความสุข และการอยู่ร่วมกันแบบสันติ ซึ่งเป็นอุดมการณ์ของมนุษยชาติที่มีอยู่ในตัวพ่อแม่เด็กทุกชนชั้น แต่ที่ผันแปรไปเพราะการขึ้นนำของระบบการเมืองและระบบเศรษฐกิจที่เต็มไปด้วยนักการเมือง และนักธุรกิจ ที่เห็นแก่ตัวและลุแก่อำนาจอันประกอบกันเป็นชนชั้นปกครอง ที่ร่วมกันสร้างความอยุติธรรม

พร พันธุ์โอสถ (2543) กล่าวถึงความหมายของการจัดการศึกษาทางเลือกไว้ว่า การศึกษาทางเลือก คือ การศึกษาที่มีเป้าหมาย เพื่อการพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งกายและวิญญาณ

แนวคิดการศึกษาทางเลือก

การศึกษาทางเลือกมีแนวคิดอยู่บนพื้นฐานทางจิตวิทยา ปรัชญาและศาสนธรรม มนุษยธรรม และชุมชนที่หลากหลาย

ในทางจิตวิทยามีแนวคิดตั้งแต่ มอนเตสซอรี วอลดอล์ฟ นีโอฮิวแมนนิส

ในทางศาสนธรรม ศาสนาลำคัญๆของโลก ล้วนมีหลักทางการศึกษา ทั้งรูปแบบและเนื้อหาสาระ

ในทางมนุษยธรรม มีแนวคิดด้านสิทธิมนุษยชน สิทธิสตรี สิทธิเด็ก และการอยู่ร่วมกัน โดยไม่แบ่งแยก สีผิว เชื้อชาติ ภาษา และศาสนา ตลอดจนวัฒนธรรม

ในเรื่องของชุมชน แต่ละชุมชนมีความประสงค์จะสร้างชุมชนใหม่ที่ไม่ตกอยู่ที่อิทธิพลของกระแสทุนนิยมโลก โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือ เรียนรู้ชุมชนของตนเอง เพื่อกำหนดเอกลักษณ์ของชุมชนและการพึ่งพาตนเอง

รูปแบบการศึกษาทางเลือก

รูปแบบการศึกษาทางเลือกจะเป็นรูปแบบที่หลากหลาย ไม่ยึดติดกับระบบโรงเรียนแบบเดิม การศึกษาในครอบครัว การศึกษาในชุมชน การศึกษาในธรรมชาติ และการศึกษาในโรงเรียน ต่างก็เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการศึกษาทางเลือก

รูปแบบการจัดการศึกษาจะมีความยืดหยุ่นและหลากหลาย โดยจัดให้สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียน และกระบวนการเรียนรู้รวมทั้งเนื้อหาสาระที่เรียน

หากพิจารณารูปแบบการเรียนการสอนของสถานศึกษาทางเลือกจะเห็นว่า สถานศึกษาทางเลือกมีรูปแบบการจัดองค์กร และการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย จนสามารถจัดเข้าได้กับทั้ง 3 ระบบ การศึกษากล่าวคือ บางแห่งจัดเป็นการศึกษาในระบบ มีโรงเรียนแบบเต็มรูปแบบของตนเอง ในขณะที่หลายๆแห่งเป็นการศึกษานอกระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัย นอกจากนี้สถานศึกษาบางแห่งมีศักยภาพเพียงพอที่จะจัดการศึกษาทั้งสามระบบด้วยตนเอง

กลุ่มที่จัดการศึกษาทางเลือก

พร พันธุ์เอสถ (2543) ได้จำแนกกลุ่มที่จัดการศึกษาทางเลือกเป็น 5 กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้

1. กลุ่มนวัตกรรมทางการศึกษา

เป็นกลุ่มที่นำแนวทางการศึกษาใหม่ๆ มาสู่สังคมไทยจัดว่าเป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุด มีการดำเนินงานอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ แต่ละกลุ่มมีแนวคิดของตนเอง สถานศึกษาในกลุ่มนี้ได้แก่

โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2522 โดยพิภพ - รัชนี ธงไชย โรงเรียนหมู่บ้านเด็กใช้แนวทางของโรงเรียนซัมเมอร์ฮิลล์ แห่งประเทศอังกฤษที่ก่อตั้งโดย เอ.เอส.นิล ซึ่งมีหลักการให้ความสำคัญกับเสรีภาพและประชาธิปไตย มีความเชื่อว่าเด็กจะเรียนรู้ได้ ถ้าเด็กพร้อมที่จะเรียน ดังนั้นจึงให้อิสระภาพแก่เด็กในการเลือกกิจกรรมต่างๆ โดยอยู่บนพื้นฐานของการเคารพสิทธิของผู้อื่น นอกจากนี้โรงเรียนหมู่บ้านเด็กยังได้นำหลักการจากพระพุทธศาสนา มาปรับใช้กับแนวคิดแบบซัมเมอร์ฮิลล์และเกษตรกรรมธรรมชาติอีกด้วย

เนื่องจากโรงเรียนหมู่บ้านเด็กเป็นโรงเรียนแห่งแรก ซึ่งเริ่มดำเนินการจัดการศึกษาทางเลือกขึ้นในประเทศไทย รวมทั้งเห็นถึงความสำคัญของเสรีภาพและความหลากหลายทางการศึกษา โรงเรียนหมู่บ้านเด็กจึงจัดให้มีโครงการการศึกษาที่บ้านขึ้น โดยเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองที่ต้องการจัดการศึกษาให้กับบุตรหลานของตน สามารถนำเด็กมาลงทะเบียนเป็นนักเรียนในสังกัดโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก ปัจจุบันมีเด็กที่สังกัดโครงการการศึกษาที่บ้านของโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก ประมาณ 40 คน

นอกจากนี้โรงเรียนหมู่บ้านเด็กยังมีโครงการร่วมกับอีกหลายหน่วยงาน เช่นบ้านทอฝัน กาญจนบุรี บ้านสวนเด็ก ชัยภูมิ ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้จะรับเด็กจากโรงเรียนหมู่บ้านเด็กไปดูแลและมีการประสานงานกับโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก ทั้งในทางงบประมาณและการร่วมมือกันทำงาน

โรงเรียนสัมมาสิกขา แนวความคิดของโรงเรียนในกลุ่มนี้คือ ศิลเด่น เป็นงาน ชาวนิวชา เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นโดยกลุ่มและชุมชนสันติอโศก ซึ่งดำเนินชีวิตตามแนวคิดของท่านสมณะโพธิรักษ์ ความคิดแรกเริ่มเกิดจากเห็นผลเสียของการจัดการศึกษาแบบดั้งเดิม จึงจัดตั้งเป็นโรงเรียนพึ่งตนเองขึ้นมาโดยการร่วมมือร่วมใจของชุมชน เพื่อให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนโดยให้ความสนใจต่อเรื่อง คุณธรรม จริยธรรม การพึ่งพาตนเอง ไปสู่การช่วยเหลือของชุมชนและสังคมภายนอก การเรียนรู้ในหลายๆ ส่วนจะเป็นการลงมือปฏิบัติที่ใช่วิธีคิดใหม่ เช่นการเกษตรปลอดสารพิษ ที่เด็กนักเรียนเป็นผู้ลงมือทำจนเกิดผลผลิตเพื่อเลี้ยงตนเอง ไม่เป็นภาระต่อญาติพี่น้องและยังสามารถเกื้อหนุนชุมชน กระทั่งยังนำส่วนที่เหลือไปจำหน่ายต่อสังคมภายนอกในราคาถูก ครูของสันติอโศกจะต้องเป็นแบบอย่างแก่เด็ก มีคุณธรรมประจำตน ครูได้รับการดูแลจากชุมชน และสมัครใจไม่รับเงินเดือน

โรงเรียนสัตยาไส โรงเรียนสัตยาไสให้ความสำคัญอย่างมากกับการพัฒนามนุษย์ในด้านคุณธรรมไปพร้อมกับความรู้ เพราะตระหนักว่าในความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จะต้องมีสำนึกทางจิตวิญญาณ มีอุปนิสัยที่ดีงามควบคู่ไปด้วย

โรงเรียนสัตยาไสเห็นว่า การที่นักเรียนจะสามารถดำรงความดีงามในใจตนได้นั้นครูจะต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่นก่อน ครูจะต้องมีคุณธรรมจึงสามารถบ่มเพาะเด็กนักเรียนให้มีคุณธรรมได้

โรงเรียนสัตยาไส จัดตั้งขึ้นโดยได้รับแรงบันดาลใจจากท่านศรีสัตยาไส บาบา และให้ความเคารพในทุกศาสนา เด็กนักเรียนมีอิสรภาพที่จะนับถือศาสนาใดก็ได้ โรงเรียนได้จัดสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนาให้กับเด็ก เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กแต่ละคนได้มีโอกาสปฏิบัติตามประเพณีทางศาสนาของตน

ปัจจุบันมีโรงเรียนก่อตั้งขึ้น โดยท่านศรีสัตยาไส บาบา อยู่ในประเทศออสเตรเลีย แอฟริกาใต้ สหรัฐอเมริกา ฯลฯ สำหรับในประเทศไทย ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2535 โดยดร. อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา และคณะ

อนันตมรรค หรือที่รู้จักในเมืองไทยว่า นีโอ - ฮิวแมนนิสต์ ผู้ให้กำเนิดแนวคิดนี้ คือ พี.อาร์.ซาคาร์ ชาวอินเดีย โดยมีแนวคิดแบบขยายจิตใจ ให้มีความรัก และเอาใจใส่ดูแลทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาล ทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต รวมทั้งใช้ชีวิตอย่างกลมกลืนกับธรรมชาติ

กลุ่มที่ใช้แนวทางอนันตมรรค หรือ นีโอ - ฮิวแมนนิสต์ ในไทยก็คือ มูลนิธิรวมมนุษยธรรม ตั้งอยู่ที่ถนนรามคำแหง กรุงเทพมหานคร และมีหน่วยงานที่ทำงานกับเด็กอยู่ 2 แห่ง คือที่ อ. สังขละบุรี จ. กาญจนบุรี กับสวนเด็กอานันต์ - ศยามะ ที่ อ.พะโต๊ะ จ. ชุมพร ซึ่งมีเด็กในความดูแลประมาณ 70คน เด็กเหล่านี้เป็นเด็กด้อยโอกาสที่รับมาจากมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก มูลนิธิคุ้มครองเด็กและกรมประชาสงเคราะห์ งบประมาณในการดำเนินการของสวนเด็กอานันต์ - ศยามะ ส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กและมูลนิธิคุ้มครองเด็ก

นอกจากนี้ยังมีอีกกลุ่มที่นำบางส่วนของแนวทางนี้ มาประยุกต์ใช้กับระบบการศึกษาของไทย คือ โรงเรียนอมาตยกุล ซึ่งก่อตั้งโดย ดร.เกียรติวรรณ อมาตยกุล

แนวพุทธธรรมประยุกต์ ปัจจุบันมีกลุ่มที่ทำงานด้านการศึกษาและพัฒนาเด็ก ให้ความสำคัญกับการนำพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้อยู่หลายกลุ่มด้วยกัน แต่ละกลุ่มก็มีทิศทางที่แตกต่างกันไปตามความรู้ ความเข้าใจของตน เช่น ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิตร โรงเรียนมีนประสาท ในต่างจังหวัดก็มี บ้านสวนเด็ก - ชุมชนสายรุ้ง ที่ท่ามะไฟหวานอ.แก่งคร้อ จ.ชัยภูมิ ซึ่ง อิสรา คองคาร์ตันกุล เป็นผู้เริ่มต้น

การศึกษาแนววลดอร์ฟ กลุ่มนี้มีจุดเน้นที่การเข้าใจในตนเอง และเข้าใจพัฒนาการของเด็ก มุ่งบ่มเพาะความเป็นมนุษย์ในตัวเด็ก ปลูกความสามารถที่ซ่อนเร้นในตัวเด็กให้ปรากฏออกมา เพื่อเด็กจะเติบโตขึ้นอย่างสร้างสรรค์ มีอิสระทางปัญญา รู้จักตนเอง รู้จักโลก (จันทร์เพ็ญ พันธุ์โอสถ, 2541)

โรงเรียนวลดอร์ฟแห่งแรกเกิดขึ้นในเยอรมันประมาณ 80 กว่าปีมาแล้ว (คศ. 1919) บนรากฐานของมนุษย์ปรัชญา (Antroposophy) ตามทัศนะของ ดร. รูดอล์ฟ สไตเนอร์ ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับศาสตร์ต่างๆที่เกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ ได้แก่ การแพทย์ ฆาตกรรม สถาปัตยกรรม เกษตรกรรม ธนการชุมชน วิทยาศาสตร์ธรรมชาติแบบเกอเธ่ ศิลปะบำบัด จิตวิทยาการแนะแนวแบบร่วมมือ เป็นต้น การศึกษาแนววลดอร์ฟนี้ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย อาจถือได้ว่าเป็นกลุ่มการจัดการศึกษาที่ได้รับผลสำเร็จกลุ่มหนึ่ง

แก่นแท้ของการศึกษาแบบวลดอร์ฟเห็นว่า วิถีทางสูงสุดจะต้องเป็นไปเพื่อพัฒนามนุษย์ผู้มีอิสระทางความคิด ผู้สามารถกำหนดเป้าหมายและทิศทางของชีวิตได้ด้วยตนเอง คุณค่าที่ ลึกล้ำ และเป็นสากลที่สุดของมนุษย์จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ การศึกษานำมาซึ่งความสมดุลระหว่างความสามารถในการคิด รู้ลึก และมุ่งมั่น ซึ่งดำรงอยู่ในตัวเด็กแต่ละคน การศึกษาคือบูรณาการอันผสมผสานกลมกลืนระหว่างสมรรถภาพ 3 ประการของมนุษย์ดังกล่าว โดยที่เป้าหมายอยู่ที่การพัฒนาปัจเจกชนผู้เป็นอิสระทางปัญญาขึ้นมา

เป้าหมายการศึกษาของวลดอร์ฟ มุ่งหวังจะพัฒนามนุษย์ให้เป็น

- ผู้มีความคิดแยกกาย มีพลัง และสร้างสรรค์
- ผู้ที่มีความรู้สึกภายในจิตใจซึ่มวานไปด้วยความเมตตากล้าหาญและใฝ่รู้
- ผู้ที่มีความมุ่งมั่นอย่างแน่วแน่ สามารถที่จะไปบรรลุภารกิจแห่งชีวิตที่เขาได้เลือกสรรด้วยตนเอง

สำหรับโรงเรียนวลดอร์ฟแล้วความสำเร็จของการศึกษา ไม่อาจวัดได้เพียงจากการดูว่า นักเรียนเรียนรู้และทำอะไรได้บ้าง แต่ที่สำคัญไ้ยิ่งกว่าก็คือ เขาเหล่านั้นเติบโตไปเป็นมนุษย์เช่นไร

การศึกษาแบบวลดอร์ฟให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่สอดคล้องไปกับพัฒนาการตามวัย ทั้งกายและวิญญาณของเด็ก กล่าวโดยสรุปดังนี้

ช่วงแรกเกิดถึง 7 ปี การเรียนรู้มาจากการกระทำ และการเลียนแบบ ต้องให้เด็กเรียนรู้โลกในฐานะแห่งความดี เพื่อความภูมิใจที่จะดำรงตนอยู่ในโลกนี้

ช่วงวัย 7-14ปี ความคิดของเด็กมีลักษณะเป็นจินตภาพมากกว่าเป็นนามธรรมหรือมโนคติ ต้องการเรียนรู้อย่างมีชีวิตชีวา มีจังหวะแบบแผน มีความสมดุลระหว่างการได้ฟัง ได้ดู กับกิจกรรมที่เด็กลงมือทำ ในโลกแห่งจินตนาการและความงาม

ช่วงวัย 14 - 21 ปี เด็กจะเริ่มคิดอย่างเป็นนามธรรมและมีวิจารณ์ญาณของตนเอง มีความละเอียดอ่อนและอ่อนไหวทางอารมณ์ค่อนข้างสูง การเรียนรู้ในวัยนี้จะผ่านการคิด พิจารณา จนเกิดปัญญา จนสามารถเข้าถึงโลกของความเป็นจริงได้

เมื่อพัฒนาการระยะที่สามสิ้นสุดลง รูปร่าง จิตใจและจิตวิญญาณก็จะปรับระดับสมดุลกัน หากได้รับการนำทางอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับพัฒนาการตามวัยในทุกช่วงระยะที่ผ่านมา ก็จะบรรลุภาวะผ่านการเตรียมพร้อมสำหรับชีวิต พร้อมทั้งจะก้าวสู่ความเป็นผู้ใหญ่อย่างแท้จริง ทั้งด้วยความสามารถในการคิด ความรู้สึก และเจตนาธรรม ที่ถูกทำนองคลองธรรม

ตัวอย่างการศึกษาแนวออลดอร์ฟในสังคมไทย ได้แก่ มูลนิธิออลดอร์ฟปัญญาภัย ซึ่งดำเนินการโดย นายแพทย์พร พันธุ์โอสถ นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนอนุบาลบ้านรักลูก โรงเรียนไตรทักษะคุณย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิตร ที่พยายามนำบางส่วนของประยุกต์ใช้ตามเงื่อนไขของตน

การศึกษาแบบมอนเตสซอรี เป็นกลุ่มการศึกษาที่มีความเชื่อว่า การให้ความรู้แก่เด็กต้องเป็นไปตามความต้องการและธรรมชาติของเด็ก

การสอนแบบมอนเตสซอรี เป็นรูปแบบการสอนแบบหนึ่งที่เหมาะสมกับเด็ก ทั้งเด็กพิเศษและเด็กปกติ Dr. Montessori เป็นผู้ริเริ่มการจัดการเรียนการสอน สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา (Mentally Retarded Children) โดยใช้วิธีการที่คิดขึ้นเองจนประสบผลสำเร็จ และได้พัฒนาวิธีการสอนต่อมาจนสมบูรณ์แบบ เพื่อใช้เป็นวิธีสอนสำหรับเด็กโดยทั่วไป

ปรัชญาและหลักการสอนแบบมอนเตสซอรี

1. เด็กต้องได้รับการยอมรับนับถือ เด็กจะต้องได้รับการยอมรับนับถือในสภาพที่แตกต่างกันไปจากผู้ใหญ่ เราต้องยอมรับนับถือเด็กในลักษณะเฉพาะของเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ควรจัดการศึกษาให้เด็กแต่ละคนตามความสามารถ และความต้องการตามธรรมชาติของเขา โดยพัฒนาการสอนให้สัมพันธ์กับพัฒนาการของเด็ก

2. เด็กมีจิตที่ซึมซาบได้ Dr.Montessori เชื่อว่ามนุษย์เราเป็นผู้ให้กำเนิดการศึกษาแก่ตนเอง และเปรียบจิตของเด็กเหมือนกับฟองน้ำ ซึ่งจะซึมซาบข้อมูลจากสิ่งแวดล้อม เด็กใช้จิตในการหาความรู้ ซึมซาบเอาสิ่งต่างๆเข้าไปในจิตของตนเอง (The Absorbent Mind) กระบวนการนี้จะเห็นได้ชัดจากการที่เด็กสามารถเรียนภาษาแม่ได้เอง โดยไม่ต้องมีการสอนอย่างเป็นทางการ

3. ช่วงเวลาหลักของชีวิต คือ ช่วงเวลาที่สำคัญสำหรับการเรียนรู้ในระยะแรก เป็นช่วงของการพัฒนาสติปัญญา และเด็กสามารถเรียนทักษะเฉพาะอย่างได้อย่างดี ครูจะต้องช่างสังเกตและใช้ประโยชน์จากช่วงเวลานี้ในการจัดการเรียนการสอนให้สมบูรณ์ที่สุด เพื่อเด็กจะได้มีโอกาสในการเลือกกิจกรรมของแต่ละบุคคล

4. การเตรียมสิ่งแวดล้อม Dr.Montessori เชื่อว่า เด็กเรียนได้ดีที่สุดในสภาพการจัดสิ่งแวดล้อมที่ได้เตรียมเอาไว้อย่างมีจุดมุ่งหมาย การจัดเตรียมสิ่งแวดล้อมเช่นนี้ เพื่อให้เด็กได้มีอิสระจากการควบคุมของผู้ใหญ่ เด็กจะได้ทำกิจกรรมต่างๆตามความคิดของตนเองบ้าง Dr.Montessori สนับสนุนการจัดห้องเรียนแบบเปิด (Open Classroom) เพื่อที่เด็กจะได้เลือกทำงาน

อย่างอิสระตามที่ตนเองต้องการ และเด็กจะเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่เขาทำได้ การมีอิสระตามความคิดนี้คือการมีอิสระตามขอบเขตที่กำหนดให้

กฤษฎณมูรติ เป็นกลุ่มที่ใช้ปรัชญาความคิดของกฤษฎณมูรติ ชาวอินเดีย ให้ความสำคัญกับอิสรภาพที่แท้จริง อันเป็นอิสรภาพที่ปราศจากพันธนาการทั้งปวง แนวคิดของกฤษฎณมูรติไม่ให้ความสำคัญกับรูปแบบ พิธีกรรม แต่ให้ความสำคัญกับการขบคิด การเฝ้าสังเกต เพื่อความเข้าใจด้วยตนเอง รวมทั้งการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่นำไปสู่ข้อสรุปทางความคิด

ปัจจุบันกลุ่มที่ใช้แนวคิดของกฤษฎณมูรติในการจัดการศึกษา คือ โรงเรียนริมแม่น้ำของไพบูลย์ที่ปกร ที่ จ. กาญจนบุรี ส่วนอีกแห่งคือ ที่สวนสายน้ำ จ.สงขลา ซึ่งอยู่ในระหว่างการดำเนินการจัดตั้ง

โรงเรียนไต้ร่มไม้ ก่อตั้งขึ้นโดยสาทร - จินตนา สองสามีภรรยาที่จังหวัดพัทลุง มีลักษณะเป็นโครงการในช่วงวันหยุดสำหรับเด็กทั่วไป ไม่ได้ยึดแนวทางแนวทางใดเป็นการเฉพาะในการจัดการศึกษา แรงแบบดาลใจเบื้องต้นมาจากท่านระพีนาถฐากรที่มองเห็นว่า การศึกษาคือ การพัฒนาคุณค่าที่แท้จริงของมนุษย์ และการศึกษาที่สมบูรณ์อยู่ที่การรู้แจ้งถึงสภาวะสูงสุดของการมีชีวิต ปัจจุบันโรงเรียนไต้ร่มไม้เริ่มขยายการดำเนินงานออกไปสู่ให้การศึกษาแก่พ่อแม่ มีการร่วมมือกับกลุ่มองค์กรการศึกษาทางเลือกอื่นๆ จัดอบรมพ่อแม่ ครู และบุคลากรทางด้านการศึกษาและพัฒนาเด็ก เช่น แนววอลดอร์ฟ แนวกฤษฎณมูรติ ฯลฯ

กลุ่มเด็กรักป่า ดำเนินงานโดยเข็มทอง โมราชฎ์และภรรยา ที่ จ. สุรินทร์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 โดยเริ่มจากการจัดกิจกรรมวันหยุดให้แก่เด็กนักเรียนในหมู่บ้านเป็นเวลาต่อเนื่องกันมา บางช่วงอาจรับเด็กที่จบระดับประถมศึกษาปีที่ 6 แล้ว มาใช้ชีวิตและทำกิจกรรมด้วยกัน แนวคิดในการศึกษาของกลุ่มก็คือ การใช้ศิลปะและธรรมชาติเป็นสื่อในการเรียนรู้ของเด็ก ปัจจุบันงานส่วนใหญ่ของกลุ่มจะเป็นการจัดกิจกรรมวันหยุดให้แก่เด็กนักเรียนในหมู่บ้าน และจัดค่ายให้หน่วยงานด้านเด็กๆทั้งในและต่างประเทศ

2.กลุ่มพ่อแม่ที่จัดการศึกษาโดยครอบครัว หรือ Homeschool เป็นกลุ่มที่ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง จัดการศึกษาให้ลูกเองที่บ้าน เนื่องมาจากปัจจัยหลายอย่าง เช่น การเสื่อมศรัทธาของการศึกษาในระบบ ความเชื่อและปรัชญาในการจัดการศึกษาของแต่ละครอบครัว ความเชื่อทางศาสนา ความสัมพันธ์ในครอบครัว ซึ่งจัดกล่าวรายละเอียดต่อไปในตอนที่ 2

3. กลุ่มการศึกษาของชุมชน เป็นกลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวกันของผู้ที่อยู่อาศัยตามชุมชนในเมืองต่างเห็นเห็นว่า ชุมชนของตนไม่ได้รับการเหลียวแลจากภาครัฐ จึงจำเป็นต้องพึ่งพาตนเอง และในที่สุดก็นำไปสู่การจัดตั้งเป็นศูนย์เด็กเล็กหรือโรงเรียนในชุมชน ตัวอย่าง เช่น กลุ่มศูนย์เด็กเล็กในกรุงเทพมหานครกลุ่มโรงเรียนชุมชนในชนบท กลุ่มองค์กรเอกชนที่ทำงานกับเด็กด้อยโอกาส

4. กลุ่มเด็กที่ต้องการความดูแลพิเศษ เนื่องจากในอดีตกลุ่มเด็กพิการหรือเด็กที่ต้องการความดูแลเป็นพิเศษ มักจะถูกกีดกันออกจากระบบ ประกอบกับข้อจำกัดต่างๆ เช่น การศึกษาในระบบไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แตกต่างของเด็กได้ จากสาเหตุข้างต้น กลุ่มองค์กรที่ทำงานเพื่อเด็กพิเศษ จึงได้หันมาให้ความสนใจกับการจัดการศึกษาทางเลือกมากขึ้น เพราะโดยปกติสถานศึกษาตามแนวนี้จะมีขนาดเล็ก สามารถจะดูแลได้อย่างทั่วถึงมากกว่า ระบบการเรียนการสอนก็มีความยืดหยุ่นมากกว่า ตัวอย่างขององค์กรกลุ่มนี้ได้แก่ ชมรมผู้ปกครองเด็กออทิสติก กลุ่มที่สนใจการศึกษาบำบัดแบบแคมป์ฮิลล์ของ ดร.รูดอล์ฟ สไตเนอร์ ฯลฯ

5. กลุ่มการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ เช่น เสริมสิกขาลัย ซึ่งมีอิทธิพลทางความคิดต่อผู้มีวิถีชีวิตแบบทางเลือก และเป็นแหล่งสำคัญในการพัฒนาแนวคิดแบบทางเลือก โดยการอบรมของเสริมสิกขาลัยจะมีขึ้นเป็นระยะตลอดทั้งปี และไม่มีมีการจำกัดอายุของผู้เข้ารับการอบรม

สถาบันเตรียมการ ซึ่งจัดหลักสูตรการอบรมและพัฒนาครู ตลอดจนผู้สนใจแนวทางการศึกษาแบบวอดอร์ฟ ของดร.รูดอล์ฟ สไตเนอร์ โดยจัดเป็นโครงการอบรมนอกเวลาแบบต่อเนื่องและรับเฉพาะผู้ที่จบปริญญาตรีขึ้นไป

โดยสรุปการศึกษาทางเลือกประกอบด้วยแนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานทางจิตวิทยา ปรัชญาและศาสนธรรม มนุษยธรรมและชุมชนที่หลากหลาย ซึ่งมีโรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ ครอบครัวยุคใหม่ต่างได้นำแนวคิดนี้ไปจัดทำในระบบการศึกษา บางแห่งจัดเป็นการศึกษาในระบบ มีโรงเรียนแบบเต็มรูปแบบของตนเอง ในขณะที่หลายแห่งเป็นการศึกษานอกระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัย กระบวนการในการจัดการศึกษาแบ่งเป็น 5 กลุ่ม คือ กลุ่มนวัตกรรมทางการศึกษา กลุ่มการศึกษาของชุมชน กลุ่มเด็กที่ต้องการความดูแลเป็นพิเศษ กลุ่มการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ และกลุ่มที่พ่อแม่จัดการศึกษาโดยครอบครัวหรือโฮมสคูลซึ่งผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา

ตอนที่ 2 ความหมาย รูปแบบ หลักสูตร และการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษา โดยครอบครัว

ปัจจัยและกระแสผลักดันที่ทำให้เกิดการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

ปัจจุบันการจัดการศึกษาโดยครอบครัวได้แพร่หลายมากขึ้นในหลายประเทศ อันเป็นผลเนื่องมาจากปัจจัยหลายอย่าง (อมรวชิษฐ์ นาครทรรพ , 2543 ; ยุทธชัย เกลิมชัย , 2544 ; Linden, Norman Freeman , 1983 ; Michael Farris , 1988 ; Chris Jeub , 1994) สามารถสรุปได้ดังนี้

(1) ปัญหาความไม่เหมาะสมของการจัดการศึกษาที่รัฐจัดให้ การจัดการศึกษาที่สร้างความทุกข์ให้กับผู้เรียน เน้นการจดจำ แข่งขัน

(2) ความเสื่อมศรัทธาในระบบการศึกษา อิทธิพลจากความล้มเหลวในการระบบการจัดการศึกษาของรัฐ ความไม่เชื่อมั่นในการจัดการศึกษาของรัฐ

(3) เหตุผลทางสังคม ความเลวร้ายของสังคม เช่น ยาเสพติด การพหุพาอาวุธ การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ปัญหาเด็กและเยาวชนตลอดจนความรุนแรงที่เพิ่มขึ้นทุกวัน

(4) ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีทางการศึกษา การเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

(5) ปรัชญาความเชื่อทางการศึกษาส่วนบุคคลของพ่อแม่

(6) ความเชื่อทางศาสนา ความเคร่งครัดในการนับถือศาสนาบางศาสนามีผลทำให้พ่อแม่จัดการศึกษาให้ลูกเองที่บ้าน

(7) การจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาที่ดี เป็นการศึกษาที่ตั้งอยู่บนกระบวนการองค์รวม (Holistic Education) มุ่งเน้นการพัฒนามนุษย์ทั้งกาย ใจ สติปัญญา และจิตวิญญาณ เป็นหนทางการสร้างคุณค่า สร้างพลัง ในศักยภาพที่มีในตัวเด็กทำให้เด็กได้ศึกษาทางด้านสังคมที่ได้ใช้ในชีวิตจริง เช่น การแข่งขัน การยอมรับในสังคม การเชื่อมโยงไปสู่สิ่งต่างๆ รอบตัว การจัดการศึกษาโดยครอบครัวพ่อแม่ สามารถบูรณาการทุกสิ่งรอบตัวมาไว้ในบทเรียน ไม่เพียงแต่สอนเนื้อหาในบทเรียน เช่น คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ฯลฯ เท่านั้น แต่สามารถนำสาระรอบตัวมาสอนลูกตามความสนใจ

(8) เหตุผลทางด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว การจัดการศึกษาโดยครอบครัวจะทำให้พ่อแม่ได้ใกล้ชิดลูกมากขึ้น

(9) ความสำเร็จของพ่อแม่ที่จัดการศึกษา ความเติบโตของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ทำให้พ่อแม่ หลายคนตัดสินใจที่จะจัดการศึกษาเอง

นอกจากนี้ ยังพบอีกว่า พ่อ แม่ เป็นผู้ที่มีความสามารถที่จะรู้ว่าสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับลูกคืออะไร (Dewey อ้างถึงใน Line Praticia, 2000)

สำหรับในประเทศไทย การที่กฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเปิดโอกาสให้ พ่อ แม่ ได้มีบทบาทในการเข้ามา จัดการศึกษาให้ลูกได้เอง ซึ่งเป็นทางเลือกหนึ่งของการจัดการศึกษา ประกอบกับหลายปัจจัยดังที่กล่าวมา พ่อ แม่ ในหลายครอบครัวให้ความสนใจและลุกขึ้นมาจัดการศึกษาให้ลูกเอง ทำให้กระแสการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น

ความหมายของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

การจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Homeschool) หรือ Home-Based Education ซึ่งในภาษาไทยมีผู้นิยามศัพท์ไว้หลายคำ เช่น “การศึกษาเล่าเรียนที่บ้าน” “โรงเรียนในบ้าน” และ “ครอบครัวบ้านเรียน” เป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นโดยพ่อ แม่ หรือ ผู้ปกครอง เป็นผู้จัดขึ้นสำหรับเด็กที่เป็นสมาชิกของครอบครัว ดังที่ (เจือจันทร์ จงสถิตอยู่, 2541) ได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ไว้ว่า เป็นการจัดการศึกษาที่พ่อแม่จัดการเรียนการสอนให้กับลูกเองที่บ้าน แทนการส่งไปโรงเรียน

อมรวิรัช นาคทรพร (2543) กล่าวว่า “โรงเรียนในบ้าน “ หรือ “ Home school “ คือ กิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้ถูกวางแผนขึ้นอย่างตั้งใจ สำหรับเด็กที่เป็นสมาชิกของครอบครัว โดยกิจกรรมส่วนใหญ่เกิดขึ้นในบ้านหรือสภาพการณ์แบบครอบครัวที่มี พ่อแม่ ผู้ปกครอง ทำหน้าที่ครูหรือผู้ดูแลกิจกรรมเหล่านั้น

ยุทธชัย เฉลิมชัย (2543) ได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ไว้ว่า การจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นการจัดการศึกษาที่พ่อ แม่ หรือผู้ปกครองเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง เป็นการจัดการศึกษาเองทั้งหมด หรือมีข้อตกลงจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างครอบครัวหรือโรงเรียน อาจเป็นผู้สอนด้วยตนเองหรืออำนวยการเรียนการสอนขึ้น นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงลักษณะสิ่งเด่นชัดที่บอกถึงความเป็นการศึกษาโดยครอบครัวอันประกอบด้วย(1) สาระ และกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ที่จัดขึ้น เป็นไปในทางตอบสนองต่อปรัชญาทัศนคติ ความเชื่อ ความสนใจ ความต้องการหรือปัญหาของแต่ละครอบครัว (2)ความสำเร็จทางการศึกษามุ่งไปที่การพัฒนาศักยภาพเด็กเป็นรายบุคคล อย่างพยายามให้สอดคล้องตรงกับความถนัด ความสนใจและความต้องการที่มีอยู่ (3)ไม่ใช้การศึกษาที่เป็นกิจการทางธุรกิจเพื่อผลกำไร ไม่เป็นการแอบอ้างแสวงหาประโยชน์จากเด็ก

สรุปแล้วการศึกษาโดยครอบครัว หมายถึงการจัดการศึกษาที่เกิดขึ้นโดย พ่อ แม่ หรือผู้ปกครองเป็นผู้จัดขึ้น โดยอาจจะจัดการศึกษาเองทั้งหมดหรือมีข้อตกลงจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน

รูปแบบการดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

การดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย มีมาตั้งแต่ก่อนหน้าการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แม้จะเป็นเรื่องที่เกิดต่อกฎหมายแต่ก็มีครอบครัวไทยจำนวนหนึ่งตัดสินใจดำเนินการจัดการศึกษาให้กับลูกด้วยตนเอง ด้วยเหตุผลและรูปแบบการดำเนินการที่แตกต่างกันไป ต่อมาเมื่อพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ อยู่ระหว่างการยกร่าง ทำประชาพิจารณ์ และอยู่ในขั้นขั้นตอนทางรัฐสภา กระทั่งประกาศใช้ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2542 ก็ยังมีครอบครัวจำนวนมากที่ตัดสินใจเริ่มต้นจัดการศึกษาให้ลูกเอง ซึ่งพัฒนาการของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว โดยพิจารณาไปตามลำดับเวลา สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มที่เคยดำเนินการช่วงก่อนปี พ.ศ. 2530ซึ่งปัจจุบันลูกๆได้เติบโตพ้นจากการศึกษาโดยครอบครัวแล้ว กลุ่มที่ 2 กลุ่มที่ดำเนินการอยู่จนถึงปัจจุบันโดยเริ่มต้นไล่เรียกกันหลังปี พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา กลุ่มที่ 3 กลุ่มที่เริ่มต้นดำเนินการ ในช่วงรอยต่อของการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 กลุ่มที่ 4 กลุ่มที่ดำเนินการหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยมีรูปแบบการดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็น 4 ลักษณะใหญ่ๆ ดังนี้

(1) ลักษณะการดำเนินการเองทั้งหมด โดยครอบครัวเดียว ที่ผ่านมาการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย มีรูปแบบการดำเนินงานลักษณะนี้มากที่สุด ในการดำเนินการนี้มีความเป็นปัจเจกชนค่อนข้างสูง ต้องคิดสร้างสรรค์หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนไปตามวิถีทางที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพครอบครัว ความคิด ความเชื่อ หรือตามความถนัดความสนใจของลูก อย่างมีความหมายแตกต่างกันไป

(2) ลักษณะการดำเนินงานโดยกลุ่มครอบครัว แบบเครือข่ายประสานงาน รูปแบบลักษณะนี้คือ สมาชิกดูแลการจัดการศึกษาให้กับบุตรของตนเป็นหลัก พร้อมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันตามเวลาและสถานที่ที่นัดหมายเป็นครั้งๆ มีการจัดการศึกษาทั้งที่บ้านของแต่ละครอบครัว พร้อมไปกับการจัดการศึกษาร่วมกันของทั้งกลุ่มตามนัดหมาย เช่นกลุ่มบ้านเรียนปัญญาการ

(3) ลักษณะการดำเนินการโดยกลุ่มครอบครัว แบบศูนย์รวมจัดการในที่เดียว ครอบครัวที่มีจุดมุ่งหมายหรือปรัชญาการศึกษาที่ยึดถือร่วมกัน ได้ร่วมกันดำเนินการจัดการศึกษาในสถานที่ตั้งแห่งหนึ่ง อาจมีการมอบหมายหรือจ้างครู ผู้ดำเนินการโดยอยู่ในการกำกับดูแลของคณะครอบครัว กลุ่มลักษณะนี้มีความเป็นไปได้ที่จะจัดตั้งเป็นสถานศึกษาในอนาคต(โรงเรียนหรือศูนย์การเรียนรู้) เช่นการดำเนินงานของสถาบันปัญญาไทย

(4)จัดการศึกษาอย่างมีข้อตกลงร่วมกับทางโรงเรียน เป็นการจัดการศึกษาที่ให้โรงเรียนเป็นหลัก พ่อ แม่ เพียงจัดการศึกษาในส่วนหนึ่ง โดยที่เด็กในครอบครัวบ้านเรียนในลักษณะนี้ยังมีสภาพเป็นนักเรียนของโรงเรียน โดยโรงเรียนที่จะร่วมจัดการศึกษาจะต้องมีความพร้อม

หลักสูตรและแนวทางการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญ สำหรับการจัดการศึกษาเนื่องจากหลักสูตรเปรียบเสมือนแนวทางที่จะทำให้ผู้จัดการเรียนการสอนมองเห็นวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา สารการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และกระบวนการในการจัดการศึกษา

สำหรับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวมีแนวทางการจัดหลักสูตรซึ่งใช้ในการจัดการศึกษา 2 ลักษณะคือ

(1) การใช้หลักสูตรแกนกลางหรือเนื้อหาสาระหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเป็นข้อพิจารณาว่าลูกควรต้องจะเรียนรู้เนื้อหาอะไรบ้างตามระดับวัยของเด็ก เมื่อนำมาใช้จริงมีการพลิกแพลงยืดหยุ่น ไปตามความพร้อมและความสนใจของลูกเป็นสำคัญ ขณะเดียวกันก็ยังคงพยายามเทียบดูเป็นระยะว่า ลูกยังคงได้รับเนื้อหาตามหลักสูตรทางการอยู่ ไม่ได้เรียนรู้ทางวิชาการน้อยกว่าเด็กในโรงเรียนทั่วไป หลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดว่าควรจะสอนอะไร พ่อแม่ควรวางแผนที่จะจัดการศึกษาในแต่ละวันอย่างไร และควรเตรียมสื่อการสอน แหล่งการเรียนรู้ใด ในการจัดการศึกษา (Farenga ,1998) สอดคล้องกับ(อมรวิชัย นาคทรพร, 2543) กล่าวไว้ว่า แนวทางการจัดหลักสูตร Homeschool จะมีลักษณะที่ไม่ตายตัวแต่จะเลื่อนไหลไปตามธรรมชาติของวิถีชีวิตในแต่ละครอบครัวในแต่ละวัน แม้ว่าผู้ปกครองยังมีแนวการสอนไม่ต่างจากโรงเรียนเท่าใดนัก เช่น การอ่าน การทำแบบฝึกหัด ตลอดจนกิจกรรมการเรียนรู้ที่พบเห็นได้ในโรงเรียนทั่วไปก็ตาม แต่จุดสำคัญก็คือการที่กิจกรรมเหล่านี้ไม่ได้เกิดภายใต้เงื่อนไขเวลา ที่ตายตัวไม่มีการสอนเป็นคาบเหมือนในโรงเรียน นอกจากนี้ในบางประเทศพ่อ แม่ที่ประสงค์จะจัดการศึกษาโดยครอบครัวยังสามารถสมัครเป็นสมาชิก”โรงเรียนแม่ข่าย” ที่ให้บริการวางแผนหลักสูตร และการสนับสนุนทางวิชาการพ่อแม่ ที่ยังไม่ทราบว่าจะเริ่มวางแผนหลักสูตรอย่างไร ก็สามารถใช้บริการจากโรงเรียนลักษณะเช่นนี้ได้ โดยหลักสูตรของโรงเรียนแม่ข่าย Homeschool ประเภทนี้มักจะนำเอากรอบหลักสูตรแกนกลางของมลรัฐนั้นๆ มาดัดแปลงปรับปรุงให้เหมาะสมกับความต้องการและปรัชญาแนวคิดแบบ Homeschool มากขึ้น

(2) หลักสูตรที่คิดขึ้นเอง โดยพ่อแม่ เป็นคนสร้างสรรค์หลักสูตรของครอบครัวตนเองขึ้น โดยทำเป็นทิศทาง แนวทาง หรือ กรอบกว้างๆให้เป็นข้อตกลงหรือการเตรียมการล่วงหน้าร่วมกันระหว่าง พ่อ แม่ ลูก ให้ความสำคัญของการจัดการศึกษาในลักษณะที่เป็นองค์ความรู้ หรือกระบวนการหลายๆอย่างผสมผสานกัน ที่หล่อหลอมคุณลักษณะในการเรียนรู้ของเด็กโดยรวม เข้าไปถึงตัวความรู้มากกว่าตัวความรู้ สอดคล้องกับ (สมพร พึ่งอุดม ,2544) กล่าวไว้ว่า เป็นหลักสูตรที่ครอบคลุมทุกมิติที่สัมพันธ์ การเรียนรู้ที่ต้องเข้าใจความสัมพันธ์ และรู้จักเชื่อมโยงกันทั้งโลกภายในและโลกภายนอกของตนเอง

แนวทางการประเมินผลของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

แนวทางการประเมินผลของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว มีหลักความคิดที่สำคัญคือ มุ่งให้เห็นพัฒนาการของลูกอย่างแท้จริง ให้ความสำคัญกับพัฒนาการเป็นรายบุคคล เพื่อให้เด็กได้ค้นพบวิถีทางพัฒนาตนเอง โดยมีวิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย เน้นการประเมินผลจากสภาพจริง (Authentic Assessment)

ความหมายของการประเมินจากสภาพจริง

การประเมินสภาพจริง หมายถึง การประเมินสิ่งที่นักเรียน ได้แสดงความสามารถในการใช้ทักษะการคิด และความรู้เพื่อแก้ปัญหา (Cradler, 1991) ซึ่งในการประเมินจะใช้กระบวนการสังเกต การบันทึก และการรวบรวมข้อมูลจากงานและวิธีการที่นักเรียนทำ เพื่อเป็นพื้นฐานของการตัดสินใจในการศึกษาถึงผลกระทบต่อเด็กเหล่านั้น ไม่เน้นการประเมินเฉพาะทักษะพื้นฐาน แต่จะเน้นการประเมินทักษะการคิดที่ซับซ้อนในการทำงานของนักเรียนและการแสดงออกที่เกิดจากการปฏิบัติในสภาพจริง (กรมวิชาการ, 2539) เป็นการประเมินการกระทำ การแสดงออกในด้านหลาย ๆ ด้านของนักเรียนตามสภาพจริงทั้งในและนอกชั้นเรียน หรือสถานที่อื่น ๆ (สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543) เป็นการประเมินที่ผู้เรียน โดยใช้เรื่องราว เหตุการณ์สภาพจริงหรือคล้ายจริงที่ประสบในชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งเร้าให้ผู้เรียนตอบสนองโดยการแสดงออก ลงมือกระทำ หรือผลิต จากกระบวนการทำงานตามที่คาดหวังและผลผลิตที่มีคุณภาพ จะเป็นการสะท้อนภาพเพื่อลงข้อสรุปถึงความรู้ ความสามารถ และทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียนว่ามีมากน้อยเพียงใด (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2543)

สรุปได้ว่า การประเมินผลของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว เป็นการประเมินผลที่มุ่งเน้นพัฒนาการในตัวเด็กตามสภาพที่เป็นจริง โดยใช้กระบวนการสังเกต การบันทึก และการรวบรวมข้อมูลจากงานและวิธีการที่นักเรียนทำ เพื่อเป็นพื้นฐานของการตัดสินใจในการศึกษาถึงผลกระทบต่อเด็กเหล่านั้น และเป็นกระบวนการตัดสินใจว่านักเรียนมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในเรื่องต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด

ลักษณะของการประเมินตามสภาพจริง

Burke, Fogarty and Belgrad (1994 อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542) กล่าวถึงลักษณะของการประเมินตามสภาพจริงไว้ดังนี้

(1) งานที่ปฏิบัติเป็นงานที่มีความหมาย งานที่ให้นักเรียนปฏิบัติต้องเป็นงานที่สอดคล้องกับชีวิตจริงในชีวิตประจำวัน เป็นเหตุการณ์จริงมากกว่ากิจกรรมจำลองขึ้นเพื่อใช้ในการทดสอบ

(2) เป็นการประเมินรอบด้านด้วยวิธีการที่หลากหลายเป็นการประเมินนักเรียนทุกด้าน ทั้งด้าน ความรู้ ความสามารถ ทักษะและคุณลักษณะนิสัย โดยใช้เครื่องมือที่เหมาะสม สอดคล้องกับวิถีแห่ง การเรียนรู้ และพัฒนาการของ

นักเรียน เน้นให้นักเรียนตอบสนองด้วยการแสดง สร้างสรรค์ ผลิตหรือทำงาน ในการประเมินต้อง ประเมินหลาย ๆ ครั้งด้วยวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม เน้นการลงมือปฏิบัติมากกว่าการประเมิน ความรู้

(3) ผลผลิตมีคุณภาพนักเรียนจะมีการประเมินตนเองตลอดเวลาและพยายามแก้ไขจุดด้อย ของตนเองจนกระทั่งได้ผลงานที่มั่งคั่งขึ้นอย่างมีคุณภาพ นักเรียนเกิดความพึงพอใจในผลงานของตน มีการแสดงผลงานของนักเรียนต่อสาธารณชน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้เรียนรู้และชื่นชมจากการ จัดกิจกรรม การเรียนการสอน นักเรียนมีโอกาสเลือกปฏิบัติงานได้ตามความพึงพอใจ นอกจากนี้ ยัง จำเป็นต้องมีมาตรฐานของงาน หรือสภาพความสำเร็จของงานที่เกิดจากการกำหนดร่วมกันระหว่างครู นักเรียน และอาจรวมถึงผู้ปกครองด้วย มาตรฐานหรือความสำเร็จดังกล่าว จะเป็นสิ่งที่ช่วยบ่งบอกว่า งานของนักเรียนมีคุณภาพระดับใด

(4) ใช้ทักษะการคิดที่ซับซ้อน ต้องพยายามให้นักเรียนแสดงออก หรือผลิตผลงานขึ้นมา ซึ่งเป็นผลงานที่เกิดจากการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินทางเลือก ลงมือกระทำ ตลอดจนการใช้ทักษะ การแก้ปัญหาเมื่อพบปัญหาที่เกิดขึ้น

(5) มีปฏิสัมพันธ์ทางบวกนักเรียนต้องไม่รู้สึกเครียดหรือเบื่อหน่ายต่อการประเมิน ครู ผู้ปกครองและนักเรียนต้องเกิดความร่วมมือที่ดีต่อกันในการประเมิน และการใช้ผลการประเมินมา แก้ไขปรับปรุงนักเรียน

(6) งานและมาตรฐานต้องชัดเจน งานและกิจกรรมที่จะให้นักเรียนปฏิบัติต้องมีขอบเขตที่ ชัดเจน สอดคล้องกับจุดหมายหรือสภาพที่คาดหวังที่ต้องการให้เกิดพฤติกรรมดังกล่าว

(7) มีการสะท้อนตนเองต้องมีการเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความรู้สึก ความคิดเห็นหรือเหตุ ผลต่อการแสดงออก การกระทำ หรือผลงานของตนเองว่า ทำไม่ถึงปฏิบัติ ไม่ปฏิบัติ ทำไม่ถึงชอบ ทำไม่ ถึงไม่ชอบ

(8) มีความสัมพันธ์กับชีวิตจริงปัญหาเป็นสิ่งที่เร้าให้นักเรียนได้ตอบสนองต้องเป็นปัญหาที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน พฤติกรรมที่ประเมินต้องเป็นพฤติกรรมที่แท้จริงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ทั้งที่ โรงเรียนและที่บ้าน ดังนั้นผู้ปกครองนักเรียนจึงนับว่ามีบทบาทอย่างยิ่งในการประเมินตามสภาพจริง

(9) เป็นการประเมินอย่างต่อเนื่องต้องประเมินนักเรียนตลอดเวลาและทุกสถานที่อย่างไม่เป็น ทางการ ซึ่งจะทำให้เห็นพฤติกรรมที่แท้จริง เห็นพัฒนาการ ค้นพบจุดเด่น จุดด้อยของนักเรียน

(10) เป็นการบูรณาการความรู้ งานที่ให้นักเรียนลงมือปฏิบัตินั้น ควรเป็นงานที่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถ และทักษะที่เกิดจากการเรียนรู้ในสหสาขาวิชา

แนวทางการประเมินผลของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวซึ่ง เน้นการประเมินจากสภาพจริง สามารถทำได้หลายรูปแบบ (อมรวิรัช นาคทรพร , 2543 ; ยุทธชัย เฉลิมชัย , 2543 ; Farenga ,1998) ดังรายละเอียดดังนี้

1. การใช้แบบสอบถามมาตรฐาน หรือ การใช้แบบทดสอบต่างๆ อันเป็นแนวทางดั้งเดิมยังคงใช้ได้ แต่อาจจะปรับเปลี่ยนเป็นการทดสอบโดยให้เด็กเขียนอธิบายสิ่งต่างๆ เพราะนอกจากจะวัดความรู้ได้เหมือนแบบทดสอบปรนัยทั่วไปแล้ว ยังสามารถวัดการใช้ภาษาและระบบการคิดของเด็กด้วย

2. การใช้แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) แฟ้มสะสมงานเป็นแนวทางหนึ่งที่ใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ของเด็กที่ตรงกับสภาพจริง การประเมินโดยแฟ้มสะสมงาน เป็นการประเมินที่เด็กแสดง กระทำผลิตหรือสร้างความรู้ขึ้นมาด้วยตนเอง หลักการสำคัญของการทำแฟ้มสะสมงานที่สำคัญคือ การบันทึกหลักฐานการสอน การเรียนรู้ไว้ให้ครบถ้วนสมบูรณ์ทุกแง่มุมให้มากที่สุด ดังนั้น เนื้อหาของแฟ้มสะสมงานจึงอาจประกอบด้วยเอกสารหลักฐานที่หลากหลาย นับตั้งแต่แผนการสอน ผลการสอบวัดความรู้ ภาพถ่าย ภาพวาด วิดีทัศน์ที่ถ่ายขณะเรียน หลักฐานการเรียนรู้ต่างๆ เช่น ตัวอย่างการบ้านหรือเรียงความของเด็ก บันทึกการสัมภาษณ์เด็ก กระดาษร่างเค้าโครงรายงานที่เด็กทำ แบบทดสอบพร้อมคะแนน แบบประเมินตนเองของเด็ก เป็นต้น

3. รายงานความก้าวหน้า (Progress Report) เป็นอีกเทคนิคหนึ่งที่นักวิชาการหลายคนพยายามส่งเสริมให้พ่อ แม่ ใช้ โดยเชื่อว่า การเขียนบันทึกเกี่ยวกับการเรียนรู้ของลูกในแต่ละวันหรือแต่ละสัปดาห์ ทำให้เห็นภาพเกี่ยวกับการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก การเขียนรายงานความก้าวหน้า อาจทำได้โดยการเขียนง่ายๆ ในลักษณะเชิงบรรยาย ไปจนถึงการบันทึกเชิงประเมินผล

4. การประเมินภาคปฏิบัติ เป็น การทดสอบความสามารถในการทำงานของเด็กภายใต้สถานการณ์และเงื่อนไขที่สอดคล้องกับสภาพจริงมากที่สุด การประเมินภาคปฏิบัติสามารถประเมินได้ 3 ลักษณะ คือ ประเมินกระบวนการ ประเมินผลผลิต และประเมินทั้งกระบวนการและผลผลิตผสมผสานกัน ลักษณะสำคัญของการประเมินภาคปฏิบัติคือ การกำหนดวัตถุประสงค์ของการวัดอย่างชัดเจน มีการกำหนดวิธีการทำงาน กำหนดความสำเร็จของงาน มีคำสั่งควบคุมสถานการณ์ในการปฏิบัติงาน มีเกณฑ์การให้คะแนนที่ชัดเจนและมีการประเมินพฤติกรรมขั้นสุดท้ายของการปฏิบัติงาน กระบวนการประเมินภาคปฏิบัติพ่อ แม่ ผู้ปกครอง สามารถค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติของลูกด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การสืบค้น การสังเกตการวิเคราะห์ และ การทดสอบ

การจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นการศึกษาทางเลือกรูปแบบหนึ่งจากการศึกษาทางเลือกที่หลากหลาย ผู้วิจัยมีความสนใจในการพัฒนาตัวบ่งชี้มาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกการจัดการศึกษาโดยครอบครัวเนื่องจากว่า การจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นรูปแบบการศึกษาทางเลือกที่เป็นไปในทางสนองตอบต่อปรัชญา ทศนะ ความเชื่อ ความสนใจ ความต้องการหรือปัญหาของแต่ละ

ครอบครัว มุ่งการพัฒนาศักยภาพเด็กเป็นรายบุคคลอย่างพยายามให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ ความต้องการที่มีอยู่จริง การสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบตัวต่อตัวผสมผสานไปกับวิธีการดำเนินชีวิต และจากรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเปิดโอกาสให้ พ่อแม่ สามารถจัดการศึกษาให้ลูกเองทำให้กระแสการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยมีมากขึ้น นอกเหนือจากนั้นกระแสผลักดันจาก พ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้ที่มีส่วนที่เกี่ยวข้อง ที่ต้องการให้เด็กที่พ่อแม่ จัดการศึกษาให้เอง มีสิทธิและสภาพแวดล้อมที่เทียบเท่ากับเด็กในระบบโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นการจดทะเบียน การเทียบโอนและการออกหลักฐานสำเร็จทางการศึกษา ซึ่งเด็กจะต้องนำไปใช้ในการศึกษาขั้นสูงต่อไป จากเหตุผลดังกล่าวทำให้มีความจำเป็นต้องมีการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว เพื่อจะได้มีมาตรฐานในการจัดการศึกษาตามที่รัฐกำหนด

ตอนที่ 3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ทางการศึกษาความหมาย องค์ประกอบ ของมาตรฐานการศึกษา

ความหมายและลักษณะสำคัญของตัวบ่งชี้

ตัวบ่งชี้ (indicator) เป็นสิ่งที่แสดงสภาวะ หรือสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงไป หรือสะท้อนลักษณะการดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ในภาษาไทยมีคำที่นำมาใช้ในความหมายเดียวกับ “ตัวบ่งชี้” อยู่หลายคำ เช่นดัชนี ตัวชี้ ตัวชี้หน้า ตัวชี้วัด และเครื่องชี้วัด เป็นต้น มีผู้ให้ความหมายของตัวบ่งชี้ไว้ต่างหากัน เช่น

Johnstone (1981) กล่าวว่า ตัวบ่งชี้ หมายถึง สารสนเทศที่บ่งบอกปริมาณเชิงสัมพัทธ์ หรือสภาวะของสิ่งที่มุ่งวัดในเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยไม่จำเป็นต้องบ่งบอกสภาวะที่เจาะจงหรือชัดเจน แต่บ่งบอกหรือสะท้อนภาพของสถานการณ์ที่เราสนใจเข้าไปตรวจสอบอย่างกว้างๆหรือให้ภาพเชิงสรุปโดยทั่วไป ซึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ในอนาคต

Webster's Dictionary (1983) ให้ความหมายของตัวบ่งชี้ว่า ตัวบ่งชี้เป็นสิ่งที่ชี้หรือบอกทิศทางไปที่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง

Oxford Dictionary (1989) ให้ความหมายของตัวบ่งชี้ว่า ตัวบ่งชี้เป็นสิ่งที่ชี้บอกหรือชี้ให้เห็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้อย่างถูกต้องแม่นยำไม่มากก็น้อย

เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และแสง ปิ่นมณี (2529) กล่าวไว้ว่า ตัวบ่งชี้เป็นสารนิเทศอย่างหนึ่งที่ได้มาจากการประมวลผลข้อมูลโดยใช้มาตรการทางสถิติคำนวณขึ้น เพื่อใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบาย การวางแผนและการบริหารงาน การติดตามการดำเนินงานและการจัดทำลำดับการพัฒนา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2530) ได้ให้ความหมายของตัวบ่งชี้ไว้ว่า เป็นสิ่งแสดงสภาวะ หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงไปโดยอาศัยทรัพยากรที่อยู่อย่างจำกัด ตัวบ่งชี้สามารถวินิจฉัย และช่วยชี้บ่บาทหน้าที่ รวมทั้งอุปสรรคปัญหาของการดำเนินงานขององค์ประกอบต่างๆของการจัดการศึกษาในช่วงเวลาและระดับที่ต้องการวัดหรือตรวจสอบ

อำรุง จันทวนิช (2535 อ้างถึงในกฤษวรรณ โอบนพันธ์, 2537) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ตัวบ่งชี้ หมายถึง สารสนเทศที่ช่วยในการวินิจฉัยและชี้สภาวะตลอดจนปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานทางการศึกษาในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง

ศิรัชย์ กาญจนวาลี (2536) ได้กล่าวไว้ว่า ตัวบ่งชี้ หมายถึง ตัวประกอบ ตัวแปร หรือค่าที่สังเกตได้ซึ่งบ่งบอกสถานภาพ หรือสะท้อนลักษณะการดำเนินงาน หรือผลการดำเนินงานในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง

นงลักษณ์ วิรัชชัย (2541) ให้ความหมายว่า ตัวบ่งชี้ หมายถึง ตัวแปรประกอบ หรือองค์ประกอบที่มีค่าแสดงถึงลักษณะหรือปริมาณของสภาพการศึกษา บั้จจัย การดำเนินงานหรือผลผลิตจากระบบการศึกษา ณ จุดเวลาหรือช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ให้สารสนเทศเป็นองค์รวมอย่างกว้าง ๆ แต่มีความแม่นยำไม่มากนักน้อย และชัดเจนเพียงพอที่จะใช้ในการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ หรือใช้ในการประเมินหรือบอกความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการศึกษาได้

จากความหมาย ลักษณะสำคัญของตัวบ่งชี้ข้างต้น สรุปได้ว่า ตัวบ่งชี้คือสารสนเทศเชิงปริมาณหรือสารสนเทศเชิงคุณภาพที่ใช้บ่งบอกถึงสิ่งที่ต้องการตรวจสอบ หรือสถานการณ์ที่สะท้อนลักษณะการดำเนินงาน ทำให้สามารถวินิจฉัยชี้ภาวะและช่วยชี้บ่บาทหน้าที่ตลอดจนปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงาน ในช่วงเวลาใด เวลาหนึ่ง

ลักษณะที่สำคัญของตัวบ่งชี้ สรุปลงได้ดังนี้ (Johnstone , 1981)

1. ตัวบ่งชี้ที่นำมาใช้ในด้านสังคมศาสตร์ อาจไม่จำเป็นต้องบ่งชี้ได้อย่างแม่นยำร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่สามารถช่วยชี้ให้เห็นสภาพ หรือสภาพการณ์ที่ต้องการตรวจสอบได้อย่างกว้างๆ
2. ตัวบ่งชี้ที่มีความแตกต่างจากตัวแปร ในแง่ที่ว่าตัวบ่งชี้เป็นการรวมตัวแปรหลายๆตัวที่มีความสัมพันธ์กันเข้าด้วยกัน ทำให้ได้ภาพของระบบในแง่มุมใหม่ที่สามารถอธิบายได้ โดยที่ตัวบ่งชี้บอกถึงภาพสรุป หรือสิ่งที่มุ่งวัดในลักษณะที่กว้างๆ มากกว่าภาพที่เจาะจงในรายละเอียดส่วนย่อย
3. ตัวบ่งชี้จะต้องกำหนดเป็นปริมาณ หรือตีค่าเป็นตัวเลขได้ มิใช่การบรรยายข้อความ ในการตีความหมายของค่าตัวเลขของตัวบ่งชี้ ต้องนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ จึงสามารถบอกได้ว่าตัวเลขที่ได้มีค่าสูงหรือต่ำ ดังนั้นในการสร้างเกณฑ์เพื่อแปลความหมายของตัวบ่งชี้ต้องมีความชัดเจน
4. ค่าของตัวบ่งชี้เป็นค่าชั่วคราว มีค่าคงที่ ณ จุดนั้น ช่วงเวลานั้น แต่เมื่อเวลาเปลี่ยนไป ค่าตัวบ่งชี้ก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ บางค่าอาจใช้แค่ 1 เดือน หรือ 1 ปี บางค่าอาจใช้ถึง 3 เดือน หรือ 5 ปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่นำมาใช้ในการตรวจสอบ หรือเป็นเกณฑ์ ดังนั้นค่าของตัวบ่งชี้จึงสามารถบอกการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่เปลี่ยนไป ซึ่งอาจเป็นบวกหรือลบก็ได้ และยังสามารถเปรียบเทียบค่าตัวบ่งชี้ในแต่ละสถานการณ์ในช่วงเวลาเดียวกันด้วย
5. ตัวบ่งชี้เป็นหน่วยมาตรฐานในการพัฒนาทฤษฎี โดยการรวมตัวแปรเพื่อสร้างเป็นตัวบ่งชี้แล้วนำไปอธิบายทฤษฎีในงานวิจัยต่างๆ ซึ่งมีความเหมาะสมในการนำเสนอแนวคิดได้ดีกว่าการใช้ตัวแปรเดี่ยว

คุณสมบัติของตัวบ่งชี้ที่ดี มีคุณสมบัติที่สำคัญดังนี้ (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2544)

1. ความตรง (validity) ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องบ่งชี้ได้ตามคุณลักษณะที่ต้องการวัดได้อย่างถูกต้องแม่นยำ ซึ่งมีลักษณะสำคัญดังนี้
 - 1.1 มีความตรงประเด็น (relevant) ตัวบ่งชี้จะต้องชี้วัดได้ตรงประเด็น มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องโดยตรงกับคุณลักษณะที่มุ่งวัด เช่น GPA ใช้เป็นตัวบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยทั่วไป
 - 1.2 มีความเป็นตัวแทน (representative) ตัวบ่งชี้ต้องมีความเป็นตัวแทนคุณลักษณะที่มุ่งวัดหรือมีมุมมองที่ครอบคลุมองค์ประกอบที่สำคัญของคุณลักษณะที่มุ่งวัดอย่างครบถ้วน เช่น อุณหภูมิร่างกายเป็นตัวบ่งชี้สภาวะการมีไข้ของผู้ป่วย
2. ความเที่ยง (reliability) ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องบ่งชี้คุณลักษณะที่มุ่งวัดได้อย่างน่าเชื่อถือ คงเส้นคงวา หรือบ่งชี้ได้คงที่เมื่อทำการวัดซ้ำในช่วงเวลาเดียวกัน ซึ่งมีคุณลักษณะสำคัญดังนี้

2.1 ความเป็นปรนัย (objectivity) ตัวบ่งชี้ต้องชี้วัดได้อย่างเป็นปรนัย การตัดสินใจเกี่ยวกับค่าของตัวบ่งชี้ควรขึ้นอยู่กับสถานะที่เป็นอยู่หรือคุณสมบัติของสิ่งนั้นมากกว่าที่จะขึ้นอยู่กับความรู้สึกตามอัตวิสัย

2.2 มีความคลาดเคลื่อนต่ำ (minimum Error) ตัวบ่งชี้ต้องชี้วัดได้อย่างมีความคลาดเคลื่อนต่ำ ค่าที่ได้จะต้องมาจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ

3. ความเป็นกลาง (neutrality) ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องบ่งชี้ด้วยความเป็นกลาง ปราศจากความลำเอียง (bias) ไม่โน้มเอียงเข้าหาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่ขึ้นำโดยการเน้นการบ่งชี้เฉพาะลักษณะความสำเร็จหรือความล้มเหลวหรือความไม่ยุติธรรม

4. ความไว (sensitivity) ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องมีความไวต่อคุณลักษณะที่มุ่งวัด สามารถแสดงความผันแปรหรือความแตกต่างระหว่างหน่วยวิเคราะห์ได้อย่างชัดเจน โดยตัวบ่งชี้จะต้องมีมาตรและหน่วยวัดที่มีความละเอียดเพียงพอ

5. สะดวกในการนำไปใช้ (practicality) ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องสะดวกในการนำไปใช้ ซึ่งมีลักษณะสำคัญดังนี้

5.1 เก็บข้อมูลง่าย (availability) ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องสามารถนำไปใช้วัดหรือเก็บข้อมูลได้สะดวก สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลจากการตรวจ นับ วัด หรือสังเกตได้ง่าย

5.2 แปลความหมายง่าย (interpretability) ตัวบ่งชี้ที่ดีควรให้ค่าการวัดที่มีจุดสูงสุดและต่ำสุด เข้าใจง่ายและสามารถสร้างเกณฑ์การตัดสินคุณภาพได้ง่าย

การสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษา

Johnstone (1981) ได้สรุปถึงวิธีการสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษามี 3 วิธีใหญ่ คือ

1. การสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้เพื่อประโยชน์ของการใช้ (The Pragmatic Definition of an Indicator) การสร้างตัวแปรประเภทนี้ มักจะเป็นการคัดเลือกตัวแปรจำนวนหนึ่งที่ได้ หรือที่มีอยู่มาใช้หรือชี้สภาพใดสภาพหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นลักษณะตัวบ่งชี้แทนหรือตัวบ่งชี้ผสม โดยการเลือกตัวแปรนั้นจะอาศัยดุลยพินิจ ข้อพิจารณาของผู้สร้างเองซึ่งจะต้องระมัดระวังและมีเหตุผลที่ดีในการเลือกสรรตัวแปร

วิธีสร้างตัวแปรประเภทนี้มีจุดอ่อน คือการเลือกตัวแปรตัวใดตัวหนึ่งหรือการผสมรวมตัวแปรจากข้อสมมุติฐานนั้น มักจะขึ้นอยู่กับข้อพิจารณาของแต่ละบุคคลซึ่งใช้ ทศนคติของบุคคล วิธีนี้จึงมีจุดอ่อนและไม่เป็นที่นิยม

2.การสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้โดยอาศัยนิยามเชิงทฤษฎี (The Theoretical Definition of an Indicator) สร้างโดยเลือกกลุ่มตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับสถานะ หรือคุณลักษณะที่สนใจ แล้ว

จัดลำดับความสำคัญของตัวแปรโดยการกำหนดน้ำหนักของตัวแปรตามเหตุผลหรือพื้นฐานทางทฤษฎี เพื่อสังเคราะห์ตัวแปรขึ้นเป็นตัวบ่งชี้

3. การสร้างโดยอาศัยนิยามเชิงประจักษ์ (The Empirical Definition of an Indicator) สร้างโดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ ในการจัดกลุ่มความสัมพันธ์ของตัวแปร การกำหนดน้ำหนักของตัวแปรโดยใช้วิธีการทางสถิติเป็นหลักเช่นการวิเคราะห์องค์ประกอบ การจำแนกวิเคราะห์ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์คาโนนิคอล เป็นต้น

เนื่องจากวิธีที่ 1 มีจุดอ่อนมาก การพัฒนาตัวบ่งชี้จึงควรใช้ 2 วิธีหลัง

การตรวจสอบคุณภาพตัวบ่งชี้การศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ศึกษาที่พัฒนาขึ้นครอบคลุมถึงการตรวจสอบคุณภาพของตัวแปรย่อย และตัวบ่งชี้ทางการศึกษาด้วย โดยตรวจสอบทั้งเรื่องความเที่ยง ความตรง ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสม และความเชื่อถือได้ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2541)

ตัวบ่งชี้ทางการศึกษาที่มีคุณภาพซึ่งจะใช้เป็นสารสนเทศในการบริหารและการจัดระบบการศึกษา ควรมีคุณสมบัติที่สำคัญ 4 ประการ (UNESCO,1993; Johnstone,J.N.,1981; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,2530 อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย ,2541)

1.ตัวบ่งชี้การศึกษาควรมีความทันสมัย ทันเหตุการณ์ เหมาะสมกับเวลาและสถานที่ สารสนเทศที่ได้จากตัวบ่งชี้การศึกษาสามารถบอกถึงสถานะ และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง หรือสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในอนาคตได้ทันเวลาให้ผู้บริหารสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาได้ทัน่วงที

2.ตัวบ่งชี้การศึกษาควรตรงกับความต้องการ หรือจุดมุ่งหมายของการใช้งาน ตัวบ่งชี้การศึกษาที่สร้างขึ้นเพื่อใช้กำหนดนโยบายการศึกษาไม่ควรจะมีลักษณะเป็นแบบเดียวกับตัวบ่งชี้การศึกษาที่สร้างขึ้นเพื่อใช้บรรยายสภาพของระบบการศึกษา แต่อาจมีตัวบ่งชี้ย่อยบางตัวเหมือนกันก็ได้

3.ตัวบ่งชี้การศึกษาควรมีคุณสมบัติตามคุณสมบัติของการวัด คือมีความตรง ความเที่ยง ความเป็นปรนัย และใช้ปฏิบัติได้จริง คุณสมบัติข้อนี้มีความสำคัญมาก ในการสร้างหรือพัฒนาตัวบ่งชี้การศึกษาจึงต้องมีการตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้การศึกษาทุกครั้ง

4. ตัวบ่งชี้การศึกษาควรมีกฎเกณฑ์การวัด (measurement rules) ที่มีความเป็นกลาง มีความเป็นทั่วไป และให้สารสนเทศเชิงปริมาณที่ใช้เปรียบเทียบกันได้ไม่ว่าจะเป็นการเปรียบเทียบระหว่างจังหวัด ระหว่างเขตในประเทศใดประเทศหนึ่ง หรือการเปรียบเทียบระหว่างประเทศ

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการพัฒนาตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินภายนอก ของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว โดยการสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพโดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ ในการจัดกลุ่มความสัมพันธ์ของตัวแปร โดยการสัมภาษณ์แบบลุ่มลึก และการศึกษาจากหลักฐาน

เอกสารการประเมินผล นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์ความเห็นพ้อง ตรวจสอบ ความตรง ความเที่ยง ความเป็นปรนัย และใช้ปฏิบัติได้จริงของตัวบ่งชี้

ความหมาย และองค์ประกอบของมาตรฐานการศึกษา

ความหมายของมาตรฐานการศึกษา

คำว่า **มาตรฐาน** ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หมายถึง สิ่งที่ตั้งเป็นหลักสำหรับเทียบกำหนด

มาตรฐานการศึกษา หมายถึง ข้อกำหนดทางการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของการศึกษา (กรมวิชาการ : 2540) เพื่อเป็นหลักสำหรับเทียบกำหนด เป็นคุณภาพขั้นต่ำที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. มาตรฐานด้านผลผลิตที่พึงประสงค์ (output)
2. มาตรฐานด้านกระบวนการ (process)
3. มาตรฐานด้านปัจจัยที่จำเป็น (input)

มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดทำมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการดำเนินงานในขั้นตอนต่าง ๆ ประกอบด้วยการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ ข้อมูลเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ความต้องการของสังคม ลักษณะของคนและสังคมที่พึงประสงค์ เป้าหมายและแนวทางการจัดการศึกษา รวมทั้งมาตรฐานการศึกษาทั้งของไทยและต่างประเทศ เพื่อนำมาจัดทำเป็นต้นร่างมาตรฐานการศึกษา ซึ่งเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของการศึกษาเพื่อพัฒนาคน และเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมกันพิจารณาและช่วยกันจัดทำร่างมาตรฐานการศึกษาให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาการศึกษา หลังจากนั้นจะได้มีการจัดประชุมระดมความคิดและทำประชาพิจารณ์ เพื่อให้ได้มาตรฐานการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและเป็นที่ยอมรับในวงกว้างต่อไป

มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีทั้งหมด 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543)

(1) มาตรฐานด้านผู้เรียน มี 12 มาตรฐาน 38 ตัวบ่งชี้ เน้นพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยมุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความสามารถตามศักยภาพ และมีความสุข

(2) มาตรฐานการศึกษาด้านกระบวนการ มี 6 มาตรฐาน 29 ตัวบ่งชี้ เน้นในด้าน กระบวนการบริหารจัดการ และกระบวนการจัดการเรียนการสอน

(3) มาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัย มี 9 มาตรฐาน 24 ตัวบ่งชี้ เป็นการกำหนดคุณลักษณะหรือสภาพความพร้อมของผู้บริหาร ครู หลักสูตร อาคารสถานที่ และชุมชน

มาตรฐานด้านผู้เรียน

มาตรฐานที่ 1 มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

ตัวบ่งชี้

1. มีวินัย มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามระเบียบและหลักธรรมเบื้องต้นของแต่ละศาสนา
2. ซื่อสัตย์สุจริต (มีจรรยาบรรณในวิชาชีพ สำหรับระดับอาชีวศึกษา)
3. มีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม
4. ประหยัด (ใช้สิ่งของและทรัพย์สินทั้งของตนเองและส่วนรวมอย่างประหยัดและคุ้มค่า)

มาตรฐานที่ 2 เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตย

ตัวบ่งชี้

1. เคารพและรับฟังคำแนะนำของพ่อแม่ ญาติและผู้ใหญ่
2. รักษาสิทธิเสรีภาพของตนเองและเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น
3. มีความรู้และปฏิบัติตามกฎหมาย ไม่เป็นปัญหาของสังคมและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
4. ร่วมกิจกรรมในการพัฒนาสถานศึกษาและท้องถิ่น
5. รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

มาตรฐานที่ 3 มีจิตสำนึกที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม อนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

ตัวบ่งชี้

1. รู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อมและตระหนักถึงผลกระทบต่อตนเองและสังคมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม
2. ปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และมีส่วนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า

มาตรฐานที่ 4 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

ตัวบ่งชี้

1. สามารถจำแนกประเภทข้อมูล เปรียบเทียบและมีความคิดรวบยอด
2. สามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล รู้จักพิจารณาข้อดี-ข้อเสีย ข้อถูก-ข้อผิด ระบุสาเหตุ-ผล ค้นหาคำตอบ เลือกริธีและมีปฏิภาณในการแก้ปัญหาและตัดสินใจได้อย่างสันติและมีความถูกต้องเหมาะสม
3. มีความคิดริเริ่ม มีจินตนาการ สามารถคาดการณ์และกำหนดเป้าหมายได้

มาตรฐานที่ 5 มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

ตัวบ่งชี้

1. มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มประสบการณ์/กลุ่มวิชาชีพ/หมวดวิชาที่สำคัญไม่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำ (คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศาสตร์ คอมพิวเตอร์ และวิชาเฉพาะสาขาสำหรับอาชีวศึกษา)
2. มีความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสาร

มาตรฐานที่ 6 มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้

1. มีความกระตือรือร้น สนใจการเรียนรู้จากแหล่งต่าง ๆ รู้จักตั้งคำถามเพื่อหาเหตุ-ผล
2. รักการอ่าน สามารถใช้ห้องสมุด แหล่งความรู้และสื่อต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถานศึกษา
3. สามารถสรุปประเด็นการเรียนรู้และประสบการณ์ได้อย่างถูกต้องด้วยตนเอง

มาตรฐานที่ 7 เห็นคุณค่าและภูมิใจในภูมิปัญญาไทย ศิลปะและวัฒนธรรมที่ดั่งามของไทย

ตัวบ่งชี้

1. รู้จักท้องถิ่น รักและร่วมพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
2. มีความรู้ ความเข้าใจในภูมิปัญญาไทย โดยเฉพาะภูมิปัญญาของท้องถิ่น และนำมาใช้ได้
3. ชื่นชมและสืบสานศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณีที่ดั่งามของท้องถิ่นและของไทย

มาตรฐานที่ 8 รู้จักตนเอง พึ่งตนเองได้ มีบุคลิกภาพที่ดี

ตัวบ่งชี้

1. รู้ถึงความถนัด ความสามารถ ความสนใจ ข้อดี ข้อด้อยของตนเอง และพยายามปรับปรุงตนเอง
2. เป็นตัวของตัวเอง มีความมั่นใจ กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม และให้เกียรติผู้อื่น
3. รู้จักกาลเทศะในการใช้คำพูด กิริยามารยาทและการแต่งกาย
4. สามารถกำหนดเป้าหมาย แนวทาง ตัดสินใจ และแก้ปัญหาของตนเอง(เฉพาะระดับมัธยมและอาชีวศึกษา)

มาตรฐานที่ 9 ทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

ตัวบ่งชี้

1. สามารถทำงานตามลำดับขั้นตอนและผลงานมีประสิทธิภาพ
2. ขยัน อดทน ละเอียดรอบคอบในการทำงาน พัฒนางาน สามารถทำงานอย่างมีความสุข และภูมิใจในผลงานของตนเอง
3. สามารถทำงานเป็นทีม(ช่วยเหลือผู้อื่น ไม่เอาเปรียบ ให้ความร่วมมือยอมรับฟังความคิดเห็นและความสามารถของผู้อื่น ร่วมรับผิดชอบผลงานของกลุ่ม)
4. มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐานที่ 10 มีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

ตัวบ่งชี้

1. มีน้ำหนัก ส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน
2. มีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์มาตรฐาน
3. ร่าเริงแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อครู เพื่อน และบุคคลทั่วไป
4. รู้จักดูแลสุขภาพและป้องกันตนเองไม่ให้เกิดอุบัติเหตุ

มาตรฐานที่ 11 ปลอดภัยจากสิ่งเสพติดให้โทษและสิ่งมอมเมา

ตัวบ่งชี้

1. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษของสิ่งเสพติดและสิ่งมอมเมา
2. ไม่เสพสิ่งเสพติดและปลอดภัยจากสิ่งมอมเมา และไม่แสวงหาผลประโยชน์

มาตรฐานที่ 12 มีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา ตัวบ่งชี้

1. มีความชื่นชมและร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ ดนตรีและการกีฬา

โดยสรุปจากมาตรฐานด้านผู้เรียน ได้ข้อกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ (1) พัฒนาการด้านร่างกาย การมีสุขภาพดี มีสมรรถภาพเหมาะสมกับวัยและปลอดภัยจากยาเสพติด (2) พัฒนาการด้านจิตใจ การมีเจตคติ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ (3) พัฒนาการด้านสติปัญญา การมีสติ ปัญญา ความรู้ ความสามารถและทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (4) พัฒนาการด้านสังคม การรู้จักตนเอง และพึ่งตนเองได้ ไม่เป็นภาระของสังคม รวมถึงความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ซึ่งการจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นตัวผู้เรียนเป็นหลัก ดังนั้นมาตรฐานการจัดการศึกษาของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว จึงควรมุ่งเน้นพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็ก คือ พัฒนาการทางด้านร่างกาย พัฒนาการด้านจิตใจ พัฒนาการด้านสติปัญญาและพัฒนาการด้านสังคม

มาตรฐานด้านกระบวนการ

มาตรฐานที่ 13 มีการจัดองค์กร/โครงสร้างและการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

ตัวบ่งชี้

1. มีการจัดองค์กร/โครงสร้างการบริหารชัดเจน
2. มีปรัชญา แผนพัฒนา/ธรรมนูญสถานศึกษา แผนการดำเนินงานของสถานศึกษา และตัวชี้วัดความสำเร็จ
3. มีการปฏิบัติตามแผน
4. มีการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล เปรียบเทียบกับเป้าหมาย อย่างต่อเนื่อง
5. มีระบบข้อมูลสารสนเทศครบถ้วน ถูกต้อง ตรงกับความต้องการและทันต่อการใช้งาน
6. มีการบันทึกและรายงานการประเมินผล
7. มีการนำข้อมูลและผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจและปรับปรุงงาน

มาตรฐานที่ 14 ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและชุมชน ใน การพัฒนาสถานศึกษา

ตัวบ่งชี้

1. ผู้บริหารและครูสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนในการร่วมกันจัดการศึกษา

2. มีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจในสถานศึกษาและชุมชนเห็นความสำคัญในการจัดการศึกษา ร่วมกัน
3. มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสถานศึกษาต่อชุมชนอย่างสม่ำเสมอ
4. ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการศึกษา

**มาตรฐานที่ 15 มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมสุขภาพอนามัย และ
ความปลอดภัยของผู้เรียน**

ตัวบ่งชี้

1. จัดสภาพแวดล้อมที่สะอาด เป็นระเบียบ ปลอดภัย
2. จัดระบบป้องกันให้สถานศึกษาปลอดสารพิษ สิ่งเสพติด อาชญากรรม อบายมุข
3. จัดระบบสาธารณสุขปลอดภัยที่ดี
4. จัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้ครูและบุคลากรอย่างเพียงพอและจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

**มาตรฐานที่ 16 ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร/ครู ตามความจำเป็นและเหมาะสม อย่าง
สม่ำเสมอ**

ตัวบ่งชี้

1. จัดครูเข้าสอนตรงตามสาขา หรือความถนัด ความรู้ความสามารถ
2. ครูได้รับการพัฒนาเกี่ยวกับเรื่องที่สอนหรือปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลง
3. ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม

**มาตรฐานที่ 17 มีการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับ หลักสูตร ความต้องการของ
ผู้เรียนและท้องถิ่น**

ตัวบ่งชี้

1. มีการพัฒนาให้หลักสูตรสอดคล้องกับสภาพและความต้องการท้องถิ่น โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม
2. มีการจัดแนวการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียน/ท้องถิ่น และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม ให้สามารถเชื่อมโยงแก้ปัญหาท้องถิ่นได้และแนะนำไปปฏิบัติได้จริง

มาตรฐานที่ 18 จัดกิจกรรมและการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้

1. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน
2. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์
3. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาหาความรู้ แสวงหาคำตอบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
4. มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยี และสื่อที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน
5. มีการจัดกิจกรรมเพื่อฝึกและส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมของผู้เรียน
6. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาสุนทรียภาพอย่างครบถ้วนทั้งทางด้านดนตรี ศิลปะ และการกีฬา
7. ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย การทำงานร่วมกับผู้อื่น และความรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน
8. มีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง
9. มีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรักสถานศึกษาของตน และมีความกระตือรือร้นในการเรียน

จากมาตรฐานด้านกระบวนการ ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับกระบวนการที่สำคัญ 2 ส่วนคือ (1) กระบวนการบริหารการศึกษา ซึ่งสถานศึกษาต้องมีการบริหารและการจัดการที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อของผู้เรียน (2) กระบวนการเรียนการสอน ที่มุ่งจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สำหรับการจัดการศึกษาโดยครอบคลุมมาตรฐานในด้านกระบวนการบริหารบางมาตรฐานถือว่ายังไม่เหมาะสมในการจัดการศึกษาโดยครบถ้วน เช่น มีการจัดองค์กร/โครงสร้างการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ครบวงจร ส่วนในมาตรฐานด้านกระบวนการเรียนการสอนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญเนื่องจากผลผลิตที่ดีย่อมมาจากกระบวนการที่ดี ดังนั้นการมีกระบวนการเรียนการสอนที่ดี จะทำให้ได้เด็กที่มีคุณภาพ

มาตรฐานด้านปัจจัย

มาตรฐานที่ 19 ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี

ตัวบ่งชี้

1. ผู้บริหารอุทิศตนให้กับการปฏิบัติงานในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง
2. ผู้บริหารมีความเมตตา กรุณา มีความรับผิดชอบ ยุติธรรม ซื่อสัตย์
3. ผู้บริหารมีการครองตนที่ดี ไม่มีหนี้สินล้นพ้นตัว ไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุข สิ่งเสพติด

มาตรฐานที่ 20 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารการจัดการ ตัวบ่งชี้

1. ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง
2. ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์และเป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้อง
3. ผู้บริหารมีความเป็นประชาธิปไตย

มาตรฐานที่ 21 ครูมีวิญญานความเป็นครู มีคุณธรรม จริยธรรม ตัวบ่งชี้

1. ครูมีความเอื้ออาทร เข้าใจและเอาใจใส่ผู้เรียนทุกคนอย่างสม่ำเสมอและเท่าเทียมกัน
2. ครูมีมนุษยสัมพันธ์ และควบคุมอารมณ์ได้ และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
3. ครูมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา อุทิศตนให้กับการพัฒนาผู้เรียน
4. ครูวางตนเหมาะสม เป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องความประพฤติบุคคลิกภาพ
5. ครูมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู

มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถจัดการเรียนการสอน อย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตัวบ่งชี้

1. ครูรู้เป้าหมายของหลักสูตรและเป้าหมายการจัดการศึกษา
2. ครูมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร จัดทำแผนและกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. ครูมีความสามารถในการพัฒนาสูตรการเรียนการสอนและนำผลการประเมินมาใช้พัฒนาความสามารถ

มาตรฐานที่ 23 ครูมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ คิติวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ เพื่อ พัฒนาการเรียนการสอน

ตัวบ่งชี้

1. ครูมีนิสัยรักการแสวงหาความรู้และข่าวสารจากแหล่งต่างๆ เพื่อนำมาพัฒนาการเรียนการสอน
2. ครูมีความสามารถในการศึกษา วิจัย เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอน
3. ครูมีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขสถานการณ์ได้

มาตรฐานที่ 24 ครูมีคุณวุฒิ / ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ มีครูเพียงพอ
ตัวบ่งชี้

1. ครูมีความถนัด / ความเชี่ยวชาญตรงกับงานที่ปฏิบัติ
2. มีจำนวนครูตามเกณฑ์

มาตรฐานที่ 25 มีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการ
เรียนรู้

ตัวบ่งชี้

1. มีหลักสูตรและเนื้อหาสาระของหลักสูตรที่เหมาะสมสอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาและความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น
2. มีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 26 สถานศึกษามีอาคาร สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกตามเกณฑ์

ตัวบ่งชี้

1. มีอาคาร สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกตามเกณฑ์

มาตรฐานที่ 27 ชุมชน / ผู้ปกครองมีศักยภาพในการสนับสนุนการจัดและการพัฒนา
การศึกษา

ตัวบ่งชี้

1. ผู้ปกครองมีความรัก ความเข้าใจ เอาใจใส่ในการอบรมสั่งสอนบุตรหลานและเป็นแบบอย่างที่ดี
2. ชุมชน / ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการศึกษา และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของสถานศึกษา

จากมาตรฐานด้านปัจจัย สามารถสรุปปัจจัยที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาการศึกษาให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ อันประกอบด้วย (1) ปัจจัยเกี่ยวกับครู ครูมีคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ มีคุณวุฒิความรู้ / ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ (2) ปัจจัยเกี่ยวกับผู้บริหาร ผู้บริหารมีคุณภาพในการบริหารจัดการที่จะนำไปสู่กระบวนการเรียนการสอนที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง (3) ปัจจัยเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอน มีสื่อและทรัพยากรการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการจัดการศึกษา (4) ปัจจัยเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวก อาคารสถานที่ มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน (5) ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน ผู้ปกครอง/ ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น เนื่องจากการจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาที่แตกต่างไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียน ดังนั้น

ปัจจัยที่กล่าวมาไม่มีจำเป็นในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยเกี่ยวกับครู ผู้บริหาร อาคารสถานที่ เพราะว่าในการจัดการศึกษาในครอบครัว พ่อ แม่ ถือว่าเป็นครูที่สอนให้กับลูก ไม่มีผู้บริหาร และอาคารสถานที่ที่ใช้ในการเรียนก็คือบ้านนั่นเอง

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

อมรวิรัช นาคทรพรพ (2543) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Home school) ประสิทธิภาพของนานาชาติ โดยทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา บทความ วิชาการในต่างประเทศ โดยประเทศที่เป็นแหล่งข้อมูลส่วนใหญ่ได้แก่ สหรัฐอเมริกา แคนาดา อังกฤษ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และประเทศในแถบยุโรปอีกจำนวนหนึ่ง จากการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดแรงผลักดันกระแส Homeschool ได้แก่ ปัญหาความไม่เหมาะสมของการศึกษาที่รัฐจัดให้ ปัญหาความรุนแรง ยาเสพติด และการลวงเกินทางเพศในโรงเรียน ความเชื่อทางศาสนา และปรัชญาความเชื่อทางการศึกษาส่วนบุคคลของพ่อแม่ ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่ผู้เรียนสามารถเรียนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์และมัลติมีเดียจากที่บ้าน โดยที่หลักสูตรและการเรียนการสอนจะมีความหลากหลาย การวัดและประเมินผลจะเน้นการวัดผลทางเลือกเช่น การใช้แฟ้มสะสมงาน การประเมินโครงการหรือกิจกรรมพิเศษ การจัดบันทึกของพ่อแม่

หลายประเทศมีข้อกำหนดและระเบียบ เงื่อนไขในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ประกอบด้วย สถานภาพและแนวการจัดทะเบียน คุณสมบัติขั้นต่ำของพ่อแม่ เนื้อหาสาระขั้นต่ำของหลักสูตร การติดตามตรวจสอบและนิเทศการสอน และการสอบวัดมาตรฐานความรู้ ตลอดจนการเทียบโอนผลการศึกษาไปสู่โรงเรียนในระบบปกติ

ยุทธชัย เณิมชัย (2543) ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบและพัฒนาการการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย โดยทำการศึกษาจากครอบครัวที่จัดการศึกษาจำนวน 10 ครอบครัว ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ทำให้ตัดสินใจจัดการศึกษาโดยครอบครัว ประกอบด้วย ความรู้ของพ่อแม่ ฐานะของครอบครัว เวลาที่จะให้กับลูก ความรักความเมตตาอย่างลึกซึ้งที่มีต่อลูก ความปรารถนาในชีวิตที่มีอิสระมีศักดิ์ศรี ทศนะต่อโลกต่อชีวิตที่จริงจังต่อความจริง ความเป็นคนไม่ยอมแพ้ต่อข้อจำกัด ปัญหาอุปสรรคทั้งปวง

รูปแบบการดำเนินการจัดการศึกษาแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะใหญ่ๆ คือ จัดการศึกษาอย่างมีข้อตกลงกับโรงเรียน ดำเนินการเองทั้งหมดโดยครอบครัวเดียว ดำเนินการโดยกลุ่มครอบครัวแบบเครือข่ายประสานงาน และดำเนินการโดยกลุ่มครอบครัวแบบศูนย์รวมจัดการในทีเดียว โดยหลักสูตร

และแนวทางการจัดการศึกษามีลักษณะผสมผสานไปทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นส่วนใหญ่ แนวทางการประเมินผลเป็นการประเมินที่มุ่งให้เห็นพัฒนาการของลูกอย่างแท้จริง ประเมินจากสภาพจริงมากกว่าการใช้แบบทดสอบ มีความต่อเนื่องเห็นตลอดทั้งกระบวนการ

Harrison (1996) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับ ประสบการณ์ ความคิด และความรู้สึก ของผู้ปกครองที่จัดการศึกษาโดยครอบครัว โดยศึกษากับแม่ที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวอย่างน้อย 1 ปี ในรัฐวอชิงตัน จำนวน 12 คน จากการวิจัยพบว่า แม่ที่จัดการศึกษาโดยครอบครัว เนื่องจาก มีประสบการณ์ที่ไม่ดีกับโรงเรียน ไม่เชื่อในศักยภาพของโรงเรียน และมีความต้องการที่จะจัดการศึกษาให้ลูกเอง โดยมีความรู้สึกว่าการจัดการศึกษาโดยครอบครัวมีความยืดหยุ่น สร้างครอบครัวให้มีความแน่นแฟ้น และสร้างให้เด็กมีความเห็นคุณค่าในตนเอง

Watkins(1997) ได้ทำการศึกษาความแตกต่างระหว่างความสามารถของเด็กที่ได้รับการศึกษาในโรงเรียนปกติ กับเด็กที่ได้รับการศึกษาจากการจัดการศึกษาในครอบครัว โดยการใช้แบบทดสอบ The Alberta Provincial Achievement กับนักเรียนในเกรด 3 และ เกรด 6 ผลการวิจัยพบว่า ในวิชาการอ่านเด็กที่ได้รับการศึกษาจากการศึกษาในครอบครัวในทั้งสองระดับ มีความสามารถมากกว่าเด็กที่ได้รับการศึกษาในโรงเรียนปกติ ส่วนในวิชาด้านการเขียนพบว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

Crowson(1998) ได้ทำการศึกษาเรื่อง โรงเรียนบ้านแสนสุข ผลของการจัดการศึกษาแบบครอบครัวที่มีต่อครอบครัวและแม่ที่ทำการสอน ประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแม่ที่จัดการศึกษาโดยครอบครัว จำนวน 107 คน โดยใช้การวิจัยในเชิงปริมาณ และคุณภาพ ประกอบด้วย การใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ สังเกต และการวิเคราะห์เอกสาร ผลการวิจัยพบว่า แม่ที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวยอมรับว่ามีผลกระทบด้านบวกต่อครอบครัวและตนเอง แม่บางคนกล่าวว่าการจัดการศึกษาโดยครอบครัวลดความเครียดในการเลือกทางการศึกษา การจัดการศึกษาโดยครอบครัวช่วยให้แม่มีบทบาทมากขึ้น ไม่มีความแตกต่างทางสถิติในการตอบคำถามของแม่ในเรื่องรายได้ จำนวนบุตร และจำนวนปีที่จัดการศึกษา ความกังวลของแม่ที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวได้แก่ เรื่องงานบ้าน และความต้องการเรียนรู้ของเด็ก

Danley (1998) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการ สิ่งแวดล้อมของการเรียนรู้ ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับความเข้าใจเบื้องต้นของผู้เรียน ความ

ร่วมมือ การสร้างความรู้ที่เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน การเตรียมผู้เรียนทางด้านทักษะสติปัญญา และอารมณ์ การส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนมีความสามารถที่มากขึ้น การเตรียมผู้เรียนเกี่ยวกับจิตสำนึกและทักษะที่จำเป็นในการทำงาน จากการศึกษาพบว่า พ่อแม่ที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามระดับความสามารถของตนเอง การจัดการศึกษาโดยครอบครัวได้หลายเส้นแบ่งกันระหว่างครูและผู้เรียน การมีส่วนร่วมซึ่งกันและกันเป็นหัวใจที่สำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว และพ่อแม่ผู้ปกครองที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวเชื่อว่า จากกระบวนการดังกล่าวจะทำให้ผู้เรียนเป็นคนที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

Holloway (1998) การรับรู้ของโรงเรียนรัฐบาลต่อนักเรียนที่ได้รับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ โรงเรียนรัฐบาลในเมืองซานดิเอโกใช้การวิจัยเชิงสำรวจเพื่อตอบคำถามของ 6 ตัวแปร คือ การรับรู้ของโรงเรียนรัฐบาลโดยครู ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่สำนักงานการศึกษาของรัฐต่อคุณภาพวิชาการของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว การรับรู้ของโรงเรียนรัฐบาลโดยครู ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่สำนักงานการศึกษาของรัฐต่อความสามารถในการเตรียมนักเรียนให้ประสบความสำเร็จ การใช้แหล่งทรัพยากรของครู ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สำนักงานการศึกษาของรัฐ ประสิทธิภาพ กิจกรรมและรายงานเหตุการณ์ที่มีอิทธิพลต่อความร่วมมือระหว่างนักเรียนที่ได้รับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวและระบบโรงเรียน ประเภทของการบริการที่โรงเรียนของรัฐควรจัดหาให้กับนักเรียนที่ได้รับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว เหตุผลที่ผู้ปกครองเลือกจัดการศึกษาโดยครอบครัวให้กับเด็ก จากการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามระบุว่า ที่มงานในโรงเรียนรัฐบาลใช้หลักสูตรการเรียนแบบอิสระ (Independent Study) ทำให้ไม่รู้สึกลัว การจัดการศึกษาโดยครอบครัวต่างจากการเรียนแบบอิสระ ด้วยเหตุผลนี้เองทำให้ผู้วิจัยคิดว่าเป็นสาเหตุที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีทัศนคติทางบวกกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

Shellenberger (1998) ได้ทำการศึกษารายกรณี เกี่ยวกับ สิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาโดยครอบครัว โดยทำการศึกษาจากครอบครัวจำนวน 3 ครอบครัวที่จัดการศึกษาโดยครอบครัว จากการศึกษพบว่า เหตุผลในการเลือกจัดการศึกษาโดยครอบครัวมีหลากหลายเหตุผลที่แตกต่างกันไป สิ่งแวดล้อมระหว่างการจัดการศึกษาโดยครอบครัวและการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนมีความแตกต่างกันและภูมิหลังของผู้ปกครองมีอิทธิพลต่อกระบวนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

Hetzel(1998) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลให้พ่อ แม่ ผู้ปกครอง จัดการศึกษาโดยครอบครัว โดยทำการศึกษากับครอบครัวที่จัดการศึกษาโดยครอบครัว จำนวน 871 ครอบครัว โดยการสำรวจด้วยแบบสอบถาม จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้ปกครองจัดการศึกษาโดยครอบครัว ประกอบด้วย ความไม่เหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตร ปัญหาทางด้านศีลธรรม จริยธรรม และเหตุผลทางสังคมของพ่อแม่ผู้ปกครองที่จัดการศึกษาโดยครอบครัว

Danley(1999) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การใช้ปัจจัยสนับสนุนในการเรียนรู้แบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวของเด็กวัยรุ่น กรณีศึกษา ณ เมืองทัลลาแฮสซี ฟลอริดา สหรัฐอเมริกา โดยใช้การสังเกต สัมภาษณ์ วิเคราะห์เอกสาร ผลการวิจัยพบว่า ครอบครัวใช้ปัจจัยสนับสนุนพื้นฐาน (scaffolding) ในการเรียน การสอน ซึ่งได้แก่ ความสนใจของผู้เรียน ความร่วมมือ การพัฒนาระดับความสามารถ การใช้รูปแบบนำ ความฉลาด พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ ความคิดสร้างสรรค์ ความรับผิดชอบต่องาน และทักษะการทำงาน นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้เรียนผู้สอนไม่ได้แยกจากกันอย่างชัดเจน ผู้ปกครองเห็นว่าตนเองเป็นผู้เรียนผู้เอาใจใส่ ความเคารพเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ และผู้ปกครองเห็นว่าปัจจัยสนับสนุนจะช่วยให้ผู้เรียนมีความเป็นอิสระ

Robore(1999) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ทำไมผู้ปกครองจึงให้เด็กได้รับการเรียนรู้แบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ความเห็นของแม่ที่จัดการศึกษาโดยครอบครัว จากการศึกษาพบว่า สาเหตุที่ผู้ปกครองให้เด็กได้รับการเรียนรู้โดยการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ประกอบด้วย ผู้ปกครองสามารถสอนเด็กในรูปแบบที่เด็กสามารถเรียนรู้ได้ดีที่สุด มีความยืดหยุ่น ผู้ปกครองสามารถข้ามขั้นตอนของหลักสูตรตามความต้องการของเด็กแต่ละคน เด็กสามารถใช้เวลานานกับจุดประสงค์ใดก็ได้หากเด็กต้องการหรือผ่านจุดประสงค์ใดได้อย่างรวดเร็ว ผู้ปกครองสามารถติดตามความสนใจของเด็กเป็นรายบุคคล ผู้ปกครองสามารถหลีกเลี่ยงสิ่งที่มีผลลบต่อเด็ก ลดอิทธิพลของเพื่อน เด็กสามารถมีเพื่อนที่หลากหลายอายุ เพราะในโลกของความเป็นจริงเด็กควรมีเพื่อนที่ต่างอายุกันไม่ใช่เท่ากันทุกคน ในบางโรงเรียนมีการกีดกันทางศาสนา มีความปลอดภัยสูง ผู้ปกครองไม่มั่นใจในความปลอดภัยในโรงเรียนรัฐบาล ผู้ปกครองต้องการให้มีการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาโดยครอบครัวอย่างแท้จริง

Hite(1999) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความร่วมมือระหว่างการจัดการศึกษาโดยครอบครัวและชุมชนในเมือง Alberta ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนรัฐบาลจำนวน 67 โรงเรียน และครอบครัวที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวจำนวน 8,209 ครอบครัว ในเมือง Alberta โดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์และการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนลงทะเบียน

นอกเหนือจากรายวิชาที่โรงเรียนกำหนด ซึ่งเป็นความลำบากมากที่คณะผู้บริหารในเมือง Alberta จะกวาดค้นได้ มีนักเรียนจำนวน 35 % เท่านั้นที่ลงทะเบียนในรายวิชาของโรงเรียนในเมือง Alberta และ ผู้อำนวยการให้สัมภาษณ์ว่านักเรียนใช้การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในการหลบหลีกปัญหาเรื่องระเบียบวินัย การเข้าชั้นเรียน แรงจูงใจ และปัญหาการขัดแย้งกับครอบครัว

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

ผู้วิจัย / ปีที่ทำการศึกษา	ประเด็นที่ศึกษา	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	ผลการวิจัย
อมรวิรัช (2543) Hatzel(1998) Shallenberger(1998) Robore(1999)	ปัจจัยที่ส่งผลให้พ่อแม่จัดการศึกษาโดยครอบครัว	<ul style="list-style-type: none"> - การศึกษาเอกสาร - ตำรา บทความวิชาการ - แบบสอบถาม - กรณีศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการจัดการศึกษาโดยครอบครัวได้แก่ - ปัญหาความไม่เหมาะสมของการศึกษาที่รัฐจัดให้ - ความไม่เหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตร - ปัญหาความรุนแรง ยาเสพติด และการล่วงเกินทางเพศในโรงเรียน - ความเชื่อทางศาสนา และปรัชญาความเชื่อทางการศึกษาส่วนบุคคลของพ่อแม่ - ภูมิหลังของผู้ปกครอง - ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและ เทคโนโลยีทางการศึกษา - มีความยืดหยุ่นตามความต้องการของเด็กแต่ละคน

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (ต่อ)

ผู้วิจัย / ปีที่ทำการศึกษา	ประเด็นที่ศึกษา	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	ผลการวิจัย
<p>Harrison(1996) Crowson(1998)</p>	<p>ประสบการณ์ ความคิด ความรู้สึก ของแม่ที่จัดการ ศึกษาโดยครอบครัว</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การสัมภาษณ์ - การสังเกต - วิเคราะห์เอกสาร 	<p>แม่ที่จัดการศึกษาโดย ครอบครัวมีความรู้สึกที่ว่า</p> <ul style="list-style-type: none"> - การจัดการศึกษาโดย ครอบครัวมีความ ยืดหยุ่น - สร้างครอบครัวให้มี ความแน่นแฟ้น - สร้างให้เด็กมีความ เห็นคุณค่าในตนเอง - ลดความเครียดใน การเลือกทางการ ศึกษา - ช่วยให้แม่มีบทบาท มากขึ้น - ความกังวลของแม่ที่ จัดการศึกษาโดย ครอบครัว ได้แก่ เรื่องงานบ้านและ ความต้องการเรียนรู้ ของเด็ก
<p>Watkin(1997)</p>	<p>ความแตกต่างระหว่าง ความสามารถของเด็กที่ได้ รับการศึกษาในโรงเรียน ปกติกับเด็กที่ได้รับการจัด การศึกษาโดยครอบครัว</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้แบบทดสอบ 	<p>จากการทดสอบพบว่า</p> <ul style="list-style-type: none"> - ในวิชาการอ่านเด็กที่ได้ รับการศึกษาจากการศึกษา ในครอบครัวมีความ สามารถมากกว่าเด็กที่ได้ รับการศึกษาในโรงเรียน ปกติ - ส่วนในวิชาด้านการเขียน พบว่าไม่มีความแตกต่าง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (ต่อ)

ผู้วิจัย / ปีที่ทำการศึกษา	ประเด็นที่ศึกษา	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	ผลการวิจัย
Danley(1998) Danley(1999)	ปัจจัยสนับสนุนในการเรียนรู้แบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัว	<ul style="list-style-type: none"> - การสัมภาษณ์ - การสังเกต - วิเคราะห์เอกสาร 	<p>ครอบครัวใช้ปัจจัยสนับสนุนพื้นฐาน (scaffolding) ในการเรียน การสอน ซึ่งได้แก่</p> <ul style="list-style-type: none"> - ความสนใจของผู้เรียน - ความร่วมมือ - การพัฒนาระดับความสามารถ - การใช้รูปแบบนำ - ความฉลาด - พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ - ความคิดสร้างสรรค์ - ความรับผิดชอบต่องาน - ทักษะการทำงาน - นอกจากนี้ยังพบว่าผู้เรียนผู้สอนไม่ได้แยกจากกันอย่างชัดเจน - การมีส่วนร่วมซึ่งกันและกันเป็นหัวใจที่สำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว - ผู้ปกครองเห็นว่าตนเองเป็นผู้เรียนผู้เอาใจใส่ - ผู้ปกครองเห็นว่าปัจจัยสนับสนุนจะช่วยให้ผู้เรียนมีความเป็นอิสระ

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (ต่อ)

ผู้วิจัย / ปีที่ทำการศึกษา	ประเด็นที่ศึกษา	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	ผลการวิจัย
ยุทธชัย(2543)	รูปแบบและพัฒนาการของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย	- กรณีศึกษา	<p>- รูปแบบการดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะใหญ่ๆ คือ</p> <p>(1) จัดการศึกษาอย่างมีข้อตกลงกับโรงเรียน</p> <p>(2) ดำเนินการเองทั้งหมดโดยครอบครัวเดี่ยว</p> <p>(3) ดำเนินการโดยกลุ่มครอบครัวแบบเครือข่ายประสานงาน</p> <p>(4) ดำเนินการโดยกลุ่มครอบครัวแบบศูนย์รวมจัดการในทีเดียว</p> <p>- หลักสูตรและแนวทางการจัดการศึกษามีลักษณะผสมผสานไปทางการศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นส่วนใหญ่</p> <p>- แนวทางการประเมินผลเป็นการประเมินที่มุ่งให้เห็นพัฒนาการของลูกอย่างแท้จริง ประเมินจากสภาพจริงมากกว่าการใช้แบบทดสอบ มีความต่อเนื่องเห็นตลอดทั้งกระบวนการ</p>

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษารายกรณี (Case study) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์แบบลุ่มลึก การศึกษาเอกสาร แล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความ สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive Analysis) โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การศึกษาก่อนลงภาคสนาม ประกอบด้วย
 - 1.1 การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 1.2 การเข้าร่วมเสวนา " ก้าวเริ่มต้นแห่งการจัดการศึกษาโดยครอบครัว "
 - 1.3 การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว
 - 1.4 การเลือกกรณีศึกษา
 2. การศึกษาภาคสนามประกอบด้วย
 - 2.1 การเตรียมตัวทำงานภาคสนามของผู้วิจัย
 - 2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.4 การตรวจสอบข้อมูล
 3. การวิเคราะห์ข้อมูล
 4. การพัฒนาตัวบ่งชี้
 5. การนำเสนอข้อมูล
- ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การศึกษาก่อนลงภาคสนาม

การศึกษาก่อนลงภาคสนามเพื่อเป็นการสร้างแนวทางในการศึกษาอันจะช่วยให้ผู้วิจัยมองเห็นประเด็นปัญหาที่ชัดเจนก่อนเข้าสนาม เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูล อีกทั้งยังช่วยให้ประหยัดเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล การคัดเลือกสนามที่เหมาะสม โดยมีรายละเอียดในการศึกษาดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการศึกษาทางเลือก การจัดการศึกษาโดยครอบครัว มาตรฐานและตัวบ่งชี้การประเมินคุณภาพ การศึกษา การประเมินคุณภาพภายนอก เพื่อสร้างเป็นแนวทางการสัมภาษณ์ให้กับผู้ให้ข้อมูล

1.2 การเข้าร่วมเสวนา " ก้าวแห่งการเริ่มต้นการจัดการศึกษาโดยครอบครัว " ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ช่วงระหว่างเดือนตุลาคม - ธันวาคม 2543 รวมทั้งหมด 3 ครั้ง

ครั้งที่ 1 วันที่ 31 ตุลาคม 2543 เวลา 8.30 - 16.30 น. ณ. เสถียรธรรมสถาน

ครั้งที่ 2 วันที่ 30 พฤศจิกายน 2543 เวลา 8.30 - 16.30 น. ณ. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ครั้งที่ 3 วันที่ 30 พฤศจิกายน 2543 เวลา 8.30 - 16.30 น. ณ. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ครั้งที่ 3 วันที่ 30 พฤศจิกายน 2543 เวลา 8.30 - 16.30 น. ณ. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

เพื่อจะได้ทราบปรัชญาความคิด ความเป็นมาของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย แรงจูงใจในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ปัญหาหรือข้อวิตกกังวลที่มีอยู่ พร้อมทั้งเรื่องสำคัญ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยเฉพาะในเรื่องนโยบาย กฎ ระเบียบของรัฐ การเทียบโอนผลการเรียน การเทียบระดับการศึกษา อีกทั้งการเรียนรู้อุปสรรค การได้สัมผัสกับครอบครัวที่จัดการศึกษาให้ลูกเองเพื่อเป็นแนวทางในการเลือกกรณีศึกษา

1.3 การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว เพื่อจะได้ทราบความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพความต้องการเฉพาะของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว มาตรฐานการศึกษา และความเหมาะสมของมาตรฐานการศึกษาในบริบทของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ดังมีรายละเอียดดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชื่อผู้เชี่ยวชาญ	วัน / เวลาที่สัมภาษณ์	ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์
1. คุณอรุณี สถานุพงษ์ (หัวหน้าโครงการการศึกษาทางเลือก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ)	วันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ.2543 เวลา 10.00 น. - 12.00น.	<ul style="list-style-type: none"> ● ความหมายของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ● หลักสูตรและแนวทางการจัดการศึกษาที่เหมาะสมของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว
2. ดร.อมรวิชัย นาครทรรพ (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)	วันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ.2543 เวลา 13.30 น. - 16.00น.	<ul style="list-style-type: none"> ● แนวทางการประเมินผล
3. คุณวัลลภ ตังคณานูรักษ์ (วุฒิสมาชิก)	วันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ.2543 เวลา 16.00 น. - 18.00 น.	<ul style="list-style-type: none"> ● การตรวจสอบและการประกันคุณภาพการจัดการศึกษาโดยครอบครัว
4. คุณผาณิต บุญมาก (บรรณธิการนิตยสารรักลูก)	วันที่ 4 มกราคม พ.ศ.2544 เวลา 10.00 น. - 12.00 น.	<ul style="list-style-type: none"> ● มาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาโดยครอบครัว
5. คุณยุทชัย เฉลิมชัย (เลขาธิการศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาโดยครอบครัว)	วันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2544 เวลา 13.00 น. - 15.00 น.	<ul style="list-style-type: none"> ● หลักเกณฑ์ในการอนุมัติการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ● ความเหมาะสมของร่างกฎกระทรวงการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

1.4 การเลือกกรณีศึกษา (Case study) การเลือกกรณีศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาเลือกกรณีศึกษา ในองค์ประกอบของการดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในรูปแบบที่แตกต่างกัน 4 รูปแบบ อันประกอบด้วย ลักษณะการจัดการศึกษาอย่างมีข้อตกลงร่วมกับโรงเรียน ลักษณะการจัดการศึกษาโดยการดำเนินการเองทั้งหมด ลักษณะการดำเนินการโดยกลุ่มครอบครัวแบบเครือข่ายประสานงาน และลักษณะการดำเนินการโดยกลุ่มครอบครัวแบบศูนย์รวม จัดการในทีเดียว ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกกรณีศึกษาดังนี้

กรณีศึกษาที่ 1 ครอบครัว " ฟิ่งอุดม" มีการจัดการศึกษาในลักษณะการดำเนินการเองทั้งหมด จากครอบครัวที่จัดการศึกษาในรูปแบบนี้ทั้งหมด 13 ครอบครัว (ข้อมูลจากการลงทะเบียนไว้กับ โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก จังหวัดกาญจนบุรี) โดยมีคุณพ่อ สยาม ฟิ่งอุดม และ คุณแม่ สมพร ฟิ่งอุดม (หรือที่รู้จักกันในนามครูส้ม) เป็นผู้จัดการศึกษา โดยมีบ้านอยู่ที่ จังหวัดนนทบุรี และ จังหวัดเชียงราย แห่งละหนึ่งหลัง ซึ่งปัจจุบันนี้ครอบครัว " ฟิ่งอุดม " ได้ย้ายครอบครัวไปอยู่ที่ จังหวัดเชียงรายแต่จะลงมาบ้านที่จังหวัดนนทบุรีบ้างตามจังหวะและโอกาส

ครูส้มเป็นผู้ซึ่ง พ่อ แม่ ที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวให้การยอมรับ เนื่องจากเป็นคุณแม่ที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวมาแล้วเป็นระยะเวลาานพอสมควร (ประมาณ 6 ปี) นอกจากนี้ยังได้เขียนหนังสือ บทความ เผยแพร่ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ซึ่งในบทความจะมีการเผยแพร่เกี่ยวกับหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนการสอน และการเขียนบันทึกจากการจัดการศึกษาโดยครอบครัว นอกจากนี้ยังให้คำแนะนำกับพ่อ แม่และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวทาง website [http:// www.krusom.com](http://www.krusom.com) ผ่านทาง internet

ด้วยการจัดศึกษาโดยครอบครัวที่มีระยะเวลาพอสมควร ประกอบกับ ความชัดเจนในเรื่องหลักสูตร และกระบวนการต่างๆในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว จึงได้เลือกครอบครัว " ฟิ่งอุดม " เป็นตัวแทนกรณีศึกษาของการจัดการศึกษาในครอบครัวในรูปแบบการจัดการศึกษาที่ดำเนินการเองทั้งหมด

กรณีศึกษาที่ 2 ครอบครัวสบายใจ มีการจัดการศึกษาในลักษณะการดำเนินงานโดยกลุ่มครอบครัวแบบเครือข่ายประสาน ซึ่งการดำเนินการในรูปแบบนี้ในสังคมไทยขณะนี้มียู่ 2 กลุ่มคือ " กลุ่มบ้านเรียนปัญญากร " ประกอบไปด้วยสมาชิกทั้งหมด 8 ครอบครัว และกลุ่ม " สาณฝัน " ประกอบไปด้วยสมาชิกทั้งหมด 7 ครอบครัว ซึ่งครอบครัวสบายใจเป็น 1 ในสมาชิกทั้งหมด 8 ครอบครัวของ " กลุ่มบ้านเรียนปัญญากร " ซึ่งภายในกลุ่มบ้านเรียนปัญญากรยังมีการแบ่งกลุ่มย่อยตามที่ตั้งของครอบครัวอีก ซึ่งครอบครัวสบายใจ เป็น กลุ่มบ้านเรียนปัญญากร หน่วยปากเกร็ด ประกอบด้วยครอบครัวทั้งหมด 2 ครอบครัว มีที่ตั้งอยู่บริเวณอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ผู้วิจัยได้รู้จักกับคุณแม่ที่จัดการศึกษาให้ลูกเอง (คุณกนกพร สบายใจ) จากการสัมมนา " ก้าวแห่งการเริ่มต้นการจัดการศึกษาโดยครอบครัว" เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2543 ซึ่งกิจกรรมหนึ่งของการสัมมนา คือ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของครอบครัวที่จัดการศึกษา ในการนำเสนอประสบการณ์การจัดการศึกษาของครอบครัว "สบายใจ" ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นกระบวนการในการจัดทำหลักสูตรและกระบวนการต่างๆในการจัดการศึกษาที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม มีการบันทึก มีการประเมินผลในทุกขั้นตอนของการจัดการศึกษาให้ลูก ทำให้สามารถศึกษา รูปแบบ วิธีการ กระบวนการใน

การจัดการศึกษาและประเมินผลที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงเลือกครอบครัวสบายใจเป็นตัวแทนกรณีศึกษาของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในรูปแบบการจัดการศึกษาในลักษณะการดำเนินงานโดยกลุ่มครอบครัวแบบเครือข่ายประสาน

กรณีศึกษาที่ 3 ครอบครัวพันธุ์โอสถ มีการจัดการศึกษาในลักษณะการดำเนินงานโดยกลุ่มครอบครัว แบบศูนย์รวมจัดการในที่เดียว ภายใต้ชื่อ "สถาบันปัญญาไทย" ซึ่งนายแพทย์พรพันธุ์โอสถ ซึ่งปัจจุบันไม่ได้ประกอบอาชีพเป็นนายแพทย์ ได้หันมาให้ความสนใจและเลือกวิถีชีวิตของครูแทน เป็นผู้ก่อตั้งขึ้น เป็นสถาบันเพื่อการศึกษาและพัฒนาเด็กตามแนวออลดอร์ฟ ซึ่งนายแพทย์พรพันธุ์โอสถ ได้จัดการศึกษาให้กับลูกๆของตนเองและให้กับลูกหลานของกลุ่มครอบครัวที่เห็นด้วยในการศึกษาแบบออลดอร์ฟ เริ่มจากการเป็นกลุ่มเล็กๆไม่ก็ครอบครัว ใช้บ้านที่อาศัยของตนเองเป็นที่ตั้ง และกำลังพัฒนาไปเป็นโรงเรียนครอบครัวหรือศูนย์การเรียนรู้ของกลุ่มครอบครัวต่อไป

"สถาบันปัญญาไทย" มีที่ตั้งอยู่ที่ 297 หมู่บ้านปัญญา ถนนพัฒนาการ กรุงเทพมหานคร ปัจจุบันมีครอบครัวที่มีลูกหลานเรียนอยู่ที่นี้ทั้งหมดประมาณ 20 ครอบครัว มีเด็กประมาณ 40 คน ผู้วิจัยเลือกครอบครัวพันธุ์โอสถเป็นตัวแทนกรณีศึกษาในรูปแบบของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในลักษณะการดำเนินงานโดยกลุ่มครอบครัว แบบศูนย์รวมจัดการในที่เดียว เนื่องจากเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดของการดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในรูปแบบนี้

กรณีศึกษาที่ 4 ครอบครัว ปรัชญพฤกษ์ มีลักษณะการดำเนินการจัดการศึกษาอย่างมีข้อตกลงร่วมกับโรงเรียน โดยความร่วมมือของโครงการพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยกรณีดังกล่าวเริ่มดำเนินการอย่างจริงจังตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2542 ซึ่งบ้านของครอบครัว ปรัชญพฤกษ์ ตั้งอยู่ที่ตำบลสนามชัย อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ มีการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียนอนุบาลสตึก โดยที่เด็กในครอบครัวนี้ ยังมีสถานภาพเป็นนักเรียนของโรงเรียน เป็นผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนที่มีข้อตกลงในความร่วมมือต่อกัน

ผู้วิจัยเลือกครอบครัว ปรัชญพฤกษ์ เป็นตัวแทนกรณีศึกษาการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในรูปแบบลักษณะการดำเนินการจัดการศึกษาอย่างมีข้อตกลงร่วมกับโรงเรียน เนื่องจากเป็นครอบครัวเดียวของสังคมไทยในขณะนี้ที่มีการจัดการศึกษาในรูปแบบนี้

2. การศึกษาภาคสนาม

2.1 การเตรียมตัวทำงานภาคสนามของผู้วิจัย ก่อนที่ผู้วิจัยจะเข้าสู่ภาคสนาม ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของกรณีศึกษาจากรายงานการวิจัย และบทสัมภาษณ์ต่างๆ จัดทำแนวทางการสัมภาษณ์กรณีศึกษา จากนั้นจึงได้หาข้อมูลเกี่ยวกับที่อยู่ และเบอร์โทรศัพท์เพื่อที่จะใช้ในการติดต่อกรณีศึกษา โดยที่กรณีศึกษาที่ 1 (ครอบครัวพึ่งอุดม) และกรณีศึกษาที่ 2 (ครอบครัวสบายใจ) ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่อยู่และเบอร์โทรศัพท์จากการสอบถามไปยังโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก จังหวัดกาญจนบุรี กรณีศึกษาที่ 3 (ครอบครัวพันธุ์โอสด) ผู้วิจัยใช้บริการสอบถามหมายเลขโทรศัพท์(1133) ขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยเพื่อติดต่อขอเบอร์โทรศัพท์ของ นายแพทย์พร พันธุ์โอสด ส่วนกรณีศึกษาที่ 4 (ครอบครัวปรัชญพฤกษ์) ผู้วิจัยได้ติดต่อขอข้อมูลจากคุณอรุณี สถานุพงษ์ หัวหน้าโครงการการศึกษาทางเลือก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.) ซึ่งคุณอรุณี ได้ให้ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ของครอบครัวปรัชญพฤกษ์แก่ผู้วิจัย

หลังจากนั้นผู้วิจัยได้โทรศัพท์ติดต่อเพื่อขอสัมภาษณ์กรณีศึกษา เมื่อผู้วิจัยได้โทรศัพท์ติดต่อกรณีศึกษาที่ 1 (ครอบครัวพึ่งอุดม) กรณีศึกษาได้ซักถามรายละเอียดเกี่ยวกับประเด็นที่ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ พร้อมกับให้ผู้วิจัยจัดส่งแนวทางการสัมภาษณ์ให้ก่อน หลังจากกรณีศึกษาได้รับแนวทางการสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยจึงโทรศัพท์ติดต่อไปอีกครั้งเพื่อนัด วัน เวลาในการสัมภาษณ์ กรณีศึกษาที่ 2 (ครอบครัวสบายใจ) ผู้วิจัยได้โทรศัพท์ติดต่อกรณีศึกษา กรณีศึกษาได้ตอบรับและยินดีให้สัมภาษณ์ พร้อมทั้งนัด วันเวลา ในการสัมภาษณ์ และแสดงความมั่นใจที่จะเสิร์ฟอาหารกลางวันผู้วิจัยในวันที่จะไปสัมภาษณ์ กรณีศึกษาที่ 3 (ครอบครัวพันธุ์โอสด) เมื่อผู้วิจัยติดต่อโทรศัพท์ไปตามเบอร์ที่ได้จากการสอบถามขององค์การโทรศัพท์ ปรากฏว่าผู้ที่รับสายได้บอกให้ผู้วิจัยโทรศัพท์ติดต่อไปที่ " สถาบันปัญญาไทย " ผู้วิจัยจึงขอเบอร์โทรศัพท์ของสถาบันดังกล่าว และเมื่อโทรศัพท์ติดต่อไปยังเลขหมายดังกล่าว ผู้ที่รับสายคือคุณจันทร์เพ็ญ พันธุ์โอสด ซึ่งได้นัดวัน เวลา ในการสัมภาษณ์ให้กับผู้วิจัย พร้อมทั้งชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการเดินทางไปยังสถาบันดังกล่าว กรณีศึกษาที่ 4 (ครอบครัวปรัชญพฤกษ์) ผู้วิจัยได้โทรศัพท์ไปที่บ้านของกรณีศึกษา ปรากฏว่าผู้ที่รับสายได้แนะนำให้ผู้วิจัยโทรศัพท์ไปยังโทรศัพท์เคลื่อนที่ของครูบาสุทธินันท์ และเมื่อติดต่อไปยังหมายเลขดังกล่าว พร้อมทั้งคำชี้แจงเกี่ยวกับเนื้อหาที่สัมภาษณ์ ครูบาสุทธินันท์ได้นัด สถานที่ และวันเวลาที่จะให้สัมภาษณ์

หลังจากนั้นผู้วิจัยได้จัดเตรียมอุปกรณ์ที่จะใช้อันประกอบด้วย สมุดบันทึก เทปบันทึกการสัมภาษณ์ กล้องถ่ายรูป เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลดังกล่าว

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

(1) แนวทางการสัมภาษณ์ พ่อ แม่ ที่จัดการศึกษาโดยครอบครัว ประกอบด้วย รูปแบบและแนวทางการประเมินผลการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ความเหมาะสมของการตรวจสอบและการประกันคุณภาพการจัดการศึกษาโดยครอบครัว มาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

(2) สมุดบันทึกภาคสนาม เพื่อใช้บันทึกข้อมูลที่ได้จากการ สัมภาษณ์ กรณีศึกษารวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสังเกตบริบทของกรณีศึกษา

(3) อุปกรณ์บันทึกเทปการสัมภาษณ์

(4) กล้องถ่ายรูป

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบลุ่มลึก เกี่ยวกับรูปแบบและแนวทางการประเมินผลการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ความเหมาะสมของการตรวจสอบและการประกันคุณภาพการจัดการศึกษาโดยครอบครัว มาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาโดยครอบครัว และการขอข้อมูลเอกสารการประเมินจากพ่อ แม่ ที่จัดการศึกษา อันประกอบด้วย บันทึก แฟ้มสะสมงาน แบบประเมินที่ พ่อ แม่ ใช้ในการประเมินลูกในรูปแบบต่างๆ เช่น การเขียนในรูปจดหมาย แบบประเมินตนเอง ฯลฯ ซึ่งบางครอบครัวจะเตรียมให้ผู้วิจัยในวันที่ไปสัมภาษณ์ บางครอบครัวส่งข้อมูลมาให้ผู้วิจัยทาง internet และในบางครอบครัวได้แนะนำให้ผู้วิจัยไปศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก จ.กาญจนบุรี เพราะในกรณีที่ครอบครัว นำชื่อลูกไปฝากไว้ที่โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก ครอบครัวจะต้องส่งรายงานการบันทึกพัฒนาการ ความก้าวหน้าของลูก มาให้โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก ปีละ 3 ครั้ง โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามรายละเอียดในตาราง

เป้าหมายการศึกษา	วัน / เดือน / ปี	การดำเนินการ
กรณีศึกษาที่ 1	17 มีนาคม 2545	การสัมภาษณ์
	6 เมษายน 2545	การขอข้อมูลเอกสาร
	11 เมษายน 2545	การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์
	8 พฤษภาคม 2545	การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์
	24 พฤษภาคม 2545	การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์

เป้าหมายการศึกษา	วัน / เดือน / ปี	การดำเนินการ
กรณีศึกษาที่ 2	7 พฤศจิกายน 2543	การสัมภาษณ์, การขอข้อมูลเอกสาร
	15 พฤศจิกายน 2543	การขอข้อมูลเอกสาร
	22 ธันวาคม 2543	การสัมภาษณ์เพิ่มเติม
	5 มกราคม 2544	การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์
	23 พฤษภาคม 2545	การสัมภาษณ์เพิ่มเติม
	28 พฤษภาคม 2545	การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์
กรณีศึกษาที่ 3	27 ธันวาคม 2543	การสัมภาษณ์, การขอข้อมูลเอกสาร
	8 มกราคม 2544	การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์
	18 เมษายน 2545	การสัมภาษณ์เพิ่มเติม
	8 พฤษภาคม 2545	การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์
กรณีศึกษาที่ 4	29 มีนาคม 2545	การสัมภาษณ์, การขอข้อมูลเอกสาร
	5 เมษายน 2545	การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์
	23 พฤษภาคม 2545	การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์

2.4 การตรวจสอบความถูกต้องข้อมูล

นอกจากทำการศึกษาข้อมูลที่ต้องการศึกษาแล้ว ช่วงระยะเวลาที่เก็บข้อมูลในภาคสนาม ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความครบถ้วนถูกต้องของข้อมูล ในด้านความตรง และความเที่ยงของข้อมูลในการตรวจสอบแบบสามเส้า (triangulation) (นิศา ชูโต, 2540)

(1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) คือการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ โดยการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลในด้านเวลา สถานที่ และบุคคล

(2) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (theory triangulation) คือการตรวจสอบว่าถ้าผู้วิจัยใช้แนวคิด ทฤษฎีต่างไปจากเดิม จะทำให้ตีความของข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

(3) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในด้านการวิเคราะห์เอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

แนวทางที่ผู้วิจัยใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยวิเคราะห์ ติความและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (analytic induction) คือ การตีความสร้างข้อสรุปจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น
2. ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

4. การพัฒนาตัวบ่งชี้

ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการพัฒนาตัวบ่งชี้ดังนี้

1. การศึกษา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ของนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ
3. การสังเกต สัมภาษณ์แบบกลุ่มเล็ก การขอข้อมูลเอกสาร กรณีศึกษาที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวจำนวน 4 ครอบครัว
4. ร่างตัวบ่งชี้เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว
5. สังเคราะห์ความเห็นพ้องของตัวบ่งชี้ โดยการคัดเลือกตัวบ่งชี้ที่มีความเห็นพ้องอย่างน้อย 3 ใน 4 แหล่ง โดยดูความสอดคล้องกับความเห็นของนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ
6. สร้างตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

5. การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลเป็นการเขียนรายงานการวิจัยในแต่ละกรณีศึกษา โดยบรรยายเกี่ยวกับ ภูมิหลังของครอบครัว จุดเริ่มของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว หลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานและการประเมินคุณภาพ การนำเสนอตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในแต่ละกรณีศึกษา ในที่สุดก็จะได้มาตรฐานการศึกษาของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ในภาพรวมทั้งหมด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เปิดโอกาสให้สังคมในทุกส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้ชุมชน องค์กรเอกชน รวมทั้งครอบครัว มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำให้เกิดการจัดการศึกษาทางเลือกในหลายรูปแบบ โดยเฉพาะกลุ่มครอบครัวที่ต้องการจัดการศึกษาให้ลูกเอง อันเนื่องมาจากปัจจัยหลายอย่าง อาทิ การเสื่อมศรัทธาของการศึกษาในระบบ ความเชื่อและปรัชญาในการจัดการศึกษาของแต่ละครอบครัว ความเชื่อในศาสนาและความสัมพันธ์ในครอบครัว ฯลฯ ซึ่งจากการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกกรณีศึกษาเป็นตัวแทนของรูปแบบในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว 4 รูปแบบคือ (1) การจัดการศึกษาโดยครอบครัวลักษณะการดำเนินการเองทั้งหมด(2) การจัดการศึกษาโดยครอบครัวลักษณะการดำเนินงานโดยกลุ่มครอบครัวแบบเครือข่ายประสานงาน(3) การจัดการศึกษาโดยครอบครัวลักษณะการดำเนินการโดยกลุ่มครอบครัว และ (4) การจัดการศึกษาโดยครอบครัวอย่างมีข้อตกลงกับทางโรงเรียนพบว่า

“ ครอบครัวพึ่งอุดม ” จัดการศึกษาโดยครอบครัวลักษณะการดำเนินการดำเนินการเองทั้งหมด โดยพ่อ และ แม่เป็นผู้ที่จัดการศึกษาให้กับลูกทั้ง 3 คนคือ ด.ช. พ้าใส อายุ 15 ปี ซึ่งได้รับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวตั้งแต่เรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และกำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงราย ด.ช. สายเมฆ อายุ 10 ปี และ ด.ญ. ไบคา อายุ 7 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ตามลำดับ

กรณีศึกษาที่ 2 “ ครอบครัวสบายใจ ” จัดการศึกษาโดยครอบครัวลักษณะการดำเนินงานโดยกลุ่มครอบครัวแบบเครือข่ายประสานงาน โดยมีแม่เป็นผู้ที่จัดการศึกษา และพ่อเป็นผู้ที่คอยสนับสนุนการจัดการศึกษาของลูก คือ ด.ช. วรวัส อายุ 9 ปี กำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยมีการจัดการศึกษาร่วมกันกับครอบครัวกลุ่มบ้านเรียน “ ปัญญากร ”

กรณีศึกษาที่ 3 “ ครอบครัวพันธุ์โฮสถ ” จัดการศึกษาโดยครอบครัวลักษณะการดำเนินการโดยกลุ่มครอบครัว ภายใต้มูลนิธิ “ วอลดอร์ฟปัญญาไทย ” ซึ่งมีการรวมกันของครอบครัวประมาณ 40 ครอบครัว มีเด็กประมาณ 80 คน

กรณีศึกษาที่ 4 ครอบครัว “ ปรัชญาพฤษ ” จัดการศึกษาโดยครอบครัวอย่างมีข้อตกลงกับทางโรงเรียน โดยมีพ่อเป็นผู้จัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียนซึ่งลูกๆศึกษาอยู่ โดยมีลูก 3 คน คือ ด.ญ. จรียา อายุ 15 ปี ด.ช. วิทยา อายุ 14 ปี ซึ่งเคยได้รับการศึกษาในลักษณะดังกล่าวในขณะที่อยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามลำดับ ปัจจุบันกำลัง

ศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนในอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งไม่ได้มีข้อตกลงกับโรงเรียน ขณะที่ ด.ญ. นิชดา ซึ่งได้รับการศึกษาในลักษณะดังกล่าวในขณะที่อยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปัจจุบันอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนอนุบาลสตึก

จากกรณีศึกษาทั้ง 4 ครอบครัว สามารถสรุปภาพรวมของแต่ละครอบครัว อันประกอบด้วย (1) ภูมิหลังของครอบครัว (2) หลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอน (3) การวัดและประเมินผล (4) แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (5) ตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ภูมิหลังและจุดเริ่มต้นของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

ภูมิหลัง ของครอบครัว	กรณีศึกษาที่ 1	กรณีศึกษาที่ 2	กรณีศึกษาที่ 3	กรณีศึกษาที่ 4
1. ภูมิลำเนา	จ. เชียงราย	จ. นนทบุรี	กรุงเทพมหานคร	บุรีรัมย์
2. จำนวนบุตร	3 คน	1 คน	4 คน	3 คน
3. ระดับการศึกษา ของบิดา	เคยศึกษาใน วิทยาลัยเพาะช่าง และคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราม คำแหง	โรงเรียนนายเรือ ประเทศสเปน	- ปริญญาตรี คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย - ปริญญาโท การศึกษาวอลดอร์ฟ จาก Sun Bridge College นิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา	ได้รับมอบ ศิลปศาสตรบัณฑิต จากสถาบันราชภัฏ บุรีรัมย์
4. ระดับการศึกษา ของมารดา	ปริญญาตรี คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัย ศิลปากร	ปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	ปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	ปกศ.(ประถมศึกษา) วิทยาลัยครูบุรีรัมย์
5. จุดเริ่มต้นของการ จัดการศึกษา	มองว่าการศึกษาใน ระบบไม่เหมาะกับ ลูก การศึกษาที่แท้ จริง เป็นการเรียนรู้ที่ จะทำให้เข้าใจความ หมายของชีวิต	เป็นคนชอบวิเคราะห์ สังเกตพัฒนาการ ของลูก ประกอบ กับคำถามของลูก " หากลูกต้องไปโรง เรียน ลูกจะมี โอกาสไปวัดทุกวัน พระไหม "	เนื่องจากเห็นว่าการ ศึกษาในแนว วอลดอร์ฟเป็นแนวคิด ที่น่าสนใจและสอดคล้อง กับธรรมชาติ ของเด็ก	ต้องการจัดการ ศึกษาที่เชื่อมโยงกับ วิถีชีวิต และท้องถิ่น เชื่อมโยงกับฐาน อาชีพของชุมชนและ ครอบครัว

ตารางที่ 3 หลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอนของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

กรณีศึกษา	หลักสูตร / กระบวนการจัดการเรียนการสอน
กรณีศึกษาที่ 1	<p>หลักสูตรเป็นแนวทางสำหรับสาระต่างๆของการเรียนรู้ภายในบ้าน เป็นหลักสูตรเรียบง่าย ที่พ่อ แม่ ลูก ช่วยกันคิด และยินยอมพร้อมใจให้ปฏิบัติและเรียนตามนั้น ใช้ชื่อหลักสูตรนี้ว่า "เรียนด้วยหัวใจ" เป็นหลักสูตรทางเลือกที่ประกอบด้วยหัวข้อหลักและหัวข้อย่อยๆ เด็กๆสามารถเลือกหัวข้อย่อยได้อิสระตามใจ ในแต่ละวันจะเปลี่ยนหัวข้อย่อยไปเรื่อยๆ หัวข้อหลักจะต้องเรียนให้จบในหนึ่งเดือน และเขียนหัวข้อใหม่ในแต่ละเดือน</p> <p>การจัดการเรียนการสอนจะเป็นไปตามความสนใจของลูกในช่วงเวลานั้นๆ เอาชีวิตประจำวันเป็นตัวตั้ง พ่อ แม่ จะเป็นเพียงผู้ที่คอยส่งเสริม สนับสนุน ให้เกิดการเรียนรู้</p> <p>" เราเพียงแต่คอยดูว่า ช่วงนี้เขาสนใจอะไร ที่ก็จะคอยเตรียมสื่ออุปกรณ์สิ่งที่เขาสนใจ เคยวางโครงการเป็นกิจกรรมประจำวันแต่ไม่ค่อยเวิร์ค ส่วนมากจะเกิดขึ้นเองอย่างตอนนี้ลูกคนเล็กไปคาจะสนใจเรื่องการขายของ คอยเชื่อมโยงจากจุดที่เขาสนใจไปสู่วิชาต่างๆ เช่น การเขียนป้าย ภาษาไทย) การตั้งราคา(คณิตศาสตร์)พ่อแม่ เป็นเหมือนเพียงคนจัดคิว "</p>
กรณีศึกษาที่ 2	<p>มีการจัดวางหลักสูตรอย่างเป็นระบบ โดยมีการนำหลักสูตรไปร่วมวิเคราะห์กับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เน้นวิถีชีวิตเป็นหลัก ให้รับทบทวนหน้าที่ของตนเอง เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องไปตามวัย วิเคราะห์พัฒนาการเพื่อนำไปเชื่อมโยงความถนัด ความสนใจที่พัฒนาสร้างองค์ความรู้ ฝึกฝนและให้โอกาสแก่ลูกในสิ่งที่เขาสนใจ ขณะเดียวกันก็ปรับเสริมแนวคิดให้สอดคล้องกับกลุ่มบ้านเรียนปัญญาการ ส่วนกระบวนการเรียนรู้ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากความสนใจ มีการแลกเปลี่ยนพูดคุย การเปิดโอกาสให้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมในวิถีชีวิต โดยผ่านกิจกรรมที่นำสู่กระบวนการเรียนรู้</p> <p>"กรอบหลักสูตรตัวนี้มันต้องมีวิถีชีวิตบ้านที่เป็นตัวตั้ง เพราะว่าพี่เริ่มจากบ้านพี่ ในสิ่งที่เราทำมาทั้งหมด เราก็เขียนเป็นหลักสูตรเป็นกรอบกว้างๆ แต่กระบวนการเรียนรู้มันก็จะ เป็นไปตามเด็กแต่ละคนไม่ใช่เราวางเนื้อหา ให้เด็กเรียนแต่ที่เราคอยดูสิ่งที่เราเสนอไปมัน สอดคล้องกับใจของเขาไหม เขาค่อยๆที่จะเรียนรู้ใหม่ "</p> <p>" ให้เขาเริ่มจากชีวิตก่อน ค่อยๆคุยกับเขาว่า " ชีวิตคืออะไร " แล้วให้เขา เอาตัวไปเชื่อมโยงตรงนั้นบางทีให้เข้าห้องสมุดหาหนังสือที่ขอบอกมาอ่านหนึ่งอย่างที่คุณพบคือถ้าหาหนังสือที่ชอบ จะรู้ว่าเด็กสนใจอะไร แล้วค่อยๆเสริมตรงนั้นต่อว่าจากเรื่องที่เขาสนใจ พัฒนาการไปสู่การเขียน การอ่านของเขา เชื่อมโยงไปสู่ตรงนั้นได้อย่างไร ก็ค่อยๆเป็น ค่อยๆไป "</p>

ตารางที่ 3 หลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอนของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (ต่อ)

กรณีศึกษา	หลักสูตร / กระบวนการจัดการเรียนการสอน
กรณีศึกษาที่ 3	<p>ใช้หลักสูตรการศึกษาตามแนววลดอร์ฟ โดยปรับให้สอดคล้องกับสังคม วัฒนธรรม ไทยกล่าวและเข้าใจพัฒนาการของเด็ก มุ่งบ่มเพาะความเป็นมนุษย์ในตัวเด็ก ปลูกความสามารถที่ซ่อนเร้นในตัวเด็กให้ปรากฏออกมา เพื่อเด็กจะเติบโตขึ้นอย่างสร้างสรรค์ มีอิสระทางปัญญา รู้จักตนเอง รู้จักโลก</p> <p>" หัวใจของวลดอร์ฟ คือ การมองมนุษย์อย่างเป็นองค์รวม คือในการสอนเด็ก เราไม่ได้มองแค่ว่า เด็กในขณะนี้ คือมองภาพรวมของเขาทั้งหมด ตั้งแต่เขาเล็กๆไปจนโต การพัฒนาของเขามันต่อเนื่องกันกับสิ่งที่ตอนเขาเด็กๆกับสิ่งที่เกิดขึ้นในวัยปลายของชีวิต มันมีเหตุผลสืบเนื่องไป เพราะฉะนั้นเราก็พยายาม ตระหนักกับสิ่งที่เราให้เขาว่ามันเหมาะสม สำหรับ เขามันมีเหตุผลระยะยาว "</p> <p>กระบวนการเรียนรู้จะเป็นกระบวนการที่ให้ได้แสดงออกซึ่งความคิดสร้างสรรค์ ให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง และให้ตระหนักว่ากว่าจะได้สิ่งต่างๆมา ไม่ใช่ได้มาด้วยวิธีง่ายๆ ต้องได้มาด้วยการปฏิบัติ การสร้างงาน ใช้พลังและศักยภาพ ความคิดสร้างสรรค์ในตัวเด็กออกมาในรูปของผลงาน เช่น การเลื้อยไม้ให้ขาด ถักเน็ตตั้ง การวาดภาพ ในทุกวิชา จะต้องมีการผสมผสานพัฒนาการทั้งทางด้านกาย ใจ และจิตวิญญาณ โดยจะต้องมีการนำเสนอที่สอดคล้องกับวัยของเด็กๆแต่ละคน</p> <p>" ในทุกวัยทุกวิชาจะต้องมีการผสมผสานพัฒนาการทั้ง 3 ด้านทางกาย ทางใจ และทางจิตวิญญาณ เพราะฉะนั้นจะต้องมีความรู้ในเชิงวิทยาการ มีความรู้ทางศิลปะและจริยธรรมซึ่งจะต้องสะท้อนออกไปทุกวิชา เพราะฉะนั้นถึงแม้ในการสอนวิทยาศาสตร์ก็จะต้องสะท้อนแง่มุมในความงามของวิทยาศาสตร์ ในวิทยาศาสตร์มีจริยธรรม มีจิตวิญญาณทุกอย่างมันสะท้อนออกมา โดยการนำเสนอจะต้องสอดคล้องกับวัยของเด็กแต่ละวัยมี "</p>
กรณีศึกษาที่ 4	<p>ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ นำปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นไปเชื่อมโยงกับความรู้ต่างๆ เรียนรู้ปัญหา วิธีแก้ปัญหา จากเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง เรียนรู้จากการปฏิบัติ การทดลอง จากสิ่งที่เกิดขึ้น จากความสนใจ เน้นการเรียนรู้จากสิ่งรอบตัว โดยคำนึงถึงการจัดให้เรียนรู้อย่างครบกระบวนการ ตั้งแต่การกระตุ้นให้เกิดความสนใจในสิ่งนั้นด้วยตนเอง การวางแผนการเรียนรู้สิ่งนั้นด้วยตนเอง ในระหว่างปฏิบัติจะมีการจัดสถานการณ์ให้เรียนรู้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์อย่างครบถ้วน มีการทดลอง วิพากษ์วิจารณ์ รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์แผนและผลการปฏิบัติงานอยู่เสมอ ในรูปแบบที่หลากหลาย ตลอดจนปรับแนวทางการทำงานให้เหมาะสมกับตนเอง สรุปผลการเรียนรู้</p>

ตารางที่ 4 การวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

กรณีศึกษา	การวัดและประเมินผล
กรณีศึกษาที่ 1	<p>ใช้การสังเกต บันทึก และการรวบรวมข้อมูลจากงานที่ลูกๆทำ งานที่ให้ปฏิบัติ เป็นงานที่สอดคล้องกับชีวิตจริงในชีวิตประจำวัน เป็นการบูรณาการความรู้ เป็นงานที่ต้องใช้ ความรู้ ความสามารถ และทักษะที่เกิดจากการเรียนรู้ในสาขาวิชา นอกจากนี้ยังเปิด โอกาสให้ลูกได้แสดงความรู้สึก ความคิดเห็นหรือเหตุผลต่อการแสดงออก การกระทำหรือ ผลงานของตนเอง</p>
กรณีศึกษาที่ 2	<p>มีการประเมินผลที่หลากหลายใช้การสังเกต บันทึก โดยประเมินทั้งในด้านของ ความรู้และการประเมินค่านิยม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และพัฒนาการทางพฤติกรรม เป็นการประเมินรอบด้าน มีการบันทึกความสนใจและพฤติกรรมการเรียนรู้ของลูก ในรูปแบบที่หลากหลาย มีการประเมินโดยใช้รายงานความก้าวหน้า ซึ่งเป็นเขียนบันทึกเกี่ยวกับการเรียนรู้ของลูกในแต่ละวันหรือแต่ละสัปดาห์ ทำให้ภาพการเรียนรู้และพัฒนาการของลูก เป็นการประเมินต่อเนื่องตลอดเวลา และทุกสถานที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งจะทำให้เห็น พฤติกรรมที่แท้จริง เห็นพัฒนาการ พบจุดเด่น จุดด้อย มีการประเมินสรุปภาพรวมใน แต่ละภาคเรียน โดยรูปของการเขียนจดหมายถึงลูก</p>
กรณีศึกษาที่ 3	<p>ใช้การบันทึกพัฒนาการของเด็กแต่ละคนอย่างรอบด้าน จะมีบันทึก และประเมินผล นักเรียนในทุกชั่วโมง ทุกวิชา ดูถึงพัฒนาการ จุดเด่น จุดด้อยของแต่ละคน เมื่อถึง ปลายปีการศึกษาให้นักเรียนแต่ละคนจะได้รับสมุดรายงาน ซึ่งจะเป็นบันทึกที่เขียนโดยครูซึ่งจะ บรรยายถึงสิ่งที่เด็กได้ทำตลอดปีการศึกษาที่ผ่านมา ครูจะบรรยายถึงนักเรียนเป็นรายบุคคล และให้รายละเอียดของเด็กอย่างละเอียดรอบด้าน รายงานจะเป็นการบันทึกถึงสิ่งที่ครู กระทำเป็นการบรรยายถึงผลของวิชาเหล่านั้นต่อเด็กแต่ละคน และขั้นตอนการพัฒนาได้บ้าง ที่ก่อเกิดขึ้นในกระบวนการดังกล่าว นอกจากนี้ยังกล่าวถึงสภาพการณ์ทางสังคมและการมี ส่วนร่วม รายงานจะบรรยายถึงประสบการณ์เฉพาะตัวของนักเรียนในขั้นตอนสำคัญๆของ การพัฒนา บรรยายระดับการมีส่วนร่วมของเด็กในการเรียนรู้ของเขาเองในกลุ่มเพื่อนและ ความสัมพันธ์โดยรวม การประเมินจะดูจากพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ความเป็นตัวของเขาเอง โดยไม่นำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์หรือเด็กคนอื่น ๆ</p>
กรณีศึกษาที่ 4	<p>จากข้อตกลงในความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียนในเรื่องการประเมินผล โดย แบ่งการประเมินผลเป็น 2 ส่วน คือ บ้านจะเป็นผู้ประเมิน 2 กลุ่มวิชา คือ กลุ่มสร้างเสริม ลักษณะนิสัย กลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ ส่วนโรงเรียนก็จะประเมินในวิชาหลัก การวัดและประเมินผลของโรงเรียนจะเป็นไปในรูปแบบโดยทั่วไปของโรงเรียนคือ ใช้การสอบ เพื่อวัดความรู้ คะแนนจากการปฏิบัติ และประเมินเป็นระดับผลการเรียน ใน 5 กลุ่มวิชา ประกอบด้วยกลุ่มทักษะ (คณิตศาสตร์ - ภาษาไทย) กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ กลุ่มประสบการณ์พิเศษ (ภาษาอังกฤษ) ในส่วนของครอบครัวการวัดและประเมินผลจะใช้การสังเกตจากพฤติกรรม ที่เกิดขึ้น ที่เด็กได้แสดงออกมา ในวิถีชีวิตประจำวัน เช่นการทำงานบ้าน</p>

ตารางที่ 5 แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานและการประเมินคุณภาพภายนอกของการจัดการศึกษา
โดยครอบครัว

กรณีศึกษา	แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานและการประเมินคุณภาพภายนอก ของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว
กรณีศึกษาที่ 1	<p>การประเมินเป็นสิ่งที่ดี แต่ในการประเมินจะต้องมีโครงสร้างที่ชัดเจนเป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยมีการกำหนดหัวข้อในการประเมิน ให้ครอบครัวมีการส่งบันทึกประเมินตนเองก่อนที่จะเข้ามาประเมินจริง เพื่อจะได้มีข้อมูลเบื้องต้น และแนวทางในการประเมินการประเมินการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ควรดูที่ปรัชญาเป็นหลักและมาตรฐาน ต้องมีความหลากหลาย ตามแต่ปรัชญาของแต่ละครอบครัว จึงเป็นหน้าที่ของรัฐในการที่จะต้องศึกษาถึงปรัชญาของแต่ละครอบครัว เพื่อนำมาสร้างเป็นมาตรฐานในการประเมิน และควรมีการปรับให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ</p> <p>"ก่อนที่จะประเมินอย่างน้อยต้องให้ guideline ก่อนว่าจะเข้าไปอะไรเป็นลายลักษณ์อักษร ไม่อย่างนั้นฉันไม่เปิดประตูบ้านให้เข้านะ ประชาชนต้องยึดสิทธิของตนเองตรงนี้ เป็นแค่ปากเปล่าไม่ได้ ต้องทำหนังสือมาว่าตรวจแค่ไหน ตรวจไหน ตัวรัฐเองมีมาตรฐานอย่างไร ตัวรัฐเองมีมาตรฐานพอใหม่ที่จะมาตรวจเราและจะต้องมีโครงสร้างของการขอประเมินให้ประชาชนรู้ก่อนว่ารัฐจะประเมินอะไร แค่นั้น แนวทางไปทางเดียวกันไหม"</p>
กรณีศึกษาที่ 2	<p>การประเมินเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงข้อบกพร่องที่มี แต่มาตรฐานการประเมินของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวต้องมีความหลากหลาย เพราะโฮมสคูลเกิดมาจากแนวคิดที่เชื่อมั่นในเรื่องความหลากหลายแตกต่าง การประเมินควรเน้นที่ตัวผู้เรียนหรือลูกเป็นหลัก ส่วนในเรื่องคุณสมบัติของ พ่อ แม่ที่จัดการศึกษาโดยครอบครัว มองว่าจิตวิญญาณของความเป็นพ่อแม่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีและสมบูรณ์</p>
กรณีศึกษาที่ 3	<p>การประเมินเป็นสิ่งที่ดี แต่ในการประเมินจะต้องมีความเข้าใจในสิ่งที่ประเมิน มีความยืดหยุ่น หลากหลาย ตามแนวคิดและวิธีการของแต่ละครอบครัว สำหรับการประเมินการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ควรดูที่เป้าหมายของแต่ละครอบครัวตั้งไว้ ดูว่าแต่ละครอบครัวสามารถทำตามเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ การประเมินควรประเมินทั้งผลผลิต และกระบวนการในการจัดการเรียนการสอน บนพื้นฐานความเข้าใจ ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนของแต่ละครอบครัว หน่วยงานที่จะเข้ามาดูแลเกี่ยวกับมาตรฐานการประเมินของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ควรเป็นหน่วยงานจากหลายฝ่ายที่จัดการศึกษา ที่มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว</p>
กรณีศึกษาที่ 4	<p>การประเมินเป็นสิ่งที่ดี ถ้าทุกฝ่ายมีความเข้าใจในเรื่องที่จะประเมิน</p>

5. ตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

จากกรณีศึกษาทั้ง 4 ครอบครัว ทำให้สามารถสรุปถึงตัวบ่งชี้ของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ที่สามารถบ่งบอกถึงความสำเร็จของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวอันประกอบด้วย

5.1 ตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้

ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในแต่ละรูปแบบ ต่างก็มุ่งประสงค์เน้นที่จะพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ในตัวของเด็กแต่ละคน โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้เด็กได้แสดงออกถึงพลัง ความสามารถที่มีอยู่ อันประกอบด้วย

กระบวนการเรียนการสอนที่ผสมผสานไปกับการดำเนินชีวิต โดยไม่แบ่งแยกการศึกษากับการดำเนินชีวิต

“ พี่จะไม่แบ่งแยกระหว่างการศึกษากับชีวิต ให้เขาเริ่มต้นจากชีวิตก่อน ค่อยๆคุยกับเขาว่า ชีวิตคืออะไร แล้วให้เขาเอาตัวไปเชื่อมโยงกับตรงนั้น กระบวนการเรียนรู้มันจะเป็นไปตามความสนใจของเขา มีการแลกเปลี่ยนพูดคุย การเปิดโอกาสให้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมในชีวิต โดยผ่านกิจกรรมที่นำสู่กระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย การถ่ายทอดประสบการณ์ผ่านชีวิตประจำวัน (การตื่นเช้าใส่บาตร , การช่วยเหลืองานบ้าน , การดูแลรักษาต้นไม้ , การทำอาหาร , การซื้อของประจำสัปดาห์ , การสวดมนต์ไหว้พระ , การเล่นดนตรี , การอ่านหนังสือ,การพูดคุยเล่าเรื่องจากชีวิตประจำวัน) การมีโอกาสร่วมในกิจกรรมที่วิถีชีวิตเข้าไปเชื่อมโยงสัมพันธ์ (การเดินทางไปร่วมกิจกรรมต่างจังหวัด , การไปเยี่ยมคุณปู่ คุณย่า คุณยาย การร่วมกิจกรรมของกองทัพเรือ , การแบ่งปันสิ่งของต่างๆ เป็นต้น) ”

“ การที่คุณแม่เลือกพาลูกขึ้นรถเมล์ ไปทำกิจกรรมต่างๆ เป็นผลให้เรา มีแบบฝึกหัดคิดเลขในใจที่สนุกอยู่ที่ตัวรถเมล์ที่เราได้รับ ลูกชอบการบวกรวมเลขของเบอร์ตัวรถ และระยะหลังนี้เองลูกบวกได้แม่นยำขึ้นมาก เมื่อคุณแม่แลกเปลี่ยนวิธีการคิดบวกเลขของคุณแม่ ลูกก็มักจะบอกว่าคุณใช้วิธีใด เรามีโจทย์ที่แปรเปลี่ยนได้มากมาย นอกจากนี้ ลูกยังชอบเล่นเกมหาคำต่างๆบนป้ายที่ติดในรถเมล์ รถเมล์เป็นห้องเรียนเคลื่อนที่ที่น่ารักของเราทีเดียว”

(กรณีศึกษาที่ 2)

“ ในภาพรวมของกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมด ที่ส่งเสริมให้เกิดในตัวลูก เป้าหมายสำคัญคือ คนในชนบทต้องเรียนให้มีความรู้เพียงพอที่จะพัฒนาชนบท หลายคนมักเข้าใจว่าการจัดการเรียนการสอนลักษณะนี้จะต้องเน้นมาสอนสายวิชาชีพ เน้นมาสอนในเรื่องภาคเกษตรกรรมหรือการทำมาหากินเป็นหลัก ความสงสัยนี้ถูกเพียงครึ่งเดียว เป้าหมายการเรียนรู้ที่อยู่ท่ามกลางอะไรจะกระตุ้นให้เด็กกระหายที่จะเรียนรู้ ให้เด็กรักการหาความรู้ ให้เด็กรู้จักการสังเคราะห์ความรู้ เรียนรู้วิธีสร้างองค์ความรู้ใหม่ และทำอะไรให้เด็กสามารถพินิจความรู้เข้าหากันได้ การจัดการเรียนรู้จะแตกต่างไปจากการเรียนตามปกติ เพราะบางเรื่องจะอยู่ในลักษณะซึมซับ เมื่อเด็กๆไม่จำเป็นต้องเรียนไปสอบหรือเพื่อตอบคำถาม แต่เขารับรู้และเรียนรู้ว่าที่บ้านมีกิจกรรมอะไร กำลังทำอะไร ดำเนินการกันอย่างไร เด็กไม่ต้องมานั่งจดนั่งเขียน แต่จะบันทึกเนื้อหาลงในความทรงจำด้วยความเข้าใจไปที่ละขั้นตอน แล้วจะออกมาเมื่อถึงจุดที่เขาพร้อมที่จะแสดง กระบวนการที่จะฝึกให้ดำเนินชีวิตในช่วงวัยเด็กในรูปของกิจกรรม เมื่อโตขึ้นหรือมีความพร้อมมากขึ้นเขาก็อาจจะเปลี่ยนจากกิจกรรมเป็นกิจการ และการเรียนรู้ลักษณะนี้นอกจากเด็กจะรู้จริงแล้ว เด็กยังมีความสุข เด็กยังมีรายได้ เด็กได้อยู่ท่ามกลางการแก้ไขปัญหาจากโจทย์ชีวิตจริง เด็กจึงจะแกร่งและความรู้แน่นพอที่จะนำพาชีวิตตนเองไปเผชิญกับปัญหาใดๆ”

(กรณีศึกษาที่ 4)

เนื่องจากวิถีชีวิตของแต่ละครอบครัวมีความแตกต่างกัน ดังนั้นการจัดการเรียนรู้จึงแตกต่างกันไปตามวิถีที่ดำเนินอยู่ เช่นกรณีศึกษาที่ 1 มีวิถีชีวิตของครอบครัวที่อยู่ในเมือง เพราะมีที่ตั้งของครอบครัวอยู่ที่ จ.นนทบุรี สิ่งแวดล้อม สังคมที่อยู่ จึงเป็นสังคมของคนเมือง สิ่งแวดล้อมที่ได้สัมผัส การเรียนรู้จากวิถีชีวิตจึงแตกต่างจากกรณีศึกษาที่ 4 มีที่ตั้งของครอบครัวอยู่ที่ อ.สตึก จ.บุรีรัมย์ ซึ่งมีการดำเนินชีวิตแบบชนบท สิ่งแวดล้อมของชนบทที่แตกต่างไปจากสังคมเมือง ทำให้มีการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกันไป เนื้อหาและวิธีการเรียนรู้จึงเป็นไปตามวิถีของแต่ละครอบครัว

ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว **การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง จากสิ่งรอบตัว** ทำให้เด็กๆได้รับ ประสบการณ์ ความรู้จากเหตุการณ์ สถานที่ กิจกรรม ที่ได้เข้าร่วม นับได้ว่าเป็นสิ่งที่ดำเนินต่อเนื่องโดยการจัดการเรียนรู้ เพราะพ่อ แม่ ที่จัดการศึกษาโดยครอบครัว มักจะจัดประสบการณ์ให้ลูกได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง เพื่อให้สามารถนำประสบการณ์ดังกล่าวไปแก้ปัญหาให้กับชีวิตจริงในวันข้างหน้าได้

“ ข้างบ้านเราเป็นที่ว่างเปล่า ไหนๆต้นไม้ก็ขึ้นรกทึบ สามัคคีอันถือโอกาส พัฒนาที่ดินรกรากนั้นให้เป็นแปลงผักสวนครัวเล็กๆ โดยถือเป็นการรับผิดชอบร่วมกันของลูกๆ ทั้งสามคน เด็กๆช่วยกันปรับหน้าดิน ขุดร่องน้ำขนาดย่อม ทำไม้และตาข่าย มาติดกันพวกไก่

ทั้งหลายที่เลี้ยงไว้ไม่ให้มาค้ำเขี่ย จากนั้นก็เริ่มลงมือปลูกผัก ก่อนหน้านั้นเมื่อปีที่แล้วสามีฉันเคยทำแปลงข้าวในบ้น ให้ลูกหัดทำนาคำและนาหวานให้เรียนรู้ว่า นาคำกับนาหวานมันต่างกันอย่างไร

วิชาเกษตรที่บ้านนี้ เริ่มจากที่พ่อลงมือทำให้เด็กๆเห็นก่อน เขาเข้ามาช่วยหรือไม่ในวันแรกก็ไม่สำคัญ เป็นหน้าที่ของเราพ่อแม่ที่จะต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญของการรู้จักพึ่งตนเอง การให้ข้อมูลลูกจะยึดเยียดบังคับไม่ได้ ต้องให้เขารู้สึกด้วยหัวใจจริงๆจากการเห็นตัวอย่าง พ่อลมหนาวพัดมา พวกแม่ไก่ขยันออกไปเป็นพิเศษ ลูกๆช่วยกันค้นหาไข่ของแม่ไก่ที่ออกไปไข่ไม่เป็นที่เป็นทางตามพงหญ้าบ้าง ใต้ต้นไม้บ้าง ช่วงนี้เด็กๆได้กินไข่ปลอดฮอร์โมนทุกวัน...ช่วงเวลาที่หมดไปกับการรดน้ำผัก หรือการค้นหาไข่ไก่ สำหรับแม่อย่างฉันฉันให้คุณค่ากับกิจกรรมแบบนี้แบบนี้ยิ่งกว่าการเรียนวิชาการจากหนังสือ เพราะมันตอบสนองทั้งร่างกาย จิตใจ และโลกธรรมชาติควบคู่กันไปตลอดเวลา”

(กรณีศึกษาที่ 1)

“ ลูกประทับใจในการเดินทางไปเมืองกาญจน์มาก เราได้เรียนรู้และลงมือเกี่ยวข้าว ศึกษาเส้นทางของเมล็ดข้าวจากนา จนมาเป็นข้าวสุกใส่จานให้เรารับประทานเต็มไปด้วยความเหนียวยากและการลงทุนลงแรงอย่างหนัก ข้าวทุกเมล็ดจึงมีคุณค่ารวมทั้งชาวนาที่เป็นกระดูกสันหลังของประเทศ ลูกทำงานไปพูดไปตลอด แม่ดินจะเฉอะแฉะจนเราทั้งหมดต้องถอดรองเท้า ลูกก็ไม่ย่อท้อ ช่วยงานจนเสร็จสิ้น นอกจากนี้ยังได้ฝึกฝนเรื่องการทำอาหารอีกด้วย”

(กรณีศึกษาที่ 2)

“ ให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง เช่นพาเขาไปทำนา ให้เขาเห็นถึงขั้นตอน วิธีการต่างๆ ให้เด็กได้สร้างศาลาเอง ซึ่งอาจจะมีผู้ใหญ่คอยดูแล ทำให้เด็กได้ฝึกปฏิบัติจากของจริง ซึ่งมันทำให้พวกเขาเกิดความภาคภูมิใจ

(กรณีศึกษาที่ 3)

“ บทเรียนวันนี้ เริ่มต้นจากคำถาม คุณพ่อเขา เห็นขึ้นเยอะแยะเราไปเก็บเห็ดกันเยอะ เนื่องจากช่วงนี้ฝนตกชุก ทำให้อากาศร้อนอบอ้าวเป็นพักๆ ทำให้ เห็ดขอนขาว เห็ดละเือง เห็ดเผาะ เกิดขึ้นมากมาย จากคำถามดังกล่าวนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ที่ตามมา ไม่ว่าจะเป็นแหล่งความรู้จากฐานเก่า (ธรรมชาติ) ประกอบด้วย การศึกษาสภาพเห็ดที่เกิดขึ้นตามฤดูกาล ในธรรมชาติ สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเกิดเห็ด ปัจจัยและเงื่อนไขที่ทำให้เห็ดธรรมชาติเกิด อายุในการออกของเห็ดแต่ละครั้ง รูปแบบของอาหารพื้นบ้านที่ประกอบจากเห็ด เนื้อหาเกี่ยวกับเห็ดที่มีอยู่ในภูมิปัญญาชาวบ้าน เปรียบเทียบอัตราการมีเห็ดบริโภคในอดีตกับปัจจุบัน ข้อมูลพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับเห็ดในชุมชน ความรู้ที่ได้จากฐานความรู้ใหม่ ประกอบด้วย เทคนิคการเพาะเลี้ยงเชื้อเห็ดในห้องทดลอง เทคนิคการเพาะเห็ด เทคนิคการกระตุ้นเชื้อเห็ดงอกตามความต้องการ เทคนิคการควบคุมอุณหภูมิและความชื้น เทคนิคการเก็บจำหน่าย การนำเสนอ การขยายผลความรู้สู่ชุมชน ความรู้ที่ไต่ระดับ (พัฒนาไปสู่อาชีพ) ประกอบด้วย การเรียนรู้

สภาพทั่วไปของสินค้าเกิดในตลาดทั่วไป สร้างห้องทดลองวิจัยเกี่ยวกับเห็ดเบื้องต้น ศึกษาความต้องการของตลาด วางแผนการเพาะเห็ดเชิงอุตสาหกรรมได้ทุนบ้าน ศึกษาความเป็นไปได้ที่จะผลิตเห็ดแปรรูป ศึกษาการถนอมอาหารเพิ่มคุณค่าเห็ด รวบรวมคุณสมบัติพิเศษของเห็ดในแง่อาหาร สมุนไพร อาหารเสริมสุขภาพ ยา เช่น เห็ดหลินจือ ฯลฯ รวบรวมปัญหาเพื่อพัฒนาต่อไป ซึ่งจากเรื่อง เห็ด เป็นบทเรียนที่เป็นฐานความรู้เบื้องต้นที่จะนำเด็กไปสู่ระบบชีวิตของธรรมชาติ เด็กจะเห็นกลไกที่ยึดโยงกันอยู่ระหว่างระบบนิเวศกับมนุษย์ ว่ามีส่วนสัมพันธ์กันในเชิงบวกมากมาย ถ้ามนุษย์เรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติอย่างสมดุล ”

(กรณีศึกษาที่ 4)

นอกจากนี้ **การบูรณาการความรู้จากสิ่งต่างๆรอบตัว** เชื่อมโยงความรู้จากสิ่งที่น่าสนใจไปสู่เนื้อหาของบทเรียน ก็เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้เด็กเห็นภาพองค์รวมของความรู้ ที่เกิดจากสิ่งเล็กๆแต่แต่ละคนสนใจ

“ จากความสนใจเรื่องเกี่ยวกับหมาสามารถเชื่อมโยงบูรณาการไปสู่วิชาต่างๆ เช่น (วิชาคณิตศาสตร์) ในระหว่างที่สายเมฆเฝ้าดูแลสุนัข สายเมฆต้องคำนวณหลายเรื่อง เช่น ต้องรู้น้ำหนัก และอายุของลูกหมา ต้องคำนวณน้ำหนักกับการให้อาหารแต่ละมื้อ ต้องคำนวณค่าใช้จ่ายต่างๆ ของสุนัข เช่น ค่าอาหาร ตอนแรกเด็กๆอยากซื้ออาหารสำเร็จรูปราคาแพง แต่แม่บอกให้ลองคำนวณดูว่าถุงหนึ่งราคา 380 บาท จะกินได้แค่ 4 วัน ดังนั้นวันหนึ่งจะต้องจ่ายค่าอาหารหมาเท่ากับเท่าไร และถ้าเราซื้อปลายข้าวก็โลกรัมลละ 6 บาท (กินได้3 วัน) มาต้มกับเศษเนื้อที่ซื้อจากตลาดถูกละ 10 บาท / วัน สายเมฆคำนวณให้ได้ว่าเลี้ยงด้วยอาหารแบบไหนราคาถูกกว่ากัน สรุปว่าการต้มข้าวให้หมาใช้เงินน้อยกว่ามาก แต่เสียค่าแก๊ส (วิชาภาษาอังกฤษ) จากหนังสือ300 พันธุ์หมาทั่วโลก ทำให้สายเมฆสนใจคำศัพท์ที่ใช้เรียกชื่อพันธุ์หมา แม่สอนให้เปิดพจนานุกรมหาคำแปล เช่น คำว่า pointer แปลว่าอะไร เป็นชื่อหมาประเภทหนึ่งเนื่องจากหนังสือเล่มนี้มีคำภาษาอังกฤษประกอบตลอดเล่ม ทำให้สายเมฆสามารถอ่านชื่อพันธุ์หมาภาษาอังกฤษได้คล่องขึ้น เพราะสายเมฆเอาหนังสือไปนอนด้วยตลอด 2 สัปดาห์ (วิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต) ได้เห็นการผสมพันธุ์ของหมา ทำให้เด็กๆสนใจอยากรู้ว่าแล้วสัตว์อื่น ๆรวมทั้งมนุษย์ผสมพันธุ์กันอย่างไร เมื่อหมาตลอดลูกออกมา เด็กๆได้เห็นขั้นตอนการเจริญเติบโต ทั้งด้านร่างกาย การกิน การนอน ไปจนถึงนิสัยของหมาแต่ละวัย เด็กๆรู้จักเปรียบเทียบกับตัวเอง สายเมฆอ่านจากหนังสือแล้วมาบอกน้องว่า ช่วงชีวิตของหมาสั้นกว่าคนเยอะ (วิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย) ตอนที่ลูกหมาอายุได้ 10 วัน พ่อแนะนำจะทำบ้านเล็กให้พวกลูกหมานอน เพราะ อากาศหนาว สายเมฆเลยช่วยให้พ่อหาเศษไม้อัด พ่อสอนให้วาดรูปต้นแบบของบ้านหมาก่อน แล้ววัดขนาด จำนวนสัดส่วน จากนั้นก็เลื่อยไม้เป็นชิ้นๆ แล้วประกอบกันด้วยตะปู สายเมฆทำตัวบ้านได้แต่ประกอบหลังคาไม่สำเร็จเลยได้ความคิดว่า ถ้าอย่างนั้นให้หลังคาถอดได้ก็แล้วกัน จะได้เอาไปตากผ้าซื้อโรคได้ด้วย เมื่อบ้านเสร็จ นับว่าได้ผลเพราะลูกหมาจะเดินเข้าแถวมานอนในบ้านของสายเมฆทุกคืน

(วิชาการงานและพื้นฐานอาชีพ) ตั้งแต่สายเมฆเลี้ยงหมา สายเมฆรู้จักอาชีพมากขึ้นหลายอาชีพ เช่น อาชีพคนเพาะหมาขาย เขาเรียกว่า ดอกหรือฟาร์มหมา อาชีพสัตวแพทย์สายเมฆเห็นในหนังสือพิมพ์ว่ามีอาชีพใหม่ในกรุงเทพคือ อาชีพรับจ้างนวดให้สุนัข ได้เห็นหนังสือและรายการทีวีเกี่ยวกับสุนัข ว่ามีอาชีพรับจ้างฝึกสอนสุนัขเพื่อทำงานต่างๆ เช่น ฝึกสอนให้จับยาเสพติด ฝึกสอนให้แสดงกายกรรม ฝึกสอนให้จูงคนตาบอด ฝึกสอนให้แสดงหนังและฝึกสอนให้สุนัขเดินประกวดด้วย ”

(กรณีศึกษาที่ 1)

“ หลังจากเราพาเด็กไปทำนา ก็ให้เขากลับมาเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งที่พวกเขาได้พบ ซึ่งก็คือการเขียนเล่าเรื่อง การใช้ภาษาไทย จากนั้นก็อาจจะให้เด็กวาดภาพ ซึ่งมันก็ได้วิชาศิลปะ มันเชื่อมโยงไปได้อีกมาก ถ้าเรารู้จักเชื่อมโยง ”

(กรณีศึกษาที่ 3)

“ การสอนแบบบูรณาการ หมายถึง การควมเอาใจนึกนาการผนวกเข้ามาด้วย กระตุ้นให้เด็กวางแผนไต่ระดับเนื้อหาสาระของบทเรียน ให้แตกแขนงแยกย่อย โยงอดีต - ปัจจุบัน - อนาคต เข้ามา อยู่ในเส้นสายเดียวกัน เพื่อให้บทเรียนมีทางต่อยอดออกไปได้อย่างไร ไม่จำกัดเท่ากับเราทำคลังความรู้เอาไว้ เมื่อสถานการณ์จริงเข้าเกี่ยวข้องในภายหลัง ก็สามารถต่อยอดจากเดิมออกไปได้ เช่น บทเรียนเรื่อง ศิลปะ การประดิษฐ์ใบไม้ ดอกไม้ สามารถบูรณาการเชื่อมโยงต่อยอดไปสู่วิชาต่างๆ เช่น (วิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต) โดยการกระตุ้นให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของใบไม้ ดอกไม้ ศึกษา และสำรวจใบไม้ ดอกไม้ที่มีอยู่ในสวนป่า การจัดหมวดหมู่ แยกประเภทของใบไม้ ดอกไม้ (วิชาคณิตศาสตร์) การบันทึกข้อมูลใบไม้ ดอกไม้ที่สำรวจ (วิชาการงานพื้นฐานอาชีพ) การวางแผนตัดแปลงนำใบไม้ ดอกไม้ที่มีอยู่ใช้ประโยชน์ในการประดิษฐ์ ศึกษาขั้นตอนการทำงาน วิธีการเทคนิคการทำงานศิลปะจากผู้รู้ เอกสาร การเตรียมวัสดุ ศึกษาหลักการ วิธีการ เทคนิค งานประดิษฐ์ที่จะทำ ประดิษฐ์งานตามที่ต้องการตามแผนที่วางไว้การศึกษาตลาดสถานที่วิธีการจำหน่ายสิ่งประดิษฐ์ (วิชาภาษาไทย) การสะท้อนแนวคิดจากผลงานโดยการบอกเล่าและบันทึก ”

(กรณีศึกษาที่ 4)

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนโดยการปฏิสัมพันธ์เพื่อกระตุ้นให้เด็กรู้จักศึกษา

หาความรู้และแสวงหาคำตอบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เกิดขึ้นได้เสมอ จากการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การซักถาม ความสนใจ แรงบันดาลใจที่มีอยู่ในตัวเด็กแต่ละคน ผ่านกระบวนการที่กระตุ้นให้เด็กรู้จักสังเกต คิดวิเคราะห์

“จากบันทึกเรื่อง ความรู้ตัวเล็กๆที่เดินอยู่รอบบ้าน ของครูส้ม เป็นการบันทึกการเรียนรู้ของ ด.ช. สายเมฆ เกี่ยวกับความสนใจในการเรียนรู้เรื่องของมดโทเปีย หรือ เมืองมด ซึ่งจากการเรียนรู้ ด.ช.สายเมฆได้ข้อค้นพบบางอย่าง ซึ่งผู้เป็นแม่จะไม่แสดงความเห็นคัดค้านแต่จะคอยมองกระบวนการและการเรียนรู้ของลูกอยู่ใกล้ๆเมื่อสายเมฆแสดงความคิดเห็น มดมีปอดอยู่ที่ท้องนะแม่ ตะกั่วกำลังจะช่วยมดที่ตกน้ำ แต่กิ้งไม่ไปจุ่มถูกท้องมดแล้วมีฟองอากาศออกจากปากมดด้วย เลยสันนิษฐานว่ามดมีที่เก็บอากาศกลางตัว” จากข้อสันนิษฐานดังกล่าว ครูส้มไม่ได้แสดงความเห็นคัดค้าน แต่ได้บันทึกไว้ว่า ข้อสังเกตและข้อสันนิษฐานทั้งหลายที่สายเมฆได้จากการนั่งดูมดอยู่เป็นวันๆจะจริงแท้ถูกต้องแค่ไหน อย่างเพิ่งไปซีเรียส การได้ตั้งสมมุติฐานนั้นสำคัญกว่า บางคนอาจจะรู้สึกว้าว เอ... อย่างนี้จะเป็นการฝึกให้เด็กมีความรู้ไปหน่อยไหม ฉันไม่คิดเช่นนั้น การที่เด็กพยายามไขข้อใจด้วยการ สันนิษฐานว่า คิดว่า เป็นการเริ่มต้นที่ดี เพราะเป็นการฝึกนิสัยสร้างความรู้ของตัวเองขึ้นมา แต่ทั้งนี้ต้องอาศัยข้อมูลอันดับต่อไป เหมือนกับที่สายเมฆตั้งสมมุติฐานขึ้นในขั้นแรก และต่อมา.... ก็ได้อ่านเจอข้อมูลในหนังสืออีกที แม่ๆ ตกลงที่สายเมฆบอกว่า มดมีปอดที่ท้องคงจะผิดแหละ นี่ไง รูปถ่ายขยายลำตัวมดรูปนี้บอกว่า มดมีช่องหายใจเรียกว่า ท่อลมกระจายทั่วตัว ทำให้ออกซิเจนส่งไปยังเซลล์ต่างๆได้ทันที แล้วที่สายเมฆจุ่มท้องมด แล้วมีฟองอากาศออกมา แสดงว่าจุ่มไปถูกถุงลมไม่ใช่ปอด”

(กรณีศึกษาที่ 1)

“มันเริ่มจากสิ่งที่เขาสนใจ แล้วเขาจะมีเจตจำนงค์ที่จะรู้ เขาจะคิดเองว่าเขาจะรู้เรื่องนี้ มันมีจุดหนึ่งที่เขาอยากรู้ อะไรที่มันเป็นคำถามในใจเขา เขาจะเก็บคำถามนี้ไว้คอยถาม ถ้าพี่ตอบไม่ได้ เราก็จะช่วยกันค้นหาคำตอบ เขาชอบที่จะอ่านหนังสือมาก การที่ไปห้องสมุดเขาจะเลือกในสิ่งที่เขาสนใจเพื่อให้ได้ความรู้เพิ่มเติมขึ้นมา พี่ว่าเด็กทุกคนมีจุดนี้ ด้วยวิธีการที่เราให้อิสระเราให้สิทธิเขาที่จะได้เรียนรู้อย่างที่เขายากเรียนรู้ ตรงนี้มันจะทำให้เขามีพลังที่จะคิดเรื่องต่างๆ เหล่านั้น อย่างเช่นจากที่หลักสูตรกำหนดไว้ว่า เด็ก ป.1 เทอม2 ต้องเรียนเรื่องเงิน แต่ลูกพี่ไม่เคยใช้เงิน เพราะยังไม่ถึงวัยที่ต้องใช้ พี่ก็ไม่ได้สอน แต่พอเจอข้อสอบเกี่ยวกับเรื่องเงิน เขาก็สนใจ เด็กโฮมสคูลไม่ต้องห่วง มีอะไรมาทำหมด ไม่ต้องห่วงว่าเขาจะไม่ทำ ไม่รู้ อยากทำเขาก็ไปปั้นดินน้ำมันทำเป็นสัตว์มาเล่นกับพี่ ตัดกระดาษมา ความเข้าใจตรงนี้มันก็เกิดขึ้น เวลาไปซื้อของก็ให้เขาตรวจสอบว่า ทอนถูกไหม ของราคาเท่านี้ ต้องทอนเท่าไร ”

(กรณีศึกษาที่ 2)

“ สิ่งใดจะสำคัญไปกว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง การสร้างองค์ความรู้ การแก้ปัญหาด้วยตัวของเขาเองเป็นสิ่งที่ดีที่สุด ในการทำกิจกรรม ในงานทุกอย่างที่เขาทำ เราจะสังเกต ถึงขั้นตอน วิธีการคิดความมุ่งมั่นของเขาที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ”

(กรณีศึกษาที่ 3)

“วิชาโต่วาที่ จะนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังในเชิงความคิดให้กับเด็ก เด็กๆทุกคนจะเริ่มหาเหตุผลมาหักล้างกันอย่างสนุก การที่จะให้เด็กคิดเป็นต้องมีที่มาที่ไป การช่วยๆให้ เด็กคิด หาข้อมูล หาเหตุผล เพื่อมาดำเนินการโต้ตอบกันในรูปแบบของการ โต่วาที่ ถ้าจัดอย่างนี้จะอธิบายได้ง่ายว่าเด็กเริ่มเรียนรู้การคิดและชอบที่จะคิด รวมทั้งนำไปสู่ การคิดค้น ค้นคิดมากขึ้นๆ การโต่วาที่ จะแพ้ชนะอยู่ที่เหตุผล เด็กจึงต้องเสาะหาเหตุผล ค้นหา ความจริง หาเหลี่ยมมุมในเรื่องนั้น เก็บจุดดีมานำเสนอ แล้วนำจุดด้อย มาปรุงแต่งให้ดีขึ้น เหตุผลมาอ้างอิงที่เชื่อถือได้ การโต่วาที่วัดกันที่คุณภาพของเหตุผล แง่มุมใหม่แปลกและระเบียบ ของข้อมูล ดังนั้นเด็กๆจะต้องเรียงความคิดให้เป็นระบบ เพื่อสะดวกต่อการจัดออกมานำเสนอ การโต่วาที่คล้ายกับกีฬาชนิดหนึ่ง เพียงแต่เป็นการแข่งขันกันทางความคิด แทนการแข่งขันทาง ร่างกาย ดังนั้นเด็กจะเกิดความมุ่งมั่นพยายามทุ่มเทกลั่นความคิดออกมาจนสุดความสามารถโดยไม่รู้ตัว”

(กรณีศึกษาที่ 4)

การดำเนินชีวิตอย่างใกล้ชิดภายในครอบครัว ทำให้พ่อ แม่ สามารถใช้ **กระบวนการ ปลูกฝังด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยผ่านเหตุการณ์ สิ่งแวดล้อมที่เข้ามากระทบ** โดยใช้เหตุการณ์ สิ่งแวดล้อมเกือบทุกวัน ที่ผ่านเข้ามาและประทับใจทำให้ลูกได้เสริมสร้างชีวิตที่ติงามตลอดเวลา

“ ขากลับจากเชียงใหม่ ลุงเทพศิริบอกเด็กว่า น่าจะไปแวะฟังการขับเสภาด้วยกับไม้ ของลุงประทีป สุขโสภากที่บ้านสวรรคโลก พอตีวันรุ่งขึ้นลุงทีปต้องไปแสดงการขับเสภาด้วยกับที่ พิษณุโลก วันนั้นจึงต้องอมเสียงไว้หน่อยลุงทีปเปิดม้วนวิดีโอม้วนที่ไปแสดงการขับเสภาด้วยกับ เป็นนิทานเรื่อง ลูกช้างกับแม่ช้างให้เด็กๆดู ลุงทีปเล่าว่า เรื่องนี้ขี้ที่ไรน้ำตาไหลทุกที บางงาน ต้องหยุดกลางคันเพื่อทำใจ มันเป็นเรื่องจริงสมัยเด็กๆ ลุงตามพวกนายพรานไปล่าหมูป่า แถวบ้านลุงเมื่อ 40-50 ปี ก่อนเป็นป่าทั้งนั้น ตอนนั้นพวกพรานไปเจอแม่ช้างกับลูกช้าง ความที่อยากได้ลูกช้างจึงยิงแม่ช้าง ลุงปีนขึ้นไปแอบดูบนต้นไม้ เห็นเขายิงเข้าแม่ช้างที่ละข้าง แม่ช้างค่อยๆทรุดลง มันร้องเสียงดัง แม่ช้างร้องบอกให้ลูกน้อยรีบวิ่งหนีเอาชีวิตรอด แต่ด้วยความรักเป็นห่วงแม่ ลูกช้างไม่ยอมหนีไป กลับวิ่งวนเวียนรอบๆแม่ช้าง จนนายพรานจับตัวไป เวลาลุงขับมาถึงตอนนี้ที่ไรน้ำตาจะไหล เพราะมันเป็นภาพที่น่าสงสารมาก บางงาน คนเห็นลุง ร้องให้เขาก็ร้องตาม ปรากฏว่าทั้งคนดูคนเล่นร้องไห้ส่งสารแม่ช้างกับลูกช้างกันใหญ่ เด็กนั่งฟัง กันเงียบด้วยสีหน้าคล้ายตามคำเล่า เกิดความรู้สึกซาบซึ้ง เพราะเข้าใจความรู้สึกของลูกช้างดี พ่อแม่และผู้ใหญ่ควรถือเป็นหน้าที่ต้องจัดเตรียมสภาพแวดล้อมและโอกาส ให้เด็กฯ ได้พบกับความประทับใจทางบวก ความประทับใจในทางสร้างสรรค์ ความประทับใจที่เป็น สุนทรีย์เพื่อค้นหาความหมายของชีวิต ”

(กรณีศึกษาที่1)

“ทุกอย่างมันอยู่ที่การกระทำ การปลูกฝังทำให้เขารู้ว่าเขาต้องปฏิบัติอย่างไร เด็กๆจะไม่หนึ่งดูตาย ทุกคนจะช่วยกันทำ เช่น การทำความสะอาดห้อง เมื่อเห็นเพื่อนทำ ทุกคนก็จะช่วยกัน “

(กรณีศึกษาที่ 3)

“แบบอย่างการดำเนินชีวิตของพ่อแม่ในกิจวัตรประจำวัน และท่าทีที่มีต่อเรื่องราวต่างๆต่อผู้คนรอบข้าง รวมทั้งบรรยากาศของความรัก ความเมตตา ความมีเหตุผล เป็นปกติวิสัยของครอบครัว คือรากฐานที่สำคัญที่สุดในการเรียนรู้ของเด็กๆต่อการเสริมสร้างชีวิตที่ดั่งงาม การสร้างสรรค์กิจกรรมโดยเฉพาะเพื่อการเรียนรู้ในทางคุณธรรม จริยธรรม เป็นอีกทางหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมและทำให้รากฐานความดีงามภายในตัวเด็กให้มีความมั่นคง แข็งแรงขึ้น กิจกรรมในมิติทางคุณค่าซึ่งจะต้ององงามขึ้นจากชีวิตด้านในนี้ เป็นเรื่องละเอียดอ่อน และจะทำให้เรื่องนามธรรมปรากฏเป็นสิ่งรูปธรรม ให้เด็กได้สัมผัสตามสมควร กิจกรรมการเรียนรู้จึงไม่ควรมีลักษณะของการสั่งสอนหรือกำหนดเป็นชิ้นงานให้ทำ แต่ควรเป็นกระบวนการของการซึมซับรับรู้ให้เด็กได้มีโอกาสอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนศรัทธาทางศาสนาธรรม และอยู่ในวิถีของการให้ การแบ่งปัน การช่วยจรรโลงสิ่งดีงามอย่างสม่ำเสมอ เช่น กิจกรรมไปวัดวันพระ กลุ่มบ้านเรียน “ ปัญญากร” จะมีวัตรปฏิบัติเป็นประจำในการพาลูกหลานไปวัดทุกวันพระ โดยเฉพาะที่วัดราชผาติการามเชิงสะพานกรุงธนบุรี เด็กๆจะได้สวดมนต์ ฟังเทศน์ และร่วมทำบุญทำทานในโอกาสต่างๆ กิจกรรม ร่วมงานบุญในเทศกาลทางศาสนา กลุ่มบ้านเรียน “ ปัญญากร” จะรวมกันในแต่ละวาระ ตามที่มีศรัทธาร่วมกัน ไปวัด ทำบุญ ในเทศกาลและวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมไหว้พระระหว่างทัศนศึกษา กลุ่มบ้านเรียน “ ปัญญากร” ในทุกครั้งที่มีกิจกรรมค่ายต่างจังหวัดและการทัศนศึกษา จะใช้โอกาสนั้นไปวัด ไหว้พระธาตุพระประธาน โดยเฉพาะวัดที่เป็นที่เคารพศรัทธาของท้องถิ่น พยายามให้กลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่เด็กๆทำอยู่เป็นประจำและทำอย่างมีความเคารพ ไม่ใช่เพียงแบบขอไปที ”

(กรณีศึกษาที่ 2)

“ กระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งให้เกิดเกิดผลในทางปฏิบัติ การลงมือเรียนตามสภาพจริง เหตุการณ์และสถานการณ์จริง จะส่งผลให้เกิดอานุภาพการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ แม้จะเป็นวิชาที่ปลูกฝัง ความรัก ความเมตตา ความกรุณา

.....บทเรียนหน้าที่ 1 เกิดขึ้นเมื่อ 12.00 น. แม่แพะวิ่งกลับไปกลับมาหลายรอบ เพื่อที่จะแจ้งข่าวว่าลูกตัวเองหายและขอให้ใครๆไปช่วยหาลูกให้ด้วย เด็กจึงพากันเดินตามน้ำตาล(แม่แพะ) ไปในสถานที่ต่างๆ มุมไหนที่คิดว่าลูกแพะจะแอบซ่อนอยู่เด็กก็แวะไปด้อมๆมองๆแทบทุกจุด เดินไปร้องเสียงเสียว แบน แบน ไปอย่างระหกระเหิน แต่ไม่มีแว้วว่าลูกแพะจะกลับคืนสู่อ้อมอกแม่ เนื่องจากแขนกระดิ่งไว้ที่คือน้ำตาล จึงมีเสียงดังกรู๊งกรู๊งตลอดเวลาที่แม่แพะเดิน เด็กๆจึงรู้สถานการณ์ได้ตลอดเวลาจากเสียงนี้ มันเดินไปร้องหาลูกไป

จนเสียงแหบแห้ง เมื่ออ่อนนอกอ่อนใจมากก็เข้ามาแวะเวียนมาหาให้พวกเราช่วย แต่หาเท่าไรๆ ก็หาไม่เจอ จากป้ายจนกระทั่งมืดค่ำ เสียง กระจิ่งก็ยังไม่เงียบหาย เรารีบหลับไปทั้งๆ ที่เสียง กระจิ่งเตือนให้รู้ว่ายังมีอีกชีวิตหนึ่งที่ยังไม่ยอมพักผ่อน ไม่คิดที่จะหลับแม้แต็บเดียว รุ่งเช้าเปิด ประตูพบน้ำตาลัยน้ำตาปริบๆ รออ่อนนอนอยู่แล้ว วิธีเดียวที่ทำได้คือ ออกช่วยค้นหาอีก ตามเคย เด็กๆ ช่วยกันค้นหาโดยคาดการณ์ไปต่างๆ นานา ความหวังเริ่มริบหรี่ไปพร้อมกับ เชื้อนาฬิกากระจิ่ง เด็กๆ เดินกลับมาอย่างเงียบเหงาเศร้าโศกอย่างคนที่หมดแรง

ป้ายสองโม่ง แบน แบน เสียงแม่แพะร้องกลับมาอีก ทุกคนก็ตกตะลึง! น้ำตาลัย ลูกน้อยเดินออกมาจากทิศทางไหนก็ไม่ทราบ เด็กๆ ตะโกนบอกเรื่องนี้กันอึงมี น้ำตาลัยพบลูกแล้ว!

บทเรียนเรื่องแพะหายช่วยกระตุ้นให้เด็กๆ ได้เรียนรู้ความรักที่บริสุทธิ์สดใส ปรกาศ ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากเรื่องนี้ นำเข้าไปสู่วิทยาได้โดยตรงจุดตรงใจ จับประเด็นจับสาระมา เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันได้มากมาย ลูกๆ อาสาทำงานให้กับพ่อแม่อย่างเต็มใจโดยไม่ต้อง เรียกใช้ น้องอู๋พี่สาวคนโตจะมาปิดกวาดจัดหนังสือให้ ชักผ้าให้ เก็บมะม่วงมาฝานใส่ตู้เย็น ส่วนน้องออยลูกคนเล็กก็อาสาเติมน้ำร้อนในกระติกเก็บผ้าไปซัก เติมน้ำดื่มในตู้เย็น คอยถามพ่อ ว่าเอาไอ้ไหนใหม่ไอ้ไหนใหม่ เรียกว่าง่ายใช้คล่อง เต็มใจช่วยงานบ้านโดยไม่มีเงื่อนไขและ เกียจจน น้อยลงกว่าเดิม”

(กรณีศึกษาที่ 4)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่ได้มุ่งเน้นเพียงความรู้ มีการจัดการเรียนการ สอนควบคู่ไปกับ **การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่让孩子ได้รับสุนทรีย์ภาพอย่างครบถ้วน ทั้งทาง ด้านดนตรี ศิลป กีฬา**

“ในการสอนลูกแบบโฮมสคูลศิลปะช่วยได้มากที่สุด ศิลปะในที่นี้กินความรวมถึง สุนทรีย์อารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ด้วยอายตนะและการแสดงออก ทั้งงานวาด การปั้นดิน เซรามิก งานประติมากรรม งานฝีมือ การแต่งกาย การเต้นและการเคลื่อนไหวร่างกายแบบ นาฏลีลา เสียงเพลง เสียงดนตรี บทกวี เรื่องเล่าจากนิทานชวนฝันและการแสดงละคร ล้วนเป็นศิลปะ เราหยิบเอาความสามารถที่ธรรมชาติให้มากับตัวเด็ก ๆ มาใช้ให้เป็นประโยชน์ เด็กทุกคนชอบวาด ชอบปั้น ชอบร้อง ชอบเต้น ชอบเคลื่อนไหวอยู่แล้ว และเด็กทุกคนเป็น นักจินตนาการที่ยิ่งใหญ่ บางครั้งเมื่อ เราไปเจอภาพอะไรที่เด็กประทับใจ แต่เราไม่ได้พกพา กระดาษดินสอไป เราก็จะให้เด็กวาดภาพบน อากาศ ใช้นิ้วชี้แทนดินสอและใช้อากาศว่างเปล่า ตรงหน้าเขาแทนกระดาษวาดเขียน มหัศจรรย์ที่เด็กสามารถวาดภาพบนอากาศอย่างสนุก และ ยังจำเค้าโครงของสิ่งที่วาดนั้นได้ เมื่อกลับบ้านแล้วเขาก็สามารถวาดภาพนั้นออกมาจริงๆ บน กระดาษได้ด้วย ”

(กรณีศึกษาที่1)

“กลุ่มบ้านเรียน “ปัญญากร” จะมีการรวมกลุ่มกัน มีการเรียนฝึกซ้อมกันเป็นวงด้วย เครื่องดนตรีไทยเกือบทุกชนิดทุกบ่าววันอาทิตย์ โดยมีคุณตาสาย นุ่มน่วม อายุ 75 ปี เป็นครูสอนดนตรีไทยที่อยากถ่ายทอดวิชาไว้ให้กับลูกหลานด้วยเห็นว่า เด็กๆรุ่นหลังเกือบจะสูญเสียชีวิตค่าของชาตินี้แล้ว ต้องการลูกหลานที่จะช่วยกันสืบทอดต่อไป คุณตาจึงช่วยสอนให้อย่างจริงจังและเป็นวิทยาทาน นอกจากนี้ยังมีการเรียนไวโอลินในวันจันทร์ที่โรงเรียนดุริยางค์ทหารเรือ มีการเรียนศิลปะการแสดงโขนทุกบ่าววันเสาร์ ที่โรงละครแห่งชาติโดยมีอาจารย์จากวิทยาลัยนาฏศิลป์ท่านหนึ่งเป็นผู้สอน ซึ่งกิจกรรมนี้เกิดจากความสนใจเป็นพิเศษร่วมกันของเด็กๆในกลุ่มบ้านเรียนที่มีต่อเรื่องราวเกียรติ ให้เกิดกิจกรรมทั้งการอ่านหนังสือ วาดภาพ ไปดูจิตรกรรมฝาผนังที่วัดพระแก้ว ไปดูการแสดงโขนที่โรงละครแห่งชาติ ไปเรียนรู้ศิลปะการทำหัวโขนที่วัดเทพากร โดยมีคุณตาสาภาพ เลี้ยงสอน เปิดบริการสอนอย่างเป็นทางการให้กับผู้สนใจทั่วไปนอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มกันเรียนเทนนิส โดยมีคุณตาเจริญ วิมลนิตย์ เป็นผู้ฝึกสอน”

(กรณีศึกษาที่ 2)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เป็นไปตามความสนใจของเด็กแต่ละคน ในแต่ละช่วงเวลา พ่อ แม่เป็นเพียงผู้ที่ยคอยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้

“ การกระตุ้นให้เด็กเกิดความสนใจในทุกด้านที่ผู้ใหญ่พยายามทำนั้น จะเปล่าประโยชน์และไร้ประโยชน์โดยสิ้นเชิง หากมันไม่สอดคล้องกับความสนใจของเด็ก และในทางตรงกันข้าม หากเด็กสนใจตั้งต้นกับเรื่องอะไร แรงกระตุ้นภายในตัวเขาเองจะลุกขึ้นมาทำหน้าที่แทนพ่อ แม่ ครูอาจารย์ เขาจะติดตามเรื่องนั้นๆ ค้นคว้า ศึกษา”

“ เราเพียงแต่คอยดูว่า ช่วงนี้เขาสนใจอะไร พี่ก็จะคอยเตรียมสื่ออุปกรณ์ในสิ่งที่เขาสนใจ เคยวางโครงการเป็นกิจกรรมประจำวันแต่ไม่ค่อยเวิร์ค ส่วนมากจะเกิดขึ้นเองอย่างตอนนี้ลูกคนเล็ก ใบบอกจะสนใจเรื่องการขายของพี่ก็จะคอยเชื่อมโยงจากจุดที่เขาสนใจไปสู่วิชาต่างๆ เช่นการเขียนป้าย (ภาษาไทย) การตั้งราคา (คณิตศาสตร์) พ่อ แม่ เป็นเหมือนเพียงคนจัดคิว ”

(กรณีศึกษาที่ 1)

“ในช่วงนี้เขากำลังมีความสนใจ ในเรื่องกีฬา โดยเฉพาะเทนนิส เป็นอย่างมาก เขาสามารถฝึกซ้อมอยู่กลางแจ้งทุกวัน โดยไม่รู้ลืกเหนื่อย ไม่บ่น ดังนั้นในปีการศึกษาหน้า พี่กำลังวางแผนจัดเวลาตรงนี้”

(กรณีศึกษาที่ 2)

“โปรแกรมการเรียนรู้กำหนดขึ้นจากลักษณะนิสัยและความสนใจที่ต่างกักัน ของลูกแต่ละคน อ๋ย ลูกสาวคนโต ชอบค้าขาย ชอบปลูกพืช มีนิสัยช่างพูด ช่างคุย ชอบคิดวางแผน กิจกรรมการเรียนรู้ คือ เรื่อง บวบ หนุ่ม ลูกชายคนที่สอง ชอบเลี้ยงสัตว์ กิจกรรมการเรียนรู้ คือ เรื่อง การเลี้ยงปลา ออຍ ลูกสาวคนสุดท้อง ชอบดอกไม้ ต้นไม้ กิจกรรมการเรียนรู้หลักคือ เรื่อง ศิลปะ การประดิษฐ์ใบไม้ ดอกไม้”

(กรณีศึกษาที่ 4)

มีการประเมินผลตามสภาพจริง หลากหลาย ตลอดเวลาและต่อเนื่อง ทำให้มองเห็นพัฒนาการของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน

“ ใช้การสังเกต บันทึก และการรวบรวมข้อมูลจากงานที่ลูกๆทำ งานที่รู้ปฏิบัติเป็นงานที่สอดคล้องกับชีวิตจริงในชีวิตประจำวัน เป็นการบูรณาการความรู้ เป็นงานที่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถ และทักษะที่เกิดจากการเรียนรู้ในสหสาขาวิชา นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ลูกได้แสดงความรู้สึก ความคิดเห็นหรือเหตุผลต่อการแสดงออกการกระทำหรือผลงานของตนเอง ”

(กรณีศึกษาที่ 1)

“ มีการประเมินผลที่หลากหลายใช้การสังเกตบันทึกโดยประเมินทั้งในด้านของ ความรู้และการประเมินค่านิยม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และพัฒนาการทางพฤติกรรม เป็นการประเมินรอบด้าน มีการบันทึกความสนใจและพฤติกรรมการเรียนรู้ของลูก ในรูปแบบที่หลากหลาย มีการประเมินโดยใช้รายงานความก้าวหน้า ซึ่งเป็นเขียนบันทึกเกี่ยวกับการเรียนรู้ของลูกในแต่ละวันหรือแต่ละสัปดาห์ ทำให้ภาพการเรียนรู้และพัฒนาการของลูกเป็นการประเมินต่อเนื่องตลอดเวลา และทุกสถานที่อย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งจะทำให้เห็นพฤติกรรมที่แท้จริง เห็นพัฒนาการ พบจุดเด่น จุดด้อย มีการประเมินสรุปภาพรวมในแต่ละภาคเรียน ในรูปของการเขียนจดหมายถึงลูก”

(กรณีศึกษาที่ 2)

“ ใช้การบันทึกพัฒนาการของเด็กแต่ละคนอย่างรอบด้าน จะมีบันทึก และประเมินผลนักเรียนในทุกชั่วโมง ทุกวิชา ดูถึงพัฒนาการ จุดเด่น จุดด้อยของแต่ละคน เมื่อถึงปลายปีการศึกษา นักเรียนแต่ละคนจะได้รับสมุดรายงาน ซึ่งจะเป็นบันทึกที่เขียนโดยครูซึ่งจะบรรยายถึงสิ่งที่เด็กได้ทำตลอดปีการศึกษาที่ผ่านมาครูจะบรรยายถึงนักเรียนเป็นรายบุคคลและให้รายละเอียดของเด็กอย่างละเอียดรอบด้าน รายงานจะเป็นการบันทึกถึงสิ่งที่ครูกระทำเป็นการบรรยายถึงผลของวิชาเหล่านั้นต่อเด็กแต่ละคน และขั้นตอนการพัฒนาได้บ้างที่ก่อให้เกิดขึ้นในกระบวนการดังกล่าว นอกจากนี้ยังกล่าวถึงสภาพการณ์ทางสังคมและการมีส่วนร่วม รายงาน

จะบรรยายถึงประสบการณ์เฉพาะตัวของนักเรียนในขั้นตอนสำคัญๆของการพัฒนา บรรยายระดับการมีส่วนร่วมของเด็กในการเรียนรู้ของเขาเองในกลุ่มเพื่อนและความสัมพันธ์โดยรวมการประเมินจะดูจากพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ความเป็นตัวของเขาเอง โดยไม่นำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์หรือเด็กคนอื่น ๆ “

(กรณีศึกษาที่ 3)

“จากข้อตกลงในความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียนในเรื่องการประเมินผล โดยแบ่งการประเมินผลเป็น 2 ส่วน คือ บ้านจะเป็นผู้ประเมิน 2 กลุ่มวิชา คือ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ส่วนโรงเรียนก็จะประเมินในวิชาหลัก การวัดและประเมินผลของโรงเรียนจะเป็นไปในรูปแบบโดยทั่วไปของโรงเรียนคือ ใช้การสอบเพื่อวัดความรู้ ค่ะเนนจากการปฏิบัติ และประเมินเป็นระดับผลการเรียน ใน 5 กลุ่มวิชา ประกอบด้วยกลุ่มทักษะ (คณิตศาสตร์ - ภาษาไทย) กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ กลุ่มประสบการณ์พิเศษ(ภาษาอังกฤษ) ในส่วนของครอบครัว การวัดและประเมินผลจะใช้การสังเกตจากพฤติกรรมที่เกิดขึ้น ที่เด็กได้แสดงออกมา ในวิถีชีวิตประจำวัน เช่นการทำงานบ้าน”

(กรณีศึกษาที่ 4)

เนื่องจากเด็กจากครอบครัวบ้านเรียนที่อยู่ในวัยการศึกษาภาคบังคับ ที่ผ่านมาจะนำชื่อลูกไปฝากไว้เป็นนักเรียนของโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก จังหวัดกาญจนบุรี มีการเรียนร่วมและสอบร่วมกับทางโรงเรียน ดังนั้นในการวัดผลและประเมินผล พ่อ แม่ ที่ทำการสอนจะต้องส่งบันทึกการประเมินพัฒนาการให้ทางโรงเรียนปีละ 3 ครั้ง และเมื่อเด็กอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จะต้องร่วมสอบกับทางโรงเรียนเพื่อที่รับการตัดสินผลการเรียน สำเร็จการศึกษาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้ข้อสอบของทางโรงเรียนที่จะประเมินความรู้เด็กใน 5 กลุ่มวิชา คือกลุ่มทักษะ (ภาษาไทย-คณิตศาสตร์) กลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพ และกลุ่มภาษาต่างประเทศ ดังนั้นในการวัดและประเมินผลผู้เรียน พ่อ แม่ ส่วนใหญ่ยังคงต้องอ้างอิงตัวบ่งชี้ในการประเมินผลของระบบโรงเรียนเป็นหลัก แต่วิธีการประเมินอาจจะละเอียดลึกซึ้งกว่าการประเมินโดยทั่วไป เนื่องจากสามารถประเมินได้เป็นรายบุคคล และประเมินได้ตลอดเวลา จากการสังเกต พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประเมินทุกขณะของการปฏิบัติกิจกรรม มีการเขียนบันทึก และรายงานความก้าวหน้าเป็นประจำ สม่ำเสมอ ทำให้เห็นพัฒนาการที่เพิ่มขึ้นได้อย่างชัดเจน

5.2 ตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการบริหารจัดการ

กระบวนการบริหารจัดการของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะนำให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยมีแนวคิดที่ว่า ผลผลิตที่ดีย่อมมาจากกระบวนการที่ดี กระบวนการบริหารจัดการของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวจะไม่มี ความซับซ้อนเหมือนกับ การบริหารจัดการของโรงเรียนในระบบทั่วไป ซึ่งประกอบด้วย

การกำหนดหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความสนใจของลูก

“หลักสูตรเป็นแนวทางสำหรับสาระต่างๆของการเรียนรู้ภายในบ้าน เป็นหลักสูตรเรียบง่ายที่พ่อ แม่ ลูก ช่วยกันคิด และยินยอมพร้อมใจให้ปฏิบัติและเรียนตามนั้น ใช้ชื่อหลักสูตรนี้ว่า *เรียนด้วยหัวใจ* เป็นหลักสูตรทางเลือกที่ประกอบด้วยหัวข้อหลักและหัวข้อย่อยๆ เด็กๆสามารถเลือกหัวข้อย่อยๆได้อิสระตามใจ ในแต่ละวันจะเปลี่ยนหัวข้อย่อยๆไปเรื่อยๆ หัวข้อหลักจะต้องเรียนให้จบในหนึ่งเดือน และเขียนหัวข้อใหม่ในแต่ละเดือน ”

การจัดการแหล่งและทรัพยากรในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดเวลาของการดำเนินชีวิต

“ การเรียนรู้ของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและเกิดขึ้นตลอดเวลาของการดำเนินชีวิต การเรียนรู้ไม่ได้เกิดขึ้นเพียงในบ้านเท่านั้น ดังนั้นการจัดการแหล่งเรียนรู้ ทรัพยากรการเรียนรู้ ประสบการณ์การเรียนรู้ ให้ลูกหรือผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงเป็น เรื่องที่สำคัญ จากกรณีศึกษาทั้ง 4 ครอบครัว ให้มองเห็นว่า พ่อแม่ ที่จัดการศึกษาให้ลูกได้จัดการ แหล่งเรียนรู้ ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตลอดเวลา”

5.3 ตัวบ่งชี้ด้านพัฒนาการของผู้เรียน

จากจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่เน้นคุณลักษณะของคนหรือผลผลิตทางการศึกษาที่พึงประสงค์ตามที่ระบุในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาที่ระบุไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พบว่ามีความสอดคล้องกัน คือ เน้นให้ทุกคนมีพัฒนาการที่สมดุลทั้ง 4 ด้าน คือ พัฒนาการด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญา และด้านสังคม ในการจัดการเรียนการสอนของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ตัวผู้เรียนนับได้ว่าเป็นเป้าหมายที่สำคัญที่สุด การเกิดพัฒนาการในด้านต่างๆของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ พ่อแม่ต้องการ ดังนั้นในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว เป้าหมายที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนประกอบด้วย

พัฒนาการทางด้านร่างกาย

การให้ความสำคัญกับการออกกำลังกาย

“ สังกะสีในเรื่องการออกกำลังกาย เช่นว่ายน้ำ แบดมินตัน ขี่จักรยาน และมวยไทย ซึ่งในบางครั้งรู้สึกว่าคุณเหนื่อยเกินไป เนื่องจากไม่ค่อยได้เคลื่อนไหวเพราะไปให้ความสำคัญกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งมากเกินไป เช่นการอ่านหนังสือ พ่อ แม่ก็จะคอยเตือนให้ออกกำลังกาย “

(กรณีศึกษาที่ 1)

“ สนใจการออกกำลังกายอยู่เสมอ ใช้เวลาว่างในการวิ่งเล่น ฝึกกีฬา ออกกำลังกายเป็นประจำ สนใจกีฬาแทบทุกประเภท ขอโอกาสในการฝึกทักษะกีฬาที่มีโอกาสสม่ำเสมอ เช่น เทนนิส ฟุตบอล บิงปอ “

(กรณีศึกษาที่ 2)

“ สังกะสีจากการเคลื่อนไหว การใช้กล้ามเนื้อ ในการทำงานแต่ละอย่าง ดูท่าทางการใช้ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ “

(กรณีศึกษาที่ 3)

การมีสุขอนามัยที่ดี

“ สังกะสีในเรื่องสุขภาพของลูกแต่ละคน ซึ่งโดยทั่วไปแล้วครอบครัวนี้ลูกๆแต่ละคนจะไม่ค่อยมีปัญหาในเรื่องสุขภาพ ไม่ค่อยมีโรคภัย การเจ็บป่วย “

(กรณีศึกษาที่ 1)

“ สังกะสีอนามัยส่วนตัว การรักษาความสะอาด สนใจไฟเรียนรู้คุณประโยชน์ การเลือกอาหารที่ดีต่อการขับถ่าย สนใจอาหารมังสวิรัต ”

(กรณีศึกษาที่ 2)

พัฒนาการทางด้านจิตใจ

การมีวินัยรู้หน้าที่ของตนเอง

“ สังกะสีใน 2 ส่วน คือ วินัยของตนเอง และวินัยส่วนรวม การมีวินัยในตนเองจะสังเกตุจากงานที่แต่ละคนต้องรับผิดชอบในกิจวัตร ประจำวัน ส่วนวินัยส่วนรวม จะสังเกตุจากงานที่ทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกัน เช่นการทำงานบ้าน การรดน้ำต้นไม้ “

(กรณีศึกษาที่ 1)

“ ในการดูแลชีวิตประจำวันของตนเอง ลูกู้หน้าที่มากขึ้น คุณแม่คอยแนะนำบ้าง ลูกดูแลอาหารเข้ารับประทานด้วยตนเองได้แล้ว ทอดไข่ ทอดไก่ ทานเองได้ อาสาคุณแม่ช่วยหั่นผักบ้าง คุณแม่จึงมอบหมายงานช่วยรดน้ำต้นไม้ กวาดบ้าน กรอกน้ำ ให้ลูกรับผิดชอบ ส่วนคุณพ่อให้ช่วยเปิดปิดไฟ แต่ลูกไม่ค่อยชอบการเปิดปิดไฟนักเพราะมักเพลิกกับงานประดิษฐ์ หรือการวาดรูปจนลืมนิดว่าค่ามือหรือยัง แต่เรื่องการออกไปรับคุณพ่อเวลากลับบ้าน ช่วยยกกระเป๋า คุณพ่อมาเก็บ เปิดปิดประตู ลูกทำด้วยความกระตือรือร้นและเต็มใจเสมอ ”

(กรณีศึกษาที่ 2)

“ ดูความรับผิดชอบต่อหน้าที่ เอื้ออาทรต่อคนอื่นใหม่ ที่สำคัญที่สุดต้องรู้จักมีวินัย และมีความรับผิดชอบในตนเอง ”

(กรณีศึกษาที่ 3)

“ ดูว่ารับผิดชอบต่องานที่ทำใหม่ เช่นหน้าที่ในการทำงานบ้าน ปีนี้มีความรับผิดชอบดีกว่าปีที่ผ่านมามากน้อยเพียงใด

(กรณีศึกษาที่ 4)

การมีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน

“ สังเกตใน 2 ส่วน คือ งานที่ได้รับมอบหมาย และงานที่ลูกคิดขึ้นเอง ดูปฏิบัติการว่ามีความพอใจกระทำในสิ่งที่ได้รับมอบหมายมากน้อย เพียงใด มีความเต็มใจหรือไม่ มีความสนุกที่จะทำงานหรือไม่ ”

(กรณีศึกษาที่ 1)

“ ดูความสนใจในกิจกรรมที่ได้ลงมือปฏิบัติ มีความตั้งใจเอาใจใส่ ชอบทำงานและพอใจในความสามารถของตนเอง”

(กรณีศึกษาที่ 2)

มีจิตสำนึกอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

“ ในเรื่องเกี่ยวกับพลังงานธรรมชาติ (ดิน , น้ำ , ลม , ไฟ) เริ่มสนใจการจัดการของมนุษย์กับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ชอบคิดวิเคราะห์ประสบการณ์ เลือกทำงานที่ประหยัดทรัพยากรและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ในเรื่องเกี่ยวกับพลังงานประดิษฐ์ (ไฟฟ้า , น้ำประปา) รู้จักคิดวิเคราะห์คุณและโทษ ระมัดระวังในการใช้พลังงาน ลูกได้ช่วยแม่คิดเรื่องเวลาแห่งการประหยัดไฟ โดยระหว่าง 10 โมงเช้า จนถึงบ่าย เราจะออกไปปูเสื่อ ตั้งโต๊ะเขียนหนังสือทำงานที่โรงรถ ”

(กรณีศึกษาที่ 2)

ความกระตือรือร้นในการเรียนรู้สิ่งรอบตัว

“ สักเกตประเมินจากกระบวนการ (process) เพราะในบางครั้งจะมองไม่เห็นผลผลิต (product) เช่นในการเล่น จะต้องสังเกตถึงกระบวนการว่าสิ่งที่ลูกกำลังเล่นอยู่ให้อะไรบ้าง”
(กรณีศึกษาที่ 1)

“ ลูกสร้างกระบวนการเรียนรู้เชื่อมโยงผ่านประสบการณ์เดิม ไปสู่การค้นหาประสบการณ์ใหม่ จากการค้นหาเรื่องราวที่น่าสนใจจากประสบการณ์ตรงที่ได้พบเจอจากหนังสือสารานุกรมสำหรับเด็ก หนังสือท่องโลกกว้าง และหนังสือต่างๆ ลูกโปรดปรานรายการ National Geographic และ 9 sci ลูกมักจะนำเรื่องราวเหล่านี้โดยเฉพาะธรรมชาติไปแลกเปลี่ยนพูดคุยกับเพื่อนๆ อยู่เสมอ ”
(กรณีศึกษาที่ 2)

“ เด็กส่วนใหญ่จะมีความกระตือรือร้นในสิ่งต่างๆ เนื่องจากสิ่งที่เราให้เด็กจะมีความแปลกใหม่ สร้างสรรค์ ให้เขาได้รู้จักคิด ”
(กรณีศึกษาที่ 3)

มีนิสัยรักการอ่าน

“ สักเกตจากลูกทุกคนรักการอ่าน ชอบศึกษาค้นคว้า ค้นหาความรู้จากหนังสือ เห็นประโยชน์ของการอ่าน เช่น ช่วงนี้สายเมฆจะมีความสนใจในเรื่องเกี่ยวกับหมา เขาก็จะพยายามหาหนังสือทุกเล่มที่เกี่ยวกับหมาอ่าน ไปร้านหนังสือก็จะเดินไปตรงมุมนั้น บางอย่างที่เขาอ่าน เขาจะรู้มากกว่าเราด้วย ”
(กรณีศึกษาที่ 1)

“ เรื่องรักการอ่าน ลูกมีในหัวใจอย่างเต็มร้อย โดยเฉพาะในเรื่องรามเกียรติ์ ที่พยายามอ่านอย่างตั้งใจ อ่านอย่างต้องการรู้เรื่องราวอย่างจริงจังและสามารถเล่าถ่ายทอดให้คุณพ่อ คุณแม่และเพื่อนๆ ฟังเพียงแต่บางครั้งคุณแม่ต้องคอยเข้ามาช่วยอ่านหนังสือกับลูกด้วย เพื่อช่วยให้เกิดบรรยากาศที่สนุกสนานกับพัฒนาการอ่าน และคุณแม่จะได้ตรวจสอบวิธีการอ่านของลูกด้วยว่าถูกต้องหรือไม่ ลูกชอบอ่านบทกลอนเป็นทำนองในเรื่องรามเกียรติ์ นอกจากนี้ยังชอบนับพยางค์ในแต่ละบทกลอนที่สนใจและเริ่มอยากแต่งกลอนเอง ”
(กรณีศึกษาที่ 2)

เห็นคุณค่าและร่วมดำรงรักษาเอกลักษณ์ของชาติ

“ มีความสนใจในเรื่องวัฒนธรรมและกิจกรรมทางศาสนา การประยุกต์ทักษะที่เรียนมา เช่น ศิลปะ ดนตรี กีฬา และความรู้เรื่องวัฒนธรรมกับชีวิตประจำวัน ”

(กรณีศึกษาที่ 1)

“ ลูกมีความสนใจที่ชัดเจนต่อเรื่องเอกลักษณ์ของชาติไทย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย ประวัติศาสตร์ชาติไทย พระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ คุณแม่ทราบได้ว่าสิ่งเหล่านี้ระลึกในใจของลูกเสมอจากการพูดคุย แสดงออกทางผลงาน หรือเสาะหาความรู้ในเรื่องความเป็นไทยนี้ไม่เคยเปลี่ยนแปลง ลูกชอบอ่านหนังสือความรู้รอบตัวของคุณแม่มาก และเรื่องราวที่ลูกเลือกอ่านเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศไทยได้ทุกอย่าง รวมไปถึงการสนใจอ่านหนังสือพื้นบ้านไทยทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง สนใจสารคดีท่องเที่ยวเมืองไทย การเกษตรชุมชนของแต่ละท้องถิ่น ลูกรักในหลวง สนใจติดตามพระราชกรณียกิจของพระองค์จากข่าวทีวีหรือจากหนังสือ ลูกขอซื้อหนังสือ บ้านของพ่อ ขอซื้อเทปเพลงแทนหัวใจให้พ่อ เพลงนมินทร์มหาราชา บันทึกเพลงต้นไม้ของพ่อด้วยตนเองอย่างตั้งใจ ลูกมักพูดเสมอว่าคนไทยเราโชคดีที่มีพระเจ้าแผ่นดินที่รักและคอยช่วยเหลือประชาชน ลูกสนใจพระราชประวัติพระเจ้าแผ่นดินในอดีตทุกพระองค์โดยเฉพาะที่ได้ทรงทำคุณประโยชน์อย่างชัดเจน ขอซื้อหนังสือพระมหากษัตริย์มหาราชของไทยและเลือกห้อยเหรียญมหาราชที่ได้รับจากหลวงปู่ไปบ้านป่าจิมครั้งใดก็ไม่พลาดที่จะอ่านหนังสือชุดวีรกรรมชาติไทย โดยเฉพาะเรื่องราวสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระยาพิชัยดาบหักและชาวบ้านบางระจันอยู่เป็นประจำ ลูกสนใจศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย รวมทั้งพืชสมุนไพรไทย ยังมีอีกสองเรื่องที่ยากฝึกฝน คือ ศิลปะมวยไทย และศิลปะการรำดาบ กระบี่ กระบอง ด้วยความผูกพันที่ศรัทธาต่อพระยาพิชัยดาบหักและความชื่นชมในพันท้ายนรสิงห์เป็นพิเศษ ”

(กรณีศึกษาที่ 2)

พัฒนาการด้านสติปัญญา

มีความรู้และทักษะที่จำเป็น

“ มีทักษะการฟัง - การจับคำและใจความ ทักษะการพูด - การใช้คำและมารยาท การอ่าน - การสะกดคำ มีทักษะการเขียน - การบันทึก มีความรู้และความเข้าใจคณิตศาสตร์ พื้นฐานตามวัย ความเข้าใจและสนใจที่จะแก้โจทย์ปัญหา การเชื่อมโยงวิชาคณิตศาสตร์ไปสู่วิชาอื่นๆ สามารถใช้ภาษาในการสื่อสาร ”

(กรณีศึกษาที่ 1)

“ มีทักษะการพูด การอ่าน การเขียน การฟัง ทักษะความเข้าใจ ทักษะการคิด คำนวณ สนใจพัฒนาตนเองจากการคิดโจทย์ปัญหา นำประสบการณ์มาขยายความเข้าใจด้วยการสร้างโจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ด้วยตนเอง นำความสนใจที่ได้พบได้ยินมาพัฒนาเสริมด้วยการอ่านและเขียนบันทึกด้วยตนเอง ”

(กรณีศึกษาที่ 2)

มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ มีความคิดเชิงตรรกะ และ คิดอย่างเป็นระบบ

“ มีการคิด อย่างเป็นระบบ (การเรียงลำดับ การจัดประเภท การหาเหตุผล การสรุป การคิดวิเคราะห์) โดยใช้การพูดคุย ซักถาม ให้แสดงความคิดเห็น วิจารณ์ บอกเหตุผลในการกระทำ รู้จักเรียงลำดับความสำคัญ ก่อน - หลัง เมื่อมีเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นสามารถหาทางเลือกแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ มีความคิดสร้างสรรค์ในการคิดเื่องานขึ้นเอง ตามความสนใจของแต่ละคน โดยไม่ต้องพึ่งคำสั่งหรือขอร้องจากผู้ใหญ่ เปิดโอกาสให้แก้ปัญหาด้วยวิธีของตนเอง ”

(กรณีศึกษาที่ 1)

“ ตรรกะของพีที่เป็นตรรกะที่สามารถแสดงอะไรในใจออกมา เป็นเหตุผลในใจไม่ใช่ตรรกะแบบคณิตศาสตร์ ความคิดรวบยอดของคำว่าตรรกะของพี จะหมายถึงความมีเหตุผลในลำดับขั้นของการคิด ในแต่ละครั้งที่พีพูดคุย ถ้าเขาสามารถแสดงเหตุผลร่วมกับความคิดที่มันเป็นความถูกต้องในเชิงนามธรรมพีจะให้ความสนใจตรงนั้นมากกว่า มากกว่าทำอย่างนั้นถูกแล้วทำอย่างนี้จะผิด ยกตัวอย่างว่า เหตุการณ์ที่เขาต้องเลือกคือวันที่มีงานที่สวนหลวงอุทยานรัชกาลที่ 2 จะมีการแสดงโขน ซึ่งเขาชอบมากซึ่งมันไม่น่าจะพลาดอยู่แล้ว เพราะว่าอยู่ใกล้บ้าน คุณปู่มาก คือ สมุทรสงคราม แต่ว่าอาทิตย์นั้นที่กลุ่มต้องไปชัยภูมิ เพราะพีปิ่น พีปานบวช ลูกชายลุงป้อบวช ปกติแล้วถ้าเป็นเรื่องอย่างนี้ที่เขาต้องตัดสินใจเลือก เขาจะเลือกสิ่งที่เขาชอบ โดยเด็ดๆ ทั่วไป พีปิ่น พีปาน ไม่สำคัญ นั่งรถไปด้วยกัน พีก็หันไปถามเขาว่า มีการแสดงโขนและอยู่ใกล้บ้านคุณปู่ ซึ่งจะได้ไปเยี่ยมคุณปู่ด้วย ทำไมเขาถึงเลือกที่จะมากับลุงป้อ เขาบอกว่าพีปิ่น พีปานสำคัญกว่า สำคัญกว่าตามความรู้สึกภายในของเขา นี่คือการคิดเชิงตรรกะในเชิงของพีว่า เหตุการณ์หนึ่งมันจะสะท้อนความรู้สึกถูกต้องภายในใจของเด็กคนหนึ่งออกมา มันมีหลายเหตุการณ์ที่เราคิดว่า เขาจะเลือกทำอะไรตามแรงข้างในของเขา ตามความสนใจของเขา แต่บางทีเหตุการณ์ที่เขาให้คุณค่าอีกเรื่องกลับซ้อนเข้ามาทำให้เขาเลือกอีกแบบหนึ่ง ตรรกะของพีไม่ใช่ตรรกะเชิงคณิตศาสตร์ ”

(กรณีศึกษาที่ 2)

“ ดูการแก้ปัญหาทั้งในการเรียนและในการเล่น ดูนุ่มนองความคิดที่แตกต่าง ดูชั้นตอนกระบวนการที่ใช้ในการแก้ปัญหา “

(กรณีศึกษาที่ 3)

พัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม

“ มีการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องความรู้สึกทั้งตนเองและผู้อื่น มีความสนใจที่จะมีส่วนร่วมต่อสังคมทั้งในและนอกบ้าน รู้จักทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลนอกครอบครัว ”

(กรณีศึกษาที่ 1)

“ คุณแม่ดีใจที่ได้ร่วมเป็นสิ่งแวดล้อม ที่เราจะร่วมสร้างความพอดีในชีวิตของเราอย่างมีเหตุผล ค่อยๆ เรียนรู้ ความนึกคิด จิตใจ อารมณ์ เพื่อการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมในการอยู่ร่วมกันในครอบครัว และการเรียนรู้จักชุมชนสังคมที่กว้างขึ้น ถึงแม้บางครั้งที่ลูกแสดงความไม่เข้าใจในเหตุการณ์ตามวิธีของลูก คุณแม่ยอมรับได้ในเบื้องต้นและดีใจที่เราหันกลับมาคุยกัน ลูกได้อธิบายความคิด ความรู้สึก และเหตุผลของตนเองได้อย่างชัดเจน และยอมรับฟังการอธิบายเหตุผลในวิธีการจากประสบการณ์ของคุณแม่ หรือนำเรื่องราวที่คุณแม่นำมาเชื่อมโยงกับเหตุการณ์นั้นๆ ให้ฟัง ลูกมักขอเวลาในการปรับพฤติกรรม หากเป็นเรื่องที่ไม่สอดคล้องกับธรรมชาติของลูก คุณแม่สังเกตว่าต่อมาลูกพยายามระวังตัวเองมากขึ้น เมื่อเกิดความไม่เข้าใจเหตุการณ์บางอย่าง ประสบการณ์จะคอยสอนให้ลูกได้คิดค้นวิธีที่ชาญฉลาดเพื่อการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ”

(กรณีศึกษาที่ 2)

5.4 ตัวบ่งชี้ด้านปัจจัยที่สนับสนุนในการจัดการศึกษา

ประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาที่มองจากตัวผู้เรียนหรือลูกจะมีคุณภาพไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ก็ต่อเมื่อพ่อแม่มีกระบวนการบริหารและจัดการเรียนการสอนที่ดี ซึ่งกระบวนการบริหารและจัดการเรียนการสอนดังกล่าวจะต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐานที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษา ดังนั้น ตัวบ่งชี้ด้านปัจจัยจึงมีส่วนสำคัญในการพัฒนาการศึกษาให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ อันประกอบด้วย

ความพร้อมของผู้เรียน และวุฒิภาวะในการเรียนรู้

“ เด็กที่ได้รับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ส่วนมากจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมในการเรียน มีความกระตือรือร้น ใฝ่รู้ มีความพยายาม สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา โดยไม่ต้องรอการกำหนดจากพ่อแม่ สามารถจัดตารางเวลาของตนเองได้ ”

ความพร้อมของพ่อ แม่ ที่จัดการศึกษา

“ จากกรณีศึกษาทั้ง 4 ครอบครัว ทุกครอบครัวมีความพร้อมที่จะจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ด้านความรู้ ที่พ่อแม่ส่วนใหญ่จะจบการศึกษาในระดับปริญญาตรี ด้านสถานะทางเศรษฐกิจที่ทุกครอบครัวมีสถานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงพอสมควร ”

ความรัก ความทุ่มเท ของพ่อ แม่ที่จัดการศึกษา

“ พ่อแม่ ที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวส่วนใหญ่ จะมีความเชื่อในเรื่องสายสัมพันธ์ ความใกล้ชิดภายในครอบครัว การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดจากความรักของพ่อแม่ ที่มีให้ต่อลูกจะทำให้ลูกได้ซึมซับสิ่งที่ดีต่างๆ พ่อแม่ที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวมักจะมีทุ่มเท สิ่งต่างให้ลูก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเวลา ทรัพยากรในการเรียนรู้ ทำให้กระบวนการเรียนรู้เป็นไปด้วยความต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ ”

ความไม่จำกัดของเวลาของพ่อ แม่ที่จัดการศึกษา

“ เนื่องจากพ่อแม่ ให้เวลา และสามารถเตรียมความพร้อมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลา ประกอบกับไม่จำเป็นต้องดูแลเด็กจำนวนมากอย่างเช่นการจัดการศึกษาในระบบดังนั้น การสังเกตความสนใจของลูก การจัดกิจกรรมตามความสนใจของลูก ในแต่ละช่วงเวลา จึงเกิดขึ้นได้ง่าย ”

จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนหรือตัวลูกเป็นสำคัญ กระบวนการเรียนรู้เป็นการจัดการเรียนที่ดำเนินควบคู่ไปการดำเนินชีวิต การสร้างองค์ความรู้เกิดขึ้นได้ทุกขณะ ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ การประเมินผลเป็นการประเมินตามสภาพจริงที่เกิดขึ้นโดยใช้การบันทึก การประเมินขณะทำกิจกรรม ซึ่งสามารถสรุปภาพรวมของตัวบ่งชี้เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ดังรายละเอียดในตารางที่ 5

ตารางที่ 6 ตัวบ่งชี้เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

ด้าน	ตัวบ่งชี้	กรณีศึกษาที่ 1	กรณีศึกษาที่ 2	กรณีศึกษาที่ 3	กรณีศึกษาที่ 4
ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้	1. ใช้กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ผสมผสานไปกับการดำเนินชีวิต	√	√		√
	2. การเรียนรู้จากประสบการณ์จริงจากสิ่งรอบตัว	√	√	√	√
	3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการสร้างปฏิสัมพันธ์เพื่อกระตุ้นให้เด็กรู้จักศึกษาหาความรู้และแสวงหาคำตอบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง	√	√	√	√
	4. กระบวนการปลูกฝังด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยผ่านเหตุการณ์สิ่งแวดล้อมที่เข้ามากระทบ	√	√	√	√
	6. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่让孩子ได้รับสุนทรียภาพอย่างครบถ้วน ทั้งทางด้านดนตรี ศิลปะ กีฬา	√	√	√	√
	7. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เป็นไปตามความสนใจของเด็กแต่ละคน	√	√	√	√
	8. มีการประเมินผลตามสภาพจริง หลากหลาย ตลอดเวลาและต่อเนื่อง	√	√	√	√
	ด้านการบริหารจัดการ	1. การกำหนดหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับปรัชญาของแต่ละครอบครัว และความสนใจของลูก	√	√	√
2. การจัดหาแหล่งและทรัพยากรในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดเวลาของการดำเนินชีวิต		√	√	√	√
ด้านการพัฒนาของผู้เรียน	พัฒนาการทางด้านร่างกาย				
	1. การให้ความสำคัญกับการออกกำลังกาย	√	√	√	√
	2. การมีสุขอนามัยที่ดี	√	√	√	√
	พัฒนาการทางด้านจิตใจ				
	3. การมีวินัยและรู้หน้าที่ของตนเอง	√	√	√	√
	4. ความกระตือรือร้นในการเรียนรู้สิ่งรอบตัว	√	√	√	√
	5. มีนิสัยรักการอ่าน	√	√	√	√
	6. การมีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน	√	√	√	√
	7. การมีจิตสำนึกอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม	√	√	√	√
8. เห็นคุณค่าและร่วมดำรงรักษาเอกลักษณ์ของชาติ	√	√	√	√	
9. ชื่นชอบในศิลปะ ดนตรี และกีฬา	√	√	√		

ตารางที่ 6 ตัวบ่งชี้เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

	ตัวบ่งชี้	กรณี	กรณี	กรณี	กรณี
		ศึกษา ที่ 1	ศึกษา ที่ 2	ศึกษา ที่ 3	ศึกษา ที่ 4
ด้าน พัฒนาการ ของผู้เรียน (ต่อ)	พัฒนาการทางด้านสติปัญญา				
	10. มีความรู้และทักษะที่จำเป็น	√	√	√	√
	11. มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ มีความคิดเชิงตรรกะ และคิดอย่างเป็นระบบ	√	√	√	√
	12. สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ด้วยแนวทางและวิธีการของตน	√	√	√	√
	พัฒนาการทางด้านสังคม				
13. การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม	√	√	√	√	
14. การทำตนให้เป็นประโยชน์	√	√	√	√	
ด้านปัจจัยที่ สนับสนุนใน การจัดการ ศึกษา	1. ความพร้อมของผู้เรียน และวุฒิภาวะในการเรียน	√	√	√	√
	2. ความพร้อมของพ่อแม่ ที่จัดการศึกษา	√	√	√	√
	3. ความรัก ความทุ่มเท ของพ่อแม่ที่จัดการศึกษา	√	√	√	√
	4. พ่อแม่มีจิตวิญญาณของความเป็น พ่อแม่	√	√	√	√
	5. ความไม่จำกัดของเวลาของพ่อแม่ที่จัดการศึกษา	√	√	√	√
	6. มีหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับปรัชญาของแต่ละครอบครัว และตามความสนใจของลูก	√	√	√	√

จากตัวบ่งชี้เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ซึ่งในแต่ละตัวบ่งชี้ครอบครัวที่จัดการศึกษาทุกครอบครัวได้ประเมินในลักษณะเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญที่ได้ให้ความเห็นว่าตัวบ่งชี้ของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวควรเป็นตัวบ่งชี้ที่หลากหลาย มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ มองทั้งในด้านกระบวนการและสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับลูก จากตัวบ่งชี้ดังกล่าวนับได้ว่าเป็นตัวบ่งชี้ที่สามารถตรวจสอบได้ มีหลักฐานจากร่องรอยของการปฏิบัติ มีความหลากหลายตามปรัชญา ความเชื่อของแต่ละครอบครัว

ดังนั้นตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวจะประกอบด้วยตัวบ่งชี้ใน 4 ด้าน คือ (1) ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 8 ตัวบ่งชี้ (2) ด้านกระบวนการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 2 ตัวบ่งชี้ (3) ด้านพัฒนาการของผู้เรียน ประกอบด้วย 14 ตัวบ่งชี้ (4) ด้านปัจจัยที่สนับสนุนการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 6 ตัวบ่งชี้

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาและเป็นกรอบในการประเมินคุณภาพภายนอกของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

วิธีการศึกษาประกอบด้วย การสังเกต สัมภาษณ์ การศึกษาจากเอกสารโดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษกรณีศึกษาที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวจำนวน 4 ครอบครัว ตามรูปแบบของการจัดการศึกษาประกอบด้วย การจัดการศึกษาในลักษณะการดำเนินงานเองทั้งหมดโดยครอบครัวเดียว การจัดการศึกษาในลักษณะการดำเนินการโดยกลุ่มครอบครัวแบบเครือข่ายประสาน การจัดการศึกษาในลักษณะการดำเนินการโดยกลุ่มครอบครัวแบบศูนย์รวมจัดการในทีเดียว และการจัดการศึกษาอย่างมีข้อตกลงร่วมกับทางโรงเรียน

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า

1. ภูมิหลังของพ่อแม่ที่จัดการศึกษาโดยครอบครัว พ่อแม่ที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีจำนวนบุตรตั้งแต่ 1-4 คน โดยมีจุดเริ่มต้นของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวที่แตกต่างกันไปตามปรัชญาและความเชื่อที่แตกต่างกัน เช่นความเชื่อในปรัชญาการจัดการศึกษาในแนวออลดอร์ฟ และความเชื่อในแนวพุทธธรรม

2. หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน กรณีศึกษาแต่ละครอบครัวมีหลักสูตรการจัดการศึกษาของตามแนวปรัชญาและความเชื่อของตนเอง หลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอนมีความยืดหยุ่น หลากหลายเป็นไปตามความสนใจของลูก

3. การวัดและประเมินผล พ่อแม่ที่จัดการศึกษามีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง มีความหลากหลายในวิธีการ เช่น การบันทึก การเขียนรายงานความก้าวหน้า การประเมินผลในภาพรวมโดยการเขียนจดหมายถึงลูก นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ลูกได้แสดงความรู้สึก ความคิดเห็นหรือเหตุผลต่อการแสดงออก การกระทำหรือผลงานของตนเอง เป็นการประเมินต่อเนื่องตลอดเวลา และทุกสถานที่อย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งจะทำให้เห็นพฤติกรรมที่แท้จริง เห็นพัฒนาการ พบจุดเด่น จุดด้อยของตนเอง

4. แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานและการประเมินคุณภาพภายนอกของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว กรณีศึกษามีความเห็นว่าการประเมินเป็นสิ่งที่ดี แต่ต้องอยู่บนพื้นฐานความเข้าใจในสิ่งที่จะประเมิน ในการ

ประเมินจะต้องต้องมีโครงสร้างที่ชัดเจนเป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยมีการกำหนดหัวข้อในการประเมิน ให้ครอบครัวมีการส่งบันทึกประเมินตนเองก่อนที่จะเข้ามาประเมินจริง เพื่อจะได้มีข้อมูลเบื้องต้น และแนวทางในการประเมินการประเมินการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ควบคุมที่ปรัชญาเป็นหลักและมาตรฐานต้องมีความหลากหลาย ตามแต่ปรัชญาของแต่ละครอบครัว

5. ตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว จะประกอบด้วยตัวบ่งชี้ใน 4 ด้าน คือ

5.1 ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 8 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย (1)กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ผสมผสานไปกับการดำเนินชีวิต (2)การเรียนรู้จากประสบการณ์จริงจากสิ่งรอบตัว (3) การบูรณาการความรู้จากสิ่งต่างๆรอบตัว (4)การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้เด็กรู้จักศึกษาหาความรู้และแสวงหาคำตอบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (5)กระบวนการปลูกฝังด้านคุณธรรม จริยธรรมโดยผ่านเหตุการณ์สิ่งแวดล้อมที่เข้ามากระทบ (6)การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่让孩子ได้รับสุนทรียภาพอย่างครบถ้วน ทั้งทางด้านดนตรี ศิลปะ กีฬา (7)การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เป็นไปตามความสนใจของเด็กแต่ละคน (8) มีการประเมินผลตามสภาพจริง หลากหลาย ตลอดเวลาและต่อเนื่อง

5.2 ด้านกระบวนการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 2 ตัวบ่งชี้ประกอบด้วย (1)การกำหนดหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับปรัชญาของแต่ละครอบครัว และความสนใจของลูก (2) การจัดหาแหล่งและทรัพยากรในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดเวลาของการดำเนินชีวิต

5.3 ด้านพัฒนาการของผู้เรียน ประกอบด้วย 14 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย (1) การให้ความสำคัญกับการออกกำลังกาย (2) การมีสุขอนามัยที่ดี พัฒนาการทางด้านจิตใจ (3) การมีวินัยและรู้หน้าที่ของตนเอง (4) ความกระตือรือร้นในการเรียนรู้สิ่งรอบตัว (5) มีนิสัยรักการอ่าน (6) การมีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน (7) การมีจิตสำนึกอนุรักษ์และพัฒนาลingkungan (8) เห็นคุณค่าและร่วมดำรงรักษาเอกลักษณ์ของชาติ (9) ชื่นชอบในศิลปะ ดนตรี และกีฬา (10)มีความรู้และทักษะที่จำเป็น (11) มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ มีความคิดเชิงตรรกะ และคิดอย่างเป็นระบบ (12) มีความคิดสร้างสรรค์ในการคิดริเริ่มงานขึ้นเอง โดยไม่ต้องพึ่งคำสั่งหรือคำขอร้องจากผู้ใหญ่พัฒนาการทางด้านสังคม (13) การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม (14) การทำตนให้เป็นประโยชน์

5.4 ด้านปัจจัยที่สนับสนุนการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 6 ตัวบ่งชี้ (1) ความพร้อมของผู้เรียน และวุฒิภาวะในการเรียน (2) ความพร้อมของพ่อแม่ ที่จัดการศึกษา (3) ความรัก ความทุ่มเท ของพ่อแม่ที่จัดการศึกษา (4) พ่อแม่มีจิตวิญญาณของความเป็น พ่อแม่ (5) ความไม่จำกัดของเวลาของพ่อแม่ที่จัดการศึกษา (6) มีหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับปรัชญาของแต่ละครอบครัว และตามความสนใจของลูก

อภิปรายผลการวิจัย

จากตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ โดยแบ่งมาตรฐานออกเป็น 3 ด้านคือ มาตรฐานด้านผู้เรียน (มาตรฐานที่ 1-12) มาตรฐานด้านกระบวนการ (มาตรฐานที่ 13-18) และมาตรฐานด้านปัจจัย (มาตรฐานที่ 19-27) ซึ่งเมื่อนำมาตัวบ่งชี้ดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว จะพบว่าในบางตัวบ่งชี้มีความแตกต่างกัน เนื่องจากบริบทของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวมีความแตกต่างจากการศึกษาในระบบทั่วไป ดังรายละเอียดในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 การเปรียบเทียบมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

มาตรฐานที่	ตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก	
	ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน	การจัดการศึกษาโดยครอบครัว
มาตรฐานที่ 1 มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์	<ol style="list-style-type: none"> มีวินัย มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามระเบียบและหลักธรรมเบื้องต้นของแต่ละศาสนา ซื่อสัตย์สุจริต (มีจรรยาบรรณในวิชาชีพ สำหรับระดับอาชีวศึกษา) มีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม ประหยัด (ใช้สิ่งของและทรัพย์สินทั้งของตนเองและส่วนรวมอย่างคุ้มค่า) 	<ol style="list-style-type: none"> การมีวินัยและรู้หน้าที่ของตนเอง
มาตรฐานที่ 2 เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตย	<ol style="list-style-type: none"> เคารพและรับฟังคำแนะนำของพ่อแม่ ญาติและผู้ใหญ่ รักษาสีทธิเสรีภาพของตนเองและเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น มีความรู้และปฏิบัติตามกฎหมาย ไม่เป็นปัญหาของสังคมและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ร่วมกิจกรรมในการพัฒนาสถานศึกษาและท้องถิ่น รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ 	<ol style="list-style-type: none"> การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข การทำตนให้เป็นประโยชน์

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
และการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (ต่อ)

มาตรฐานที่	ตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพ	
	ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน	การจัดการศึกษาโดยครอบครัว
มาตรฐานที่ 3 มีจิตสำนึกที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม อหุรักษ์ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม	<ol style="list-style-type: none"> 1. รู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อมและตระหนักถึงผลกระทบต่อตนเองและสังคมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม 2. ปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและมีส่วนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 3. ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การมีจิตสำนึกอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม
มาตรฐานที่ 4 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์	<ol style="list-style-type: none"> 1. สามารถจำแนกประเภทข้อมูล เปรียบเทียบและมีความคิดรวบยอด 2. สามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล รู้จักพิจารณาข้อดี-ข้อเสีย ข้อถูก-ข้อผิด ระบุสาเหตุ-ผล ค้นหาคำตอบ เลือกวิธีและมีปฏิภาณในการแก้ปัญหาและตัดสินใจได้อย่างสันติ และมีความถูกต้องเหมาะสม 3. มีความคิดริเริ่ม มีจินตนาการ สามารถคาดการณ์และกำหนดเป้าหมายได้ 	<ol style="list-style-type: none"> 2. มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ ในการคิดเนื้องานขึ้นเอง โดยไม่ต้องพึ่งคำสั่งหรือคำขอร้องจากผู้ใหญ่ มีความคิดเชิงตรรกะ และคิดอย่างเป็นระบบ
มาตรฐานที่ 5 มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มประสบการณ์/กลุ่มวิชาชีพ/หมวดวิชาที่สำคัญไม่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำ (คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศาสตร์ คอมพิวเตอร์ และวิชาเฉพาะสาขาสำหรับอาชีวศึกษา) 2. มีความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสาร 	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความรู้และทักษะที่จำเป็น

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
และการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (ต่อ)

มาตรฐานที่	ตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพ	
	ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน	การจัดการศึกษาโดยครอบครัว
มาตรฐานที่ 6 มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความกระตือรือร้น สนใจการเรียนรู้จากแหล่งต่าง ๆ รู้จักตั้งคำถามเพื่อหาเหตุ-ผล 1. รักการอ่าน สามารถใช้ห้องสมุด แหล่งความรู้และสื่อต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถานศึกษา 2. สามารถสรุปประเด็นการเรียนรู้และประสบการณ์ได้อย่างถูกต้องด้วยตนเอง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ความกระตือรือร้นในการเรียนรู้สิ่งรอบตัว 2. มีนิสัยรักการอ่าน
มาตรฐานที่ 7 เห็นคุณค่าและภูมิใจในภูมิปัญญาไทย ศิลปะ และวัฒนธรรมที่ดั่งงามของไทย	<ol style="list-style-type: none"> 1. รู้จักท้องถิ่น รักและร่วมพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง 2. มีความรู้ ความเข้าใจในภูมิปัญญาไทย โดยเฉพาะภูมิปัญญาของท้องถิ่น และนำมาใช้ได้ 3. ชื่นชมและสืบสานศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีที่ดั่งงามของท้องถิ่นและของไทย 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เห็นคุณค่าและร่วมดำรงรักษาเอกลักษณ์ของชาติ
มาตรฐานที่ 8 รู้จักตนเอง พึ่งตนเองได้ มีบุคลิกภาพที่ดี	<ol style="list-style-type: none"> 1. รู้ถึงความถนัด ความสามารถ ความสนใจ ข้อดี ข้อด้อยของตนเอง และพยายามปรับปรุงตนเอง 2. เป็นตัวของตัวเอง มีความมั่นใจ กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม และให้เกียรติผู้อื่น 3. รู้จักกาลเทศะในการใช้คำพูด มารยาทและการแต่งกาย 4. สามารถกำหนดเป้าหมาย แนวทางตัดสินใจ และแก้ปัญหาของตนเอง (เฉพาะระดับมัธยมและอาชีวศึกษา) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ด้วยแนวทางและวิธีการของตน

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
และการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (ต่อ)

มาตรฐานที่	ตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพ	
	ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน	การจัดการศึกษาโดยครอบครัว
มาตรฐานที่ 9 ทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต	<ol style="list-style-type: none"> 1. สามารถทำงานตามลำดับขั้นตอนและผลงานมีประสิทธิภาพ 2. ชยัน อดทน ละเอียดรอบคอบในการทำงาน พัฒนางาน สามารถทำงานอย่างมีความสุข และภูมิใจในผลงานของตนเอง 3. สามารถทำงานเป็นทีม(ช่วยเหลือผู้อื่น ไม่เอาเปรียบ ให้ความร่วมมือยอมรับฟังความคิดเห็นและความสามารถของผู้อื่น ร่วมรับผิดชอบผลงานของกลุ่ม) 4. มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การมีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน
มาตรฐานที่ 10 มีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี	<ol style="list-style-type: none"> 2. มีน้ำหนัก ส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน 3. มีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์มาตรฐาน 4. ไร่แรงแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อครู เพื่อน และบุคคลทั่วไป 5. รู้จักดูแลสุขภาพและป้องกันตนเองไม่ให้เกิดอุบัติเหตุ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การให้ความสำคัญ กับการออกกำลังกาย 2. การมีสุขอนามัยที่ดี
มาตรฐานที่ 11 ปลอดภัย สิ่งเสพติดให้โทษและสิ่งมอมเมา	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษของสิ่งเสพติดและสิ่งมอมเมา 2. ไม่เสพสิ่งเสพติดและปลอดภัย สิ่งมอมเมา และไม่แสวงหาผลประโยชน์ 	-
มาตรฐานที่ 12 มีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความชื่นชมและร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ ดนตรีและการกีฬา 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ชื่นชอบในศิลปะ ดนตรี และกีฬา

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
และการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (ต่อ)

มาตรฐานที่	ตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพ	
	ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน	การจัดการศึกษาโดยครอบครัว
มาตรฐานที่ 13 มีการจัด องค์กร/โครงสร้างและการ บริหารงานอย่างเป็นระบบ ครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมาย การศึกษา	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีการจัดองค์กร/โครงสร้างการบริหาร ชัดเจน 2. มีปรัชญา แผนพัฒนา/ธรรมนูญสถาน ศึกษา แผนการดำเนินงานของสถาน ศึกษา และตัวชี้วัดความสำเร็จ 3. มีการปฏิบัติตามแผน 4. มีการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล เปรียบเทียบกับเป้าหมาย อย่างต่อ เนื่อง 5. มีระบบข้อมูลสารสนเทศครบถ้วน ถูก ต้อง ตรงกับความต้องการและทันต่อ การใช้งาน 6. มีการบันทึกและรายงานการประเมิน ผล 7. มีการนำข้อมูลและผลการประเมินไป ใช้ในการตัดสินใจและปรับปรุงงาน 	-
มาตรฐานที่ 14 ส่งเสริม ความสัมพันธ์และความร่วม มือระหว่างสถานศึกษาและ ชุมชน ในการพัฒนาสถาน ศึกษา	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้บริหารและครูสร้างสัมพันธ์ที่ดี กับชุมชนในการร่วมกันจัดการศึกษา 2. มีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความ เข้าใจในสถานศึกษาและชุมชนเห็น ความสำคัญในการจัดการศึกษาร่วม กัน 3. มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของ สถานศึกษาต่อชุมชนอย่างสม่ำเสมอ 4. ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีบทบาท ในการพัฒนาการศึกษา 	-

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
และการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (ต่อ)

มาตรฐานที่	ตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพ	
	ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน	การจัดการศึกษาโดยครอบครัว
มาตรฐานที่ 15 มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยของผู้เรียน	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดสภาพแวดล้อมที่สะอาด เป็นระเบียบ ปลอดภัย 2. จัดระบบป้องกันให้สถานศึกษาปลอดสารพิษ สิ่งเสพติด อาชญากรรม อบายมุข 3. จัดระบบสาธารณสุขที่ปลอดภัย 4. จัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้ครู และบุคลากรอย่างเพียงพอ และจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การจัดหาแหล่งและทรัพยากรในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดเวลาของการดำเนินชีวิต
มาตรฐานที่ 16 ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร/ครู ตามความจำเป็นและเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดครูเข้าสอนตรงตามสาขา หรือความถนัด ความรู้ความสามารถ 2. ครูได้รับการพัฒนาเกี่ยวกับเรื่องการสอนหรือปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลง 3. ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม 	-
มาตรฐานที่ 17 มีการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับ หลักสูตร ความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีการพัฒนาให้หลักสูตรสอดคล้องกับสภาพและความต้องการท้องถิ่น โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม 2. มีการจัดแนวการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียน/ท้องถิ่น และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม ให้สามารถเชื่อมโยงแก้ปัญหาท้องถิ่นได้และแนะนำไปปฏิบัติได้จริง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การกำหนดหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับปรัชญาของแต่ละครอบครัว และตามความสนใจของลูก

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
และการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (ต่อ)

มาตรฐานที่	ตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพ	
	ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน	การจัดการศึกษาโดยครอบครัว
มาตรฐานที่ 18 จัดกิจกรรมและการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน 2. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ 3. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาหาความรู้ แสวงหาคำตอบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง 4. มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยี และสื่อที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน 5. มีการจัดกิจกรรมเพื่อฝึกและส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมของผู้เรียน 6. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาสุนทรียภาพอย่างครบถ้วนทั้งทางด้านดนตรี ศิลปะ และการกีฬา 7. ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย การทำงานร่วมกับผู้อื่น และความรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน 8. มีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง 9. มีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรักสถานศึกษาของตน และมีความกระตือรือร้นในการเรียน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ใช้กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ผสมผสานไปกับการดำเนินชีวิต 2. การเรียนรู้จากประสบการณ์จริงจากสิ่งรอบตัว 3. การบูรณาการความรู้จากสิ่งต่างๆรอบตัว 4. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการสร้างปฏิสัมพันธ์เพื่อกระตุ้นให้เด็กรู้จักศึกษาหาความรู้และแสวงหาคำตอบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง 5. กระบวนการปลูกฝังด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยผ่านเหตุการณ์ สิ่งแวดล้อมที่เข้ามากระทบ 6. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้เด็กได้รับสุนทรียภาพอย่างครบถ้วนทั้งทางด้านดนตรี ศิลปะ กีฬา 7. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เป็นไปตามความสนใจของเด็กแต่ละคน 8. มีการประเมินผลตามสภาพจริงหลากหลาย ตลอดเวลาและต่อเนื่อง

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
และการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (ต่อ)

มาตรฐานที่	ตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพ	
	ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน	การจัดการศึกษาโดยครอบครัว
มาตรฐานที่ 19 ผู้บริหารมี คุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบ อย่างที่ดี	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้บริหารอุทิศตนให้กับการปฏิบัติงาน ในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง 2. ผู้บริหารมีความเมตตา กรุณา มีความ รับผิดชอบ ยุติธรรม ซื่อสัตย์ 3. ผู้บริหารมีการครองตนที่ดี ไม่มีหนี้ สินล้นพ้นตัว ไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุข สิ่งเสพติด 	-
มาตรฐานที่ 20 ผู้บริหารมี ภาวะผู้นำและมีความสามารถ ในการบริหารการจัดการ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ในการจัดการ ศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง 2. ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์และเป็นที่ยอมรับ ของเกี่ยวข้อง 3. ผู้บริหารมีความเป็นประชาธิปไตย 	-
มาตรฐานที่ 21 ครูมีวิญญาน ความเป็นครู มีคุณธรรม จริยธรรม	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูมีความเอื้ออาทร เข้าใจและเอาใจ ใส่ผู้เรียนทุกคนอย่างสม่ำเสมอและ เท่าเทียมกัน 2. ครูมีมนุษยสัมพันธ์ และควบคุม อารมณ์ได้ และรับฟังความคิดเห็น ของผู้อื่น 3. ครูมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อ เวลา อุทิศตนให้กับการพัฒนาผู้เรียน 4. ครูวางตนเหมาะสม เป็นแบบอย่างที่ดี ในเรื่องความประพฤติบุคลิกภาพ 5. ครูมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู 	1. พ่อแม่มีจิตวิญญาณของความเป็น พ่อแม่

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
และการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (ต่อ)

มาตรฐานที่	ตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพ	
	ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน	การจัดการศึกษาโดยครอบครัว
มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูรู้เป้าหมายของหลักสูตรและเป้าหมายการจัดการศึกษา 2. ครูมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร จัดทำแผนและกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3. ครูมีความสามารถในการพัฒนาสูตรการเรียนการสอนและนำผลการประเมินมาใช้พัฒนาความสามารถ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ความพร้อมของพ่อแม่ ที่จัดการศึกษา
มาตรฐานที่ 23 ครูมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ คิติวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูมีนิสัยรักการแสวงหาความรู้และข่าวสารจากแหล่งต่างๆ เพื่อนำมาพัฒนาการเรียนการสอน 2. ครูมีความสามารถในการศึกษา วิจัย เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอน 3. ครูมีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขสถานการณ์ได้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ความไม่จำกัดของเวลาของพ่อแม่ที่จัดการศึกษา
มาตรฐานที่ 24 ครูมีคุณวุฒิ / ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่ได้รับผิดชอบมีครูเพียงพอ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูมีความถนัด / ความเชี่ยวชาญตรงกับงานที่ปฏิบัติ 2. มีจำนวนครูตามเกณฑ์ 	-
มาตรฐานที่ 25 มีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีหลักสูตรและเนื้อหาสาระของหลักสูตรที่เหมาะสมสอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาและความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น 2. มีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีหลักสูตรและ กิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับปรัชญาของแต่ละครอบครัว และตามความสนใจของลูก

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
และการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (ต่อ)

มาตรฐานที่	ตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพ	
	ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน	การจัดการศึกษาโดยครอบครัว
มาตรฐานที่ 26 สถานศึกษามี อาคาร สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกตามเกณฑ์	1. มีอาคาร สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกตามเกณฑ์	-
มาตรฐานที่ 27 ชุมชน / ผู้ปกครองมีศักยภาพในการ สนับสนุนการจัดและการ พัฒนาการศึกษา	1. ผู้ปกครองมีความรัก ความเข้าใจ เอาใจใส่ในการอบรมสั่งสอนบุตร หลานและเป็นแบบอย่างที่ดี 2. ชุมชน/ ผู้ปกครองเห็นความสำคัญ ของการศึกษา	1. ความรัก ความทุ่มเท ของพ่อแม่ที่จัด การศึกษา

จากตารางการเปรียบเทียบตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของ การจัดการศึกษาโดยครอบครัว ผู้วิจัยเสนอประเด็นการอภิปรายที่สำคัญตามข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ด้านมาตรฐานของผู้เรียนหรือพัฒนาการของผู้เรียน ซึ่งพบว่า ในบางตัวบ่งชี้ยังไม่ปรากฏในมาตรฐานของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว เช่น ตัวบ่งชี้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนให้ปลอดจากสิ่งเสพติดให้โทษ สิ่งมอมเมา เนื่องจากการจัดการศึกษาโดยครอบครัว พ่อแม่ จะอยู่กับลูกตลอดเวลา ประกอบกับความรัก ความอบอุ่น การดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ดังนั้นความเสี่ยงจากสิ่งดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้น้อยมาก แต่ในบางตัวบ่งชี้จะเห็นลักษณะดังกล่าวได้ชัดเจนในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว เช่น ความกระตือรือร้นในการเรียนรู้สิ่งต่างๆรอบตัว ซึ่งเด็กที่ได้รับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวมักจะเก็บรายละเอียดจากสิ่งรอบตัว ทุกอย่างที่ผ่านมาสามารถเป็นกระบวนการเรียนรู้ได้หมด การมีโอกาสได้พบกับสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์ต่างๆทำให้เกิดแรงบันดาลใจ ซึ่งก่อให้เกิดความพยายามในการค้นคว้า ค้นหา สิ่งที่ตนเองอยากรู้ ซึ่งทำให้เด็กมีนิสัยรักการอ่านโดยไม่ต้องถูกบังคับหรือกำหนด เด็กที่ได้รับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวจะมีลักษณะที่พิเศษคือ เด็กจะสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้ด้วยตนเอง โดยที่พ่อแม่ คอยเป็นเพียงผู้ดูแลอยู่ห่างๆ ชี้แนะในบางครั้งเท่านั้น เนื่องจากเด็กได้นำประสบการณ์ที่พบมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

จากตัวบ่งชี้ในด้านกระบวนการบริหารจัดการ พบว่า ตัวบ่งชี้เกี่ยวกับ การจัดองค์กร โครงสร้าง และการบริหารงาน ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนไม่ปรากฏในตัวบ่งชี้ของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว เนื่องจาก ครอบครัวเป็นองค์กรที่เล็ก มีพ่อแม่ เป็นผู้ที่จัดการเรียนการสอนเอง จึงไม่จำเป็นต้องมีการจัดองค์กร โครงสร้างและการบริหารงาน ส่วนตัวบ่งชี้เกี่ยวกับการกำหนดหลักสูตร กิจกรรมการ

เรียนการสอนที่สอดคล้องกับปรัชญาของแต่ละครอบครัวและตามความสนใจของลูกนั้นเป็นสิ่งสำคัญของการจัดการศึกษาเพราะในแต่ละครอบครัวจะมีปรัชญา ความเชื่อที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับปรัชญาของตนเอง เพื่อให้เกิดผลกับผู้เรียนตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ การจัดหาแหล่งและทรัพยากรในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดเวลาของการดำเนินชีวิต เป็นสิ่งที่พ่อแม่ ทุกคนควรปฏิบัติ เพราะการเรียนรู้ของลูกไม่ได้เกิดเพียงในบ้านเท่านั้น ความเข้าใจของพ่อแม่ที่จะเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ต่างๆให้ลูกได้สร้างองค์ความรู้จากสิ่งเหล่านั้น

ตัวบ่งชี้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ พบว่า การจัดการศึกษาโดยครอบครัว จะมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง ตลอดเวลา ผสมผสานไปกับการดำเนินชีวิต มีการจัดกิจกรรมที่เป็นไปตามความสนใจของเด็กแต่ละคน ซึ่งมีความเป็นไปได้น้อยมากในการศึกษาในระบบปกติ เนื่องจากจำนวนเด็กที่มากและความจำกัดของเวลา กระบวนการปลูกฝังด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยผ่านเหตุการณ์ สิ่งแวดล้อมที่เข้ามากระทบ นับว่าเป็นสิ่งที่เกิดผลดีแก่เด็ก เนื่องจากเด็กจะได้ผลย้อนกลับ (feedback) ได้ทันที มีการปรับแก้พฤติกรรม สิ่งที่น่าสนใจ ผิดที่ผิดกรรมที่ไม่เหมาะสมสามารถปรับแก้ได้ทันที การวัดและประเมินผลจากสภาพจริง เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาของการจัดการเรียนรู้ การจัดการศึกษาโดยครอบครัวจะมีการวัดและประเมินพัฒนาการของผู้เรียน ทุกขณะของการปฏิบัติกิจกรรม ทำให้เห็นพัฒนาการของลูกที่ชัดเจน

ตัวบ่งชี้ในด้านปัจจัยที่สนับสนุนในการจัดการศึกษา พบว่า คุณสมบัติของผู้บริหาร อาคารสถานที่ ไม่มีความจำเป็นในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว เนื่องจากการจัดการศึกษาโดยครอบครัวไม่จำเป็นต้องมีผู้บริหาร การจัดการเรียนการสอนเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา สถานที่ แต่สิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวคือ ความพร้อมของพ่อแม่ที่จัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นด้านเวลา ความรัก ความทุ่มเทที่มีให้กับลูก และเป็นที่น่าสนใจคือจากการวิจัยในครั้งนี้พบว่าพ่อแม่ ส่วนใหญ่จะจบการศึกษาในระดับปริญญาตรีเป็นผู้ที่มีความรู้ และมีความสามารถในการวางแผนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาด้วยตนเอง

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. การจัดการศึกษาโดยครอบครัว เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาที่แตกต่างไปจากการศึกษาในระบบทั่วไป และเนื่องจากการประเมินการจัดการศึกษาโดยครอบครัวยังไม่มีความชัดเจนมากนัก หน่วยงานที่เข้ามาประเมิน ควรมาจากหลายฝ่าย มีความรู้และเข้าใจในบริบทของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว มีกรอบและแนวทางการประเมินที่ชัดเจนหลากหลายตามแต่ปรัชญาของแต่ละครอบครัว และก่อนที่จะเข้าไปประเมินควรจะมีการพูดคุยกับพ่อแม่ หรือครอบครัวที่จัดการศึกษา

2. จากการวิจัยในครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งข้อมูลที่ได้จะมีความชัดเจน กลุ่มเล็กสามารถตรวจสอบถึงกระบวนการต่างๆที่เกิดขึ้นในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ดังนั้น ในการประเมินการจัดการศึกษาโดยครอบครัว หน่วยงานที่ประเมินควรใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ควบคู่ไป การวิจัยเชิงปริมาณ จะทำให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กฤตวรณ โอปนพรรณ. (2536). **การพัฒนาดัชนีรวมคุณลักษณะของนิสิตใหม่ปริญญาตรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2542). **แนวทางการประเมินตามสภาพที่แท้จริง**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา
- คณะกรรมการการการศึกษาแห่งชาติ,สำนักงาน.(2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร.
- คณะกรรมการการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2543). **มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพมหานคร.
- คณะกรรมการการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน.(2544).**รายงานการศึกษาเบื้องต้น การพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร.
- จันทร์เพ็ญ พันธุ์โอสถ.(2541). **ศิลปะการสอนที่มีชีวิต โรงเรียนวอลดอร์ฟ**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสานแสงอรุณ.
- เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และแสง ปิ่นมณี. **ดัชนีทางการศึกษา** .(พิมพ์ครั้งที่ 2).กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทหารผ่านศึก.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2541). **เอกสารประกอบการวิชาสถิติการศึกษาและแนวโน้ม**.
- นিকা ชูโต.(2540). **การวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พร พันธุ์โอสถ.(2543).**รายงานการวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาทางเลือกในรูปแบบต่างๆ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการการศึกษาแห่งชาติ.
- ยุทธชัย เฉลิมชัย.(2543). **รายงานการวิจัยรูปแบบและพัฒนาการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการการศึกษาแห่งชาติ.
- วิชาการ ,กรม. (2540). **แนวทางการประเมินตามสภาพที่แท้จริง**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2536). **ทฤษฎีการประเมิน**.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2544). **ทฤษฎีการประเมิน**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมพร พึ่งอุดม.(2544). **ทำไมต้อง Homeschool**.(พิมพ์ครั้งที่ 4).กรุงเทพมหานคร : แปลนพรินทร์ตั้ง จำกัด.

สุทธิพันธ์ ปรัชญพฤษ.(2544). **โรงเรียนบ้านนอก**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี - สฤษดิ์วงศ์.
อมรรวิชัย นาคทรพรพ.(2543). **รายงานการวิจัย การจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Homeschool)
ประสบการณ์ของนานาชาติ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ.

ภาษาอังกฤษ

Aiex, N.K. (1992). Homeschooling and Socialization of Children. Available from :

<http://www.geocities.com/Athens/Forum/2780/index.html>.

Chris, J.(1994). Why Parents Choose Home Schooling. **Education Leadership.**
(September) : 50 -52 .

Cradler.(1991). Authentic Assessment; Finding the right tools. **Education
Leadership.** (October)

Danley, E.B. (1998). **The Use of Scaffolding Agents in Homeschool Learning
Environments of Early Adolescents : A Case Study Conducted in
Tallahassee, Florida.** Dissertation Abstracts International,59(7) : 2231-A

Farenga, P. (1998).**The Beginner's Guide to Homeschooling.** 2 nd ed.
Massachusetts: Host Associates.

Hamilton, E. and Hamiton, D. (1997). **Should I Home School.** Illinois : Intervarsity Press.

Harrison, S.M. (1996). **A Qualitative Study of Motivational factors for Choosing to
Homeschool ; Experiences,Thoughts, and Fellings of Parents.** Dissertation
Abstracts International,57(6): 2409-A.

Hetzel, D.J. (1998). **Factors that Influence Parents to Homeschool.** Dissertation
Abstracts International,59(4) :1056-A.

Johnstone, J.N. (1981). **Indicators of Education system.** London: The Ancher Press,
Tiptree, Essex.

Karl, M.B. (1992). Socialization : **A Great Reason Not to Go to school.** Available from :
<http://learninfreedom.org/socialization.html>.

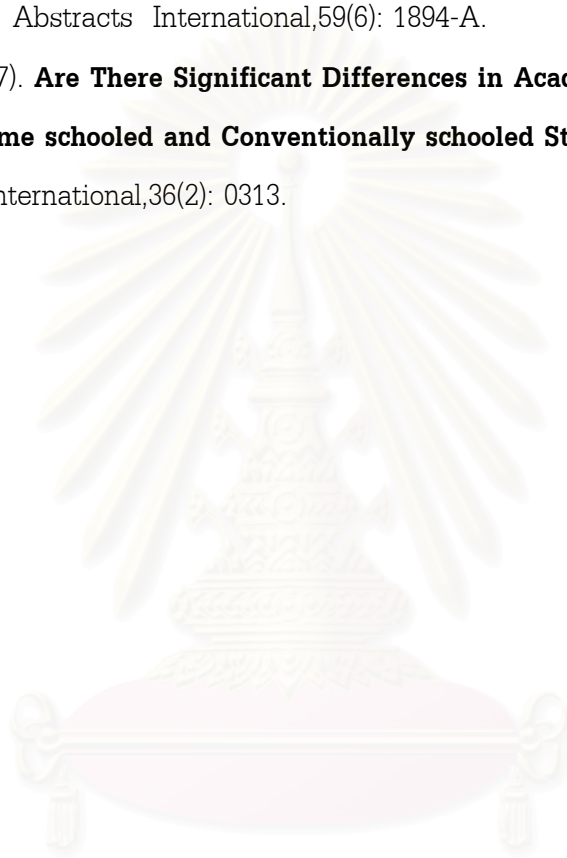
Line, P.M.(2000). **Homeschooling comes of age. ABI/Inform Document Details.**
Available from : file: // A:\ home2.htm.

Michael,F. (1988) , March 2 . President of Homeschool Legal Defense Association.
Interview.

Shearer, M. (1997). **A Defense of Homeschooling**. Available from :
<http://www.geocities.com/Athens/Forum/2780/index.html>.

Shellenberger, E.C. (1998). **An Ethnographic Case Study of Three Homeschooling Families in Central Pennsylvania and Sociocultural Support Groups**.
Dissertation Abstracts International,59(6): 1894-A.

Watkins, M.A. (1997). **Are There Significant Differences in Academic Achievement between Home schooled and Conventionally schooled Student?**. Master
Abstracts International,36(2): 0313.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก
กรณีศึกษา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรณีศึกษาที่ 1 ครอบครัว " ฟิ่งอุดม "

เหนือสุดแผ่นดินสยาม ท่ามกลางอากาศเย็นสบายของจังหวัดเชียงราย ความร่มเย็นของแมกไม้ ธรรมชาติรอบตัว ท้ายสุดของหมู่บ้าน บรรยากาศร่มรื่น แวดล้อมไปด้วยต้นไม้ นานาพันธุ์ บ้านไม้สองชั้นอันเป็นที่อาศัยอันอบอุ่นของครอบครัว " ฟิ่งอุดม " บริเวณข้างบ้านมีสิ่งก่อสร้างลักษณะเป็นตึกสองชั้น ซึ่งยังไม่เสร็จดีที่ครอบครัว " ฟิ่งอุดม " กำลังสร้างให้เป็นที่เรียนรู้อของลูกๆ ชั้นบนให้เป็นห้องสมุดสำหรับศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ชั้นล่างจัดไว้เป็นที่ทำกิจกรรม เช่นงานศิลปะ สำหรับลูกๆและเพื่อนในละแวกนั้นซึ่งแวะเวียนมาเสมอ

ภูมิหลังของครอบครัว

ครอบครัว " ฟิ่งอุดม " ประกอบด้วย คุณพ่อ สยาม ฟิ่งอุดม ซึ่งเป็นคนรักเสรีภาพ ศิลป ดนตรี วิถีชีวิตผู้คน เคยศึกษาในวิทยาลัยเพาะช่าง และคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ยังไม่ทันเรียนจบก็ตัดสินใจออกไปเป็นครูอาสาสมัครพัฒนาชุมชนในเขตภูเขา จังหวัดเชียงรายซึ่งเป็นบ้านเกิด คุณแม่ สมพร ฟิ่งอุดม หรือครูส้ม เรียนมาทางศิลปะ จบจากคณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นนักอ่าน นักคิด มีความสนใจและชอบศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับปรัชญาชีวิต และจิตวิทยา ลูกๆ 3 คน คือ ด.ช. พิไล ฟิ่งอุดม อายุ 14 ปี เคยศึกษาในระบบถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 , ด.ช. สายเมฆ ฟิ่งอุดม อายุ 10 ปี ไม่เคยศึกษาในระบบ และ เด็กหญิงไบคา ฟิ่งอุดม อายุ 7 ปี ไม่เคยศึกษาในระบบ

สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในขั้นมั่นคง ปัจจุบันมีกิจการของครอบครัวเปิดเป็นสถานศึกษาทางศิลปะและออกแบบชื่อ " สมุดไทย " ซึ่งมีสาขาอยู่ในกรุงเทพถึง 5 สาขา ประสบความสำเร็จด้วยดี ทำให้คุณสยามและครูส้มค่อนข้างมีอิสระในการที่จะอยู่บ้านดูแลลูกๆและพา ลูกเดินทางเพื่อการเรียนรู้

จุดเริ่มต้นของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

ครอบครัว " ฟิ่งอุดม " จัดการศึกษาโดยครอบครัวมาเป็นระยะเวลายาวนานเกือบ 6 ปี โดยเริ่มในปี 2539 โดยมี พ่อและแม่เป็นผู้ที่จัดการศึกษา ด้วยความมั่นใจ และเชื่อมั่นว่าเป็นวิธีที่เหมาะสมสอดคล้องกับสมาชิกเล็กๆทั้งสามคน ซึ่งผู้เป็นพ่อแม่รู้และเข้าใจในตัวลูกมากที่สุด พร้อมทั้งจะตอบสนองศักยภาพแห่งความสนใจใฝ่รู้ของลูกๆ และ ยินดีที่จะเรียนรู้ไปพร้อมกับลูกทุกคน

สำหรับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวพื้นฐานมาจากการที่คุณสยามและครูส้มต่างเป็นบุคคลที่สนใจจริงจังในเรื่องของชีวิต การสนใจใฝ่รู้เรื่องราวของเด็กๆในทุกด้าน การพูดคุยกันถึงเรื่องราวความเป็นมาของความรู้และความคิดทั้งหลาย ตลอดจนวัฒนธรรมทางปัญญาหรือวัฒนธรรม

ในการแสวงหาความรู้ มองว่าการศึกษาที่แท้จริง ไร้ขีดจำกัดของเวลาและสถานที่ เป็นการเรียนรู้ที่จะทำให้เข้าใจความหมายของชีวิต ประกอบกับการสังเกตจากสีหน้าแววตาของลูกชายคนโต ที่ไม่มีความสุขเมื่อเข้าไปในระบบโรงเรียนทั้งในเรื่องของการบ้านเยอะ วิธีการเรียนการสอนที่ปิดกั้นความคิดสร้างสรรค์ของเด็กๆ คุณสยามผู้เป็นพ่อรู้สึกไม่สบายใจ และมีความคิดที่จะเอาลูกออกจากระบบโรงเรียนตั้งแต่ " ฟ่ำใส " ลูกชายคนโตเรียนอยู่ในชั้นอนุบาล เวลามาโรงเรียนทั้งฟ่ำใสเรียนจบในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก็ถึงเวลาที่คุณสยามและครูสัมนำลูกออกจากโรงเรียนมาจัดการศึกษาให้เอง

ถึงแม้ว่าจะจัดการศึกษาให้ลูกเอง แต่ความคิดดังกล่าวก็ไม่ได้ต่อต้านระบบโรงเรียน เพียงแต่มองว่าระบบโรงเรียนไม่เหมาะสมสำหรับลูกเท่านั้นเอง

" พื่อออกมาทำโฮมสคูลก็ไม่ได้แอนตี้โรงเรียนที่ทำการธุรกิจโรงเรียน แต่เป็นเพราะว่าลูกพีไม่ match กับวิธีการที่รัฐกำหนดให้ เพราะเค้าเป็นคนของเถียง ชอบทำแปลกถ้าไปเจอโรงเรียน ครูที่ไม่เข้าใจก็ลำบากอีกอย่าง มันก็มีข้อต่ออื่น เช่นสังคม ที่ไม่ match กับเรา ดังนั้นการออกมาทำโฮมสคูลก็จะเป็นทางเลือก ดังนั้นความคิดของพวกเขาทำโฮมสคูลมองระบบโรงเรียนผิดหมดมันไม่ใช่ เพียงแต่มันไม่matchกับลูกเค้า ลูกเค้าบางคนด้วยนะ "

ในขณะที่ลูกชายคนโต ด.ช.ฟ่ำใส ฟิ่งอุดม ซึ่งได้รับการศึกษาจากการจัดการศึกษาโดยครอบครัวมาโดยตลอดตั้งแต่ออกจากโรงเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กำลังจะเรียนจบในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากการศึกษานอกระบบโรงเรียน (กศน.) ซึ่งเหตุผลที่จะต้องเรียน ก.ศ.น. ควบคู่ไปด้วย เนื่องจากต้องนำวุฒิการศึกษา ไปใช้ในการสอบในระดับสูงต่อไป กำลังสอบเข้าศึกษาต่อในระบบโรงเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนประจำจังหวัด สำหรับการจะกลับเข้าสู่ระบบโรงเรียนหรือไม่นั้น ครูสัมนมองว่าให้เป็นเรื่องของความพร้อมและการตัดสินใจของลูกที่จะเลือก และเมื่อลูกกำลังจะกลับเข้าสู่ระบบโรงเรียน ซึ่งจะต้องมีการปรับตัวในหลายๆเรื่อง แต่ผู้เป็นแม่ก็ไม่ได้มีความกังวลในเรื่องดังกล่าวมากนัก

" ในแง่ทางสังคมสบายมาก ส่วนหนึ่งที่ยากเข้าโรงเรียนก็คือกลุ่มเพื่อน ถ้าเป็นคนเพื่อนเยอะ เข้ากับครูได้สบายมากชอบครู จากเดิมที่ไม่ชอบครูตอนออกมา แต่ว่าเดี๋ยวนี้เค้าชอบครู เพราะว่าไปเรียน กศน. ครูเป็นเพื่อน ช่วงม.3 เขาไปเรียนพิเศษ ครูเป็นเพื่อน ครูต่างจังหวัดด้วยมั้ง ต่างจังหวัดเมืองมันเล็ก ครูก็เหมือนกับว่าเป็นคนในท้องถิ่น ไปตลาดก็จะเจอ ไม่ค่อยดู ปัญหาเข้ากับครู

เข้ากับเพื่อนก็จะหมดไป ก็จะมาเรื่องเข้ากับระบบ แต่ก็ต้องตกลงกันก่อนว่า เขาต้องปรับตัว เช่น เคยอยากเดินไปไหนก็เดิน เขาต้องอยู่ในห้อง เขาก็ต้องปรับตัว เขาบอกว่าเขาทำได้เพราะเขาไปเรียนพิเศษ เขาก็ต้องทำอย่างนั้นอยู่แล้ว แต่อันนี้มันอาจจะยาวนานขึ้นคือ 1 วัน เราต้องคุยกับเขาว่าเขาจะเจออะไร เรื่องการสอน เขาต้องยอมรับว่าครูมีหลากหลาย ที่นี้เด็กวัยรุ่นจะต่างจากตอนที่เขาออกมา ตอนที่เขาเป็นเด็กเล็ก ตอนเขาเป็นเด็กเล็กเขาไม่เข้าใจว่าทำไมเขาถึงครูไม่ได้ เพราะว่าเขาไม่เข้าใจบริบททางสังคม พอเขารู้แต่ว่าครูไม่ให้เสียงครูไม่ให้พูด เขาก็เลยกลายเป็นนิสัยว่า อย่างนั้นก็ไม่ต้องพูดปลอดภัยดี ตรงนี้คือข้ออันตรายที่เราเห็นที่นี้พอมมาเป็นเด็กมัธยมเขาก็จะรู้บริบททางสังคมว่าจะอะไรไม่ควรพูด อะไรไม่ควรพูด อะไรถูกต้อง อะไรไม่ถูกต้อง ก็จะมีระเบียบทางสังคม กาลเทศะเป็นไปตามวัย ไม่มีปัญหาที่อาจจะมามีปัญหาก็คือ เนื้อหาที่เด็กเรียน แต่เจ้าตัวเขาก็ยอมรับ ปัญหาอีกอย่างก็คือเกรด เพราะความรู้ 3 เขามาไม่ใช่ความรู้แบบที่เพื่อนมี เพราะเขาจะรู้อีกอย่างหนึ่งก็ต้องไปปรับ อย่างที่เพื่อนเรียนในหัวข้อนี้ เขาอาจจะไปเรียนในหัวข้อที่ว่า การทำแผนสำหรับนักท่องเที่ยว เขาจะต้องเรียนในสภาพจริง หากความรู้เอง"

ส่วนลูกอีกสองคนคือ ด.ญ. ใบคา และ ด.ช. สายเมฆซึ่งกำลังเรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และ 3 ตามลำดับ เด็กทั้งสองได้รับการพัฒนาจากการจัดการศึกษาโดยครอบครัวมาโดยตลอด การจะกลับเข้าสู่ระบบโรงเรียนหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับพัฒนาการ ความพร้อม การตัดสินใจของเด็ก ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดว่าเขาพร้อม เมื่อไร อย่างไร

รูปแบบของการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาของครอบครัว " ฟิ่งอุดม" เป็นการจัดการโดยพ่อ แม่ ลูกช่วยกันคิด ช่วยกันทำ พ่อ แม่ เป็นคนสอนด้วยตนเอง สำหรับการรวมกลุ่มนั้น ด้วยความห่างไกลของระยะทางและจังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดที่เล็ก ครอบครัวที่จัดการศึกษายังมีไม่มาก การรวมกลุ่มกันยังเป็นเรื่องที่ยาก แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าขาดการติดต่อสัมพันธ์กับเพื่อนกลุ่มอื่นๆ ยังคงมีการพาเด็กๆไปพบ ปะ พูดคุยทำกิจกรรมกับเพื่อนกลุ่มอื่นๆ ตามเวลา และโอกาสที่เหมาะสม

การจัดการศึกษาของครอบครัว " ฟิ่งอุดม" เป็นการจัดการศึกษาโดยการดำเนินเองทั้งหมดพ่อ แม่ เป็นผู้สอนด้วยตนเอง แต่บางครั้งอาจจะมีครูท่านอื่นร่วมสอนด้วยตามแต่โอกาส ตัวอย่างเช่น จากรายงานประจำตัว ของเด็กชายสายเมฆ ชั้นป.3 ภาคเรียนที่ 1 / 2544 มีรายชื่อครูที่นอกเหนือจากพ่อ แม่แล้ว ที่ร่วมส่งเสริมการเรียนรู้ ทั้งที่เป็นครูที่เด็กๆไปเรียนพิเศษเพิ่มเติม และครูที่เป็นเพื่อนบ้าน คนรู้จัก อันประกอบด้วย นำหมิง(เพื่อนของแม่สอนวิชาภาษาไทยตามความสนใจของ

ด.ช. สายเมฆ) ,ครูชูชัย สอนแทนนิส , ครู นัน สอนคณิตคิดเร็ว , หมออาหนท์ ลัตแพทย์ สอนเรื่องการเลี้ยงสุนัข , ครู Todd และครู Danial สอนวิชาภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน , เพื่อนๆ ชมรมมือดำ สอนเรื่องการปั่นต้นไม้และการปั่นเสาไม้ ฯลฯ

หลักสูตรการจัดการศึกษา

หลักสูตรเป็นแนวทางสำหรับสาระต่างๆของการเรียนรู้ภายในบ้าน เป็นหลักสูตรเรียบง่ายที่พ่อ แม่ ลูก ช่วยกันคิด และยินยอมพร้อมใจให้ปฏิบัติและเรียนตามนั้น ใช้ชื่อหลักสูตรนี้ว่า "เรียนด้วยหัวใจ" เป็นหลักสูตรทางเลือกที่ประกอบด้วยหัวข้อหลักและหัวข้อย่อยๆ เด็กๆสามารถเลือกหัวข้อย่อยๆได้อิสระตามใจ ในแต่ละวันจะเปลี่ยนหัวข้อย่อยๆไปเรื่อยๆ หัวข้อหลักจะต้องเรียนให้จบในหนึ่งเดือน และเขียนหัวข้อใหม่ในแต่ละเดือน

เป้าหมายของหลักสูตรคือการได้มาซึ่งกระบวนการเรียนรู้และความรู้ เหมือนกับหลักสูตรอื่นๆ แต่มีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์หรือโอกาส ตัวความรู้มีใช้สิ่งแน่นอนตายตัว แต่มีความเป็นพลวัตรคือไม่อยู่นิ่งเปลี่ยนแปลงได้ นอกจากนั้นเนื่องจากสภาพแวดล้อมทางสังคมก็จะมีเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา หลักสูตรของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว จึงมีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพของปรัชญาและ จุดเริ่มต้น วิธีการคิด ของแต่ละครอบครัว

"ลักษณะการทำโฮมสคูล มันเปลี่ยนไปตามเทคโนโลยี เป็นหลักสูตรที่เปลี่ยนไปตามสภาพจริงของสังคม อย่างสภาพเศรษฐกิจแบบนี้ลักษณะของโครงสร้างมันก็เป็นอีกแบบหนึ่ง สภาพเศรษฐกิจเปลี่ยนไปลักษณะโครงสร้างก็จะเปลี่ยนไปอีกแบบหนึ่ง อย่างสมมติตอนที่เศรษฐกิจดีๆ ครอบครัวโฮมสคูลก็อาจจะมึเงื่อนโซ่ที่มาทำโฮมสคูลด้วยเงื่อนโซ่อย่างหนึ่ง ต้องการให้ลูกพิเศษ แต่พวกนี้เขาไม่ค่อยออกมาเปิดเผย มีเยอะ เขาเอาลูกออกมาจากระบบเพราะเห็นว่าระบบสอนให้ลูกเขาไม่ได้ตามที่ต้องการ จ้างครูมาสอนพิเศษ หลักสูตรที่กำหนดก็จะเน้นไปทางวิชาการ พอสภาพเศรษฐกิจอีกแบบ อย่างยุคที่เป็นอยู่กลุ่มโฮมสคูลที่เป็นอยู่ ก็เป็นแบบลงมือทำเอง ตอนที่พี่เริ่มทำ ตอนนั้นพ.ร.บ. ยังไม่ออกของพี่ก็เป็นแบบเปิดเผยไม่ได้ผิดกฎหมาย พอ พ.ร.บ. เริ่มเขียนก็เริ่มจะมีแนวร่วมคือกลุ่มพี่ป้อ (คุณยุทชัย เฉลิมชัย) เข้ามา พวกนี้มาจากสภาพสังคมที่เน้นสังคมสร้างบุคคลที่จะยืนได้อย่างมีความสุขในสังคม หลักสูตรก็ค่อนข้างจะยืดหยุ่น หลังจากนั้นก็มาจากสภาพเศรษฐกิจคือกลุ่มพ่อ แม่ที่ถูก lay off หรือคนใดคนหนึ่งถูกออกจากงานก็เริ่มมามองว่าตรงนี้เรามาทำเองก็ได้นะ แทนที่จะไปเรียนพิเศษอะไรมากมาย ข้อจำกัดของสังคมที่แตกต่างมันทำให้เกิดกลุ่มโฮมสคูลที่แตกต่าง จุดเริ่มต้นต่าง วิธีคิดต่างการ วางหลักสูตรก็ต่างกันไป"

ครอบครัว " ฟิ่งอุดม " มีปรัชญาการศึกษาที่ศรัทธาในศักยภาพการเรียนรู้ของมนุษย์โดยธรรมชาติ การศึกษาที่พัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง กาย ใจ สติปัญญา และจิตวิญญาณ ให้ความสำคัญของการพัฒนาการของลูกที่เป็นไปตามวัยและแตกต่างกันไปในของแต่ละคน ดังนั้นหลักสูตรของครอบครัว " ฟิ่งอุดม " จึงเป็นหลักสูตรที่เป็นไปตามธรรมชาติ ความเป็นไปในชีวิตประจำวัน ตามความสนใจและพัฒนาการของลูกแต่ละคน

วิธีจัดการเรียนการสอน

ใช้หลักธรรมชาติ พ่อ แม่ เป็นผู้สอน เป็น ผู้แสดงได้หลายบทบาท ไม่ใช่เป็นแต่เพียงพ่อแม่ เท่านั้น แต่ต้องเป็นเพื่อน เป็นครู เป็นนักสังเกตการณ์ เป็นบรรณาธิการ เป็นนักค้นคว้า เป็นแม่สื่อชักนำลูกๆ ได้รู้จักผู้คนหลากหลายอาชีพ วิธีการเรียนการสอนแบบนี้พ่อ แม่ จะเป็นผู้ริเริ่มนำลูกๆ เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้แบบประสบการณ์จริง ซึ่งลักษณะของเด็กโฮมสคูลจะเป็นผู้ที่กระตือรือร้นใฝ่เรียนรู้ใฝ่รู้อยู่แล้ว ครอบครัวจะเป็นผู้ช่วยสร้างคุณลักษณะของการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

"คุณลักษณะที่ครอบครัวสามารถสร้างให้ได้คือคุณลักษณะในการรักเรียน สามารถที่จะหยิบทุกอย่างที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ได้หมด เริ่มต้นจากคำเดียวคือ "แรงบันดาลใจ" เด็กพวกนี้จะมีแรงบันดาลใจสูง ซึ่งมีได้พิเศษไปกว่าเด็กปกติ เพียงแต่เขามีโอกาส โอกาสเจอของเยอะก็มีแรงบันดาลใจเยอะ อย่างได้เลี้ยงหมาก็มีแรงบันดาลใจจากหมา ได้เล่นดนตรีก็มีแรงบันดาลใจจากดนตรี

การจัดการเรียนการสอนจะเป็นไปตามความสนใจของลูกในช่วงเวลานั้นๆ เอาชีวิตประจำวันเป็นตัวตั้ง พ่อ แม่ จะเป็นเพียงผู้คอยส่งเสริม สนับสนุน ให้เกิดการเรียนรู้

" เราเพียงแค่คอยดูว่า ช่วงนี้เขาสนใจอะไร พี่ก็จะคอยเตรียมสื่ออุปกรณ์ ในสิ่งที่เขาสนใจ เคยวางโครงการเป็นกิจกรรมประจำวันแต่ไม่ค่อยเวิร์ค ส่วนมากจะเกิดขึ้นเอง อย่างตอนนี้ลูกคนเล็ก ไปคาจะสนใจเรื่องการขายของ พี่ก็จะคอยเชื่อมโยงจากจุดที่เขาสนใจไปสู่วิชาต่างๆ เช่น การเขียนป้าย (ภาษาไทย) การตั้งราคา (คณิตศาสตร์) พ่อแม่ เป็นเหมือนเพียงคนจัดคิว "

แนวทางการประเมินผล

ใช้การสังเกต บันทึก และการรวบรวมข้อมูลจากงานที่ลูกๆทำ งานที่ปฏิบัติเป็นงานที่สอดคล้องกับชีวิตจริงในชีวิตประจำวัน เป็นการบูรณาการความรู้ เป็นงานที่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถ และทักษะที่เกิดจากการเรียนรู้ในสหสาขาวิชา ดังรายละเอียดในบันทึกการเรียน แนวบูรณาการจากชีวิตประจำวัน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 3 ปีการศึกษา 2544 (มกราคม - มีนาคม 2545) ของ ด.ช. สายเมฆ พึ่งอุดม (ซึ่งบันทึกและประเมินผลโดยครูส้ม ผู้เป็นแม่และผู้สอน)

เรื่อง ชีวิตผมเปลี่ยนไป นับจากวันที่ลูกหมาเกิด ผมค้นพบว่าผมเป็น "เด็กรักหมา" จริงๆ

บูรณาการวิชา / รายละเอียด / แนวทางการประเมินผลจากบันทึกของผู้สอน	
ภาษาไทย	<p>ตั้งแต่นั่งฟู่ออกลูกหมาตัวน้อยๆ 5 ตัวในคำคืนหนึ่ง นับจากนั้น ชีวิตของด.ช. สายเมฆก็เปลี่ยนไป สายเมฆเกิดความสนใจเรื่องราวเกี่ยวกับหมาขึ้นมากมาย ลำพังการเล่นกับหมาเท่านั้นไม่พอสำหรับสายเมฆ</p> <p>สายเมฆขอซื้อหนังสือเกี่ยวกับเรื่องของหมา โดยออกเงินซื้อเองบางเล่ม และขอให้แม่ช่วยซื้อบางเล่ม แต่ทุกเล่มเป็นการเลือกสรรของสายเมฆเอง โดบเขารบเร้าให้แม่พาไปร้านหนังสือ เมื่อสายเมฆอยากซื้อหนังสือเอง สายเมฆจึงอยากอ่านเองและสายเมฆได้อ่านหนังสือทุกเล่มจนจบ เมื่ออ่านจบก็อยากอ่านเรื่องใหม่อีก</p> <p>หนังสือที่สายเมฆอ่านจบไปแล้วตั้งแต่เริ่มสนใจหมาในปีนี้เป็นคือ</p> <ul style="list-style-type: none"> • โตขึ้นผมอยากเป็นหมา เป็นหนังสือที่ให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหมา อ่านง่ายๆ มีภาพประกอบน่ารักๆ เขียนโดย โยโกะ คิตามายะ แปลเป็นภาษาไทยโดย มยุชะ โยริคาวา • หมา แต่ไม่หมาหมานะ เป็นหนังสือให้ความรู้เกี่ยวกับความรู้เรื่องการเลี้ยงหมาสำหรับคนรักหมา เขียนโดย วราภรณ์ สามโกเศศ • คู่มือการเลี้ยงสุนัข ลาบราดอร์ รีทรีฟเวอร์ เขียนโดย บัณฑิตย์ สุริยพันธ์ • " Keep Barking " เป็นหนังสือภาพรวมรูปหมาประหลาดๆและน่ารักๆ ให้นำวานจากกลุ่มรุ่นอ้วนให้แม่ แม่เลยให้สายเมฆอีกต่อหนึ่ง <p>วารสารสุนัขและสัตว์เลี้ยง ฉบับเดือนมกราคม 2545 สายเมฆอยากซื้อเล่มนี้เพราะในเล่มมีเรื่องโรคภัยไข้เจ็บของลูกสุนัข</p>

บูรณาการวิชา / รายละเอียด / แนวทางการประเมินผล	
ภาษาไทย	<ul style="list-style-type: none"> ● " คู่เมื่อดูแลสุนัขฉบับสมบูรณ์ " เล่มนี้เป็นหนังสือปกแข็งแปลจากต่างประเทศ ตอนแรกสายเมฆอยากได้มาก แต่ราคาแพง สายเมฆได้แถมวันเวียนไปมาหยิบแล้วหยิบอีก ไม่กล้าซื้อ แม่เห็นเลยลงทุนซื้อให้เป็นของขวัญปีใหม่ เพราะแม่เห็นว่า สายเมฆไม่เคยร้องขอซื้อของเล่นเลยตั้งแต่เด็ก ● " สุนัข 300 สายพันธุ์จากทั่วโลก " เล่มนี้เป็นหนังสือวิชาการที่มีภาพประกอบชัดเจน เสียอย่างเดียวไม่มีเรื่องขงหมาไทย เช่น พันธุ์บางแก้วและหลังอาน แต่เป็นเรื่องที่สายเมฆท่องชื่อหมาไปວດພີພໍ່າສີ สายเมฆบอกให้พ่อใส่โน้บว่าสายเมฆท่องได้ก็ซื้อแล้ว ปรากฏว่าสายเมฆท่องชื่อหมาได้ตั้ง 152 ชื่อ โดยที่ไม่มีใครบอกให้ท่อง ● " วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง หมาอารมณ์ดี " เขียนโดยสัตวแพทย์ เฮอร์เรียต แปลเป็นภาษาไทยโดย ปาริฉัตร เสมอแซ ● " วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง หมาสารพัด เขียนและแปลโดยผู้เขียนคนเดียวกับหมาอารมณ์ดี 2 เล่มนี้ ทำให้สายเมฆเกิดแรงบันดาลใจ คิดอยากเป็นสัตวแพทย์เมื่อโตขึ้น ● " เรื่องวุ่นๆของคนกับหมา " ภาค 2 เขียนสนุกโดย พชร สมุทวณิช สายเมฆอ่านแล้วอยากเขียนได้อย่างนักเขียนเขาครับ ● หนังสืออีกเล่มที่น่าสนใจ คือ เรื่อง " วุ่นวายสบายดี " เขียนโดยคุณชัชชัยพร แสงกระจ่าง เล่มนี้พิเศษตรงที่ทำให้สายเมฆถึงกับบอกว่า เรื่องเขียนของคนไทยอ่านสนุกกว่าเรื่องของฝรั่งเขียน
คณิตศาสตร์	<p>ในระหว่างที่สายเมฆเฝ้าดูแลสุนัข สายเมฆต้องคำนวณหลายเรื่อง เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ต้องรู้น้ำหนัก และอายุของลูกหมา เมื่อพาไปฉีดยา แล้วหมดถามสายเมฆต้องตอบ ● ต้องคำนวณน้ำหนักกับการให้อาหารแต่ละมื้อ ● ต้องคำนวณค่าใช้จ่ายต่างๆของสุนัข เช่น ค่าอาหาร ตอนแรกเด็กๆอยากซื้ออาหารสำเร็จรูปราคาแพง แต่แม่บอกให้ลองคำนวณดูว่า ถูงหนึ่งราคา 380 บาท จะกินได้แค่ 4 วัน ดังนั้นวันหนึ่งจะต้องจ่ายค่าอาหารหมาเท่ากับเท่าไร และถ้าเราซื้อปลายข้าวก็โลกรั้มละ 6 บาท (กินได้ 3 วัน) มาต้้กับเศษเนื้อที่ซื้อจากตลาดถูงละ 10 บาท / วัน สายเมฆคำนวณให้ได้ว่าเลี้ยงด้วยอาหารแบบไหนราคาถูกกว่ากัน สรุปว่าการต้้ข้าวให้หมาใช้เงินน้อยกว่ามาก แต่เสียค่าแก๊ส และสายเมฆต้องเป็นคนให้อาหารวันละ 2 มื้อ รวมทั้งล้างกะละมังหมาด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บูรณาการวิชา / รายละเอียด / แนวทางการประเมินผล	
ภาษาอังกฤษ	<p>จากหนังสือ 300 พันธุ์หมาทั่วโลก ทำให้สายเมฆสนใจคำศัพท์ที่ใช้เรียกชื่อพันธุ์หมา แม่สอนให้เปิดพจนานุกรมหาคำแปล เช่น คำว่า pointer แปลว่าอะไร เป็นชื่อหมาประเภทหนึ่ง</p> <p>เนื่องจากหนังสือเล่มนี้มีคำภาษาอังกฤษประกอบตลอดเล่ม ทำให้สายเมฆสามารถอ่านชื่อพันธุ์หมาภาษาอังกฤษได้คล่องขึ้น เพราะสายเมฆเอาหนังสือไปนอนด้วยตลอด 2 สัปดาห์</p>
สปช.	<p>ก่อนที่น้องฟูจะคลอดลูก พ่อก็เลี้ยงหมาหลายตัวแล้ว มีอยู่ตัวหนึ่งที่สายเมฆประทับใจในความเก่งกล้าของมัน หมาตัวนั้นชื่อ "บัวทอง" เป็นหมาพันธุ์บางแก้ว พ่อเอามาเลี้ยงตั้งแต่สายเมฆอายุได้ 3 ขวบ ตอนนั้นที่บังบัวทองน้ำท่วม ไร่บัวทองจับงูได้ตั้งหลายตัว ตลอดชีวิตของไร่บัวทอง จับงูแล้วไม่น้อยกว่า 10 ตัว แต่ในที่สุดบัวทองก็ถูกงูเห่ากัดตาย พ่อบอกว่ามันเป็นเพราะช่วงหลังไม่มีใครปล่อยให้มันออกไปวิ่ง เพราะบัวทองเป็นหมาพันธุ์บางแก้วที่ดุ เคยกัดคนเลยต้องให้อยู่แต่บ้าน มันจึงอ้วนเกินไป ไม่เปรียวเหมือนเมื่อก่อน จึงถูกงูกัดตาย แต่มันก็กัดงูตัวนั้นตายไปด้วยกัน ทุกคนในบ้านคิดถึงบัวทอง หลังจากบัวทองตาย พ่อก็เลี้ยงหมาอีกหลายตัว มีไ้ดอง บุญเหลือ ชี้เก้ และน้องฟู ตอนนั้นสายเมฆยังไม่ค่อยสนใจหมาพวกนี้เท่าไร</p> <p>แต่พอน้องฟูตั้งท้อง เด็กๆก็เริ่มตื่นตื่น และพอลูกหมาคลอดออกมา เด็กๆในบ้านก็ได้เรียนรู้เกี่ยวกับ "ชีวิต" และ "ความรัก" ของหมาอย่างจริงจัง</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ได้เห็นการผสมพันธุ์ของหมา ทำให้เด็กๆสนใจอยากรู้ว่าแล้วสัตว์อื่น ๆ รวมทั้งมนุษย์ผสมพันธุ์กันอย่างไร ● เมื่อหมาคลอดลูกออกมา เด็กๆได้เห็นขั้นตอนการเจริญเติบโต ทั้งด้านร่างกาย การกิน การนอน ไปจนถึงนิสัยของหมาแต่ละวัย เด็กๆรู้จักเปรียบเทียบกับตัวเขาเอง สายเมฆอ่านจากหนังสือแล้วมาบอกน้องว่า ช่วงชีวิตของหมาสั้นกว่าคนเยอะถ้าน้องไปคาเป็นหมา ตอนนี้น้องไปคาจะมีอายุขยขบเดียว ● การสอนลูกสุนัข ห้ามดุ ห้ามตี ต้องพูดกับมันดีๆ สายเมฆเขาบอกว่าถ้าเราตีมัน มันก็จะกลายเป็นหมาที่ไม่มีความสุข เพราะมันเข้าใจว่าเราไม่รักมัน สายเมฆบอกว่าเหมือนการเลี้ยงเด็กเลย แม่หวังว่า จากการเลี้ยงหมาตอนที่สายเมฆอายุ 10 ขวบนี้ จะทำให้อีก 20 ปีข้างหน้า สายเมฆจะเป็นพ่อที่มีความรัก ความเข้าใจลูก เหมือนที่สายเมฆมีความรัก ความเข้าใจลูกหมาตอนนี้
สสน.	<p>ตอนที่สุนัขอายุได้ 10 วัน พ่อแนะนำจะทำบ้านเล็กให้พวกลูกหมานอน เพราะอากาศหนาว สายเมฆเลยช่วยให้พ่อหาเศษไม้อัด พ่อสอนให้วาดรูปต้นแบบของบ้านหมาก่อน แล้ววัดขนาด กำหนดสัดส่วน จากนั้นก็เลื่อยไม้เป็นชิ้นๆ แล้วประกอบกันด้วยตะปู สายเมฆทำตัวบ้านได้ แต่ประกอบหลังคาไม่สำเร็จ เลยได้ความคิดว่า ถ้าอย่างนั้นให้หลังคาถอดได้ก็แล้วกัน จะได้เอาไปตากฆ่าเชื้อโรคได้ ด้วย เมื่อบ้านเสร็จ นับว่าได้ผลเพราะลูกหมาจะเดินเข้าแถวมานอนในบ้านของสายเมฆทุกคืน</p>

บูรณาการวิชา / รายละเอียด / แนวทางการประเมินผล	
กพอ.	<p>ตั้งแต่สายเมฆเลี้ยงหมา สายเมฆรู้จักอาชีพมากขึ้นหลายอาชีพ เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> ● อาชีพคนเพาะหมาขาย เขาเรียกว่า คอกหรือฟาร์มหมา ● อาชีพสัตวแพทย์ ร้านหมออานนท์เป็นที่เด็กๆชอบไป เพราะได้คุยกับหมอ ถามเรื่องหมา และหมออานนท์ยังได้ให้วีดีโอคู่มือการฝึกสอนลูกสุนัขแก่สายเมฆมันหนึ่งด้วย ● สายเมฆเห็นในหนังสือพิมพ์ว่ามีอาชีพใหม่ในกรุงเทพคือ อาชีพรับจ้างนวดให้สุนัขสายเมฆคิดว่าไม่ยาก สายเมฆลองนวดให้เจ้าฟู ปรากฏว่าเจ้าฟูหลับไปเลย ● ได้เห็นหนังสือและรายการทีวีเกี่ยวกับสุนัข ว่ามีอาชีพรับจ้างฝึกสอนสุนัขเพื่อทำงานต่างๆ เช่น ฝึกสอนให้จับยาเสพติด ฝึกสอนให้แสดงกายกรรม ฝึกสอนให้จูงคนตาบอด ฝึกสอนให้แสดงหนัง และฝึกสอนให้สุนัขเดินประกวดด้วย สายเมฆบอกแม่ว่า น่าสนใจ

ในการประเมินผลยังเปิดโอกาสให้ลูกได้แสดงความรู้สึก ความคิดเห็นหรือเหตุผลต่อการแสดงออก การกระทำหรือผลงานของตนเอง ซึ่งจากบันทึกเรื่อง " ความรู้ตัวเล็กๆที่เดินอยู่รอบบ้าน " ของครูส้ม เป็นการบันทึกการเรียนรู้ของ ด.ช. สายเมฆ เกี่ยวกับความสนใจในการเรียนรู้เรื่องของมดโทเปียหรือ เมืองมด ซึ่งจากการเรียนรู้ ด.ช. สายเมฆได้ข้อค้นพบบางอย่าง ซึ่งผู้เป็นแม่จะไม่แสดงความเห็นคัดค้านแต่จะคอยมองกระบวนการและการเรียนรู้ของลูกอยู่ใกล้ๆ เมื่อสายเมฆแสดงความคิดเห็น

" มดมีปอดอยู่ที่ท้องนะแม่ ตะกั่วผมกำลังจะช่วยมดที่ตกน้ำ แต่กิ่งไม้ไปจิ้มลูกท้องมดแล้วมีฟองอากาศออกจากปากมดด้วย เลยสันนิษฐานว่ามดมีที่เก็บอากาศกลางตัว"

จากข้อสันนิษฐานดังกล่าวครูส้มไม่ได้แสดงความเห็นคัดค้าน แต่ได้บันทึกไว้ว่า

" ข้อสังเกตและข้อสันนิษฐานทั้งหลายที่สายเมฆได้จากการนั่งดูมดอยู่เป็นวันๆจะจริงแท้ถูกต้องแค่ไหน อย่างเพิ่งไปซีเรียส การได้ตั้งสมมุติฐานนั้นสำคัญกว่า บางคนอาจจะรู้สึกว่ เอ...อย่างนี้จะเป็นการฝึกให้เด็กมีความรู้ไปหน่อยไหม ฉันไม่คิดเช่นนั้น การที่เด็กพยายามไขข้อข้องใจด้วยการ " สันนิษฐานว่า " " คิดว่า " เป็นการเริ่มต้นที่ดีเพราะเป็นการฝึกนิสัยสร้างความรู้ของตัวเองขึ้นมา แต่ทั้งนี้ตั้งอาศัยข้อมูลอันดับต่อไป "

เหมือนกับที่สายเมฆตั้งสมมุติฐานขึ้นในชั้นแรก และต่อมา....เพียงข้ามวัน ก็ได้มาอ่านเจอข้อมูลในหนังสืออีกที

" แม่ๆ ตกกลางที่สายเมฆบอกว่า มดมีปอดที่ท้องคงจะผิดแหละ
นี่ไง รูปถ่ายขยายลำตัวมดรูปนี้บอกว่า มดมีช่องหายใจเรียกว่า ท่อลม
กระจายทั่วตัว ทำให้ออกซิเจนส่งไปยังเซลล์ต่างๆได้ทันที แล้วที่สายเมฆ
จิ้มท้องมดแล้วมีฟองอากาศออกมา แสดงว่าจิ้มไปถูกถุงลมไม่ใช่ปอด"

นอกจากนั้น ยังเปิดโอกาสให้ลูกมีส่วนในการประเมินตนเองตลอดเวลา ก่อให้เกิดความพึงพอใจผลงานของตนเอง มีการแสดงผลงานของตนเองต่อหน้าสาธารณชน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้เรียนรู้และชื่นชมจากการทำกิจกรรม ดังตัวอย่างในบันทึกการเรียนซึ่งบันทึกโดย ด.ช. สายเมฆ พึ่งอุดม เรื่อง " รั้งจ้างทำประติมากรรมกระดาษ "

บันทึกการเรียนของ ด.ช. สายเมฆ พึ่งอุดม

เรื่อง : รั้งจ้างทำประติมากรรมกระดาษ

เทศกาลวันคริสต์มาสและปีใหม่ เข้าปี พ.ศ. 2545 ที่ผ่านมา สายเมฆกับน้องไบคา
ได้รับจ้างทำประติมากรรมจากเศษกระดาษ
ให้น้าบ๊วก เจ้าของโรงเรียนสอนภาษานาวา สาขาเชียงราย
ขั้นตอนการทำก็ง่ายๆ เพียงตัดกระดาษให้เป็นรูปที่วาดไว้ให้เหมือนกัน 2 ชิ้น ระบายสีให้สวยงาม
เสร็จแล้วก็เอามาเย็บ max ตัดกัน เหลือช่องไว้ยึดไว้ใส่กระดาษหนังสือพิมพ์ เพื่อให้โป่ง
ดูมีมิติขึ้นๆ จากนั้นตกแต่งรายละเอียดตามจินตนาการ
น้าบ๊วกถามว่า สายเมฆและไบคา ตีราคาค่าจ้างทำเท่าไร
สายเมฆบอกว่า 50 บาทครับ น้องไบคาบอกว่าคิดเท่าพี่สายเมฆค่ะ
แล้วสายเมฆและน้องไบคาก็เอาเงินให้แม่ฝากธนาคาร
นี่คือผลงานของด.ช. สายเมฆที่ผู้ว่าจ้าง (น้าบ๊วก) เอาไปประดับตกแต่งในโรงเรียนสอนภาษานาวา
นอกจากได้เงิน 50 บาทแล้ว ยังได้ความภูมิใจไม่น้อย
ที่สามารถสร้างงานสู่สาธารณชนอย่างแท้จริง
ทำให้เกิดกำลังใจ และมั่นใจว่า " ผมทำงานได้ไม่แพ้ผู้ใหญ่ นะครับ "

และเนื่องจากครอบครัว " ฟิงอูตม " ได้นำชื่อของลูกทั้ง 3 คน ไปฝากไว้กับโรงเรียนหมู่บ้านเด็กกาญจนบุรี ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาของพ่อ แม่ที่ตัดสินใจจัดการศึกษาให้ลูกเอง เพื่อที่จะให้ลูกได้มีวุฒิการศึกษาเพื่อนำไปใช้ในการศึกษาชั้นสูงต่อไป ซึ่งจะมีการวัดผล การประเมินผล เลื่อนระดับชั้น และสำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากการสอบร่วมกับโรงเรียน ซึ่งในการสอบครั้งนี้ก็จะมีปัญหาบ้างในเรื่องเนื้อหา เพราะมีการเรียนในเนื้อหาที่ไม่ตรงกัน

" มีคนโตคนเดียวที่สอบไปแล้ว ตอนนี้นำกำลังเรียน กศน.กำลังจะจบชั้น ม.3 คนเล็กนี่ ป.2 กับ ป.3 ถ้ายังไม่ถึง ป.6 ใช้วิธีส่งกลับบ้านไป ยังไม่มีการสอบนอกจาก ป.6 พอถึงป.6 ก็สอบข้อสอบของ ส.ช.กำหนด เพราะฉะนั้นต้องไปสอบกับโรงเรียนท่ามะนาว เขาก็ต้องติว ต้องไปเข้าค่าย 10 วัน ไปกับลูกหมอพร เด็กของปัญญาทัยก็ไปเข้าค่าย เพราะเข้าเรียนหลักสูตรวอลดอร์ฟไม่ได้เรียนของกระทรวงพอดามเนื้อหาที่ตอบไม่ได้ เช่นพระนเรศวร ไปชนช้าง พ.ศ. ไต ที่ใด ก็ตอบไม่ได้มันเรียนคนละอย่าง"

แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานและการประเมินคุณภาพ

ครูสัมมองว่าการประเมินเป็นสิ่งที่ดี แต่ในการประเมินจะต้องจะต้องมีโครงสร้างที่ชัดเจนเป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยมีการกำหนดหัวข้อในการประเมิน ให้ครอบครัวมีการส่งบันทึกประเมินตนเองก่อนที่จะเข้ามาประเมินจริง เพื่อจะได้มีข้อมูลเบื้องต้น และแนวทางในการประเมิน

"ก่อนที่จะประเมินอย่างน้อยต้องให้ guideline ก่อนว่าจะเข้าไปอะไรเป็นลายลักษณ์อักษร ไม่อย่างนั้นฉันไม่เปิดประตูบ้านให้เข้านะ ประชาชนต้องยึดสิทธิของตนเอง ตรงนี้ เป็นแค่ปากเปล่าไม่ได้ ต้องทำหนังสือมาว่าตรวจแค่ไหน ตรงไหน ตัวรัฐเองมีมาตรฐานอย่างไร ตัวรัฐเองมีมาตรฐานพอไหมที่จะมาตรวจเราและจะต้องมีโครงสร้างของการขอประเมินให้ประชาชนรู้ก่อนว่ารัฐจะประเมินอะไร แค่นั้น แนวทางไปทางเดียวกันไหม"

"ผู้ประเมินต้องให้พ่อ แม่ ที่จัดการสอนเขียนก่อน ว่าเราทำอะไร เพราะอะไร ทำทำไมได้ประโยชน์อย่างไร เชื่อมโยงกับหัวข้ออื่นๆ เขียนเป็นประเมินตนเองก่อน รู้ข้อดี ข้อด้อยของตนเอง แล้วยื่นตัวนี้ไปให้คนที่จะไปประเมิน ถ้ารัฐไม่มาดูวิธีการทำงานของเราหรือเขาเอาขนาดห้องมาวัดไม่ได้ เพราะฉะนั้นจะบอกว่าโฮมสคูลอยู่บ้านดีก็ไม่มีที่ให้เด็กๆ วิ่งเล่นก็ไม่ถูก ไม่มีที่ให้เด็กวิ่งเล่นแต่มีเวลาพาไปสวนสาธารณะเพราะฉะนั้นจะเอาข้อบ่งชี้ทางตาเห็นมาวัดไม่ได้เพราะฉะนั้นเราจะต้องบอกรัฐก่อนว่าเรามีศักยภาพอย่างไร รัฐจะได้ไม่มาถามนอกร่อง นอกรอย นอกปรัชญากัน เพราะถ้าเราเสนอตัวนี้รัฐก็จะเข้าใจ รัฐจะรู้ได้ อย่างไรก็ตามเราทำได้อย่างที่เราเขียนหรือเปล่า อันนี้จะเป็นปัญหาหนึ่งใช้ข้อสอบคงไม่ได้ ก็คงต้องมาถามเด็กเองว่ามันเป็นไปตามที่เราเขียนหรือเปล่า"

สำหรับการประเมินการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ครูสัมมองว่าควรดูที่ปรัชญาเป็นหลัก และมาตรฐานต้องมีความหลากหลาย ตามแต่ปรัชญาของแต่ละครอบครัว

" เราต้องเริ่มจาก ปรัชญาก่อน อาจประเมินตัวปรัชญา คำว่าประเมิน คนจะตีความเหมือนตัดเกรด เพราะเราไปใช้มาตรฐานคิดแบบโรงงาน เวลาเราประเมิน ไข่ 1 ลูก ถ้าไข่ลูกนี้ไม่สามารถลอดช่องวงกลมเบอร์ 15 ได้ ก็ต้องลงไปเบอร์ 13 โดยที่อันนั้นเป็นมาตรฐานเรื่องขนาดแต่มาตรฐานข้างในไม่ได้ประเมินวิธีประเมินไปประเมินที่ขนาด เป็นการประเมินตามอุตสาหกรรมนั่นภายนอก ฉะนั้นต้องมาคิดก่อนว่าคุณจะเอาอะไร เอาปรัชญาเป็นหลักคุยกันก่อนว่าปรัชญาของคุณคืออะไร ปรัชญาหนึ่งน่าจะมีเครื่องมือตัวหนึ่ง สมมุติว่าถ้าเป็นปรัชญาเรื่องการส่งขายคุณใช้แนวทางประเมินเรื่องขนาดได้ เรื่องการตลาดได้ เรื่องราคาเอาตัวนี้มาวัดราคาไม่ได้ ราคาขึ้นอยู่กับคุณภาพ ต่อไปเป็นปรัชญาเรื่องคุณภาพ คุณภาพจะเอาแบบไหนเช่นคุณภาพทางโภชนาการ ประเมินด้วยตาไม่เห็นและคุณค่าทางโภชนาการประกอบด้วยส่วนหลายส่วน ไข่แต่ละใบมีคุณค่าทางโภชนาการต่างกันแต่ละพื้นที่ ดังนั้นคุณภาพของเด็กแต่ละท้องถิ่นไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่าในเวลาอันสั้น 3 วัน ขึ้นอยู่กับว่าจะประเมินจากอะไร ตัวนี้มองไม่เห็นด้วยตาเปล่าแต่ประเมินได้ ขึ้นอยู่กับจะใช้เครื่องมือตัวไหน หาค่าอะไร เราต้องการอะไร ขึ้นอยู่กับเราจะเอาอะไรเป็นตัวตั้ง เอาการอยู่รอดในท้องถิ่นเป็นตัวตั้ง เพราะฉะนั้นจะวัดเขาด้วยสมการไม่ได้ ต้องเอาการอยู่รอดทางท้องถิ่นเป็นตัวตั้ง ทั้งหมดขึ้นอยู่กับมาเริ่มต้นที่ปรัชญา "

ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของรัฐในการที่จะต้องศึกษาถึงปรัชญาของแต่ละครอบครัว เพื่อนำมาสร้างเป็นมาตรฐานในการประเมิน และควรมีการปรับให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

" รัฐเองต้องศึกษาก่อน ว่าปรัชญาทั้งหมดมีอะไรบ้างต้องวิจัยก่อน ไม่ใช่เอามาตรฐานวิธีคิดแบบสภาพพัฒนา รัฐต้องวิจัยก่อนว่าเขามีปรัชญาแนวนี้ เข้าข่ายนี้ รัฐต้องมีเครื่องมือที่พร้อม "

" หน่วยงานที่จะดูแลตรงนี้ น่าจะมี record จากตัวนี้ ยกตัวอย่างปรัชญาตอนแรกนี้อาจจะว่างเปล่าก็เอาแนวปรัชญาสากลที่ต่างๆกันอยู่มา ต่อมาก็จะเริ่มแนวปรัชญาแบบไหน แนวปรัชญาแบบครอบครัวพึ่งอุดม แนวปรัชญาแบบครอบครัวสบายใจก็จะเริ่มเบียดแนวปรัชญาสากลแบบฝรั่งก็จะเริ่มหมดความน่าสนใจ ตรงนี้ก็ จะเริ่มเยอะขึ้น ถ้าเกิดปีหน้ามีแบบพุทธมากก็จับอยู่ในแบบพุทธ ไม่ได้เปลี่ยนอะไร ต้องดูในระยะแรกว่าในช่วง 3 ปี ถ้ามันไม่มีการเปลี่ยนมากนักก็ยื่นอย่างนี้ แต่ถ้า

ในอนาคตถ้ามันเปลี่ยนมากก็ต้อง update ให้เร็วขึ้น อย่างโรงเรียนใช้ 5 ปี อาจจะเป็นเพราะโรงเรียนเป็นองค์การที่ยิ่งใหญ่ ครอบครัวมันเล็กลงมาใช้เวลาน้อยลง "

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรณีศึกษาที่ 2 ครอบครัว "สบายใจ"

ภูมิหลังของครอบครัว

ความรัก ความอบอุ่น ของครอบครัว " สบายใจ " ก่อเกิดขึ้นจาก คุณพ่อ นาวาโท สุขสวัสดิ์ สบายใจ จบการศึกษาจาก โรงเรียนนายร้อยมาริน ประเทศสเปน คุณแม่ คุณกนกพร สบายใจ (พี่น้อม) จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสมาชิกตัวน้อยที่ร้อยดวงใจของครอบครัว ด.ช. วรวัส สบายใจ หรือ ป่อมป็น อายุ 9 ปี เคยศึกษาในระบบถึงชั้นอนุบาลปีที่ 2 หลังจากนั้นได้รับการศึกษาจากการจัดการศึกษาโดยครอบครัวมาโดยตลอด ปัจจุบันอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

คุณกนกพร เป็นผู้มีศรัทธาในหลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนา เพราะเติบโตมาในครอบครัวที่คุณยายและคุณแม่เป็นผู้ที่ปฏิบัติอยู่ในศีลธรรมและช่วยอุปถัมภ์ทำนุบำรุงศาสนา คุณกนกพรทำหน้าที่แม่บ้านและทำหน้าที่ของแม่ดูแลลูกอย่างใกล้ชิดมาโดยตลอด ด้วยความเชื่อว่าความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างแม่กับลูกจะก่อให้เกิดการเรียนรู้และถ่ายทอดสายใยแห่ง พันธกรรมตามธรรมชาติ เกิดพัฒนาการทางจิตวิญญาณร่วมกัน

" ฟังคิดว่าในวัยเด็ก ถ้าพ่อแม่ใกล้ชิดลูก ถ่ายทอดประสบการณ์ที่ดี ให้กับลูก เขาก็จะรู้จักเลือกรับในประสบการณ์ที่ดี เมื่อเขาเริ่มเป็นผู้ใหญ่ เขาจะเป็นคนมีจิตใจเข้มแข็ง รู้จักเลือกรื่องที่มีคุณค่าให้กับตนเองและคนรอบข้าง หลีกเลียงสิ่งไม่ดีในชีวิตได้ด้วยตนเอง สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นไม่ได้หากพ่อแม่ผลักระความรับผิดชอบให้ผู้อื่นเข้ามามีส่วนร่วมในชีวิตของลูกมากเกินไป "

จุดเริ่มต้นของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

การจัดการศึกษาให้ลูกเองพัฒนาขึ้นจากความที่คุณกนกพรเป็นผู้ที่เลี้ยงลูกด้วยตนเองมาตลอด ประกอบกับการที่เป็นคนชอบวิเคราะห์เกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กๆ จึงชอบสังเกตและเฝ้ามองพัฒนาการที่เพิ่มขึ้นทุกขั้นตอนของลูก มองเห็นความน่าสนใจของการเชื่อมโยงการเรียนรู้กับสิ่งแวดล้อมที่เข้ามากระทบในแต่ละวัน มองว่าพัฒนาการที่เกิดขึ้นน่าจะได้รับการสานต่อโดยไม่ถูกสิ่งแวดล้อมอื่นที่มาเป็นกรอบทำให้สิ่งเหล่านี้หายไป

" พี่คงพัฒนาการมาจากการที่พี่เลี้ยงลูกเองเป็นคนชอบวิเคราะห์เรื่องพฤติกรรมของเด็กๆ ไม่ใช่พฤติกรรมที่เรียนรู้ในระบบโรงเรียนเพียงอย่างเดียว หลายอย่างเด็กเขามีความคิดสร้างสรรค์ เขาสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เขาคิดกับสิ่งที่ไปกระทบกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างน่าสนใจ ตรงนี้ที่พี่เห็นพฤติกรรมของเด็กๆ ที่มองแล้วว่าพอโตขึ้นเขาน่าจะได้รับการสนับสนุนต่อพัฒนาการตรงด้านนี้ไปโดยไม่ถูกสิ่งแวดล้อมอื่นที่มาเป็นกรอบทำให้ความคิดสร้างสรรค์ตรงนี้เขาหายไป เพราะฉะนั้นเลี้ยงลูกมาก็สังเกตพฤติกรรมลูก พฤติกรรมเด็กๆ ไปเรื่อยๆ เราว่ามันคือกระบวนการเรียนรู้ของเด็กๆ "

" พี่เป็นคนชอบศึกษาพฤติกรรมของเด็กๆ ทำอย่างไรผู้ใหญ่อย่างเราซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมของเด็กๆ จะทำให้เขาคงความเป็นตัวตน คงธรรมชาติของเขาที่จะไปเชื่อมโยงกับสังคมได้อย่างเป็นธรรมชาติของแต่ละคน ซึ่งไม่เหมือนกัน ตรงนี้สำคัญที่สิ่งแวดล้อมที่เราเป็นผู้ใหญ่ที่ดูแล ถ้าสมมุติสานต่อพัฒนาการและพฤติกรรมบางอย่างที่เค้าเชื่อมโยงกับสังคมได้อย่างเป็นตัวตนของเด็กเอง พี่ว่าน่าสนใจกว่า พี่สนใจตรงนี้มากกว่า"

เมื่อครั้งที่ลูกถึงวัยที่จะเข้าเรียน คุณกนกพรไม่สามารถที่จะปฏิเสธที่จะให้ลูกเข้าโรงเรียนได้ เนื่องจากคุณแม่และพี่สาวเป็นเจ้าของโรงเรียนอนุบาล แต่การเข้าโรงเรียนของลูกไม่ได้มีจุดประสงค์เพื่อการเรียนรู้เหมือนเด็กทั่วไป เพียงแต่อยากให้ลูกได้สัมผัสกับสายสัมพันธ์ในครอบครัวใหญ่เท่านั้น

" ตอนแรกเขาเข้าโรงเรียนแต่ว่าโรงเรียนที่คุณแม่ที่เป็นคุณครูใหญ่ พี่สาวกับพี่เขยเป็นเจ้าของโรงเรียนเพราะฉะนั้นที่พี่ไปไม่ใช่เพื่อการเรียนรู้เหมือนเด็กคนอื่น แต่อยากให้อยู่ในสังคมใหญ่ของเรา ซึ่งพี่ก็ไปช่วยงานตอนนั้นอยู่ ไปเหมือนกับเสริมพฤติกรรมทางสังคมในครอบครัวของเรา "

ในขณะที่ลูกอยู่ในโรงเรียนคุณกนกพรเกิดคำถามในใจหลายอย่างไม่ว่า จะเป็นพฤติกรรมการแสดงออกของลูก การประเมินของครู เวลาที่จำกัดในโรงเรียน ซึ่งค้ำกับความรู้สึกที่เกิดขึ้นในใจเสมอ

" พฤติกรรมของเด็กๆ ระหว่างที่อยู่ที่บ้านกับโรงเรียนมีพฤติกรรมแสดงออกที่ไม่เหมือนกัน มันไม่ใช่พฤติกรรมทางสังคมที่เราจะบอกว่าเด็กที่โรงเรียนเขาจะเป็นอีกแบบหนึ่ง บ๊อมเป็นเขาเป็นเด็กอื่นๆ น่ารัก ครูให้ทำอะไรทำ นอนตอนกลางวันเขาไม่อยากนอนก็แกล้งนอน ครูให้ทำก็คือทำ ว่าอย่าไม่อยากรง เขาก็ไปนั่งอยู่ขอบสระ แล้วถูกประเมินว่าวายน้ำตก พี่ก็บอกว่ามันไม่ใช่ พี่ไม่ได้ซีเรียสเรื่องคะแนนเท่าไร ไปก็คือไปให้เขามีพัฒนาการเท่านั้นเอง "

" เวลาในโรงเรียนมันกะเกณฑ์เกินไป มันเป็นการอบเกินไปที่บางทีวิถีชีวิตของเด็กบางกลุ่มหรือวิถีชีวิตของครอบครัวบางครอบครัว สามารถนำเอาเรื่องของวิถีชีวิตมาเชื่อมโยงกับกระบวนการเรียนรู้ได้ แต่เด็กขาดโอกาสตรงนั้นยิ่งเด็กๆในเมือง หยุคโรงเรียนไม่ได้เลย ตามอะไรไม่ทันเลย ตรงนี้ด้วย พี่ไม่อยากให้วันเวลาถูกยึดติด มันเลี้ยงไม่ได้ มันเป็นการอบเกินไป "

ในขณะที่ลูกเข้าโรงเรียน เมื่อมีกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะการไปวัดในวันพระ การกลับไปเที่ยวบ้านคุณปู่คุณน้าคุณทวดก็จะพาลูกลาโรงเรียนไปด้วย และด้วยความที่คุณน้าคุณทวดโตมาในครอบครัวที่คุณยายและคุณแม่เป็นผู้ปฏิบัติอยู่ในศีลธรรมและช่วยทำนุบำรุงศาสนา ในทุกปีเมื่อเข้าเดือนตุลาคมหรือพฤศจิกายน คุณยายและคุณแม่ จะต้องไปปฏิบัติธรรมที่วัดพระธาตุดอยงอมมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งคุณน้าคุณทวดก็ได้ถือโอกาสนี้พาลูกติดตามไปปฏิบัติธรรมด้วย ด้วยมีความคิดว่าสิ่งสำคัญสำหรับลูกในวัยเริ่มเรียนรู้ ไม่ใช่อยู่ที่การได้ปรับตัวในสิ่งแวดล้อมที่โรงเรียนเท่านั้น การได้ใกล้ชิดและการสร้างความสัมพันธ์กับสายใยครอบครัวเป็นการเรียนรู้และเป็นสิ่งที่จำเป็นยิ่งกว่า ทำให้ต้องขาดโรงเรียนอยู่เป็นประจำ

ปี พ.ศ. 2540 ในขณะที่ลูกอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ด้วยคำถามที่เกิดขึ้นในใจ ประกอบกับคุณพ่อได้ทุนไปศึกษาต่อต่างประเทศ คุณน้าคุณทวดจึงนำลูกออกจากโรงเรียนและพาติดตามคุณพ่อไปอยู่ต่างประเทศ ซึ่งช่วงเวลานั้นเองคุณน้าคุณทวดได้สอนลูกเองและได้เห็นถึงพัฒนาการที่ชัดเจนของลูกและตัดสินใจที่จะสอนลูกด้วยตนเองต่อหลังจากกลับมาจากสเปน

" พ่อได้จ้างห่วยคุณพ่อได้ทุนไปเรียนต่อต่างประเทศ พี่ก็มีแผนในใจ พอคุณพ่อไป พี่ก็เอาลูกออกจากโรงเรียนไปอยู่แม่ฮ่องสอนกับคุณยาย พอกลับมาพี่ไปอยู่กับคุณปู่แล้วก็ตามคุณพ่อไปที่โน่น ระหว่างตรงนี้พี่เห็นพัฒนาการของลูกชัดเจนขึ้นเพราะพี่อยู่ในกระบวนการเรียนรู้มาตลอด ก็คิดว่าหลังจากกลับมาจากสเปนก็จะไม่เอาเขาเข้าโรงเรียน ก็คือสอนเองต่อไป "

จนกระทั่ง เมื่อลูกมีอายุครบเกณฑ์ที่จะต้องเริ่มการศึกษาภาคบังคับ คุณน้าคุณทวดก็ต้องหาคำตอบเรื่องการศึกษาของลูกว่าจะทำอย่างไรต่อไป จึงได้เข้าร่วมสัมมนาเรื่องพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ก่อนการประกาศใช้ ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งพระราชบัญญัติได้เปิดโอกาสให้ครอบครัวสามารถจัดการศึกษาเองได้ ประกอบกับคำถามของลูก " หากลูกต้องไปโรงเรียน ลูกจะมีโอกาสไปวัดทุกวันพระไหม " คุณน้าคุณทวดจึงตัดสินใจที่จะจัดการศึกษาให้ลูกต่อ

" ที่นี้พ่อระดับประถมพี่ก็ต้องหาว่าถ้าเราทำต่อกฎหมายมันจะไปถึงไหน เพราะ ว่าก่อนไปสเปนพี่ที่ทราบว่ามีร่าง พรบ. ใหม่เกิดขึ้นไม่รู้ว่ลัทธิที่จะทำได้ตรงนั้นมันถึงไหน พ่อได้ข่าวคราวบ้าง พอกลับมาพี่ก็ไปประชุมที่จุฬาฯ เพื่อที่จะไปรู้ไปฟังว่า ตอนนี้ง่าง พรบ. มันยังไม่ออก ตอนนี้ง่างมันเป็นอย่างไร ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ก็พูดถึงลัทธิของพ่อแม่ ที่จะทำตรงนี้ พี่ก็คิดว่า พรบ. ไม่ออก พี่ก็จะทำต่อ เหมือนกับมันสอดคล้องกับโครงสร้าง ใหญ่ของสังคมและตัวพี่เอง พี่ก็ต้องการตรงนี้ "

รูปแบบการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาของครอบครัว " สบายใจ " เป็นลักษณะดำเนินการโดยกลุ่มครอบครัว แบบช่วยประสาน โดยมีคุณแม่ (คุณกนกพร) เป็นผู้จัดการศึกษาให้ลูกเองที่บ้านและมีการเข้าร่วมกับกลุ่มครอบครัว จนพัฒนามาเป็นกลุ่มบ้านเรียน " ปัญญากร " ที่มีสมาชิกทั้งหมด 8 ครอบครัว ประกอบด้วย ครอบครัวเฉลิมชัย ครอบครัวเหลืองแจ่ม ครอบครัวจันทร์วิฑูรย์ ครอบครัวเปรมผลกมล ครอบครัวบุญมาก ครอบครัวศรีรักษาโยธิน ครอบครัวเขียววิวัฒน์นุกุลและครอบครัว สบายใจ เริ่มก่อตั้งกลุ่มในเดือนกรกฎาคม 2542

เมื่อคุณกนกพรตัดสินใจที่จะจัดการศึกษาให้ลูกต่อ จึงมีผู้แนะนำให้คุณกนกพรไปลงทะเบียนชื่อลูกไว้ที่โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก จ.กาญจนบุรี ของคุณรัชนี ชงไชย (แม่แอ้ว) และเนื่องจากคุณรัชนี ชงไชย ได้รับเชิญให้มาเป็นวิทยากรในการสัมมนาที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.) จัดขึ้นที่สำนักงานเอง คุณกนกพรจึงไปพบคุณรัชนี เพื่อจะลงทะเบียนกับหมู่บ้านเด็ก

" สรุปว่าพี่จะสอนลูกต่อ ก็มีคนแนะนำให้ไปเจอแม่แอ้ว ที่โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก พอดีเขาโทรศัพท์มาบอกว่า แม่แอ้วจะพูดที่ สกศ. หมอพรกับแม่แอ้วเป็นวิทยากร พี่ก็ไปฟัง พี่ก็ไปเพื่อจะไปบอกแม่แอ้วว่าพี่จะลงทะเบียนกับหมู่บ้านเด็ก เพราะพี่เป็นคนที่จะทำอะไรแล้วอย่างน้อยถ้ากฎหมายไม่ออก พี่ก็ต้องทำอะไรที่ไม่ผิดกฎหมายในขณะที่เรา อยู่ตรงช่วงเวลานั้น พี่ก็ไปลงทะเบียน ไปฝากชื่อไว้ตรงนั้น "

ในการสัมมนานั้นคุณกนกพรได้พบกับผู้ปกครองหลายท่าน ที่มีความต้องการที่จะจัดการศึกษาให้ลูกเอง แต่ยังไม่มีความมั่นใจ จึงอยากจะให้กำลังใจผู้ปกครองเหล่านั้น ด้วยการเขียนบทความ เรื่อง " โรงเรียนของแม่ปลูกด้วยใจของลูก " ลงในหนังสือสานแสงอรุณ

" พี่ไปนั่งฟังเราก็เหมือนกับไปเจอผู้ปกครองหลายคน จบการศึกษาดี ๆ ประกอบอาชีพดี ๆ แต่ไม่มีความมั่นใจในการให้การศึกษากับลูก คือแยกการศึกษาชีวิตออกจากกัน หมายถึง การศึกษาต้องเป็นวิธีการสอนในระบบโรงเรียนเท่านั้นตรงนั้นที่รู้สึกอยากให้กำลังใจ เราไม่ได้ตำหนิว่าทำไมเขาให้การศึกษากับลูกไม่ได้ เขาอยากทำ แล้วเราก็แบบว่าสิ่งที่เราทำมา มันคือตรงนั้นนะ ก็อยากให้กำลังใจว่าความพร้อมบางทีคนอื่นมีมากกว่าเรา แต่จริงๆแล้วมันขาดการเชื่อมโยงเรื่องกระบวนการเรียนรู้เท่านั้นเอง "

" วันหนึ่งพี่ป้อ (ยุทธชัย เฉลิมชัย) เขาแจกหนังสือสานแสงอรุณให้กับทุกคนที่ไปประชุม พี่ก็ได้มาเล่มหนึ่ง ซึ่งในนั้นบอกว่าใครมีบทความอะไรก็เขียนมาได้ พี่ก็เลยเขียนบทความเรื่อง " โรงเรียนของแม่ปลูกด้วยใจของลูก "

หลังจากที่เขียนบทความไปคุณยุทธชัย ก็ได้ติดต่อให้คุณกนกพรเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มโรงเรียนครอบครัว ซึ่งบริษัทแปลนพับลิชชิ่งจัดขึ้นร่วมกับครอบครัว หลังจากได้เข้าร่วมกิจกรรมและพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันมาเรื่อยๆ ในที่สุดจึงพัฒนามาเป็นกลุ่ม " บ้านเรียนปัญญากร "

" พอพี่เขียนบทความไปพี่ป้อก็โทรศัพท์มาที่บ้าน ชวนไปประชุมกลุ่มโรงเรียนครอบครัว ซึ่งตอนนั้นบริษัทแปลนพับลิชชิ่ง เขาทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัว พอพี่ป้อเขาเป็นตัวตั้งตัวตีทำโรงเรียนครอบครัว ตอนนั้นมีคนเยอะพอสมควร แต่พี่เข้าไปหลังที่ตั้งนานแล้ว เขามีกิจกรรม 2 - 3 ครั้งแล้ว แต่พี่ไม่เคยไปกับเขา ก็ไปร่วมกับเขาคุยกันมาเรื่อยๆ พอถึงใกล้ๆ ปีการศึกษาใหม่ สรุปลงแล้วใครจะมาทำบ้าง คนที่มาคุยๆคือคนที่เสนอไอเดียไปเรื่อยๆ สรุปลงใกล้เปิดเทอมจริงๆ ก็เหลือ 8 ครอบครัว มันก็กลายเป็นกลุ่มบ้านเรียนปัญญากร "

การเข้าร่วมกลุ่มบ้านเรียนปัญญากรของคุณกนกพร ก็ได้มีจุดมุ่งหมายในด้านสังคมของลูก แต่เข้าไปรวมกลุ่มเพื่อจะได้ทำงานร่วมกับคนที่มีความคิดและแนวปฏิบัติคล้ายๆกัน

" การรวมกลุ่มของพี่ พี่ไป พี่ไม่ได้มีจุดประสงค์ พี่ไปเพราะพี่ป้อชวนไปนั่งฟัง ไปคุยกัน ในฐานะที่เราทำมาก่อนตรงนั้นมีคนที่ไม่ได้ทำ แล้วคิดจะทำ พี่ไปฟังแล้วพี่ก็เหมือนไปสัมผัสใจของคนๆที่เราคิดอย่างเรา พี่ป้อ พี่นก พี่จิม ที่อยู่ปัญญากร มีลักษณะการคิดที่คล้ายๆกัน ปฏิบัติคล้ายๆกัน แม้ว่าวิถีชีวิตจะไม่เหมือนกัน "

" ตอนแรกพัฒนาการกลุ่มจะเป็นเชิงที่ว่าเขาต้องการกำลังใจ คนที่ถูกกำลังจะต้องออกจากโรงเรียนเหมือนกัน ถ้าเราเข้าไปก็จะทำให้กลุ่มเข้มแข็งด้วย ไม่ได้มีจุดประสงค์ที่จะเอาลูกไปเข้าสังคม เพราะว่าจริง ๆ แล้ว แนวคิดในเรื่องสังคมของลูก ในชีวิตปัจจุบัน ถ้าเราคิดว่าเราเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เพราะฉะนั้นเราจะไม่ละเลยเรื่องสังคมอยู่แล้ว ช่างบ้าน เพื่อนบ้าน หรือชีวิตที่เราไปเชื่อมโยงมันก็มีตรงนั้นที่ไปแทรกอยู่ในกระบวนการเรียนรู้ของลูกอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นก็จะมีกิจกรรมที่เชื่อมโยงได้ตลอดเวลาที่ไม่ห่าง แต่ว่าจากการที่ไปเจอตรงนั้นเป็นสิ่งที่ดี เพราะว่ามันก็ได้เจอกลุ่มที่คิดเหมือนกัน ทำเหมือนกัน ทำคล้ายกัน "

กลุ่มบ้านเรียนปัญญากรมีปรัชญา จุดมุ่งหมาย และหลักการพื้นฐาน ที่กลุ่มมีข้อตกลงยึดถือร่วมกัน แต่ละครอบครัวจะจัดการศึกษาให้ลูกเอง พร้อมไปกับการจัดกิจกรรมร่วมกันของทั้งกลุ่มตามที่นัดหมาย โดยที่กลุ่มบ้านเรียนปัญญากรเองยังมีการแบ่งกลุ่มย่อยตามสถานที่ตั้งของบ้านสมาชิก ครอบครัว "สบายใจ" ก็เป็นกลุ่มบ้านเรียนปัญญากร หน่วยปากเกร็ด เนื่องจากมีสถานที่ตั้งของบ้านอยู่ที่อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ซึ่งมีสมาชิกด้วยกัน 2 ครอบครัว คือครอบครัวสบายใจ และครอบครัวเหียรวิวัฒน์นุกูล เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้เกิดการปรึกษาหารือ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

" พอตีพี่ บ้านอยู่ใกล้พี่จิมที่เมืองนนท์ พี่จิมเขาเริ่มใหม่และเขาต้องการกำลังใจ และต้องการวิธีการเรียนรู้ด้วย ก็เลยคิดว่าจะเป็นหน่วยเดียวกันกับพี่จิม พอปฏิบัติแล้วมันเป็นไปไม่ได้ แต่ละบ้านต้องมีจุดยืนของตัวเอง อย่างพี่เองพี่ก็ต้องคุยกับพี่จิมเยอะมาก จนกระทั่งแต่ละบ้านก็มีวิธีการเข้าไปรู้จักลูกก่อน ให้ลูกปรับตัวกลุ่มจะช่วยปรับอีกเรื่องหนึ่ง พอมาลัทธิ สองปี ทุกคนเข้มแข็งแต่ละครอบครัวทำเอง "

การรวมกันของกลุ่มปัญญากร เป็นไปในลักษณะการทำกิจกรรมในลักษณะต่างๆ เช่น กิจกรรมทัศนศึกษาในสถานที่ต่างๆ กิจกรรมทำบุญ (การร่วมกันไปวัดในวันพระ) กิจกรรมวิชาการ (คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ) กิจกรรมดนตรีไทย (รวมกลุ่มกันเรียนดนตรีไทยกับคุณลุงสายทุก บ่ายวันอาทิตย์) กิจกรรมเยี่ยมบ้าน (การไปเยี่ยมบ้านพี่ น้อง ในกลุ่มบ้านเรียน) กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ การทำจุลสาร ฯลฯ ซึ่งจะร่วมกันทำกิจกรรมร่วมกันตามแต่เวลาและโอกาส ก่อให้เกิดความสัมพันธ์และการเรียนรู้

" เรื่องการเรียนรู้ได้ประโยชน์มากคือเด็กๆเข้ามาด้วยความใส เขาไม่ได้ถูกบังคับว่า เขาต้องไปโรงเรียน เขาไม่ได้ถูกบังคับว่าเขากำลังไปเรียนรู้ แต่เขาไปด้วยใจก่อน ไปด้วยใจ แล้วเด็กเขารักกัน เขาก็คุยกัน มันก็จะถ่ายทอดเป็นเรื่องราวที่เขาพบเจอ เรื่องราวที่เขาสนใจ ความรู้มันก็จะออกมาเป็นกระบวนการกลุ่ม คุยกันในเรื่องความรู้ เหมือนกับทำรายงาน แล้วไปรายงานหน้าชั้น ตรงนี้พี่ชอบมาก นั่งทำยถ คุยกันเรื่องนก พูดคุยกันเยอะมาก พี่ก็ได้ความรู้จากเด็กๆ "

" การถ่ายทอดพฤติกรรม พฤติกรรมที่ดีก็มี พฤติกรรมที่ไม่ดีก็มีบ้าง พฤติกรรมที่ไม่ดีอะไรที่มันไม่สอดคล้องกับครอบครัวมันมีเวลาที่เปลี่ยนแปลง เพราะว่าทุกคนต้องกลับบ้าน เพื่อที่จะพูดคุยกับพ่อ แม่ เด็กๆจะมาอยู่ร่วมกัน เหมือนกับว่าเขาผูกพันกัน เขาก็จะคิดถึงกัน แล้วแต่ว่าวิถีชีวิตของแต่ละครอบครัวไปเชื่อมโยงอะไรมา เขาก็จะแบ่งปันกันในกลุ่มทั้งเด็กและผู้ใหญ่ "

หลักสูตรการจัดการศึกษา

มีการจัดวางหลักสูตรอย่างเป็นระบบ โดยมีการนำหลักสูตรไปร่วมวิเคราะห์กับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เน้นวิถีชีวิตเป็นหลัก ให้รู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องไปตามวัย วิเคราะห์พัฒนาการเพื่อนำไปเชื่อมโยงความถนัด ความสนใจที่พัฒนาสร้างองค์ความรู้ ฝึกฝน และให้โอกาสแก่ลูกในสิ่งที่เขาสนใจ ขณะเดียวกันก็ปรับเสริมแนวคิดให้สอดคล้องกับกลุ่มบ้านเรียนปัญญาการ

" กรอบหลักสูตรตัวนี้มันต้องมีวิถีชีวิตบ้านพี่เป็นตัวตั้ง เพราะว่าพี่เริ่มจากบ้านพี่ ในสิ่งที่เราทำมาทั้งหมด เราก็เขียนเป็นหลักสูตรเป็นกรอบกว้างๆ แต่กระบวนการเรียนรู้มันก็จะไปตามเด็กแต่ละคน ไม่ใช่เราวางเนื้อหาให้เด็กเรียน แต่ว่าเราคอยดูว่าสิ่งที่เราเสนอไปมันสอดคล้องกับใจของเขาไหม เขาค่อยๆที่จะเรียนรู้ใหม่ "

" ให้เขาเริ่มจากชีวิตก่อน ค่อยๆคุยกับเขาว่า " ชีวิตคืออะไร " แล้วให้เขาเอาตัวไปเชื่อมโยงตรงนั้น บางทีให้เข้าห้องสมุดหาหนังสือที่ชอบออกมาอ่าน หนึ่งอย่างที่ค้นพบคือถ้าเขาหาหนังสือที่ชอบ จะรู้ว่าเด็กสนใจอะไร แล้วค่อยๆเสริมตรงนั้นต่อว่าจากเรื่องที่เขาสนใจพัฒนาการไปสู่การเขียน การอ่าน ของเขา เชื่อมโยงไปสู่ตรงนั้นได้อย่างไร ก็ค่อยๆเป็น ค่อยๆไป "

โดยเนื้อหาของหลักสูตรจะไม่ใช่เนื้อหาที่ตายตัว แต่เป็นวิธีการ กระบวนการคิด เป็นกรอบ
กว้างๆ เนื้อหาของหลักสูตรจะดำเนินการภายในกรอบหลักสูตรการเรียนรู้ดังมีรายละเอียดดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เนื้อหาหลักสูตร

1. การรู้จักตนเอง

- พัฒนาการทางกาย และชีววิทยาเบื้องต้น
- การรู้จักตนเอง การฝึกพัฒนาทางภาษา คณิตศาสตร์ และทักษะพิเศษที่สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจ
- องค์ประกอบพื้นฐานของชีวิต (ธาตุทั้งสี่และหก)
- การสร้างรักษาสสมดุลของชีวิต : อาหารดีมีประโยชน์ อากาศ การออกกำลังกาย การรักษาอารมณ์ สุขภาพอนามัย
- การปฏิบัติตนตามลัทธิและหน้าที่อย่างถูกต้องเหมาะสม

หลักธรรมสนับสนุน

- 1.1 การดำรงพื้นฐานของชีวิต โดยมีศีล 5 เป็นตัวตั้ง เพื่อควบคุมอายตนะทั้งหกในทางเจริญ สร้างสภาวะของจิตที่สะอาด
- 1.2 การดำรงชีวิตด้วยอาหารดีมีประโยชน์ ครบทั้ง 4 ประเภท ได้แก่
 - ก. กวฬิงการาหาร อาหารเป็นคำๆซึ่งหมายถึงอาหารทั่วไป
 - ข. ผัสสาหาร อาหาร คือ ผัสสายตนะ การกระทบทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ
 - ค. มโนสัญเจตนาหาร อาหาร คือ ความตั้งใจ ในการประกอบกรรมดี กรรมชั่ว
 - ง. วิญญาณหาร อาหาร คือ วิญญาณ ความรู้สึก
- 1.3 เนื่องด้วยความเป็นมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา แบ่งเป็น 5 จำพวก ได้แก่
 - ก. มนุสสเนรยโก มนุษย์นรก เป็นพวกที่ชอบทำความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น
 - ข. มนุสสติรฉานโน มนุษย์เดรัจฉาน เป็นพวกที่ชอบขวาง คือ กระทำตนให้เป็นอุปสรรคต่อลัทธิและหน้าที่
 - ค. มนุสสเปโต มนุษย์เปรต เป็นพวกที่โง่กินเป็นนิสัย ใช้ชีวิตไม่สมดุล
 - ง. มนุสสมนุโส มนุษย์แท้ๆ เป็นผู้มีมนุษยธรรม รักษาศีล 5
 - จ. มนุสเทโว มนุษย์เทวดา เป็นผู้ที่ประกอบคุณงามความดี บำเพ็ญกิจเพื่อประโยชน์ทั้งส่วนตนและส่วนรวมให้สมบูรณ์

เนื้อหาหลักสูตร (ต่อ)

2. การรู้จักสังคม

- ครอบครั้ว ชุมชน ตั้งแต่หน่วยใกล้บ้าน หน่วยที่เกี่ยวข้อง จนถึงระดับประเทศ สังคมโลก และการมีส่วนร่วมเบื้องต้น
- การร่วมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ระเบียบแบบแผน กฎหมายพื้นฐาน ภูมิปัญญา และเอกลักษณ์ของชาติไทย

หลักธรรมสนับสนุน

ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นพื้นฐาน ได้แก่

ก. ทาน	การเกื้อกูลกันด้วยทรัพย์และสิ่งของ
ข. ปิยวาจา	การเจรจาด้วยคำที่ไพเราะ รักษาใจกัน
ค. อุตถจริยา	การเอื้อเฟื้อ ช่วยธุระแก่กันและกัน
ง. สมานัตตตา	การวางตนสม่ำเสมอไม่ถือตัว เพราะมีทรัพย์หรือยศที่แปลกกว่าเขา

3. การรู้จักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของธาตุในธรรมชาติ (ธาตุทั้งสี่และหก)
- โครงสร้างชีววิทยาเบื้องต้น สิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศน์ และการร่วมดูแลรักษา
- การรักษาสมดุลของสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศน์

หลักธรรมสนับสนุน

ใช้หลักปริญา 3 ได้แก่

ก. ญาตปริญา	การกำหนดรู้ด้วยความรู้ (หลักวิชาการ - Knowledge)
ข. ตีรณปริญา	การกำหนดรู้ด้วยคิด พิจารณา (ประสพการณ - Select Consideration)
ค. ปทานปริญา	กำหนดรู้ด้วยละ (การรักษาสมดุล - Balancing Procedure)

4. การฝึกใช้ชีวิต

- การนำหลักพระพุทธศาสนาพัฒนาชีวิต
- การเชื่อมโยงเครื่องมือการเรียนรู้ไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้และสร้างปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะการใช้ชีวิตตามความถนัดและสนใจ
- การสร้างสรรค์สิ่งที่มีประโยชน์ มีคุณ และหลีกเลี่ยงสิ่งที่มีโทษ ต่อสิ่งมีชีวิตและธรรมชาติ (ทำในสิ่งเจริญหลีกเลี่ยงในทางเสื่อม)

เนื้อหาหลักสูตร (ต่อ)

- การประหยัด มัธยัสถ์ รู้จักการประมาณในการใช้สอย ปฏิบัติตามแนวพระราชดำริ " เศรษฐกิจพอเพียง "
- การมีวินัย ตรงต่อเวลา การบริหารเวลาและใช้เวลาให้เป็นประโยชน์
- การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างประหยัด และคุ้มค่า
- การบำรุงดูแลรักษา ซ่อมแซมวัสดุที่คร่ำครึให้เกิดประโยชน์

กิจกรรมสนับสนุน

4.1 การนำธรรมะมาแก้ไขปัญหาชีวิตและประยุกต์ใช้ในกระบวนการศึกษาเรียนรู้ด้วยการใช้หลักอริยสัจ 4 คือ

ก. ทุภัง	ปัญหาในชีวิต (โจทย์ปัญหาของการไม่รู้)
ข. สมุทัย	เหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ (การรวบรวมข้อมูล ความรู้)
ค. นิโรธ	การดับทุกข์ (หลักการทดลอง วิเคราะห์ สรุปประเด็น)
ง. มรรค	ข้อปฏิบัติในการดับทุกข์ (การดำเนินตามวิธีการที่ถูกต้อง)

4.2 การรักษาชีวิตให้เว้นจากกรรมกิเลส 4 อบายมุข 4 อบายมุข 6 และอนัญจุ 6 ได้แก่

กรรมกิเลส คือ การกระทำที่เศร้าหมองมี 4 อย่าง คือ ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดปด

อบายมุข 4 คือ ปากทางแห่งความเลื่อมทรัพย์ 4 ประการ คือ เป็นนักเลงหญิง เป็นนักเลงสุรา เป็นนักเลงการพนัน คบคนชั่วเป็นมิตร

อบายมุข 6 คือ ปากทางแห่งความเลื่อมทรัพย์ 6 อย่าง คือ เป็นนักเลงสุรา เที่ยวกลางคืน เที่ยวดูการเล่น เล่นการพนัน คบคนชั่วเป็นมิตร เกียจคร้าน

อนัญจุ (ประโยชน์มิใช่คุณ) 6 ประการ เป็นทางแห่งความเสื่อมเสีย ความฉิบหาย คือ นอนตื่นสาย เกียจคร้าน ดุร้าย เชื่อง่าย เดินทางไกลคนเดียว เป็นชู้กับสามีหรือภรรยาผู้อื่น

4.3 การพิจารณาธรรมที่เป็นไปได้เพื่อประโยชน์ปัจจุบัน โยใช้หลักของทฤษฎีสมมติถดประโยชน์ คือ อุปลานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการหมั่น ความขยันในการหาเครื่องเลี้ยงชีวิต ในการศึกษา และทำหน้าที่ ธุระของตน

อารักขสัมปทา การรักษาทรัพย์ที่หามาได้ ดูแลไม่ให้เป็นอันตราย รักษาฐานะของตัวไม่ให้เสื่อมเสียไป

กัลยาณมิตรตา ความมีเพื่อนเป็นคนดี ไม่คบคนชั่ว

สมชีวิตตา การเลี้ยงชีวิตสมควรแก่ทรัพย์ที่หามาได้ ไม่ให้ผิดเคืองหรือพุ่มพวย (พุ่มเฟือย)

เนื้อหาหลักสูตร (ต่อ)

4.4 การใช้ปัญญาพิจารณาความสุขที่พึงได้รับตามกาลอันควร (สุขของผู้ครองเรือน) 4 ประการ คือ สุขเกิดจากการมีทรัพย์ สุขจากการใช้จ่ายทรัพย์ที่หามาได้ สุขจากการไม่เป็นหนี้ สุขจากการงานที่ไม่เป็นโทษ

4.5 การใช้หลักทวารวาทธรรม 4 ประการ คือ ลัจจะ (การรักษาความจริง) ทมะ (การฝึก การข่มใจ) อธิษฐาน (ความอดทน อดกลั้น ด้วยการใช้ปัญญา) จาคะ (การปล่อยวาง การสละ ให้ทรัพย์สิ่งของด้วยจิตไม่ตระหนี่)

วิธีจัดการเรียนการสอน

ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากความสนใจ มีการแลกเปลี่ยนพูดคุย การเปิดโอกาสให้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมในวิถีชีวิต โดยผ่านกิจกรรมที่นำสู่กระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย การถ่ายทอดประสบการณ์ผ่านวิถีชีวิตประจำวัน (การตื่นเช้าใส่บาตร / การช่วยเหลืองานบ้าน : การดูแลรักษาบ้าน ต้นไม้ / การทำอาหาร / การซื้อของประจำสัปดาห์ / การสวดมนต์ไหว้พระ / การเล่นดนตรี / การอ่านหนังสือ / การพูดคุยเล่าเรื่อง / การเลือกดูรายการโทรทัศน์) การมีโอกาสร่วมในกิจกรรมที่วิถีชีวิตเข้าไปเชื่อมโยงสัมพันธ์ (การเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ / การร่วมงานเลี้ยงในโอกาสต่างๆ / การไปวัด ร่วมสวดมนต์ ฟังเทศน์ ในวันพระ / การทำบุญในโอกาสต่างๆ / การเดินทางไปร่วมกิจกรรมต่างจังหวัด / การไปเยี่ยมคุณปู่ คุณย่า คุณยาย / การร่วมกิจกรรมกลุ่มบ้านเรียนปัญญาการ / การร่วมกิจกรรมของกองทัพเรือ / การแบ่งปันสิ่งของในโอกาสต่างๆ เป็นต้น) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้จากการพูดคุย เล่าสู่กันฟังสม่ำเสมอ ให้โอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ ความรู้ วิธีประพฤติ ตามความคิดเห็น การเชื่อมโยงเรื่องราวในชีวิตบ้านเรียนเข้าสู่กระบวนการสร้างองค์ความรู้ผ่านการบันทึก การคิดวิเคราะห์เรื่องราวผ่านประสบการณ์ต่างๆ / การพัฒนาการสร้างคุณค่าใหม่ผ่านกระบวนการร่วมกิจกรรม (การมีส่วนร่วมเป็นสมาชิกของบ้าน กลุ่มสังคมที่เชื่อมโยงสัมพันธ์ (บ้าน - วัด - ชุมชน - สังคม) / การเรียนดนตรีไทย ดนตรีสากล / การเล่นเกมกีฬา (ฟุตบอล เทนนิส) / งานศิลปะ งานประดิษฐ์ / การติดตามข่าวประจำวัน / การร่วมทำกิจกรรมและความเอาใจใส่ติดตามเรื่องราวต่างๆที่สนใจเป็นพิเศษ) การใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นกระบวนการปรับพัฒนาการ (การพูดคุยกับคุณพ่อ, คุณแม่ / ธรรมชาติการเรียนรู้และพัฒนาระบบการด้วยตนเอง)

กิจกรรมที่เกิดขึ้นมีทั้งกิจกรรมส่วนตัวในชีวิตประจำวัน (กิจกรรมรายบุคคล) กิจกรรมกลุ่มย่อย และกิจกรรมที่ทำร่วมกับครอบครัวบ้านเรียน " ปัญญากร " ดังรายละเอียดในบันทึกกิจกรรม พฤติกรรมความสนใจและพัฒนาการ ประจำสัปดาห์ที่ 1 เดือนพฤษภาคม ปีการศึกษา 2543

บันทึกกิจกรรมและพฤติกรรมความสนใจและพัฒนาการประจำเดือนพฤษภาคม ปีการศึกษา 2543

วันที่	กิจกรรม	บันทึกพฤติกรรมรายสัปดาห์
วันจันทร์ที่ 1 พฤษภาคม 2543	<ul style="list-style-type: none"> - แวะบ้านคุณยายพี่เตีร์ที่บางปะกง - ดูคุณตาคุณยายวิดปลา ทำปลาส่งขาย - พบลุงหุ่ยที่อาคารรับรองฐานทัพพริมทะเล - ลุงหุ่ยพาลุงโต้วสำรวจร้านในสี่ตึก - เดินทางมาทานอาหารเย็นที่บางปะกง - คุณยายให้แกงและปลาทอดมาฝากคุณพ่อ - ปอกมะม่วงทานเอง แกะสลักมะม่วง - ดูทีวีรายการ National Geographic กับคุณพ่อ คุณแม่ เรื่องบันทึกภาพความทรงจำ - สวดมนต์ แม่เมตตา เข้านอน 	<p>สัปดาห์ที่ 1 : รับผิดชอบหน้าที่ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ อาบน้ำ เก็บที่นอน จัดเตรียมอาหารเข้ารับประทานเอง และรับอาสาทำให้คุณแม่</p> <ul style="list-style-type: none"> - ตลอดสัปดาห์ ฟังเพลง “ แทนหัวใจให้พ่อ “ ทุกวัน และบอกกับคุณแม่ทุกวันว่าอยากให้คุณตาสายแกะโน้ตเพลง “ ต้นไม้ของพ่อ “ ของขวัญจากก๊อดดิน “ ตามรอยเท้าพ่อ “ ให้ - มีความสนใจประวัติบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ ตั้งแต่สัปดาห์ที่แล้ว ขอซื้อหนังสือ กษัตริย์มหาราชของไทย ชอบอ่านหนังสือภาษาไทย ป.4 อยู่แล้วทุกอย่างที่ก่อนหน้านี้ไม่เลือกอ่าน - แกะสลักมะม่วงเป็นรูปเครื่องบิน เรือ คนยิ้มรถไฟฟ้ามหานคร จั๊กทานอย่างเอร็ดอร่อยและภูมิใจ พร้อมกับให้คุณแม่ช่วยบอกคำศัพท์ภาษาอังกฤษแต่ละรูปที่จัมทานไปด้วย - เริ่มคิดจากการสังเกต : คุยกับคุณแม่เรื่องบ้านเด็กดีว่ามีการพัฒนาคือ เขาจะสอนให้วาดรูปตรงกับนิทาน เช่น นิทานเรื่องเปิดน้อย น้ำป๋อในรายการก็สอนวาดรูปเปิด - รู้จักดัดแปลงใช้วัสดุที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ : ในรายการบ้านเด็กดีสอนทำตุ๊กตาเด็กดีด้วยไม้ไอศกรีม แต่ที่บ้านไม่มีไม้ไอศกรีม จึงใช้หลอดพลาสติกแทนทันทีโดยไม่ถามคุณแม่เลย - เมื่อได้ทำงานประดิษฐ์ที่ภูมิใจ จะภูมิใจและเป็นผลให้เก็บวัสดุ ทำความสะอาดบริเวณที่ทำเรียบร้อย คุณแม่ไม่ต้องช่วย
วันอังคารที่ 2 พฤษภาคม 2543	<ul style="list-style-type: none"> - อาบน้ำกับคุณพ่อ (คุยกับคุณพ่อในห้องน้ำ) - ดิตรถคุณพ่อไปลงที่ ถ. ปิ่นเกล้า - นครชัยศรี - ฟังเพลงชุดแทนหัวใจให้พ่อในรถ - ขึ้นรถเมล์ ปอ.16 ไปวัดราชผาติการาม คุณป้าที่กำลังลงเรียกให้หนึ่งแทนชวนคุณแม่นั่งด้วยกัน - ร่วมกิจกรรมวันพระกับครอบครัว “ปัญญากร” สวดมนต์ ฟังเทศน์หลวงปู่ 	<p>อังกฤษแต่ละรูปที่จัมทานไปด้วย</p> <ul style="list-style-type: none"> - เริ่มคิดจากการสังเกต : คุยกับคุณแม่เรื่องบ้านเด็กดีว่ามีการพัฒนาคือ เขาจะสอนให้วาดรูปตรงกับนิทาน เช่น นิทานเรื่องเปิดน้อย น้ำป๋อในรายการก็สอนวาดรูปเปิด - รู้จักดัดแปลงใช้วัสดุที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ : ในรายการบ้านเด็กดีสอนทำตุ๊กตาเด็กดีด้วยไม้ไอศกรีม แต่ที่บ้านไม่มีไม้ไอศกรีม จึงใช้หลอดพลาสติกแทนทันทีโดยไม่ถามคุณแม่เลย - เมื่อได้ทำงานประดิษฐ์ที่ภูมิใจ จะภูมิใจและเป็นผลให้เก็บวัสดุ ทำความสะอาดบริเวณที่ทำเรียบร้อย คุณแม่ไม่ต้องช่วย

วันที่	กิจกรรม	บันทึกพฤติกรรมรายสัปดาห์
	<ul style="list-style-type: none"> - ทำบุญในกิจกรรมต่างๆของวัด - กลับบ้านทานก๋วยเตี๋ยวหน้าหมู่บ้าน - ล้างเท้า ล้างมือ เปลี่ยนชุด - อ่านรามเกียรติ์ ตอน ทศศิริวัน ทศคีรี - ง่วงนอน ขออนุญาตคุณแม่นอน ตื่น 15.30 น. - ดูทีวีรายการรู้ใหม่เอ๋ย ,สนุกกับภาษาอังกฤษ รายการบ้านเด็กดี - ประดิษฐ์ตุ๊กตาเป็นรูปตนเอง - เรียนวาดรูปเปิดกับหน้าป้อ - โทรเตือนคุณแม่เรื่องนัดสัมภาษณ์ - ดูคุณแม่ซ่อมเครื่องซักผ้า ทานอาหารเย็น - ดูทีวีรายการ National Geographic - อาบน้ำ - อ่านนิทานกระต่ายน้อยเบนจามิน - สวดมนต์ แม่เมตตา เข้านอน 	<ul style="list-style-type: none"> - หลายวันแล้วที่เราแม่ลูก ไม่ได้ไปใส่บาตรตามปกติ เนื่องจากรายการ National Geographic มีเรื่องราวที่ลูกสนใจ คุณแม่จึงอนุญาตให้ดูกว่าจะนอนก็เลยเวลาปกติไป เมื่อนอนไม่ครบ 8 ชั่วโมง คุณแม่ก็ไม่ได้ปลุกไปใส่บาตร จึงเป็นประเด็นที่นำมาพูดคุยกันอยู่เสมอว่าเราจะทำอะไรกันดี เพราะลูกเองก็อยากใส่บาตรเหมือนเดิม ต่างคนต่างเสนอวิธี แต่ก็ยังปฏิบัติไม่ได้ ลูกเสนอว่าให้เขียนจดหมายเสนอไปให้ผู้จัดรายการอีกครั้ง เพราะคราวที่แล้วเราส่งไป เขาอาจจะยังไม่ได้รับก็ได้ - หลวงปู่เล่านิทานเรื่อง “กบ” ลูกนำมาเล่าให้คุณพ่อฟัง พูดคุยกับคุณแม่ว่า “เวลาที่พระองค์อื่นเทศน์ ลูกจะฟังไม่รู้เรื่อง และบางทีลูกก็ไม่สนใจ แต่ถ้าเป็นหลวงปู่ ลูกจะสนใจฟัง - สนใจอ่านนิทานพื้นบ้าน เลือกอ่านตามเรื่องที่สนใจ หรือเรื่องที่น้องอ้อเคยเล่าให้ฟัง อ่านแล้วเล่าให้คุณแม่ฟัง - คุณแม่พูดคุยเรื่องการอ่านหนังสือกับการที่คุณแม่เล่าให้ฟัง ลูกชอบวิธีไหน ลูกบอกว่าสนใจอ่านเองแล้วเล่าให้คุณพ่อ คุณแม่ฟังเอง
<p>วันพุธที่ 3 พฤษภาคม 2543</p>	<ul style="list-style-type: none"> - อาบน้ำ ดูทีวีรายการ “เจ้าขุนทอง” - รดน้ำต้นไม้ ช่วยคุณแม่กวาดบ้าน - สวดมนต์ “ เบญจเคารพ” แม่เมตตา - อ่านหนังสือสารานุกรมเรื่อง ไฟ (ชาวอินเดียแดงได้ไฟมาอย่างไร) , บรอนโตเสาร์ , ยักษ์ผู้โดดเดี่ยว, อาหารนม , เจ้าถิ่นผู้โหดเหี้ยม - คุณแม่คอยเตือนให้เก็บที่นอน - เตรียมคิดหาขนมเลี้ยงพี่น้าข้าว - ช่วยคุณแม่ทำเยลลี่ - ซักจักรยานไปซื้อขนม, ผลไม้กับคุณแม่ - วาดรูป “นิทานไทย” จากจินตนาการ - ดูทีวีรายการ รู้ใหม่เอ๋ย,สนุกกับภาษาอังกฤษ - ร่วมให้สัมภาษณ์พี่น้าข้าว Thailand Education 	<ul style="list-style-type: none"> - ลูกเห็นหน้าพ่อเป็นหนังสือรามเกียรติ์ไปเสียแล้ว เมื่อพ่อกลับมาบ้าน หากไม่มีงานต้องทำ จะชวนกันอ่านรามเกียรติ์ตอนต่อไป แล้วเมื่อเวลาว่างที่อยู่บ้านกับคุณแม่ จะหยิบหนังสือตอนที่คุณแม่พ่ออ่านให้ฟัง หากวันไหนที่คุณแม่เตรียมเข้านอนเร็วกว่าปกติเพื่อจะต้องตื่นเช้าแล้วชวนเข้าห้องนอนไปอ่านรามเกียรติ์ก่อนนอน จะดีใจและยินดีเข้านอน - วันที่พี่น้าข้าวมาสัมภาษณ์ คุณแม่สังเกตว่าลูกทำตัวไม่ถูก ทำตัวเกะกะไปหมดในช่วงแรกๆ คุณแม่สังเกตว่าลูกมีความสนใจและเริ่มคุ้นเคยที่จะมีผู้สนใจเรื่องโอมสกุล แต่ไม่รู้จะทำตัวอย่างไร คุณแม่ปล่อยให้มันเป็นไปธรรมชาติของลูก ไม่ได้บอกว่าควรทำอย่างไรในที่สุดก็อาสาบริการอาหาร น้ำดื่ม ผลไม้ เยลลี่ที่ช่วยกันเตรียมกับคุณแม่ไว้ด้วยตนเอง

วันที่	กิจกรรม	บันทึกพฤติกรรมรายสัปดาห์
	<ul style="list-style-type: none"> - บริการ ยกอาหาร ขนม น้ำ ต้อนรับ ช่วยเก็บจาน - รับประทานอาหารเย็น ดูรายการข่าว - อาบน้ำ อ่านรามเกียรติ์ - สวดมนต์ แม่เมตตา นอน 	<p>- เวลาว่างในสัปดาห์นี้ ลูกชอบวาดรูป วาดจนคุณแม่ตามเก็บเข้าแฟ้มไม่ทัน ลูกยังไม่สนใจการเขียนบันทึกวันที่ลงในภาพที่วาด ตามที่คุณแม่เล่าให้ฟังว่าเป็นข้อตกลงกันในกลุ่มบ้านเรียนปัญญากรว่า ให้เด็กๆฝึกบันทึกวันที่ด้วยตนเอง ลูกยังไม่คุ้นเคยด้วยเหตุที่วาดรูปเยอะมาก วันละหลายแผ่น และยังไม่สามารถเก็บงาน เเจาะกระดาษเข้าแฟ้มด้วยตนเอง คุณแม่จึงได้แต่คอยเตือนบ้าง บางทีก็ใช้วิธีรวบรวมงานที่ตกหล่นมานั่งคุยกันและคุณแม่ก็เขียนบันทึกแทน</p> <p>- ช่วงนี้ชอบทำงานประดิษฐ์ที่เรียนรู้มาจากรายการทีวีเด็ก และคงประดิษฐ์เรือ ธง จากกล่องกระดาษ หลอดในแบบที่แปลกใหม่กว่าเดิม ลูกสนใจการเย็บ นำเข็มใหญ่ของแม่มาร้อยเชือกเย็บกระดาษลักษณะการเนาด้วยตนเอง</p>
<p>วันพฤหัสบดีที่ 4 พฤษภาคม 2543</p>	<ul style="list-style-type: none"> - อาบน้ำ เก็บที่นอน ทานอาหารเช้า สวดมนต์ - ไปบ้านป่าหมี คุยกับลุงอวบ - อ่านหนังสือนิทานพื้นบ้าน เรื่อง ควายขี่โก่ง , ช้างกับเสือ, ลิงกับจระเข้ , บอกแล้วไม่ฟัง , ภูท้าว ภูนาง , มะทะโก ตอนถวายผักกาดต่อพระร่วงเจ้า , ดุกรบยักษ , เมขลา รามสูร , พระอินทร์ , จันทโครพ - วาดรูปครอบครัวบาร์นี้กับคุณแม่ ติดสมุด - ชวนคุณแม่เล่นปิงปอง / เขียนหนังสือ - ดูทีวี รายการรู้ใหม่เอ๋ย เรื่อง “ทำไมถึงมีฤดูกาล รายการสนุกกับภาษาอังกฤษ - ชวนคุณแม่อ่านหนังสือ Cyclopeda Vol.2 “ Animal through the Ages” Chapter 1 “ When Dinosaurs walked the Earth” - คุณพ่อกลับบ้าน ชวนไปจ่ายของที่คาร์ฟูร์ - ช่วยจัดของเข้าที่ อาบน้ำ สวดมนต์ นอน 	<p>- เวลาว่าง ลูกชอบวาดภาพตามที่นำไปในรายการบ้านเด็กดีสอน คุณแม่สังเกตว่าลูกทำเข้าไปเข้ามา คุณแม่ไม่ค่อยจะสอนลูกวาดรูป แต่อยากให้คุณแม่รู้และสังเกตจากงานวาดภาพของแม่ เมื่อแม่เห็นลูกตั้งใจมากในการดูน้ำป้อนสอนและจดจำตามก็เป็นการเรียนรู้การฝึกวาดอย่างเป็นขั้นตอน ในตอนแรกคุณแม่ไม่แน่ใจว่าการสอนลูกแบบนี้จะเป็นการสอนให้ลูกขาดจินตนาการจากภายในตัวลูกเองหรือไม่ แต่คุณแม่ก็ยินดีให้ผู้ใหญ่ที่น่ารักในทีวีท่านนี้เป็นคุณครูของลูก เป็นสิ่งแวดล้อมหนึ่งของเรา เมื่อแม่สังเกตว่านอกจากภาพที่ลูกวาดตามแล้ว ลูกยังวาดรายละเอียดอื่นในภาพเพิ่มเติมอีก ขณะเดียวกันแม่สังเกตว่าการวาดรูปตามจินตนาการ</p>
<p>วันศุกร์ที่ 5 พฤษภาคม 2543</p>	<ul style="list-style-type: none"> - อาบน้ำ ดูทีวี รายการ “เจ้าขุนทอง” - รดน้ำต้นไม้ ช่วยคุณแม่กวาดบ้าน - รับประทานอาหารเช้า - วาดรูป เล่าเรื่องจากจินตนาการ - ช่วยคุณแม่ตัดถั่วใส่ถุง ผูกโบว์ถุงถั่ว - ดูรายการ National Geographic 	<p>ความสนใจของลูกก็เป็นไปตามปกติ เพราะรูปที่เกิดขึ้นจะพัฒนาตามรูปแบบของลูกเอง ฉะนั้นแม่จึงไม่กังวลกับการวาดตามแบบ หรือตามผู้อื่นเท่าใด เพราะตลอดเวลา หากการเรียนรู้ของเราไม่ละทิ้งความสนใจที่เกิดขึ้นจากแรงจูงใจภายในเป็นหลัก แม่คิดว่าลูกก็จะคงรักษาและพัฒนาทักษะต่อไป</p>

วันที่	กิจกรรม	บันทึกพฤติกรรมรายสัปดาห์
	<ul style="list-style-type: none"> - อ่านรามเกียรติ์กับคุณพ่อ - ช่วยคุณพ่อทำความสะอาดหน้าบ้าน จัดต้นไม้ รดน้ำต้นไม้ - ดูทีวีรายการข่าวทานอาหารเย็น - อาบน้ำ สวดมนต์ นอน 	<p>- ลูกไปเห็นเด็กๆที่ศูนย์เยาวชนเรียนวาดภาพ ลูกขอคุณแม่เรียนบ้าง คุณแม่พูดคุยและบอกว่า คุณแม่นี้ไง คุณครูศิลปะของลูก และอธิบายเพิ่มเติมถึงการวาดภาพที่พัฒนามาจากการขีดเขียนด้วยตนเอง ลูกสามารถวาดภาพได้ดีระดับหนึ่ง ไม่มีความจำเป็นต้องไปเริ่มด้วยวิธีการของใคร เริ่มจากวิธีการของตนเองน่าจะภูมิใจอยู่แล้ว และใช้ความช่างสังเกตและความสนใจในการวาดภาพที่ลูกมีอยู่แล้วไปค้นหาวิธีการแปลกใหม่จากสิ่งแวดล้อมที่เราจะได้มีโอกาสไปพบเจอต่อไป คุณแม่เองก็เตรียมทำงานสีน้ำ คุณแม่ก็จะเป็นตัวอย่างหนึ่งที่ลูกจะมีโอกาสได้เรียนรู้แน่นอน คุณแม่ให้กำลังใจว่าลูกเก่งกว่าคุณแม่ตอนเด็กๆ แม้กระทั่งตอนนี้เพราะลูกวาดอะไรหลายอย่างที่คุณแม่ทำไม่ได้ ทุกคนควรจะได้ภูมิใจและเชื่อมั่นในวิธีการของตนเอง เพราะงานศิลปะไม่ควรเกิดจากการลอกแบบผู้อื่น เป็นการไม่ซื่อสัตย์ต่อสติปัญญาของตนเอง</p>

แนวทางการประเมินผล

มีการประเมินผลที่หลากหลายใช้การสังเกต บันทึก โดยประเมินทั้งในด้านของความรู้และการประเมินค่านิยม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และพัฒนาการทางพฤติกรรม เป็นการประเมินรอบด้าน

คุณกนกพรมีการบันทึกความสนใจและพฤติกรรมการเรียนรู้ของลูก ในรูปแบบที่หลากหลาย มีการประเมินโดยใช้รายงานความก้าวหน้า ซึ่งเป็นเขียนบันทึกเกี่ยวกับการเรียนรู้ของลูกในแต่ละวันหรือแต่ละสัปดาห์ ทำให้ภาพการเรียนรู้และพัฒนาการของลูก เป็นการประเมินต่อเนื่องตลอดเวลาและทุกสถานที่อย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งจะทำให้เห็นพฤติกรรมที่แท้จริง เห็นพัฒนาการ พบจุดเด่น จุดด้อย มีการประเมินสรุปภาพรวมในแต่ละภาคเรียน โดยรูปของการเขียนจดหมายถึงลูก

สิงหาคม 2543

จดหมายจากแม่ถึงลูก

ครบ 1 เดือนแล้วนะครับสำหรับการเรียนรู้ร่วมกันของครอบครัว กลุ่ม “บ้านเรียนปัญญากร” แม่รู้ว่าลูกมีความสุขเสมอกับกิจกรรมทุกอย่างที่พวกเราได้ทำกัน แม้หลายครั้งหลายหนเราจะพลาดโอกาสไปร่วมกิจกรรมกลุ่มบ้าง เพราะเราจำเป็นต้องพิจารณาไปตามจังหวะชีวิตของครอบครัวเราที่มีเหตุปัจจัยที่ต่างไปจากครอบครัวอื่น ลูกมีเหตุผลในการยอมรับให้ข้อคิดเห็นเสนอคุณแม่อย่างเข้าใจ นอกจากนี้การที่เราเป็นสมาชิกของปัญญากรทำให้เราทุกคนในครอบครัวสบายใจรู้สึกอบอุ่นมั่นใจกว่าเดิมในสิ่งที่แม่ตัดสินใจเลือกทำและตระหนักสำคัญกับคำถามของลูกในวันที่แม่ไปสัมภาษณ์เรื่องพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ในวันนั้น ลูกถามแม่อย่างตั้งใจ ไม่อ้อแอ้จริงจังว่า “หากลูกต้องไปโรงเรียน ลูกจะได้ไปวัดกับแม่ทุกวันพระไหม” ครอบครัวของเราได้ก้าวเริ่มต้นไปพร้อมกับความรักอย่างเต็มเปี่ยมที่ลูกมีให้กับกลุ่ม “บ้านเรียนปัญญากร” แม่ถือว่าเป็นจังหวะก้าวที่ดีโอกาสหนึ่งสำหรับการเปิดใจของลูกจากโลกส่วนตัวที่ชีวิตครอบครัวของเราเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์เบื้องต้น ออกสู่ครอบครัวใหญ่ของปัญญากร และจะเป็นสะพานไปสู่การมีส่วนร่วมกับสังคมอื่นๆตามวิถีชีวิตที่เราจะมีโอกาสต่อไป

ยิ่งวันเวลาผ่านไป ยิ่งทำให้คุณแม่มั่นใจต่อการตัดสินใจเลือกจัดการศึกษาตลอดครอบครัวมากขึ้นทุกวัน ลูกมีสุขภาพร่างกายภายนอกที่แข็งแรง ออกกำลังกายสม่ำเสมอ ชอบเล่นเทนนิสและฟุตบอล ส่วนสุขภาพภายในใจเป็นเรื่องละเอียดอ่อนมาก ลูกกำลังเรียนรู้เรื่องภายในจิตใจและรับพัฒนาอารมณ์ร่วมกับกิจกรรมต่างๆ คุณแม่ให้โอกาสลูกเสมอเพื่อรอพัฒนาการในการเห็นคุณค่าของความดีงามที่สะท้อนการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและพอเพียง แมื่อยินดีมากที่สุดที่ลูกมีโอกาสฝึกพัฒนาการของการเติบโตอย่างรอบด้านตามเหตุปัจจัยของวันเวลาและความพร้อมที่เป็นจริง คุณแม่คุยกับลูกเสมอว่าลูกสามารถใช้วันเวลาที่มีโอกาสดีในแต่ละวันของเราให้มีคุณค่าต่อชีวิต ให้เกิดประโยชน์ตามความเหมาะสมให้ดีที่สุด และลูกมีระยะเวลาของการสร้างสรรค์พัฒนาการที่เริ่มจากการเรียนรู้จักธรรมชาติภายในตนเองแลพ้นำสิ่งที่ลูกเรียนรู้ไปพัฒนาตนเองร่วมกับผู้อื่น ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสิ่งที่ดีเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นคุณแม่กับลูกเท่านั้นคุณพ่อมีความเข้าใจต่อธรรมชาติของการศึกษาที่หลากหลายมากขึ้นกว่าเดิมครั้งที่คุณพ่อไม่เข้าใจและถูกถามจากคนรอบข้างคุณพ่ออย่างไม่เข้าใจ แต่ในวันเวลาต่อมาคุณพ่อกลับเป็นผู้ใช้โอกาสและเป็นผู้ให้การสนับสนุนกิจกรรมต่างๆของเราอย่างเข้าใจในมากยิ่งขึ้นหลังจากที่แม่ต้องทำงานทางความคิดและวางแผนเพื่อรักษาไม่ตรีจิต รักษาความสามัคคีกลมเกลียวในครอบครัวไว้ให้มากที่สุด เพื่อจะเป็นประโยชน์ที่สุดต่อกระบวนการบ้านเรียนของเราเพื่อลูกและเด็กๆทุกคน

คุณแม่ภูมิใจที่สุดที่วิถีการเรียนรู้แบบนี้ทำให้เรามีเวลามากพอสำหรับการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตรงในชีวิตของคุณพ่อและคุณแม่ ทำให้ลูกมีความชัดเจนต่อความรักที่มีต่อบรรพบุรุษ ญาติพี่น้องของครอบครัวทั้งฝ่ายคุณแม่และคุณพ่อ ลูกมีความรักและห่วงใยต่อคุณปู่คุณย่าและคุณยายมาก แม้แต่คุณตาหอม คุณพ่อของคุณแม่ที่ลูกไม่มีโอกาสได้พบหน้าท่าน เพียงได้ฟังเรื่องราวผ่านจากคุณแม่และดูรูปเก่าๆ และแม่แต่คุณตาหอม เกือบพี่ชายของคุณตาหอมที่ใจดีของลูกหลานที่ลูกได้พบเพียงไม่กี่ครั้ง ลูกชอบฟังเรื่องเล่าเก่าๆสมัยคุณทวดทั้งจากคุณพ่อและคุณแม่ ลูกระลึกถึงพี่น้องในครอบครัวใหญ่ของเราผ่านการพูดคุยกับคุณพ่อคุณแม่และดูรูปเก่าๆจากอัลบั้มเสมอ แม่คุยกับลูกเสมอว่าแม่เราจะไม่มีโอกาสพบเจอกันบ่อยนักในขณะนี้เพราะเรามีกิจกรรมชีวิตที่แตกต่างกันไป หากแต่เรามีความรักต่อญาติพี่น้องของเราให้มั่นคง ไม่ลืมกันและหวังว่าชีวิตของเราคงจะได้ช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้มีโอกาสที่จะมาถึง ซึ่งขณะนี้เราได้แต่เพียงระลึกถึงและส่งกำลังใจไปถึงทุกคนเสมอ

สิ่งที่แม่ภูมิใจอีกเรื่องหนึ่ง คือ ความสนใจที่ชัดเจนต่อเรื่องเอกลักษณ์ของชาติไทย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย ประวัติศาสตร์ชาติไทย พระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ คุณแม่ทราบได้ว่าสิ่งเหล่านี้ระลึกลอยอยู่ในใจของลูกเสมอจากการพูดคุย แสดงออกทางผลงาน หรือเสาะหาความรู้ในเรื่องของความเป็นไทยที่ไม่เปลี่ยนแปลง ลูกชอบหนังสือความรู้รอบตัวของคุณแม่มากและเรื่องราวที่ลูกเลือกอ่านเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศไทยได้ทุกเรื่อง รวมไปถึงการสนใจอ่านนิทานพื้นบ้านไทยทั้งแบบร้อยแก้วและร้อยกรอง สนใจสารคดีท่องเที่ยวเมืองไทย การเกษตรชุมชนของแต่ละท้องถิ่น ลูกรักในหลวง สนใจติดตามพระราชกรณียกิจของพระองค์ จากข่าวทีวี หรือจากหนังสือ ลูกขอซื้อหนังสือ "บ้านของพ่อ" ขอซื้อเทปเพลงชุดแทนใจให้พ่อ เพลงนวมินทร์มหาราชา บันทึกเพลงต้นไม้ของพ่อด้วยตนเองอย่างตั้งใจ ลูกมักพูดเสมอว่าคนไทยโชคดีที่มีพระเจ้าแผ่นดินที่รักและคอยช่วยเหลือประชาชน ลูกสนใจพระราชประวัติพระเจ้าแผ่นดินไทยในอดีตทุกพระองค์ โดยเฉพาะที่ได้ทรงทำคุณประโยชน์อย่างเด่นชัดจนขอซื้อหนังสือพระมหากษัตริย์มหาราชาของชาติไทยและเลือกห้อยเหรียญมหาราชาที่ได้รับจากหลวงปู่ ไปบ้านป่าจิมครั้งใดก็ไม่พลาดที่จะอ่านหนังสือชุด "วีรกรรมชาติไทย" โดยเฉพาะเรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระยาพิชัยดาบหัก และชาวบ้านบางระจันอยู่เป็นประจำ ลูกสนใจศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย รวมทั้งเรื่องพืชสมุนไพรไทย ยังมีอีกสองเรื่องที่ลูกอยากฝึกฝน คือ ศิลปะมวยไทย และศิลปะการรำดาบ กระบี่กระบองด้วยความผูกพันที่ศรัทธาต่อพระยาพิชัยดาบหักและความชื่นชมในพันท้ายนรสิงห์เป็นพิเศษ แต่ขณะนี้เรายังไม่มีโอกาสและจังหวะที่ดีเท่าที่นั้นครับ เมื่อคุณแม่ได้ฟังข้อคิดจากผู้ใหญ่หลายท่านเป็นห่วงว่าเด็กรุ่นใหม่หาความรักในเอกลักษณ์ของชาติไทยยากนัก แต่แม่มั่นใจได้ที่จะบอกว่ามีลูกแม่อีกคนหนึ่งที่ไม่เป็นเช่นนั้นแน่

ความผูกพันในพระพุทธศาสนาของลูกทำให้ลูกสนใจอ่านนิทานชาดก นิทานธรรมะ กับทั้งหนังสือสวดมนต์บทต่างๆ อยู่เป็นกิจวัตร หลวงปู่เป็นองค์ปูชนียบุคคลที่สำคัญยิ่งของลูกและครอบครัวของเราทุกคน ชีวิตของเราโชคดีมากที่มีโอกาสเป็นลูกศิษย์หลวงปู่ซึ่งเป็นพระที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบอย่างมั่นคง เราทุกคนมีชีวิตที่เป็นปกติสุขได้เพราะคุณแม่มีความตั้งใจที่จะรักษาชีวิตร่วมกับพวกเราทุกคนตามหลักศีลธรรมที่ดั่งมาทางพระพุทธศาสนาตามคำสอนของสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าผ่านธรรมะคำสอนจากหลวงปู่โดยตรงส่วนหนึ่ง คุณแม่รู้ว่าชีวิตและจิตใจของตัวเองเปลี่ยนแปลงไปมาก มีโอกาสปรับเปลี่ยนใจและฝึกใจประคับประคองใจของตนเองตลอดเวลาควบคู่กับความตั้งใจที่จะดำรงรักษาความเป็นบ้านแห่งการเรียนรู้ของเราให้สมดุลและสอดคล้องกับทุกสถานการณ์ชีวิต แม่รู้ว่าลูกรักและเคารพหลวงปู่มากเช่นเดียวกันรวมทั้งระลึกถึงในใจเสมอ แม้ครั้งหนึ่งที่ลูกเก็บไปไม้แห้งที่บ้านคุณปู่มาหัดร้อยช้อนเรียงๆ กันอย่างตั้งใจ ลูกก็บอกคุณแม่ว่าลูกกำลังร้อยมาลัยไปถวายหลวงปู่ คุณแม่ก็รับฟังและอนุญาตให้ลูกตั้งใจหาที่วางในรถเพื่อรักษาไว้ให้ดีเพื่อนำกลับมาบ้าน แต่คุณแม่ก็ได้มาพูดคุยให้ลูกเข้าใจเกี่ยวกับของที่เราคงจะนำไปถวายพระ ลูกก็รับฟังและเปลี่ยนใจไม่ได้นำกันไปไม้แห้งนั้นไปถวาย แต่ก็มีเรื่องอื่นต่อมามาก จากคำพูดที่เคยเอ่ยเสมอว่า ลูกคิดว่าเราเอาสิ่งนี้สิ่งนั้นไปถวายหลวงปู่กันดีไหม สิ่งนี้สิ่งนั้นของลูกก็มีตั้งแต่ ดอกมะลิที่ออกเพียงสามดอกของต้นที่บ้าน ดอกพุดเพียงสองช่อที่ลูกดูแลรดน้ำ ดอกพุทธรักษาที่เคยพยายามตัดไปแล้วกลีบร่วงตกก่อนถึงวัด ลูกเซอร์ที่หน้าบ้าน ดอกโมกดอกเล็กๆ ส้มโอและกล้วยน้ำว่าจากบ้านคุณปู่ และมีอีกหลายสิ่งหลายอย่างที่นำเสนอคุณพ่อคุณแม่อย่างต่อเนื่องเสมอมา แม้กระทั่งเมื่อได้รับประทานอาหารที่อร่อยถูกปาก หรือไปที่യാวต่างจังหวัดที่พบของฝาก ที่ผ่านมาก็มีเพียงส้มโอและกล้วยน้ำว่าเท่านั้นที่เรามีโอกาสนำไปถวายและคราวใดที่นำไปลูกก็ขอแบกจากรถไปถวายด้วยตัวเอง ลูกชอบการไปกราบหลวงปู่และฟังนิทานธรรมจากหลวงปู่ และคิดนำกลับมาบ้านที่กินในสมุดบันทึกนิทานของลูกเอง งานบุญทุกงานที่หลวงปู่และคณะศิษย์ร่วมกันจัด ลูกอยากเข้าร่วมด้วยทุกงานไม่ว่าจะรู้ว่าเป็นที่นครสวรรค์หรือที่ใดๆ ก็ตาม ลูกชวนคุณแม่อย่างอ่อนหวาน คุณแม่ก็ได้แต่ช่วยกันคิดและเลือกไปร่วมทำบุญตาม

โอกาสที่ครอบครัวของเราพร้อมที่สุด หลวงปู่ได้ให้คำแนะนำเป็นภาษาง่ายๆ แก่ครอบครัวปัญญาการของเราต่อมาว่า สำหรับเด็กโอกาสแรกของการได้เรียนรู้พระพุทธศาสนาจากพระในวิถีชีวิตก็คือ การได้ เข้าหา นั่งใกล้ ตั้งใจฟัง ต่อมาก็จะพัฒนาเป็นการจดจำ และทำตาม

ลูกมีความสนใจที่ชัดเจนอีกเรื่องหนึ่ง คือ ความรักและความผูกพันในกองทัพเรือ คุณแม่แน่ใจว่าไม่เพียงเฉพาะเรื่องของการทหารเรือเพราะเพียงความผูกพันที่ลูกมีคุณพ่อและคุณตาหมอบที่เป็นทหารเรือเท่านั้น ลูกมีความสุขอยู่กับการฝึกพัฒนาการสร้างกระบวนการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ผ่านความตั้งใจอ่านหนังสือเกี่ยวกับเรือต่างๆ หนังสือเล่มหนึ่งที่ลูกหยิบมาอ่านจนหลุดขาดในจำนวนหลายเล่ม คือ กระบวนพยุหยาตราชลมารค และไปหาอ่านเพิ่มเติมจากห้องสมุดที่ทำงานคุณพ่อเสมอ ลูกแสดงความประทับใจในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เราได้มีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมของทหารเรือผ่านการพูดคุย การวาดภาพเรือรบทั้งสมัยโบราณและปัจจุบัน ออกแบบตราสัญลักษณ์ของกรมกองต่างๆ การสร้างภาพกราฟฟิคในคอมพิวเตอร์ การฟังข่าว การชมวิดีโอทัศน์ในกิจกรรมต่างๆ ของกองทัพเรืออย่างสนใจสม่ำเสมอ ลูกมีโอกาสไปรับเรื่องจักรีนฤเบศร์ที่สัปดาห์กับคุณพ่อ มีโอกาสไปร่วมถวายพระพรในหลวงกับพี่ๆ ทหารเวรที่เข้าเวรวันเฉลิมพระชนมพรรษาพร้อมคุณพ่อ การเยี่ยมชมเรือต่างๆ ที่ฐานทัพเรือสัตหีบแต่ละครั้งและได้ชมพิธีซ้อมใหญ่กระบวนพยุหยาตราชลมารค สร้างความรู้สึกลับประทับใจลูกมาก มีกิจกรรมต่างๆ กองทัพเรือในงานรับผิดชอบของคุณพ่ออีกมากมายที่คุณพ่อเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้ที่เพิ่มพูนสานต่อความสนใจของลูกตลอดมา บ้านของเรามีวิดีโอเรื่องวันกองทัพเรือ พระราชประวัติของเสด็จในกรมฯ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์พระราชบิดาแห่งกองทัพเรือไทยที่ลูกเคารพรักและสนใจใฝ่รู้พระประวัติของพระองค์ท่านมาก ในเทปมีเรื่องกระบวนพยุหยาตราชลมารคด้วย ลูกขอเปิดดูบ่อยครั้งกว่าวิดีโอการ์ตูนที่ลูกมีอยู่เสียอีก เทปเพลงทหารเรือเป็นเทปที่ลูกเปิดเป็นประจำในรถคุณพ่อตลอดมาตั้งแต่ลูกยังเล็กจนถึงวันนี้ก็ไม่เคยเบื่อ จนขณะนี้พัฒนาการจากการร้องได้มาเป็นการฝึกร้องโดยอ่านตามเนื้อเพลงจากด้นในเทป และกำลังพัฒนาไปสู่การขอคุณตาสายแกะเป็นโน้ตเพลงดนตรีไทยให้ พร้อมกับรอให้คุณครูสมคิดสอนสัปดาห์โอลิมปิกเพลงทหารเรือ รวมทั้งขอให้คุณแม่สะสมโน้ตเพลงทหารเรือจากหนังสืออนิเมชันศาสตร์ของกองทัพเรือเก็บเอาไว้ให้ลูกด้วย

ลูกมีความสุขมากกับการเรียนไวโอลินแล้ว จากที่ลูกใฝ่ฝันบอกคุณแม่ไว้ตั้งแต่ลูกอายุ 3 ขวบกว่าลูกมีความชัดเจนต่อความคิดที่พัฒนาไปเรื่อยๆ ตามวัยที่เพิ่มขึ้น ลูกพัฒนาการเล่นดนตรีไทยอย่างเป็นธรรมชาติเฉพาะแบบจากวิธีการของตัวเองโดยมีคุณแม่เป็นสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมความรักในการเรียนรู้ดนตรีไทยของลูกอย่างใกล้ชิด ลูกเริ่มพัฒนาการเล่นซิมเหล็กและได้กำลังใจจากคุณตาสายและพี่น้องกลุ่มบ้านเรียนปัญญาการ ลูกพัฒนาการเล่นซอด้วงของคุณแม่มาจากการเล่นไวโอลินด้วยตัวเองและมีแรงจูงใจในความพยายามเป่าซอด้วงของคุณแม่มา เพราะเพื่อนใหม่ที่น่ารักของลูกที่สนิทการเป่าซอด้วงเพลงค้างคาวคาบกล้วยที่ลูกไปรดปรานในวันหนึ่งที่พบกันในงานสัมมนาของผู้ใหญ่ ลูกสนใจซอเพลงดนตรีไทยถึงกับขอทำงานคัดลอกบทพระราชนิพนธ์ละครเรื่องพระร่วงจากหนังสือแบบเรียนภาษาไทย ชั้นประถม 6 อย่างไม่เบื่อหน่ายเพราะแต่ละตอนๆ จะมีชื่อเพลงดนตรีไทยวงเล็บอยู่ในส่วนต้นของบทละครแต่ละบท

ตลอดภาคการศึกษาแรกของปัญญาการ ลูกของคุณแม่ “รามเกียรติ์” อยู่ในหัวสมองและหัวใจ ลูกเรียนรู้การฝึกอ่าน การเขียน การวาดภาพ การคิดเปรียบเทียบความคิดเชิงธรรมะ รวมทั้งการเรียนรู้จากความรักในศิลปวัฒนธรรมไทยด้วยหัวใจจากความประทับใจในเรื่องรามเกียรติ์ ลูกประทับใจมากที่คุณพ่อคุณแม่พาไปดูการแสดง “รามณะ ฉบับ อาเซียน” และลุล่วงเลิกพาพวกเราไปดูโซนที่ธรรมศาสตร์ รวมทั้งชอบไปดูภาพวาดฝาผนังที่วัดพระแก้วมาก ลูกขอโอกาสเรียนโขนมานานและก็ได้เรียนในเวลาต่อมาพร้อมใฝ่ฝันที่จะทำหัวโขนโดยเริ่มจากการ

ประดิษฐ์หัวโขนด้วยเศษกระดาษด้วยตัวเอง เด็กๆ มีโอกาสได้เรียนทำหัวโขนเมื่อไม่นานมานี้ เรามีคุณตาตาพรที่ใจดีและผู้ร่วมงานของคุณตาเช่น คุณลุงเอนก พี่อืด พี่ปอย พี่นัท พี่บอย เป็นต้น ช่วยกันสอนการทำหัวโขนให้กับเด็กๆ ให้ฟรี เด็กๆ โชคดีอีกแล้วที่ได้พบคุณครูผู้มีจิตวิญญาณในการถ่ายทอดศิลป์ไทยอีกแขนงหนึ่งใช้ใหม่ครับ คุณแม่ไม่ได้ให้ทุกสิ่งทุกอย่างที่ลูกสนใจอยากเรียนรู้ตอบสนองลูกในทันทีถ้าจะต้องเป็นการหาสิ่งแปลกใหม่ แต่คุณแม่จะคอยโอกาสและจังหวะเวลาที่เหมาะสมแล้วเราก็คงพบโอกาสนั้นได้ในไม่ช้าในขณะที่ลูกยังคงรักษาความสนใจในสิ่งนั้นๆ ไว้ในใจไม่เปลี่ยนแปลงอย่างเผื่อรอคอย คุณแม่พบว่าลูกคงรักษาเจตจำนงได้อย่างชัดเจน แม่พูดอยู่เสมอว่าโอกาสที่ดีของเราจะต้องมาถึงอย่างแน่นอนไม่วันใดก็วันหนึ่งตรงไปที่เรามีใจศรัทธาตั้งมั่นต่อความต้องการกระทำในสิ่งที่ถูกต้องและพอดีกับจังหวะของวิถีชีวิต

ลูกบอกคุณแม่ว่าลูกสนใจเรียนภาษาสเปนมากกว่าภาษาอังกฤษ ในขั้นตอนนี้คุณแม่จึงขอยืมซีดีจากลุงต้อมเรื่องการฝึกภาษาสเปนให้แล้ว ลูกก็จะมีคุณพ่อช่วยเหลือได้เป็นอย่างดี ขณะเดียวกันคุณแม่ยังคงอ่าน Fun to Learn English และหนังสือนิทานที่มีภาษาอังกฤษประกอบด้วยเป็นระยะๆ คุณแม่ไม่เห็นความจำเป็นต้องบังคับลูกให้เรียน เพราะคำศัพท์ทั้งหลายที่คุณครูให้ลูกท่องที่โรงเรียนตอนอนุบาล 2 ลูกไม่สามารถจำได้เลย แต่ลูกสามารถจำคำศัพท์ที่ลูกสนใจได้แม้ยังไม่มากนักเพราะลูกบอกว่าลูกสนใจภาษาไทยมากกว่า คุณแม่ไม่ห่วงเลยเพราะคุณแม่พร้อมที่จะใช้จังหวะเวลาที่ลูกเกิดแรงบันดาลใจในความสนใจจากลูกเองเป็นโอกาสที่เราจะได้มาฝึกการเรียนรู้ภาษาอังกฤษอย่างมีพัฒนาการที่ชัดเจนนะครับ

ในช่วงนี้ลูกสนใจความสัมพันธ์ของตัวเลขที่เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนสองเท่า เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนเป็นหลัก แสน หลักล้าน จากการบวกเพิ่ม ลูกชอบตั้งโจทย์ให้คุณแม่ตอบและให้คุณแม่ตั้งโจทย์การบวกเพิ่ม หักออก ทั้งโจทย์ตัวเลขและโจทย์ที่ต่างจากความคิดเชื่อมโยงกับเรื่องราวในชีวิต ลูกค้นพบวิธีคิดได้เองจนคุณแม่แปลกใจ ความคิดเชิงตรรกะเกิดขึ้นเสมอจากการพูดคุยในชีวิตประจำวัน ลูกเรียนรู้การเล่นหมากฮอสจากน้องอ้อและพี่เอ็ก โดยชวนคุณแม่ประดิษฐ์กระดานหมากฮอสไว้เล่นที่บ้านกับคุณพ่อคุณแม่ในยามว่าง ลูกเริ่มเรียนรู้จักการเปรียบเทียบทั้งจำนวนเต็มและทศนิยมง่ายๆ จาก ราคาน้ำมัน ราคาของใช้จำเป็นที่เราต้องซื้อประจำสัปดาห์ เกมเศรษฐี เกมท่องเที่ยว โดมิโน เริ่มสนใจเรื่องการนับเหรียญเงิน บันทึคน้ำมันเป็นเบี้ยเงินนำมาเล่นเกมกับคุณแม่ เรียนรู้ความเข้าใจเรื่องเวลาจากการดูนาฬิกาที่สอดคล้องกับกิจกรรมในชีวิตประจำวัน และชอบการบวกเลขจากตัวรถเมล์ทุกครั้งที่เราใช้บริการ โดยคุณแม่ใช้วิธีทบทวนการคิดคำนวณด้วยการเล่นเกม ถ้ามตอบ หรือเขียนโจทย์ในแบบฝึกหัดให้ลูกฝึกคิดฝึกเขียน ลูกทำด้วยสนใจเสมอ

ส่วนความเป็นไปและเรื่องราวของอีกด้านมุมของผู้คน ธรรมชาติ และชีวิตสัตว์ทั่วไปในโลก ลูกสนใจผ่านเรื่องราวต่างๆ เริ่มจากความสนใจภาพธงชาติทั่วโลก ประเทศต่างๆ ตั้งแต่ลูกยังเล็ก พร้อมทั้งครั้งหนึ่งที่เรามีโอกาสได้ไปอยู่กับคุณพ่อที่สเปนส่งผลให้ลูกเปิดตาเปิดใจออกสู่ความสนใจเรียนรู้แผนที่โลก จนไปถึงเรื่องราวของพื้นพิภพและจักรวาล ชีวิตผู้คนและธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่น ลูกสร้างกระบวนการเรียนรู้ทั้งเชื่อมโยงผ่านประสบการณ์เดิมไปสู่การค้นหาประสบการณ์ใหม่จากการค้นหาเรื่องราวที่สนใจจากประสบการณ์ตรงที่เราได้พบเจอ จากหนังสือสารานุกรมสำหรับเด็ก หนังสือท่องเที่ยวโลกกว้าง และหนังสืออื่นๆ จากโปรแกรม Encyclopedia และ World Atlas ภาษาสเปน ของคุณพ่อ ลูกโปรดปรานรายการ National Geographic มาก ซึ่งคุณพ่อคุณแม่ก็ชอบเช่นกัน เพราะเป็นการเรียนรู้กระบวนการธรรมชาติที่เน้นการศึกษาแบบมวลรวมของธรรมชาติทั้งระบบมากกว่าการศึกษาในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแบบแยกเฉพาะ และยังมีรายการ ก้าวนำโลก กับ 9 sci ลูกกับคุณพ่อก็สนใจติดตามอยู่เสมอ ลูกมักนำเรื่องราวเหล่านี้โดยเฉพาะเรื่องชีวิตสัตว์และธรรมชาติไปแลกเปลี่ยนพูดคุยกับเพื่อนๆ โดยเฉพาะพี่เอ็ก น้องอ้อ

อยู่เสมอ คุณแม่สังเกตเห็นว่าเด็กๆ ได้รับทักษะในการเรียนรู้ภูมิทัศน์หนึ่งที่มีกระบวนการวิเคราะห์วิจารณ์ร่วมอยู่ด้วย และสิ่งที่คุณแม่เห็นความสำคัญของการสานต่อกระบวนการบ้านเรียน คือ ทำอย่างไรจะเป็นผู้ร่วมดำรงความใฝ่รู้ในตัวลูก ให้พัฒนาผ่านกระบวนการชีวิตเพื่อประโยชน์ของกระบวนการศึกษาและการดำรงชีวิตให้เกิดคุณประโยชน์ประสานกับความใฝ่ดี คุณแม่มักจะพูดคุยกับลูกเสมอว่า สิ่งที่เราได้เรียนรู้มาแม้จากหนังสือ จากคำบอกเล่า แม้ผ่านทางโทรทัศน์ หรือ สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ก็ยังไม่ใช้ความรู้ที่ถูกต้องเสมอไป อย่าเชื่อใครง่ายๆ เพียงเพราะเป็นบุคคลที่เราชื่นชม ทั้งหมดเป็นเพียงองค์ความรู้ที่ผ่านประสบการณ์ของผู้อื่น ซึ่งเราสามารถหาความรู้ในเรื่องราวต่างๆ เพิ่มเติมและใช้ความคิดพิจารณาประกอบกันไป ไม่มีสิ่งใดถูกต้องทั้งหมด และก็ไม่มีความผิดทั้งหมด มีองค์ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ตรงและเป็นความจริงอีกมากมายที่เราสามารถเรียนรู้เพิ่มเติมได้เรื่อยๆ โดยเฉพาะการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตใจของตนเอง เพราะเราอยู่ระหว่างกระบวนการศึกษาเรียนรู้ชีวิต เพื่อการเลือกใช้ความรู้ในการรักษาชีวิต ในการเลือกประสบการณ์เพื่อดำรงชีวิตให้เป็นคุณและไม่เป็นโทษภัยต่อตนเองพลบธรรมชาติของสรรพชีวิตที่อยู่ร่วมกัน ลูกอาจจะยังไม่เข้าใจในวันนี้ทั้งหมด แต่คงจะมีประสบการณ์ที่เราทุกคนจะได้ค้นพบร่วมกันในวันเวลาต่อไปนะคะ

ภาพโดยรวมของบ้านเรียนของเราก็จะเชื่อมโยงเป็นมิติสัมพันธ์อย่างไม่แยกเป็นวิชาเหมือนในโรงเรียน ลูกกำลังเรียนรู้ชีวิต เริ่มต้นจากการเรียนรู้จักดูแลรักษาตนเองทั้งกาย วาจา และใจ ร่วมกับครอบครัว สังคม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การปฏิบัติตนเป็นคนดีตามหลักพุทธศาสนา การดำรงความรักที่มีต่อเอกลักษณ์ความเป็นชาติไทย ผ่านการอ่านเขียน การฟัง การดู การพูดคุยแลกเปลี่ยน ฟีกทักษะการคิดการสังเกต การทดลอง การทำกิจกรรมต่างๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษบ้าง โดยเฉพาะภาษาภาพจากการวาดรูปและการประดิษฐ์งานจากเศษวัสดุด้วยความสนใจใคร่รู้ภายในใจและถ่ายทอดผ่านจินตนาการการคิดของลูกเองทั้งสิ้นใช่ไหมคะ ความคิดเชื่อมโยงหรือการสรรหาวิธีการที่ค้นพบล้วนผ่านกระบวนการคิดจากสติปัญญาและพัฒนาการไปตามวัย สิ่งแวดล้อม และความพร้อมของลูกเอง ทำให้คุณแม่รู้สึกเป็นสุขใจ สนุกไปกับการร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์และร่วมเป็นสิ่งแวดล้อมที่สร้างสรรค์ให้แก่ลูกอยู่เสมอ ลูกสามารถคงรักษาความสนใจใฝ่รู้ด้วยการคิดทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวของเรา ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน ครอบครัวบุญการ และสังคมที่ชีวิตของเราเข้าไปเกี่ยวข้องสัมพันธ์ โดยมีคุณพ่อคุณแม่เป็นที่ปรึกษาและผู้สนับสนุนอย่างเหมาะสม คุณแม่จะช่วยบันทึกพัฒนาการให้ลูกก่อนนะคะ เมื่อลูกรยังเล็ก ส่วนองค์ความรู้ที่ลูกอาจลืมได้เพราะความรู้จะเพิ่มขึ้นมากขึ้นๆ ไปเรื่อยๆ ลูกสามารถคิดสร้างสรรค์การบันทึกเรื่องราวต่างๆ เก็บเอาไว้เป็นข้อมูลประจำตัวของลูกเองได้ ดีไหมคะ หากลูกมีความไม่เข้าใจเรื่องใดๆ ก็ตามนำมาเล่าสู่พูดคุยกับคุณพ่อคุณแม่เช่นเดิมนะคะ เราจะช่วยกันเรียนรู้หาความเข้าใจในประสบการณ์ต่างๆ ร่วมกัน

ด้วยความรักและพร้อมให้การสนับสนุนเพื่อการเติบโตอย่างรู้คุณค่าของรักษาใจที่ติงามของลูกร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

“แม่ใหม่”

จากจดหมายที่เขียนเพื่อประเมินพัฒนาการของลูก ทำให้เห็นพัฒนาการในด้านต่างๆของลูก ไม่ว่าจะเป็น การเสนอกิจกรรมหลายอย่างที่จะทำด้วยตนเอง สนใจและหาวิธีเรียนรู้ด้วยวิธีที่ถนัด ใช้โอกาสหยุดคิดเพื่อสำรวจความต้องการในการเลือกทำกิจกรรมต่างๆได้อย่างมีความสุขและภูมิใจกับการได้ทำสิ่งนั้นๆ สนใจและหาวิธีเรียนรู้ด้วยวิธีที่ถนัด ความสนใจที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมในชีวิตที่มากกระทบ เช่น สนใจดูนก (จากการพูดคุยกับพี่เอ็ก น้องอ้อ) สนใจกลอน อยากแต่งกลอนเอง (จากความชื่นชอบรามเกียรติ์) สนใจภาษาอังกฤษ (จากการได้สัมผัสศลลुकกับน้องนิค น้องแหก ซึ่งใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสาร) ฝึกคิดเลขในใจ (จากการบวกเลขจากตัวรถเมล์) การคำนวณระยะทาง (จากการจดหลักกิโล) การบันทึกเรื่องราวที่สนใจด้วยวิธีการของตนเอง รู้หน้าที่มากขึ้น (ดูเลออาหารเข้ารับประทานด้วยตนเอง รดน้ำต้นไม้ กวาดบ้าน กรอกน้ำ) รักการอ่าน

นอกจากนี้ยังให้มีการประเมินตนเองและพยายามแก้ไขจุดด้อยของตนเอง พ่อ แม่ ลูกเกิดความร่วมมือที่ดีต่อกันในการประเมินและใช้ผลการประเมินมาแก้ไขปรับปรุง ดังรายละเอียดในแบบประเมินค่านิยมทางพฤติกรรมของ ด.ช. ป้อมปิ่น ซึ่งเป็นการประเมิน ด.ช. ป้อมปิ่น โดยพ่อ และ แม่ นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ ด.ช. ป้อมปิ่น ประเมินตนเอง

แบบประเมินทางพฤติกรรมของเด็กชายป้อมปิ่น

ป้อมปิ่น	พฤติกรรมสร้างสรรค์	คะแนนของป้อมปิ่นจากคุณพ่อคุณแม่		
		พ่อ	แม่	และข้อคิดเห็นจากคุณแม่
	(คะแนนเต็ม 10 คะแนน)			
10	ความตรงต่อเวลา	9	10	มีความตั้งใจสูง รักษาเวลามากจนทำให้ตนเองเป็นทุกข์ใจ... เวลาที่เหมาะสมคือเวลาที่พร้อมที่สุดสำหรับทุกคนนะครับ
1	ความซื่อสัตย์จริงใจ	10	7	บ้างก็ใช้อุบาย เล่ห์กลหลอกคุณแม่โดยคิดว่าเป็นเรื่องสนุกแต่เพียงอย่างเดียว ถือว่าผิดศีลข้อที่สี่สุดสำหรับตั้งใจรับมานะครับผม
1	กิริยามารยาท	4	6	ลูกเลือกซื้อหนังสือสมบัติผู้ดีฉบับเยาวชนไว้ ศึกษาเรียนรู้ได้ครับ ค่อยๆ ฝึก ค่อยๆ หัด ในสิ่งที่คิดว่าเป็นความดีสำหรับตนเองและผู้อื่น
1	การพูดจาปราศรัย	5	7	วาจาสุภาพน่าฟัง มาจากใจที่สะอาด ปราศจากดีทั้งต่อตัวเองและผู้อื่น ความเฉลียวฉลาดจลิมรักษาใจตัวเองทำให้ว่าที่พูดจะไม่น่าฟัง
9	การวางตนสม่ำเสมอ	4	9	รักษาเป็นตัวของตัวเองในสิ่งแวดล้อมที่คุ้นเคยอย่างมีเอกลักษณ์ ที่สำคัญคือระวังไม่ทำให้ผู้อื่นเสียใจ หรือเดือดร้อนหรือรำคาญใจ

ป้อมปืน	พฤติกรรมสร้างสรรค์	คะแนนของป้อมปืนจากคุณพ่อคุณแม่		
		พ่อ	แม่	และข้อคิดเห็นจากคุณแม่
1	มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน	4	6	ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อ แบ่งปัน เพื่อฝึกการเสียสละ ใช้ชีวิตที่เกิดมาอย่างมีคุณประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น... ดีเยี่ยมครับ
1	ความกล้าหาญ	3	4	ความกล้า...คือ ความสามารถเผชิญความจริงได้ทุกสถานการณ์อย่างสงบ... ตัวอย่างเช่นคุณพ่อกซ์ใน 80 วันรอบโลก ยังไงล่ะครับ
9	ความคิดสร้างสรรค์	5	9	ลูกช่างคิด ช่างสังเกต และสนุกกับการนำมาเชื่อมโยงสิ่งที่เป็นอยู่และเป็นไปในชีวิตเสมอ คุณแม่พลอยสนุกไปด้วยครับ
2	ความระมัดระวัง	7	6	มุ่งจะทำสิ่งที่ต้องการ ไม่สนใจระวังสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในรัศมีเลยนะครับ รักษาตนเองไม่ให้เป็นที่โทษภัยต่อตัวเองและสิ่งรอบตัวดีกว่าครับ
1	ความอดทนอดกลั้น	6	5	ร้องไห้ไม่ใช่เรื่องผิด เป็นเรื่องที่เราคิดต่างจากคนอื่น แต่เป็นลูกผู้ชายอย่าให้ใครเห็นน้ำตา เข้มแข็งให้ได้นะครับ คุณแม่ขอให้กำลังใจ
2	การรักษาระเบียบ	8	3	ระเบียบเริ่มที่บ้าน... คุณแม่อยากมีผู้ช่วยที่วิเศษๆเก็บของใช้เข้าที่จ้ะเลยครับ บ้านของเราจะได้สะอาดเรียบร้อยทุกๆ วันเพราะเราช่วยกัน
1	การรักษาความสะอาด	7	3	ความสะอาดภายนอกสร้างพลังใจที่สะอาดผ่องใสนะครับ เรามารักษาพลังที่ดีในตัวมากๆ ด้วยการรักษาความสะอาดกันนะครับ
10	ความกระตือรือร้นในการเรียนรู้	10	10	เด็กเอ๋ยเด็กน้อย ความรู้เอยังด้อยเร่งศึกษา เมื่อเติบโตใหญ่เราจะได้มีวิชา ใช้ชีวิตอย่างมีค่าสำหรับตน
9	ความสนใจในการเรียนดนตรีไทย	9	9	เกิดเป็นไทย ชื่อว่าไทย ภูมิใจเกิด.... ขอให้ดนตรีไทยเป็นมรดกที่คุณพ่อคุณแม่ภูมิใจมอบให้ลูกได้รักษาไว้ให้สมกับที่เกิดเป็นคนไทยตลอดไป
10	ความตั้งใจในการเรียนเทนนิส	10	9	...กีฬา กีฬา เป็นยาวิเศษ แก้ก้องกิลสทำคนให้เป็นคน.. หากพุดขณะที่ตีเทนนิส พลังของเราส่วนหนึ่งหายไปกับลมปากแล้วนะจ๊ะ
8	ความตั้งใจในการสวดมนต์	10	9	ลูกสวดมนต์ให้พ่อฟังจนได้คะแนนเต็มสิบจากคุณพ่อ ส่วนคุณแม่หายไป 1 คะแนน เพราะลูกชอบเป็นห่วงคนอื่นจนตัวเองเสียสมาธิไป

ป้อมปืน	พฤติกรรมสร้างสรรค์ (คะแนนเต็ม 10 คะแนน)	คะแนนของป้อมปืนจากคุณพ่อคุณแม่		
		พ่อ	แม่	และข้อคิดเห็นจากคุณแม่
9	ความสนใจในการอ่านหนังสือ	10	10	...เกิดเป็นคนไทย หนังสือเป็นต้น วิชาหนาเจ้า... หนังสือเป็นประตูนำความรู้ไปสู่ปัญญาจริงมัยครับ
10	ความรักความห่วงใยต่อผู้อื่น	8	9	...คนไทยนี้ดี เป็นพี่เป็นน้อง เมืองไทยเมืองทอง เป็นของคนไทย คนไทยเข้มแข็ง ร่วมแรงร่วมใจ รักชาติยิ่งใหญ่ ไทยสามัคคี
10	ความสนใจต่อธรรมชาติ	9	9	ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมคือชีวิตของเราด้วย... รักชีวิตของเรา มาร่วมรักษาธรรมชาติสิ่งแวดล้อมให้ดำรงคุณค่าที่ดีงามไว้ด้วยกัน
10	การยอมรับเคารพสิทธิผู้อื่น	5	10	การที่ลูกพูดคุยเกี่ยวกับบุคคลที่ได้พบเจอ เล่าเรื่องราวอย่างสุขใจ ไม่มีเวทตำหนิผู้อื่น คุณแม่ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีที่ควรรักษาไว้
8	ความเฉลียวฉลาดในการเรียนรู้	9	9	การเรียนรู้ทั้งหลายเกิดขึ้นที่ใจของเราก่อน... หลวงปู่สอนไว้ว่า อ่านใจตัวเองให้ออก บอกใจตัวเองได้ ใ้ใจตัวเองให้เป็น เห็นใจตัวเองให้ชัด
10	การประหยัดมัธยัสถ์	9	10	ลูกไม่เคยทำให้คุณพ่อคุณแม่เดือดร้อนใจกับความอยากได้อะไรที่มีเกินกำลังของเรา มีความพอเพียง พออยู่พอกินอย่างเข้าใจ

แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานและการประเมินคุณภาพ

คุณกนกพรมองว่าการประเมินเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงข้อบกพร่องที่มี แต่มาตรฐานการประเมินของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวต้องมีความหลากหลาย เพราะโฮมสคูลเกิดมาจากแนวคิดที่เชื่อมั่นในเรื่องความหลากหลายแตกต่าง การประเมินควรเน้นที่ตัวผู้เรียนหรือลูกเป็นหลัก ส่วนในเรื่องคุณสมบัติของ พ่อ แม่ที่จัดการศึกษาโดยครอบครัว คุณกนกพรมองว่าจิตวิญญาณของความ เป็นพ่อแม่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีและสมบูรณ์

" คุณสมบัติของพ่อ แม่ โฮมสคูล ต้องมีจิตวิญญาณของความเป็น พ่อ แม่ ที่จะถ่ายทอดให้ลูก ถ้าชัดเจนตรงนี้แล้ว การเรียนรู้ด้วยกันจะเกิดขึ้นตลอดเวลา พ่อแม่ต้องมีคำตอบชัดเจนว่าการศึกษาในชีวิตคืออะไร ถ้าตอบได้ก็จะทำตรงนี้ได้และต้องมั่นใจอย่างน้อยประสบการณ์ที่เราถ่ายทอดให้ลูกไม่ควรแคบกว่าสังคมมีมาตรฐานในทางที่ถูกต้อง "

กรณีศึกษาที่ 3 ครอบครัว " พันธุ์โอสถ "

จากสถานที่ที่เห็น เป็นเพียงบ้านหลังหนึ่งในหมู่บ้านปัญญา ซึ่งมีลักษณะของบ้านเช่นเดียวกับบ้านในละแวกใกล้เคียงนั้น แต่พอเดินเข้าไปสัมผัสภายในบ้าน จึงพบกับภาพที่เด็ก ๆ ประมาณ 10 - 15 คน กำลังวิ่งเล่นเพื่อรอการมารับของผู้ปกครองในตอนเย็น บริเวณที่ว่างรอบๆบ้าน มีสิ่งปลูกสร้างมีลักษณะเป็นศาลาล้ำรูปเห็ดมุงด้วยหญ้าคาที่เด็กบางคนกำลังขึ้นไปนั่งเล่น ซึ่งจากการพูดคุยทำให้ทราบว่า เป็นศาลาที่ปลูกสร้างเองโดยเด็ก ๆ โดยการควบคุมของผู้ปกครองที่มีความชำนาญในการก่อสร้าง เป็นผลงานการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงที่เด็ก ๆ ได้รับ บริเวณรอบๆบ้านเต็มไปด้วยต้นไม้ ไม่ว่าจะเป็นต้นชมพู ซึ่งมีเชือกหอยลงมาเอาไว้สำหรับให้เด็ก ๆ ห้อยโหน เด็กบางคนกำลังนั่งเล่นอยู่ที่กองทรายโดยการก่อทรายเป็นรูปต่างๆ บริเวณใกล้มีชิงช้าตั้งอยู่ ภายในบ้านแบ่งออกเป็นห้องๆ ประมาณ 4-5 ห้อง มีโต๊ะเรียน และอุปกรณ์การเรียนซึ่งไม่แตกต่างจากโรงเรียนโดยทั่วไป อาจจะแตกต่างเพียงห้องเรียนของที่อยู่ในบ้าน ไม่ใช่อยู่บนอาคารหรือตึกหลังใหญ่อย่างที่เคยพบเห็นที่นี้เป็นสถานที่ตั้งของ " มูลนิธิปัญญาไทย "

ภูมิหลังของครอบครัว

คุณพ่อ นายแพทย์พร พันธุ์โอสถ จบการศึกษาจากคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จากนั้นศึกษาต่อระดับปริญญาโท ด้านการศึกษาวอลดอร์ฟ จาก Sun Bridge College นิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา หลังจากจบแพทย์ใหม่ๆ หมอพรมุ่งหวังที่จะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมไทย เมื่อได้ใช้ชีวิตสักระยะหนึ่งก็คิดว่าคนเราไม่ควรทำอะไรที่ใหญ่เกินตัว เพียงแต่ทำในสิ่งที่เราทำได้ ให้ดีที่สุดและเป็นประโยชน์ต่อคนอื่นอีกหลายคนก็ดีแล้ว หมอพรเปิดคลินิกเล็กๆแห่งหนึ่งขึ้นในย่านที่เต็มไปด้วยโรงแรม่านรูด คนใช้คือหญิงขายบริการ สิ่งที่หมอพรหวังก็คือต้องการให้เขากลับไปใช้ชีวิตในชนบทต่อไปได้อย่างสงบสุข แต่เมื่อเวลาผ่านไปหมอปพบกลับพบว่าคนไข้กลับเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ ทั้งจากหญิงที่ถูกหลอกมาขายตัว เด็กที่พ่อแม่นำมาขาย และความยินดีของหญิงเหล่านั้นเองในสังคมที่ยอมเป็นทาสวัตถุเงินทอง หมอพรย้อนคิดไปถึงเด็กจำนวนมากในแหล่งเสื่อมโทรม ซึ่งกำลังถูกย้ายจากความโหดร้ายจากผู้ใหญ่ และอีกซอกมุมหนึ่งของสังคมไทยยังมีเด็กอีกพวกหนึ่งที่ถูกแวดล้อมไปด้วยความรัก ความอบอุ่น มีเงินมีทอง ราวกับว่าชีวิตนี้จะไม่มีความทุกข์ใดมาแผ้วพาน ซึ่งมีได้มีหลักประกันว่าสิ่งนี้จะมีได้เป็นการทำร้ายเด็กเช่นกัน เมื่อถึงตรงนี้หมอพรคิดว่าถึงเวลาที่ผู้ใหญ่จะต้องหันมาเตรียมเด็กซึ่งจะเป็นผู้ใหญ่ในวันหน้าให้พร้อมที่จะตัดสินชะตาชีวิตของเขาด้วยตนเอง หมอพรจึงผันตัวเองจากการเป็นแพทย์มาเป็นคุณครู

ด้วยการเข้าศึกษาต่อด้านการศึกษาวอลดอร์ฟ จาก Sun Bridge College นิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา และกลับมาสอนเด็กๆ ด้วยความมุ่งมั่นที่จะสร้างคนที่มีคุณภาพให้กับสังคมในอนาคต

คุณแม่ จันท์เพ็ญ พันธุ์โอสถ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขารัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นอกจากทำหน้าที่แม่บ้านแล้ว คุณจันท์เพ็ญยังเป็นที่ปรึกษาในการบริหารจัดการสถาบันปัญญาทัย และแปลหนังสือ ตามแนวปรัชญาการศึกษาวอลดอร์ฟหลายเล่ม

บุตรสาวคนโต น.ส. ภาวิณี พันธุ์โอสถ กำลังศึกษา ใน class 10 ที่ Mount Barker Waldorf School ออสเตรเลีย ภาวิณีได้รับการศึกษาจากการศึกษาโดยครอบครัวตามแนววอลดอร์ฟ มาตลอด เมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จึงสอบเข้าโรงเรียนในระบบที่มีชื่อเสียงของรัฐบาลได้ ภาวิณีปรับตัวเข้ากับเพื่อนและระบบโรงเรียนได้ดี แต่ไม่มีความสุขในการเรียน และเมื่อโอกาสมาถึงโรงเรียนวอลดอร์ฟในออสเตรเลียได้ติดต่อให้ไปเรียนและมีทุนการศึกษาให้ ภาวิณีจึงมีทางเลือกใหม่ที่ตนเองพอใจ

ด.ช. ไกรกฤษฎ์ พันธุ์โอสถ ไม่เคยศึกษาในระบบ ได้รับการศึกษาจากการศึกษาโดยครอบครัวตามแนววอลดอร์ฟมาตลอด ขณะนี้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ด.ช. วริศ พันธุ์โอสถ และ ด.ช. ภัทรุทธิ์ พันธุ์โอสถ ไม่เคยศึกษาในระบบ กำลังศึกษาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามแนววอลดอร์ฟของสถาบันปัญญาทัย

จุดเริ่มต้นของการจัดการศึกษา

หลังจากจบการศึกษาด้านการศึกษาวอลดอร์ฟ จาก Sun Bridge College นิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา หมอพรและคุณจันท์เพ็ญจึงกลับมาโดยมีเจตนารมณ์แน่วแน่ที่จะก่อให้เกิดการศึกษาตามแนววอลดอร์ฟขึ้นในสังคมไทย เนื่องจากเห็นว่าการศึกษาในแนววอลดอร์ฟเป็นแนวคิดที่น่าสนใจและสอดคล้องกับธรรมชาติของเด็ก

" เห็นว่าแนวคิดที่น่าสนใจ และสอดคล้องกับธรรมชาติของเด็กจริงๆ เริ่มต้นจากการที่ทำความเข้าใจเด็ก เขาเป็นอย่างไร ในแต่ละด้านเขาจะพัฒนาไปอย่างไร จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเขา ซึ่งมันจะต่างจากแนวทางอื่นๆ ที่จะเริ่มจากการที่มีองค์ความรู้อะไร ให้เด็กรู้อะไร แล้วจับใส่ให้เด็ก อันนี้จะเริ่มจากเด็กก่อน มันมีความเข้าใจและความละเอียดอ่อนต่อเด็ก สนใจที่จะศึกษา ในเมืองไทยตอนนั้นยังไม่มีใครรู้จัก เราก็เลยเห็นว่า มันเป็นเรื่องที่เราต้องไปศึกษาในต่างประเทศ "

หลังจากกลับมาหอมพรและคุณจันทร์เพ็ญจึงเริ่มจัดการศึกษาตามแนววลดอร์ฟโดยเริ่มสอนให้กับลูกของตนเอง เนื่องจากเห็นว่าการศึกษาในระบบโรงเรียนขณะนั้นไม่เหมาะสมกับลูกๆซึ่งในขณะนั้นลูกสาวคนโต อยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และลูกชายคนถัดมา อยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

" หลังจากที่ได้กลับมาแล้วก็อยากเอาแนวคิดนี้มาใช้ในการจัดการศึกษาก็เริ่มต้นจากการที่สอนลูก เพราะลูกๆถึงวัยที่จะเรียน ที่แรกไม่คิดว่าจะสอนเอง แต่หลังจากที่ไปดูโรงเรียนคิดว่าลูกคงเรียนไม่ไหว เนื่องจากในระบบโรงเรียนทั่วไป มันไม่ค่อยจะเป็นมิตรกับเด็กเท่าไร ครูไม่มีเวลาที่จะมาสนใจเด็กแต่ละคนได้มาก ครูมีหน้าที่สอนไปตามวิชา ไม่มีเวลาสนใจเรื่องอื่นมากเท่าไร ก็เลยคิดว่ามีความจำเป็นต้องสอนลูกเอง ซึ่งคนโตตอนนั้นเรียนอยู่ชั้นป. 4 คนรองอยู่ชั้นป.1 "

หลังจากสอนลูกเองได้ 2 ปี กลางปี พ.ศ. 2539 หอมพรและคุณจันทร์เพ็ญก็ได้เปิด " สถาบันปัญญาทัย " สถาบันเพื่อการศึกษาและพัฒนาเด็กตามแนวทางวลดอร์ฟ เพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้ปกครองที่สนใจ

" พอสอนลูกเองได้ 2 ปี ก็เริ่มทำปัญญาทัยขึ้นมา ก็รู้สึกว่ายากจะให้เป็นที่สถานศึกษาสำหรับเด็กที่ผู้ปกครองที่สนใจการศึกษาแนวนี้ หรือคนที่ต้องการให้ลูกไปอยู่โรงเรียนทั่วไป ซึ่งตอนนั้นเขาไม่มีทางเลือก มันมีแนวทางเดียวในเมืองไทย มันไม่มีทางอื่น ก็เหมือนกับพ่อ แม่ บางทีก็เห็นว่าเด็กๆลำบากกับการไปโรงเรียน การบ้านเยอะ เรียนหนัก แต่ว่าเขาไม่มีทางเลือก ไม่มีทางอื่น ก็เลยคิดว่าการทำปัญญาทัยขึ้นมา ก็อาจเป็นทางเลือกทางหนึ่งของพ่อ แม่ ที่เขาต้องการ "

การดำเนินการของปัญญาทัย เริ่มจากการพูดคุยในกลุ่มคนที่สนใจ และการได้รับความสนใจจากสื่อมวลชน ทำให้ข้อมูลข่าวสารเริ่มแพร่หลายมากขึ้น มีคนสนใจมากขึ้น

" เริ่มจากตอนแรกก็พยายามหาคนที่สนใจ ที่จะมาทำงานร่วมกัน ก็จะมีการจัดกลุ่ม พูดคุยกันอยู่เป็นระยะๆ เราก็ได้สถานที่คือหมู่บ้านปัญญา ต่อมาก็ค่อยๆสนใจ ตั้งแต่ตอนแรกก็มีคนสนใจได้รับความสนใจจากสื่อมวลชน ก็เลยทำให้คนได้รับข้อมูลข่าวสารในมุมมองกว้างขึ้นเรื่อยๆคนที่สนใจก็พาลูกมาเข้า เขาก็พอใจที่เห็นลูกของเขาเติบโตอย่างเต็มศักยภาพ ก็คือตอนเล็กๆ อนุบาล เขาอาจจะยังอ่าน เขียน ไม่ได้ ป.1 ป.2 อาจจะยังช้ากว่าเด็กทั่วไปในด้านนี้ แต่ในด้านอื่นๆ เขาจะมีความสามารถมีจินตนาการ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เขาู้สึกเป็นสิ่งที่ดี ก็บอกต่อกัน "

ขณะนี้การดำเนินงานของปัญญาทัยอยู่ในรูปของมูลนิธิivolดอร์ฟปัญญาทัย และกำลังดำเนินการจดทะเบียนเป็นโรงเรียนหรือศูนย์การเรียนอย่างเป็นทางการ

ปัจจุบันปัญญาทัยมีครอบครัวที่เป็นสมาชิกอยู่ประมาณ 40 ครอบครัว มีเด็กประมาณเกือบ 80 คน เปิดสอนตั้งแต่ชั้น อนุบาล - ประถมศึกษาปีที่ 5

รูปแบบการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาของปัญญาทัยอยู่ในรูปของมูลนิธิมีกรรมการที่มาจากผู้ปกครองและกรรมการที่มาจากครู ซึ่งผู้ปกครองจะมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะ ทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน การหาทุน การหาสถานที่ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเมื่อปีที่ผ่านมาปัญญาทัยได้ย้ายสถานที่เรียนจากหมู่บ้านปัญญา ถนนพัฒนาการ มาอยู่ที่ หมู่บ้านนาคาลัย บางนา เพื่อให้เด็กมีสถานที่ที่กว้างขวางเอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นผลมาจากความร่วมมือของผู้ปกครอง นอกจากนี้ผู้ปกครองบางท่านที่สนใจก็เข้ามาศึกษาเรียนรู้และสามารถที่จะเป็นครูสอนเด็กๆ ได้

" หลายรายที่ถูกเข้ามาเรียนแล้ว แม่ก็สนใจอยากที่จะมาศึกษา อยากจะเรียนรู้ว่าเป็นอย่างไร เราก็มีการจัดสัมมนา มีการพูดคุย บางคนเขาก็รู้สึกว่าเขาอยากเข้ามาช่วย เขาก็จะเข้ามา เริ่มจากการที่มาสังเกตการณ์ในห้อง ช่วยในบางส่วน พอจบคอร์สเขาก็สามารถทำหน้าที่ครูประจำชั้น ทำหน้าที่ดูแลเด็กในความรับผิดชอบได้ "

เนื่องจากฐานะทางการเงินของปัญญาทัยยังอยู่ในสภาพที่ยังไม่ค่อยดีนัก บทบาทสำคัญของผู้ปกครองคือบทบาทในการช่วยเพื่อให้ ปัญญาทัย ยืนบนขาของตนเองได้ ซึ่งครอบครัวที่มีกำลังมากก็จะช่วยเหลือผู้ที่มีน้อยกว่า เพื่อให้ทุกคนที่อยากเข้ามาเรียน จะได้เรียน โดยที่เรื่องเงินไม่เป็นข้อจำกัด

" ผู้ปกครองเขาก็จะเข้าใจฐานะทางการเงินของโรงเรียน ก็พยายามที่จะช่วยกัน คนที่มี คนที่ไม่เดือนร้อน เขาก็สามารถที่จะพยายามจ่ายเพิ่มเติม ช่วยหาทุน ช่วยเอาของมาขายบ้าง ก็คงต้องดูว่าเขามีกำลังที่จะจ่ายเท่าไร ก็พยายามให้ทุกคนที่อยากเข้ามาเรียน เขาเข้ามาเรียนได้ โดยที่ว่าเรื่องเงินไม่เป็นข้อจำกัด ผู้ปกครองก็จะช่วยๆ กัน คือคนที่มีมากก็จ่ายมากได้ ก็ยินดีที่จะจ่ายเพิ่มขึ้น ส่วนคนที่มีน้อยเขาจะได้เข้ามาเรียนได้ ก็พยายามเน้นถึงการ

ถ้อยที่ถ้อยอาศัย เพื่ออนาคตของเด็กๆ มันอยู่ในรูปชุมชนที่ทุกฝ่ายเข้ามา มีบทบาท มีส่วนร่วมด้วยกัน ผู้ปกครองส่วนใหญ่ก็จะเข้าใจตรงนี้ ก็จะช่วยๆ กัน "

หลักสูตรการจัดการศึกษา

ใช้หลักสูตรการศึกษาตามแนววลดอร์ฟ โดยปรับให้สอดคล้องกับสังคม วัฒนธรรมไทย กล่าวคือการศึกษาที่เน้นการเข้าใจตนเอง และเข้าใจพัฒนาการของเด็ก มุ่งบ่มเพาะความเป็นมนุษย์ในตัวเด็ก ปลูกความสามารถที่ซ่อนเร้นในตัวเด็กให้ปรากฏออกมา เพื่อเด็กจะเติบโตขึ้นอย่างสร้างสรรค์ มีอิสระทางปัญญา รู้จักตนเอง รู้จักโลก

" เน้นส่วนที่มาจากสังคมของเรา ที่จะให้ความเป็นไทย ให้ตระหนักถึงรากเหง้าของความเป็นไทยมาจากไหน สิ่งที่บรรพบุรุษได้สร้างเสริมไว้มีอะไรบ้าง ให้ตระหนักถึงตรงนี้ ครูต้องเข้าใจเด็ก เข้าใจหลักการและปรัชญาว่าเป็นอย่างไร "

แก่นแท้ของการศึกษาแบบวลดอร์ฟเห็นว่า วิถีทางสูงสุดจะต้องเป็นไปเพื่อพัฒนามนุษย์ผู้มีอิสระทางความคิด ผู้สามารถกำหนดเป้าหมายและทิศทางของชีวิตได้ด้วยตนเอง คุณค่าที่ ลึกซึ้ง และเป็นสากลที่สุดของมนุษย์จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ การศึกษานำมาซึ่งความสมดุลระหว่างความสามารถในการคิด รู้สึก และมุ่งมั่น ซึ่งดำรงอยู่ในตัวเด็กแต่ละคน การศึกษาคือบูรณาการอันผสมผสานกลมกลืนระหว่างสมรรถภาพ 3 ประการของมนุษย์ดังกล่าว โดยที่เป้าหมายอยู่ที่การพัฒนาปัจเจกชนผู้เป็นอิสระทางปัญญาขึ้นมา

" หัวใจของวลดอร์ฟ คือ การมองมนุษย์อย่างเป็นองค์รวม คือในการสอนเด็ก เราไม่ได้มองแค่ตัวเด็กในขณะนั้น คือมองภาพรวมของเขาทั้งหมด ตั้งแต่เขาเล็กๆ ไปจนโต การพัฒนาของเขามันต่อเนื่องกันกับสิ่งที่ตอนเขาเด็กๆ กับสิ่งที่เกิดขึ้นในบั้นปลายของชีวิต มันมีเหตุผลสืบเนื่องไป เพราะฉะนั้นเราก็พยายาม ตระหนักกับสิ่งที่เราให้เขามันเหมาะสมสำหรับ เขามันมีเหตุผลระยะยาว "

เป้าหมายการศึกษาของวลดอร์ฟ มุ่งหวังจะพัฒนามนุษย์ให้เป็น

- ผู้มีความคิดแยกกาย มีพลัง และสร้างสรรค์
- ผู้ที่มีความรู้สึกภายในจิตใจเชื่อมั่นว่าไปด้วยความเมตตาจากล้าหาญและใฝ่รู้
- ผู้ที่มีความมุ่งมั่นอย่างแน่วแน่ สามารถที่จะไปบรรลุภารกิจแห่งชีวิตที่เขาได้เลือกสรรด้วยตนเอง

สำหรับโรงเรียนวอลดอร์ฟแล้วความสำเร็จของการศึกษา ไม่อาจวัดได้เพียงจากการดูว่า นักเรียนเรียนรู้และทำอะไรได้บ้าง แต่ที่สำคัญไปกว่าก็คือ เขาเหล่านั้นเติบโตไปเป็นมนุษย์เช่นไร

การศึกษาแบบวอลดอร์ฟให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่สอดคล้องไปกับพัฒนาการตามวัย ทั้งกายและวิญญาณของเด็ก กล่าวโดยสรุปดังนี้

ช่วงแรกเกิดถึง 7 ปี การเรียนรู้มาจากการกระทำ และการเลียนแบบ ต้องให้เด็กเรียนรู้โลกในฐานะแห่งความดี เพื่อความภูมิใจที่จะดำรงตนอยู่ในโลกนี้

ช่วงวัย 7-14ปี ความคิดของเด็กมีลักษณะเป็นจินตภาพมากกว่าเป็นนามธรรมหรือมโนคติ ต้องการเรียนรู้อย่างมีชีวิตชีวา มีจังหวะแบบแผน มีความสมดุลระหว่างการได้ฟัง ได้ดู กับกิจกรรมที่เด็กลงมือทำ ในโลกแห่งจินตนาการและความงาม

ช่วงวัย 14 - 21 ปี เด็กจะเริ่มคิดอย่างเป็นนามธรรมและมีวิจารณญาณของตนเอง มีความละเอียดอ่อนและอ่อนไหวทางอารมณ์ค่อนข้างสูง การเรียนรู้ในวัยนี้จะผ่านการคิด พิจารณา จนเกิดปัญญา จนสามารถเข้าถึงโลกของความเป็นจริงได้

เมื่อพัฒนาการระยะที่สามสิ้นสุดลง รูปร่าง จิตใจ และจิตวิญญาณก็จะปรับระดับสมดุลกัน หากได้รับการนำทางอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับพัฒนาการตามวัยในทุกช่วงระยะที่ผ่านมา ก็จะบรรลุภาวะผ่านการเตรียมสำหรับชีวิต พร้อมที่จะก้าวสู่ความเป็นผู้ใหญ่อย่างแท้จริง ทั้งด้วยความสามารถในการคิด ความรู้สึก และเจตนาธรรม ที่ถูกทำนองคลองธรรม

การจัดการเรียนการสอน

จากยามเช้าที่สดใส จนมาเกือบสายกิจกรรมการเรียนการสอนเริ่มเมื่อเด็กมีความพร้อมในการเรียนรู้ โดยใช้นิทาน บทกลอน บทเพลงที่ร้องด้วยทำนองง่ายๆ แฝงด้วยข้อคิดในการอนุรักษ์ธรรมชาติ มองโลกด้วยความสวยงาม จากนั้นก็จะเข้าสู่เนื้อหาวิชาที่บูรณาการเข้าด้วยกัน

"ส่วนใหญ่ในช่วงเช้า 2 ชั่วโมงแรก ก็จะเป็นวิชาหลัก ก็จะเป็นนิทาน เรื่องที่ครูจะเล่าให้เด็กฟังให้มันเหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละชั้น ป.1 ก็จะเป็นนิทานพอโตขึ้น ป.3 ก็อาจจะเป็นพวกตำนาน ซึ่งเนื้อหาจะมีหลายอย่างประกอบกัน ก็จะมีการเล่าเรื่อง การฟัง การสรุป การจับประเด็น รวมทั้งจริยธรรม อะไรต่างๆ ภาษาไทยทุกอย่างจะรวมกันอยู่ในนั้น บูรณาการวิชาหลักจะไม่ได้แยก นอกจากวิชาคณิตศาสตร์ การคิดคำนวณ วิชาหลักก็จะสอนต่อเนื่องไป3- 4 อาทิตย์ แล้วก็เปลี่ยนเป็นคณิตศาสตร์สลับกันไปตอนบ่ายก็จะเป็นวิชาประจำ คือภาษาอังกฤษ ภาษาจีน การฝีมือ "

ในทุกวิชาจะต้องมีการผสมผสานพัฒนาการทั้งทางด้านกาย ใจ และจิตวิญญาณ โดยจะต้องมีการนำเสนอที่สอดคล้องกับวัยของเด็กๆแต่ละคน ซึ่งเป็นบทบาทที่สำคัญของครูในการที่จะนำเสนอให้เด็กๆ

" ในทุกวัยทุกวิชาจะต้องมีการผสมผสานพัฒนาการทั้ง 3 ด้านทางกาย ทางใจ และทางจิตวิญญาณเพราะฉะนั้นจะต้องมีความรู้ในเชิงวิทยาการ มีความรู้ทางศิลปะและจริยธรรมซึ่งจะต้องสะท้อนออกไปทุกวิชา เพราะฉะนั้นถึงแม้ในการสอนวิทยาศาสตร์ก็ต้องสะท้อนแง่มุมในความงามของวิทยาศาสตร์ ในวิทยาศาสตร์มีจริยธรรม มีจิตวิญญาณทุกอย่างมันสะท้อนออกมา โดยการนำเสนอจะต้องสอดคล้องกับวัยของเด็กแต่ละวัยมี "

" ผมรู้ว่ามันเป็นสิ่งที่ทำทนายครุมาก ทำอย่างไรจะต้อง present ให้ได้ว่า เราจะต้องสะท้อนออกมาให้เด็กได้เห็น ในทุกวิชามันสะท้อนออกมาในแง่มุมนั้นออกมา ในเชิงเดียวกันการที่คุณจะสอนในเรื่องจริยธรรมในตัวคุณ เรื่องของศิลปะด้วย ในแง่ของครู ครูจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานในเชิงปรัชญาเดียวกัน ในแง่ของครู ครูจะต้องมีความรู้พื้นฐานในเชิงปรัชญาเดียวกัน ในเรื่องกระบวนการเรียนการสอน ศิลปะครูจะต้องมี "

กระบวนการเรียนรู้จะเป็นกระบวนการที่ให้ได้แสดงออกซึ่งความคิดสร้างสรรค์ ให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง และให้ตระหนักว่ากว่าจะได้สิ่งต่างๆมา ไม่ใช่ได้มาด้วยวิธีง่ายๆต้องได้มาด้วยการปฏิบัติ การสร้างงาน ใช้พลังและศักยภาพ ความคิดสร้างสรรค์ในตัวเด็กออกมาในรูปของผลงาน เช่น การเลื้อยไม้ให้ขาด ถักเน็ตตั้ง การวาดภาพ

" พลังในตัวเด็กนั้นมีมากมายในสิ่งที่เห็นว่าเป็นเรื่องยาก เช่น การถักเน็ตตั้ง โครเชต์ หรือแม้แต่การเลื้อยไม้ ซึ่งเป็นงานของผู้ใหญ่ แต่เด็กก็สามารถทำได้ ถ้าผู้ใหญ่ให้ความสำคัญเสียเวลาให้เขาฝึกคิด ซึ่งงานแต่ละงานที่เด็กทำออกมาได้เป็นผลสำเร็จจะเป็นความภูมิใจ มีพลัง มีความเชื่อมั่น และรู้คุณค่า "

แนวทางการประเมินผล

ใช้การบันทึกพัฒนาการของเด็กแต่ละคนอย่างรอบด้าน จะมีบันทึก และประเมินผลนักเรียนในทุกชั่วโมง ทุกวิชา ดูถึงพัฒนาการ จุดเด่น จุดด้อยของแต่ละคน เมื่อถึงปลายปีการศึกษานักเรียนแต่ละคนจะได้รับสมุดรายงาน ซึ่งจะเป็นบันทึกที่เขียนโดยครูซึ่งจะบรรยายถึงสิ่งที่เด็กได้ทำตลอดปีการศึกษาที่ผ่านมา ครูจะบรรยายถึงนักเรียนเป็นรายบุคคลและให้รายละเอียดของเด็กอย่าง

ละเอียดรอบด้าน รายงานจะเป็นการบันทึกถึงสิ่งที่ครูกระทำเป็นการบรรยายถึงผลของวิชาเหล่านั้นต่อเด็กแต่ละคน และขั้นตอนการพัฒนาไต่บันที่ก่อเกิดขึ้นในกระบวนการดังกล่าว นอกจากนี้ยังกล่าวถึงสภาพการณ์ทางสังคมและการมีส่วนร่วม รายงานจะบรรยายถึงประสบการณ์เฉพาะตัวของนักเรียนในขั้นตอนสำคัญๆของการพัฒนา บรรยายระดับการมีส่วนร่วมของเด็กในการเรียนรู้ของเขาเองในกลุ่มเพื่อนและความสัมพันธ์โดยรวม

การประเมินจะดูจากพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ความเป็นตัวของเขาเอง โดยไม่นำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์หรือเด็กคนอื่นๆ

" ผมว่าจริงๆแล้วมันอยู่ที่เรามองเด็ก เราประเมินตลอดเวลา เรารู้จักเด็กมากกว่าเด็กในโรงเรียนทั่วไปอีก เรารู้จักเด็กแม้กระทั่งในแง่มุมที่พ่อแม่ไม่เคยเห็น เวลาประเมินเราประเมินอย่างไร ถ้าคุณอยู่กับเด็กคุณก็จะรู้ว่าเด็กแต่ละวัยมันจะมีพัฒนาการที่ต่างกัน เด็กแต่ละคนเขาจะมีความเป็นตัวของเขาเองที่ต่างกัน เพราะฉะนั้นคุณอาจจะมีโอกาสที่มาตรฐานว่า มาตรฐานของเด็กวัยนี้ควรทำอะไร แต่ก็ไม่เคยมีเด็กคนไหนที่ทำได้ตามเกณฑ์มาตรฐานเหมือนมาตรฐานที่กำหนดไว้ 100 % มีแต่บางอย่างต่ำกว่า บางอย่างสูงกว่า เพราะอันนี้คือความเป็นจริงในตัวเด็กที่คุณต้องมองดูด้วยเวลาเราประเมินเราจะต้องมองดู 2 อันนี้ เพราะฉะนั้นในแง่ของความรู้เชิงวิชาการเราอาจจะมีเกณฑ์ว่าเด็กควรทำได้แค่นี้ เราจะต้องรู้ด้วยว่าเมื่อจริงๆเริ่มต้นเขาทำได้แค่นี้ เราจะเห็นความเปลี่ยนแปลง อย่างน้อยในวัยของเขาขณะนี้ เขาควรจะทำได้แค่นี้ ผมรู้ว่าเกณฑ์การประเมินของเราไม่ใช่เพื่อคัดเด็กทิ้ง มันเป็นเกณฑ์การประเมินเพื่อบอกให้รู้ว่าเราต้องปรับปรุงการทำงานของเรานิด้านใด เพื่อจะช่วยให้เขาก้าวข้ามอุปสรรคของเขา "

การประเมินจะทำให้รู้จักเด็ก รู้ถึงอุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้น และช่วยแก้ไขปัญหาและอุปสรรคนั้น เพื่อให้เด็กก้าวไปสู่พัฒนาการที่ดีขึ้น

" จุดสำคัญของเรต่างจากที่อื่น ตรงที่ทัศนคติต่อการประเมินถ้าเราเปรียบเทียบการประเมินในอดีตก็คือการสอบ การวัดความรับผิดชอบให้เด็กไป พวกที่รู้เกินจึงมีสิทธิ แต่ถ้าเรามองใหม่เราก็เพราะเขาไม่รู้เขาถึงมาโรงเรียน ถ้าเขารู้เขาจะมาโรงเรียนทำไม เพราะฉะนั้นหน้าที่ของเราคือต้องช่วยให้เขารู้ให้ได้และถ้าเขาไม่ได้มันมี 2 อย่าง คือ (1) เราสอนไม่ดี(2) มันมีอุปสรรคอะไรในตัวเขาหรือเปล่า อุปสรรคนั้นคืออะไร อุปสรรคทางกายภาพหมายความว่าสมองเขาพิการหรือเปล่า หรืออุปสรรคทางจิตใจอย่างเช่นการสับสนในการคำนวณ เพราะฉะนั้นทัศนคติต่อการประเมินของเรา เพื่อให้เรารู้จักเด็กเพื่อที่จะให้เขาค้นคว้าอุปสรรคนั้น และก้าวไปสู่ระดับที่สูงกว่า "

แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานและการประเมิน

หมอมปรมองว่าการประเมินเป็นสิ่งที่ดี แต่ในการประเมินจะต้องมีความเข้าใจในสิ่งที่ประเมิน มีความยืดหยุ่น หลากหลาย ตามแนวคิดและวิธีการของแต่ละครอบครัว

" ผมคิดว่าไม่เป็นเรื่องแปลกที่มีการประเมิน ก็ดีถ้าจะมีการประเมิน ปัญหา ก็คือว่า (1) ประเมินแบบไหน ถ้าคุณเอามาตรฐานของโรงเรียนไปประเมินอีกแบบหนึ่งมัน ก็ผิดตั้งแต่แรกแล้ว (2) ในการที่เราจะไปประเมินโฮมสคูล เราก็ควรมีมาตรฐานที่เข้าใจ โฮมสคูลเสียก่อน ผมว่าในเชิงกลับกันมันก็เหมือนกับว่าการเอามาตรฐานของโฮมสคูล ไปประเมินโรงเรียน มันก็ประเมินไม่ได้และควรที่จะมีการประเมิน แต่การประเมินนั้น ควรอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจในสิ่งที่ประเมิน ใน พรบ. การศึกษาบอกว่าจะต้องมีความหลากหลายในทางปฏิบัติเพราะฉะนั้นในแง่ของความหลากหลายต้องมีความยืดหยุ่นและ หลากแนว แต่ละแนวเขาก็จะสอนตามแบบของตนเอง มีความคิด วิธีการ แต่ท้ายที่สุด ถ้าเราคิดว่ามันควรมีมาตรฐานชาติก็มีตอนนั้น "

สำหรับการประเมินการจัดการศึกษาโดยครอบครัว หมอมปรมองว่าควรดูที่เป้าหมายที่แต่ละ ครอบครัวตั้งไว้ ดูว่าแต่ละครอบครัวสามารถทำตามเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่

" คุณจะไปประเมินโฮมสคูล คุณจะต้องมีเกณฑ์ เกณฑ์อย่างเช่นว่า สิ่งที่เขาสอน และเขาหวังว่าเด็กจะได้อะไร และคุณประเมินว่าเขาทำตามที่เขาว่าหรือเปล่า แต่ไม่ใช่คุณต้องการให้เขาทำได้แค่นั้น แล้วไปวัดเขาทำได้ มันไม่ได้ ฉะนั้นผมเห็นว่าการประเมินโฮมสคูลก็ ประเมินจากเป้าหมายที่เขาตั้งไว้ การประเมินเวลาเรียนของเด็กจะต้องทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ ว่าเขาเรียนของเขาตามแผนที่เขาวางไว้ อีกเช่นเดียวกันการที่เขาพาเด็กไปข้างนอกหรืองานที่เขา มอบหมายให้เด็กทำอะไรเป็นเวลาเรียนคุณต้องยอมรับ แต่ถ้าเขาไม่ได้ตั้งก็เป็นสิ่งที่คุณสามารถ ตั้งเกณฑ์กับเขาได้ มันอยู่ที่ว่าเราจะต้องเข้าใจแต่ละที่ที่เราจะไปประเมิน แน่นนอนเราอาจจะ บอกว่าเรามีมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติได้ ถ้าอย่างนั้นมาตรฐานนั้นควรจะตั้งไว้อย่างหลวมๆ ยืดหยุ่นหน่อย มีมาตรฐานกว้างๆ เพื่อว่าให้มันปรับเข้ากับทุกคน "

การประเมินควรประเมินทั้งผลผลิต และกระบวนการในการจัดการเรียนการสอน บนพื้นฐานความเข้าใจ ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนของแต่ละครอบครัว

" ผมคิดว่าควรมองทั้งหมด product ที่ดีมันก็ต้องมาจาก process ที่ดี และ process ที่ดีมันก็ต้องมาจาก product ที่ดี ปัญหาก็คือว่าเวลาเราไปประเมิน process ของคนอื่น เราเอาทัศนคติ เอาฐานอะไรไปวัด สมมติว่าเราอยากวัดดูว่าเด็กรักชาติหรือเปล่า เราจับเด็กมาดูว่าร้องเพลงชาติได้หรือไม่ ซึ่งถ้าคุณมีความเชื่อว่าคนที่ร้องเพลงชาติได้คือคนรักชาติ แต่ถ้าเราบอกว่าคนที่ร้องเพลงชาติได้เขาอาจจะจำใจ ความรักชาติมันไม่แน่ เราจะต้องมองไปใหม่ว่าในกระบวนการสอนมันมีวิธีการสอนให้เขารักชาติได้อย่างไร แล้วเราต้องไปยอมรับสิ่งนั้น เราถึงจะเข้าใจ เราต้องดูทั้ง process และ product แต่การที่จะดู process ต้องเข้าใจก่อนว่าเขามีวิธีการอย่างไร "

สำหรับหน่วยงานที่จะเข้ามาดูแลเกี่ยวกับมาตรฐานการประเมินของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ควรเป็นหน่วยงานจากหลายฝ่ายที่จัดการศึกษา ที่มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

" ผมมีมุมมองแค่นี้ ผมมองว่าการศึกษาชาติแก้ไขไม่ได้ トラบไตที่ยืนอยู่บนพื้นฐานของความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ผมว่าจริงๆแล้วมันไม่ใช่เวลาที่มาตั้งข้อ เรามองดูความเป็นจริงมองดูปัญหาของสังคม ปัญหาของการศึกษามีปัญหาอย่างมากและมันเป็นเวลาที่ทุกคนต้องร่วมมือกันจริงๆ แล้วในแง่หนึ่งคนที่เขามาทำโฮมสคูล ถ้าเขาพอใจกับการศึกษาของชาติเขาไม่มาทำอะไรหรอก ในแง่ที่หน่วยงานรัฐต้องมองอย่างเข้าใจ ในแง่หนึ่งก็คือความรู้สึกที่ว่าให้โฮมสคูล ประเมินกันเองไม่น่าไว้ใจ มาจากพื้นฐานความคิดแบบเก่า แต่ในแง่หนึ่งในส่วนของภาครัฐเองเราก็เห็นความพยายาม ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ถึงแม้ว่าเปลี่ยนแปลงแล้วมันก็ยังอยู่บนพื้นฐานความคิดแบบเก่าต่างฝ่ายต่างก็เลยไม่ไว้ใจ มันก็เลยตกลงกันไม่ได้จริงๆแล้ว ในแง่หน่วยงานที่ควบคุมดูแลเป็นตัวแทนของคนที่เขาู้เรื่องดี เข้าใจ เป็นใครก็ได้ขอให้มีความรู้เท่านั้น รู้จริงๆ ถ้าเป็นหน่วยงานรัฐดูแล เป็นหน่วยงานรัฐที่เปิดใจพยายามฟังความคิด มันก็จะดี ผมว่ามันเป็นสิ่งที่เราจะต้องมอง ผมเชื่อว่ามีตัวแทนของทุกฝ่ายเข้าร่วม หน่วยงานที่ดูแลมาตรฐานนี้ก็ควรเป็นหน่วยงานจากหลายฝ่ายที่จัดการศึกษาที่หลากหลายเข้ามา อาจจะมีภาครัฐ ถ้าไม่ไว้วางใจเข้าไป ควรเป็นตัวแทนที่มาจากหลายฝ่าย "

กรณีศึกษาที่ 4 ครอบครัวปรัชญพฤกษ์

ห่างจากตัวอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ ไปประมาณ 10 กิโลเมตร ทั้งสองข้างทางถนนดินแดงที่พาเข้าไปสู่ที่ตั้งของบ้านเป็นป่ายุคาลิปต์ขนาดใหญ่ บ้านซึ่งมีอาณาบริเวณกว้างขวาง ซึ่งแต่เดิมเคยแห้งแล้ง แต่ปัจจุบันเต็มไปด้วยต้นไม้เขียวสดหลายหลายพันธุ์ ไม่ว่าจะเป็นต้นขนุน ต้นมะม่วง ที่ใช้เก็บผลรับประทาน อีกทั้งต้นไม้ใหญ่ที่เอาไว้สำหรับใช้ประโยชน์ในการปลูกสร้างมีโรงเรือนอยู่หลายหลัง ทั้งเรือนพัก เรือนเพาะชำ รวมทั้งเรือนสัมนาหลังใหญ่ ที่ใช้สำหรับจัดการประชุมสัมนาและพักค้างแรมของผู้ที่มาเยือนซึ่งก่อตั้งจากอิฐที่ผลิตจากโรงเผาอิฐของที่นี่เอง มีสัตว์หลายชนิดไม่ว่าจะเป็นแพะ ที่เดินอยู่บริเวณรอบๆบ้าน หมูที่อยู่ในเล้า ไก่ และสภาพแวดล้อมต่างๆ รอบตัว ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ของผู้คนที่เข้ามาเยือน ไม่ว่าจะเป็นบ้านที่กำลังปลูกสร้างจากต้นไม้ใหญ่ที่กำลังรอการต้อนรับนักศึกษาในโครงการสำนึกรักบ้านเกิดที่กำลังจะเดินทางมาถึงในไม่กี่วันข้างหน้า และผู้คนจากหลากหลายแวดวงที่แวะเวียนมาเยือนไม่ขาดสาย เนื่องจากที่นี่เป็นส่วนหนึ่งของ " โรงเรียนชุมชนอีสาน " ซึ่งเป็นโครงการความร่วมมือระหว่างชาวบ้านในเขตสามพื้นที่ของจังหวัดบุรีรัมย์ และพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง ร่วมกันกับสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (สทพ.) เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถพึ่งตนเองและพัฒนาตนเองของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งครูบาสุทธินันท์ ปรัชญพฤกษ์ เป็นผู้นำชุมชนที่สำคัญมากคนหนึ่งก่อตั้งชุมชนอีสานแห่งนี้

ภูมิหลังของครอบครัว

พ่อ สุทธินันท์ ปรัชญพฤกษ์ การศึกษา ได้รับมอบศิลปศาสตรบัณฑิต จากสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ เป็นผู้ใฝ่แสวงหาการเรียนรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ เป็นผู้นำชุมชนของชาวบ้าน ได้อุทิศตนริเริ่มบุกเบิกในเรื่องราวต่างๆหลายอย่าง จึงเป็นที่เคารพนับถือของชุมชน จนเรียกกันโดยใช้คำ " ครูบา " นำหน้าชื่อหมายถึงการให้เกียรติว่าเป็นผู้รู้ เป็นปราชญ์ของชาวบ้าน ปัจจุบันก็คงมีบทบาทอย่างสูงในโครงการต่างๆเพื่อการพัฒนาพื้นที่คืนความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น อย่างมีการประสานความร่วมมือกับกลุ่มครูบา กลุ่มครูในโรงเรียน สถาบันการศึกษา และหน่วยราชการต่างๆ

แม่ จวี ปรัชญพฤกษ์ การศึกษา ปกศ. (ประถมศึกษา) วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ ทำหน้าที่แม่บ้าน

ด.ญ. จริยา ปรัชญพฤกษ์ (อ๋วย) ลูกสาวคนโต เคยศึกษาจากการจัดการศึกษาโดยครอบครัวโดยความร่วมมือกับโรงเรียน ในขณะที่อยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ขณะนี้อยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนในระบบ

ด.ช. วิทยา ปรัชญพฤกษ์ (หนู่ม) ลูกชายคนที่ 2 เคยศึกษาจากการจัดการศึกษาโดยครอบครัวโดยความร่วมมือกับโรงเรียน ในขณะที่อยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 ขณะนี้อยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของโรงเรียนในระบบ

ด.ญ. นิชดา ปรัชญพฤกษ์ ลูกสาวคนสุดท้อง ศึกษาจากการจัดการศึกษาโดยครอบครัว โดยความร่วมมือกับโรงเรียน ตั้งแต่อยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปัจจุบันอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

จุดเริ่มต้นของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

ด้วยความที่ครอบครัวนี้หันหน้าเป็นบุคคลที่ไม่หาความรู้ด้วยตนเองมาตลอด ให้ความสนใจและติดตามในเรื่องการศึกษา มองภาพของการศึกษาว่า ทำให้คนละทิ้งชนบท เป็นการศึกษาที่ไม่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต และท้องถิ่น การศึกษาที่ไม่เอาความรู้มาเชื่อมโยงกับฐานอาชีพของชุมชนและครอบครัว ทำให้ต้องดิ้นรนแย่งกันหางานทำในเมือง ประกอบกับเป็นคนที่ยึดมั่นในหลักตนเป็นที่พึ่งแห่งตน มองว่าถ้าอยากเห็นการศึกษาแบบใดควรจะต้องมีส่วนร่วมหรือจะต้องลงมือทำเอง จึงเป็นแรงผลักดันให้เริ่มต้นจัดการศึกษาโดยครอบครัว

" การจัดการศึกษาที่ไม่เชื่อมโยงกับความเป็นอยู่ในท้องถิ่น ทำให้พัฒนาการทางด้านองค์ความรู้ที่เป็นฐานเดิมของครอบครัวหายไป เพราะระบบคิดของคนยุคนี้ต่างมุ่งมาที่จะเรียนเพื่อนำพาชีวิตตัวเองให้หลุดพ้นจากพ่อแม่หรือท้องถิ่น พ่อแม่จะทำมาหากินอย่างไรไม่เกี่ยว ฉันจะเป็นเจ้านายอย่างเดียว ทุกอย่างที่พ่อแม่ทำมาหรือสะสมไว้เป็นเรื่องด้อยค่าไร้ความหมายในสายตาเด็กๆ "

" เกิดความคิดว่า ถ้าเราอยากเห็นการศึกษาแบบไหน คงไม่มีใครจัดแจงให้เรา ได้ครบถ้วนทั้งหมด เราต้องมีส่วนร่วมหรือลงมือทำด้วย อย่างน้อยต้องคิดแล้วว่าในเรื่องนี้เราพอจะทำอะไรได้บ้าง จะทำตรงไหน และควรเริ่มต้นอย่างไร "

รูปแบบของการจัดการศึกษา

ครูบาสุทธินันท์จัดการศึกษาโดยครอบครัว โดยมีรูปแบบของความร่วมมือในข้อตกลงอย่างเป็นทางการระหว่างบ้านกับโรงเรียน ภายใต้การประสานงานของสำนักงานโครงการพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สปช.) ในโครงการ " บ้านป่าแห่งการเรียนรู้" ด้วยมองเห็นว่าความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและครอบครัว เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อประโยชน์แก่กันและกันได้ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้มาศึกษาเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2541 หรือในภาคเรียนที่ 2 ของปีการศึกษา 2541

" ทาง สปช. เองก็มีเหตุผลของเขา เขามองว่าโฮมสคูลเป็นเรื่องใหม่ เขายังไม่ชัดเจนจุดนี้ จึงขอมีส่วนร่วม ผมเองก็เห็นจุดดีตรงนี้เหมือนกันว่า ผมไม่ได้เป็นครูมาก่อน ถ้าเขามาร่วมคงมีข้อเสนออะไรแก่เราที่ดีเยอะ ถ้าเราไม่ปิดตายเสียเลย มันก็ไม่ดี แล้วจุดหนึ่งคือ ถ้าทำเรื่องโฮมสคูลไป ผมได้แง่คิดอะไรดีๆ ผมสามารถสะท้อนกลับไปได้ เพราะถือว่าเป็นคนกลางร่วมกัน "

ลักษณะการจัดการร่วมกันระหว่างโรงเรียนและครอบครัวมีการแบ่งหน้าที่และความร่วมมือกันอย่างชัดเจนดังนี้

โรงเรียน ใช้เวลา 3 วัน คือ จันทร์ - พุธ จัดการเรียนรู้ในวิชาทักษะภาษาไทย คณิตศาสตร์ สร้างเสริมลักษณะนิสัย และภาษาอังกฤษ

ครอบครัว ใช้เวลา 4 วัน คือ พฤหัสบดี - วันอาทิตย์ จัดการเรียนรู้วิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และการงานพื้นฐานอาชีพ เป็นหลัก พร้อมทั้งทำหน้าที่ในการจัดโปรแกรมการเรียนรู้ที่วิเคราะห์จากความสนใจของเด็กและสภาพสังคม จัดหลักสูตรและสิ่งพื้นฐานจำเป็นที่เด็กต้องเรียนรู้ กับรับหน้าที่การประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกับโรงเรียน

ข้อตกลงดังกล่าว ทำให้ทางโรงเรียนมีเรื่องที่จะต้องดำเนินการเฉพาะขึ้นอีกบางประการ ได้แก่ ปรับเปลี่ยนตารางสอน (ชั้นที่ลูกครูบาสุทธินันท์เรียนอยู่) ปรับเปลี่ยนแนวทางและรูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้ จัดให้ครู ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องมีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันทุกสองสัปดาห์ มีการทำวิจัยร่วมกับสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสตึก และสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ รายงานการดำเนินการ การเปลี่ยนแปลง ปัญหา อุปสรรค ความช่วยเหลือที่ต้องการ และแผนการพัฒนา ให้หน่วยเหนือขึ้นไปทราบเป็นระยะ

โดยเริ่มต้นดำเนินงานในโรงเรียนที่ลูกทั้ง 3 คน ของครอบครัวหิชนันท์เรียนอยู่ (โรงเรียนอนุบาลสตึก) ในขณะที่ อ้อย ลูกสาวคนโต อยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หนุ่ม ลูกชายคนรอง อยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ ออยลูกสาวคนเล็ก อยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในลักษณะร่วมกับทางโรงเรียน มีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นเนื่องจาก ครู และผู้บริหารโรงเรียน ที่รับผิดชอบ ทำไปเพราะถูกเบียดเบียนลงมา เห็นว่าการดำเนินการในลักษณะนี้เป็นภาระ มองไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับ

" ครูไม่ได้ให้ความสนใจ เขาคิดว่ามันเป็นภาระที่จะต้องมาปรับหลายสิ่ง เพื่อเด็กเพียงไม่กี่คน มันเป็นการยากเหมือนกัน ที่จะเอาครูทั้งโรงเรียนมาปรับความคิด เพื่อเด็กเพียงคนเดียว เขามองไม่เห็นความสำคัญ ทำเพราะโดนสั่งมา ถ้าเขาร่วมเรียนรู้ตรงนี้เขาจะได้อะไรอีกเยอะ เป็นโรงเรียนในส่วนกลางซะมากกว่าที่เขาอยากทำ "

ซึ่งมาถึงวันนี้ อ้อย และ หนุ่ม จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนเดิม กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 2 ในโรงเรียนแห่งใหม่ ที่จะต้องไปโรงเรียนทุกวัน ไม่ได้มีข้อตกลงกับทางโรงเรียน

ส่วน ออย ซึ่งอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนเดิม ถึงแม้โครงการตามข้อตกลงกับทางโรงเรียนยังไม่ได้ยกเลิกเป็นทางการ แต่ในทางปฏิบัติตอนนี้ออยก็ไปโรงเรียนจันทร์ - ศุกร์เช่นเดียวกัน มีเพียงสิทธิพิเศษคือเมื่อมีกิจกรรมที่บ้าน เช่น การจัดค่าย การประชุมสัมมนา ฯลฯ ก็สามารถหยุดโรงเรียนเพื่อร่วมกิจกรรมดังกล่าว โดยที่โรงเรียนจะลงเวลาไปเรียนให้

ในความคิดของครอบครัวหิชนันท์ต้องการที่จะเอาลูกออกจากโรงเรียนเพื่อมาสอนเอง แต่ก็จะทำให้ขาดความร่วมมือกับโรงเรียน จึงคิดเสนอโครงการใหม่ให้กับทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความเป็นไปได้ในความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับครอบครัว

" กำลังเสนอโครงการใหม่ จะให้ลูกไปโรงเรียนแค่ 1 วัน อยู่บ้าน 4 วัน เพราะในระบบการเรียนการสอน บางทีให้เด็กผ่านไปวันๆ ไปเพื่อเซ็ทเวลาเรียน "

หลักสูตรการจัดการศึกษา

ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ นำปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นไปเชื่อมโยงกับความรู้ต่างๆ เรียนรู้ปัญหา วิธีแก้ปัญหา จากเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง เรียนรู้จากการปฏิบัติ การทดลอง จากสิ่งที่เกิดขึ้น จากความสนใจ ดังเช่นตัวอย่าง ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ตามธรรมชาติคือการขึ้นของเห็ดในช่วงฤดูฝน ซึ่งนำไปเชื่อมโยงกับความรู้และ

กิจกรรมต่างๆทำให้ขยายผลไปสู่การคิดเกี่ยวกับเรื่องการเพาะเห็ด เป็นหลักสูตรที่ทำให้เห็นความเชื่อมโยงความรู้จากวิถีชีวิตจริงพัฒนาการเรียนรู้ไปสู่อาชีพ

การออกแบบการเรียนรู้ที่ได้จากกรณีของเห็ด

1. แหล่งความรู้จากฐานเก่า (ธรรมชาติ)

ขั้นตอนและลักษณะของการศึกษา

- 1.1 ศึกษาสภาพของเห็ดที่เกิดขึ้นตามฤดูกาลในธรรมชาติ
- 1.2 รวบรวมชนิดหมวดหมู่ของเห็ดชนิดต่างๆ
 - ก. เห็ดรับประทานได้
 - ข. เห็ดเมา
- 1.3 สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเกิดเห็ด
- 1.4 ปัจจัยและเงื่อนไขที่ทำให้เห็ดธรรมชาติเกิด
- 1.5 อายุ เวลา ในการงอกของเห็ดแต่ละครั้ง
- 1.6 รูปแบบของอาหารพื้นบ้านที่ประกอบจากเห็ด
- 1.7 เนื้อหาเกี่ยวกับเห็ดที่มีอยู่ในภูมิปัญญาชาวบ้าน
- 1.8 เปรียบเทียบอัตราการเกิดเห็ดที่มีอยู่ในภูมิปัญญาพื้นบ้าน
- 1.9 ทศนคติคนรุ่นเก่ากับเด็กรุ่นใหม่เกี่ยวกับมิติของเห็ด
- 1.10 ข้อมูลพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับเห็ดในชุมชน

3. ความรู้ได้ระดับ(พัฒนาการเรียนรู้ไปสู่อาชีพ)

- 3.1 เรียนรู้สภาพทั่วไปของเห็ดในท้องตลาด
- 3.2 สร้างห้องทดลองวิจัยเกี่ยวกับเห็ดเบื้องต้น
- 3.3 ศึกษาความต้องการของตลาด
- 3.4 พิจารณาการเพาะเห็ดในเชิงการค้า จุดคุ้มทุน
- 3.5 วางแผนการเพาะเห็ดเชิงอุตสาหกรรมใต้ถุนบ้าน
- 3.6 ศึกษาความเป็นไปได้ที่จะผลิตเห็ดแปรรูป
- 3.7 ศึกษาการถนอมอาหาร เพิ่มมูลค่าเห็ด
- 3.8 ศึกษาการออกแบบ / โฆษณาสินค้าเห็ด
- 3.9 รวบรวมคุณสมบัติพิเศษของเห็ดในแง่อาหาร/สมุนไพร / อาหารเสริมสุขภาพ / ยา เช่นเห็ดหลินจือ
- 3.10 รวบรวมปัญหาเพื่อพัฒนาความรู้ต่อไป

2. ความรู้ที่ได้จากฐานความรู้ใหม่

- 2.1 เทคนิคการเพาะเลี้ยงเชื้อเห็ดในห้องทดลอง
- 2.2 เทคนิคการนำเชื้อเห็ดมาเลี้ยงในสภาพจริง
- 2.3 เทคนิคการเพาะเห็ด
- 2.4 เทคนิคการสร้างโรงเรือน
- 2.5 เทคนิคการควบคุมอุณหภูมิและความชื้น
- 2.6 เทคนิคการกระตุ้นเชื้อเห็ดตามต้องการ
- 2.7 เทคนิคการเก็บจำหน่าย
- 2.8 การแก้ไขปัญหาและอุปสรรค
- 2.9 การรวบรวมองค์ความรู้
- 2.10 การนำเสนอการขยายผลความรู้สู่ชุมชน

หลักสูตรโฮมสคูลเรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา

เรื่องที่เรียน	เรื่องที่รู้
สิ่งแวดล้อมศึกษา	บทเรียนที่เป็นฐานความรู้เบื้องต้นที่จะนำเด็กไปสู่ระบบชีวิตของธรรมชาติ เด็กจะเห็นกลไกที่ยึดโยงกันอยู่ระหว่างระบบนิเวศกับมนุษย์ว่ามีส่วนสัมพันธ์กันในเชิงบวกมากมาย ถ้ามนุษย์เรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติอย่างสมดุล
ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ	เด็กๆ ได้เรียนเรื่องสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละฤดูกาล ผลผลิตธรรมชาติประทานมาให้ฟรีๆ โดยที่มนุษย์ไม่ต้องลงทุน เช่น เห็ด ยอดย่านาง ไข่มดแดง ผักต่างๆ ฯลฯ
ความรู้เก่า	เด็กได้เรียนรู้เรื่องของเห็ดในมิติต่างๆ ได้ความรู้จากภูมิปัญญาทางถิ่น เรียนรู้ชนิดของเห็ด ที่มีทั้งรับประทานได้และบางชนิดก็จะเมื่อเมา
ความรู้ใหม่	ถ้าเราใช้เทคโนโลยีมาช่วย เราก็จะมีเห็ดรับประทานตลอดปีซึ่งเราจะต้องอธิบายให้เด็กเข้าใจด้วยว่า ความรู้ใหม่ที่ได้มา เกิดจากการนำความรู้เก่าไปสังเคราะห์บนพื้นฐานความรู้เดิม เราก็จะได้รับผลจากการพัฒนาความรู้ในแง่มุมใหม่ๆ ตลอดไป
เรียนรู้ประเพณี	ในอดีตเด็กๆ ได้เรียนการเป็นแม่ศรีเรือน การเป็นลูกมือทำอาหาร เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ที่มีเนื้อหาสำคัญเพราะความรู้ที่ติดตัวเหล่านี้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันและบางคนก็นำไปพัฒนาเป็นอาชีพหลัก
ข้อเปรียบเทียบระหว่างแม่ครัวยุคใหม่กับแม่ครัวยุคเก่า เป็นการสอนด้านวัฒนธรรมที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้ครกแบบดั้งเดิมกับการใช้ครกปั่นไฟฟ้า - การประกอบอาหารเองกับการซื้ออาหารสำเร็จรูป - สัดส่วนของการปรุงน้ำพริก ปรุงอาหาร - ความปลอดภัย อาหารที่ประกอบเองที่สดกว่า รู้จักส่วนผสมต่างๆ - อาหารที่ซื้อถึงจะสะดวกแต่ส่วนผสมของอาหารเราไม่มีทางทราบเลยว่า มีคุณค่าหรือคุณค่า
การเสริมสร้างระบบนิเวศ	ส่วนใหญ่เด็กที่เรียนตามตำราจะรู้แต่เรื่องอนุรักษ์แบบแห้งๆ แต่การเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เด็กจะเป็นนักเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมโดยธรรมชาติ เด็กจะเกิดความรัก ความผูกพัน และเห็นประโยชน์และคุณค่า เพราะประจักษ์แก่ตา แก่พุงตนเองมาแล้ว ได้ลิ้มรสอาหารที่ธรรมชาติประทานให้เรา และจากสิ่งที่ลงแรงปลูกด้วยน้ำพักน้ำแรงเราเอง

เรื่องที่เรียน	เรื่องที่รู้
โบนัสนจากธรรมชาติ	ถ้ามนุษย์ขยันดูแลรักษาสภาพแวดล้อมธรรมชาติก็จะให้รางวัลในรูปแบบต่างๆ เช่น อาหาร ยารักษาโรค ความชุ่มชื้น ร่มเงา ฯลฯ (ให้เห็ด ให้ตะขบ ให้ผักพื้นบ้าน น้ำหวานจากผึ้ง ไข่มดแดง ผล / ดอก / ราก / ใบ / เปลือก / ในรูปของยาสมุนไพร)
เด็กได้เพื่อนใหม่	ในบทเรียนประเภทนี้เด็กจะมีเพื่อนใหม่เพิ่มขึ้น เช่น นัก มด ปลวก แมลง ดอกไม้ ใบไม้ ฯลฯ
เด็กได้ครูดี	ธรรมชาติเป็นครูที่ยิ่งใหญ่เสมอมา แถมยังใจดี และสอนฟรีมาโดยตลอด ถ้ามนุษย์ไม่ตาบอดสี ยอมสมัครเข้าเป็นลูกศิษย์ของธรรมชาติ กระบวนการอบรมขัดเกลาสภาวะจิตให้สงบสุข มีเหตุผล เห็นอกเห็นใจผู้อื่นและมีความเมตตา กรุณา
ทุกเนื้อหาเชื่อมโยงและไต่ระดับของการเรียนได้อย่างไม่มีวันจบ	ทุกกรณีที่เราได้ทำความรู้จัก ได้เรียนรู้ล้วนแต่เป็นเงื่อนไขที่ยังไม่สมบูรณ์ ทำให้เด็กต้องคิดและค้นคว้าต่อไป เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ ในประเด็นตัวชีวิต นอกจากจะดูผลที่กิจกรรมแล้ว เรายังพิจารณาจากการสังเคราะห์ความรู้ของเด็กๆได้ด้วย เช่น เป็นนักสังเกต เป็นนักประดิษฐ์ เป็นนักสารสนเทศ เป็นนักชีวะ เป็นนักการศึกษาอนาคตระบบ นักพัฒนาสังคมรุ่นใหม่ เพราะได้เรียนรู้กิจกรรมต่างๆร่วมกับผู้ใหญ่ คุณลุง คุณป้า คุณตา ฯ
การเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดี	เด็กที่มีโอกาสเรียนรู้เรื่องความอดทนอดกลั้น ความยากลำบาก ซึ่งเนื้อหาเหล่านี้จะไม่ค่อยมีในโรงเรียนที่มุ่งแต่จะสอนให้เด็ก สะดวกสบาย เหยียบขี่ไก่ไม่ฝ่อ
เด็กได้เรียนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี	เรากำลังมีปัญหาเรื่องเด็กออกนอกกลุ่มนอกรทาง เด็กเป็นอย่างนี้ อย่างนี้ การสร้างเงื่อนไขให้เด็กมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ จะทำให้เวลาของเด็กบางส่วนมาอยู่ในบทสนทนากับธรรมชาติโดยธรรมชาติ
เด็กได้เรียนร่วมกับสมาชิกในชุมชน เพื่อนร่วมชั้นเรียนแบบมีทุกอายุ	การเรียนที่มีผู้เรียนหลากหลายอายุและประสบการณ์ บรรยายภาคการเรียนจะสืบทอด และถ่ายทอดเนื้อหาซึ่งกันและกันอย่างครบครัน

เรื่องที่เรียน	เรื่องที่รู้
เรียนข้อจำกัดทางธรรมชาติ	เด็กได้สังเกตแก้ไขข้อจำกัดทางธรรมชาติโดยความพยายามของมนุษย์ในด้านต่างๆ เช่น การโคลนนิ่ง การผสมเทียม การเลี้ยงกิ้ง ต่อตา การเพาะเห็ดให้ออกดอกทั้งปี การใช้ปุ๋ย ใช้ฮอร์โมนต่างๆ สิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นข้อจำกัดทางธรรมชาติได้ดี
เรียนเรื่องชีวิตที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม	เด็กที่อยู่ท่ามกลางวิถีชีวิตชุมชนและสภาพแวดล้อมธรรมชาติตลอดจนจารีตประเพณี สิ่งเหล่านี้จะสร้างสมต้นทุนความรัก ความเข้าใจ และมีสายสัมพันธ์ให้กับท้องถิ่นของตนเอง

การจัดการเรียนการสอน

จากรูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัว โดยมีรูปแบบของความร่วมมือในข้อตกลงอย่างเป็นทางการระหว่างบ้านกับโรงเรียน ที่ดำเนินไปอย่างไม่ค่อยราบรื่นนัก ซึ่งปัจจุบัน น้องออย ลูกสาวคนสุดท้อง ซึ่งกำลังเรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 คงต้องไปโรงเรียนทุกวัน ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนจะเป็นไปในลักษณะของการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนทั่วไป ส่วนการเรียนการสอนที่บ้านจะเป็นไปในลักษณะการเรียนรู้นอกชั้นเรียน เน้นการเรียนรู้จากสิ่งรอบตัว โดยคำนึงถึงการจัดให้เรียนรู้อย่างครบกระบวนการ ตั้งแต่การกระตุ้นให้เกิดความสนใจในสิ่งนั้นด้วยตนเอง การวางแผนการเรียนรู้สิ่งนั้นด้วยตนเอง ในระหว่างปฏิบัติจะมีการจัดสถานการณ์ให้เรียนรู้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์อย่างครบถ้วน มีการทดลอง วิพากษ์วิจารณ์ รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์แผนและผลการปฏิบัติงานอยู่เสมอ ในรูปแบบที่หลากหลาย ตลอดจนปรับแนวทางการทำงานให้เหมาะสมกับตนเอง สรุปผลการเรียนรู้

ดังเช่นตัวอย่าง ซึ่งเป็นการเรียนรู้ในเรื่องเกี่ยวกับวิชาธรณีวิทยา เนื่องจากเนื้อหาของวิชานี้เป็นการเรียนรู้ถึงจุดยืนของตนเอง (หมายถึงผืนแผ่นดินที่เราอยู่นอยู่) ทำให้เด็กๆมองเห็นความสำคัญของประวัติศาสตร์ เรื่องราวในอดีต คุณค่าของสิ่งที่อยู่รอบตัว โดยสรุปประเด็นการเรียนรู้เบื้องต้น เทคนิคที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ และสาระการเรียนรู้ที่ได้รับ

สรุปประเด็นการเรียนรู้เบื้องต้น

สิ่งที่เรียน	สิ่งที่รู้
ประวัติศาสตร์	การอพยพถิ่นฐาน / การสร้างชุมชน / และหมู่บ้านในอดีต
ร่องรอยการประกอบอาชีพในแต่ละยุค	เปรียบเทียบการประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรมระหว่างอดีตและปัจจุบัน
การขุดบ่อน้ำในอดีต	ได้รู้ร่องรอยและวิธีการแสวงหาน้ำในทุกรูปแบบ
สภาพดิน	ได้รู้ว่าในแผ่นดินที่ตนาอาศัยอยู่ แต่ละชั้นดินมีโครงสร้างอย่างไร
สภาพน้ำ	ได้รู้ว่าจะระดับน้ำอยู่ลึกกี่เมตร คุณภาพเป็นอย่างไร มีอัตราไหลเวียนเท่าใด เพื่อนำมาวางแผนให้สอดคล้องกับกิจกรรมเพาะปลูก
การใช้น้ำ	ได้รู้คุณค่าของน้ำ การจัดการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด
การสร้างกิจกรรมต่อเนื่อง	ได้เกิดความคิดที่จะปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ พัฒนาให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น เช่น โครงงานเพาะพันธุ์ไม้ งานธนาคารต้นไม้ งานปลูกผักหยาก งานปลูกไม้ยืนต้น เลี้ยงสัตว์ และงานเสริมสร้างระบบนิเวศ
การเปรียบเทียบความรู้	ได้รู้จักวิธีการแสวงหาน้ำในแต่ละยุคสมัย เห็นกระบวนการพัฒนาที่เกิดจากการนำความรู้ไปแปลงเป็นเทคโนโลยี
สำนึกใหม่	ได้รู้ว่าอดีตผิดพลาดอย่างไร ต้นทุนทางธรรมชาติที่เสียหายกระทบต่อชีวิตเราอย่างไร และต่อไปเราควรจะดำเนินการให้ถูกต้องอย่างไร
บทเรียนใหม่	ได้ความคิดใหม่ที่จะทำการเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นตามลำดับ

เทคนิคในการถ่ายทอดและสาระการเรียนรู้

เทคนิคในบทเรียน	สาระการเรียนรู้
ชี้ให้เห็นความสำคัญของเนื้อหาที่เรียนว่ามันมีที่มาที่ไปอย่างไร	สร้างบรรยากาศการเรียนรู้โดยอุ่นเครื่องให้ร้อนก่อนเปิดกฎแจสตร์บทเรียน เช่น การเล่าให้ฟังถึงการตั้งถิ่นฐาน/ การขุดบ่อน้ำ เป็นการปูฐานให้เห็นความคิด ความตั้งใจมุ่งมั่น ความอดทน อดกลั้น การต่อสู้กับอุปสรรค อธิบายให้รู้ว่าทำไมเราถึงสนใจและเรียนเรื่องนี้
เรียนแบบสุ่มหัว (คัด)	เราพ่อ แม่ ลูก จะร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันแสดงความคิดเห็น กิจกรรมเหล่านี้จะหันหน้าเข้าหากัน

เทคนิคในบทเรียน	สาระการเรียนรู้
เรียนแบบตำด้าตำใจ	การเรียนรู้จะเริ่มตั้งแต่ใจ เมื่อใจพร้อม การเรียนก็จะเต็มไปด้วยชีวิตชีวา การนำเด็กลงมาเรียนในเชิงปฏิบัติ นอกจากจะเป็นการเรียนแบบตำด้า (เห็นด้วยตา) ทุกส่วนของร่างกายยังมีส่วนร่วมในการเรียนด้วย ซึ่งอาจจะเรียกเพิ่มเติมได้ว่าเรียนแบบลงไม้ลงมือตนเอง
เรียนวิธีโยงวิธีชีวิตเข้ากับบทเรียน	ในชีวิตประจำวันเด็กๆต้องเกี่ยวข้องกับอะไร งานบ้านกับการบ้านแตกต่างกันตรงไหน นอกจากจะต้องทำงานบ้านแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นภายในบ้านเด็กๆต้องรับรู้และบางเรื่องต้องร่วมเรียนรู้
เรียนงานวิจัย (ให้กระจุก)	การเรียนรู้เพื่อไปสู่ความจริง ทำให้เด็กเกิดความกล้า ความมั่นใจ กล้าคิด กล้าทดลอง ถ้าไม่ลงมือทำเราจะไปรู้จักความผิดถูกได้อย่างไร งานวิจัยคือการค้นหาความจริง ถ้าเราสร้างนิสัยให้เด็กตระหนักในการที่ทำอะไรทุกอย่างให้ความจริงปรากฏ ชีวิตของเขาจะมีเหตุผลในการกระทำภารกิจทุกกรณี การลงมือพาลูกๆเรียนรู้เรื่องลักษณะของชั้นดิน ชั้นน้ำ จึงเป็นการนำการวิจัยเบื้องต้นมาสู่บทเรียนแบบง่ายๆ รวบรวมข้อมูล แยกย่อยข้อมูล อธิบายแง่มุมต่างๆได้ ทำให้บทเรียนมีคุณค่ามากขึ้น
เรียนให้เห็นมุมมองมิติต่างๆ	การสอนแบบบูรณาการ หมายถึง การควบเอาจินตนาการ ผนวกเข้ามาด้วยกระตุ้นให้เด็กวางแผนไต่ระดับเนื้อหาสาระของบทเรียนให้แตกแขนงแยกย่อยโยงอดีต- ปัจจุบัน - อนาคตเข้ามาอยู่ในเส้นสายเดียวกัน เพื่อให้บทเรียนมีทางต่อยอดออกไปได้ อย่างไม่จำกัด เท่ากับเราทำล้นซั้กคลังความรู้เอาไว้ เมื่อสถานการณ์จริงเข้ามาเกี่ยวข้องในภายหลัง ก็สามารถต่อยอดจากของเดิมออกไปได้
เอาสติมาจุดเชื้อปัญญาให้ลูกโพลง	อานุภาพของความรู้ ถ้าเรียนแล้วรู้ได้ทันทีว่าเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างไรใครก็ต้องสนใจเรียน ถ้าเราแปรความรู้ให้เป็นความสามารถ แปรความสามารถให้เป็นรายได้ แปรรายได้ให้เป็นเครื่องมือที่จะพัฒนาองค์ความรู้ต่อไป กระบวนการเรียนรู้ก็จะต่อยอดออกไปด้วยตัวของมันเอง
บทเรียนจากใจหทัยชีวิต	ผู้เรียนควรคำนึงถึงอนาคตของตนเองว่าจะนำพาชีวิตของตนฝ่าด่านไปได้ได้อย่างไร อะไรคือปัญหาที่ต้องสะสางออกไปให้ได้ อะไรคืออุปสรรค ต้องตอบตนเองให้ได้ว่าตอนนี้ตนเองรู้อะไร เพียงพอที่จะนำพาอนาคตไปวางไว้ที่ปลอดภัยได้แล้วหรือยัง

เทคนิคในบทเรียน	สาระการเรียนรู้
ฝึกให้เป็นคนช่างคิดช่างทำ	การคิดแล้วทำ ทำบ่อยเข้าก็จะเกิดความชำนาญ นำไปสู่การเป็นผู้เชี่ยวชาญ การที่รู้มากจากตำราหรือการท่องจำจะก้าวไปสู่ภาคปฏิบัติได้ยาก

การวัดและการประเมินผล

จากข้อตกลงในความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียนในเรื่องการประเมินผล โดยแบ่งการประเมินผลเป็น 2 ส่วน คือ บ้านจะเป็นผู้ประเมิน 2 กลุ่มวิชา คือ ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ส่วนโรงเรียนก็จะประเมินในวิชาหลัก แต่เนื่องจากความร่วมมือดังกล่าวยังไม่ประสบความสำเร็จมากนัก การวัดและประเมินผลอย่างเป็นทางการจึงเป็นหน้าที่ของโรงเรียน การวัดและประเมินผลของโรงเรียนจะเป็นไปในรูปแบบโดยทั่วไปของโรงเรียน คือ ใช้การสอบเพื่อวัดความรู้ คะแนนจากการปฏิบัติ และประเมินเป็นระดับผลการเรียน ใน 5 กลุ่มวิชา ประกอบด้วยกลุ่มทักษะ (คณิตศาสตร์ - ภาษาไทย) กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ กลุ่มประสบการณ์พิเศษ (ภาษาอังกฤษ)

ในส่วนของการวัดและประเมินผลจะใช้การสังเกตจากพฤติกรรมที่เกิดขึ้น ที่เด็กได้แสดงออกมา ในวิถีชีวิตประจำวัน เช่นการทำงานบ้าน

" ดูจากการช่วยทำงานบ้าน ซึ่งดูว่าปีนี้อาจจะทำได้ดีกว่าปีที่แล้ว "

การสังเกตพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ดังเช่นตัวอย่างเป็นการบันทึกการวัดผลหลังจากที่เกิดเหตุการณ์แพะหาย ซึ่งเรื่องราวของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดพฤติกรรมหลายอย่างในตัวเด็ก

พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เด็กๆจะรับผิดชอบงานให้อาหารสัตว์ ตามไปที่คอกเพื่ออุ้มลูกแพะ ปล่อยให้ลูกแพะอย่างนั้นอย่างนี้เราเห็นภาพความอ่อนโยนและเมตตากรุณาที่เด็กแสดงต่อสัตว์

เด็กๆสนใจเรียนรู้เรื่องราวรอบตัวเรื่องสัตว์มากขึ้น เกิดประเด็นคำถามในเชิงอยากรู้อยากเห็น เช่น การขอไปดูร่องรอยการหากินของสัตว์ สังเกตพฤติกรรมการกินอาหาร การเลือกชนิดอาหาร โดยเด็กๆเก็บรายละเอียดมาเล่าให้ฟัง

เริ่มมีความรับผิดชอบมากขึ้น เด็กๆช่วยดูแลสัตว์มากขึ้น สังเกตเห็นตัวไหนผิดปกติหรือเจ็บป่วยก็จะมาบอก และช่วยออกความคิดเห็นได้กว้างขวางขึ้น เด็กๆทำความคุ้นเคยกับสัตว์เลี้ยงสนใจวงจรชีวิตสัตว์ในแต่ละขั้นตอน เช่น การตั้งท้อง การคลอด การอนุบาลลูก พฤติกรรมของลูก พฤติกรรมของฝูง ตลอดจนสังคมของสัตว์ที่มีจำฝูงเป็นผู้กำกับความเป็นไป เด็กเรียนรู้การปกครองของสัตว์ กติกาที่สังคมตั้งขึ้น เช่นตัวไหนป่วยจะไม่ยอมให้เข้าฝูง เป็นต้น

ประกายดีๆที่เกิดขึ้น ในแ่งมุมที่เขารักสัตว์เลี้ยง ความรักที่ว่าล่งล้ำเผื่อแผ่มาถึงพ่อ แม่ โดยไม่รู้ตัว เพียงแค่ลูกลุกยื่นแก้วน้ำเย็นส่งตอนพ่อ แม่ กลับจากทำงานโดยไม่ต้องร้องขอ ผมก็ให้เขา สลอบผ่านวิชานี้ เราให้คะแนนกันง่ายๆ ยั้งใจละครับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. ความคิดเห็นของนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับนิยาม ความหมายของการจัดการศึกษา
โดยครอบครัว

ประเด็นความคิดเห็น	คำสัมภาษณ์
1. การบริหารจัดการของพ่อแม่ในการจัดการศึกษา	<p>“ ตาม พรบ.การศึกษา ระบุชัดว่า ให้สิทธิพ่อแม่ ในการจัดการศึกษาเพราะฉะนั้นถือว่า homeschool สำหรับบ้านเรา พ่อแม่ ควรจะบริหารจัดการ จัดการศึกษา มาร่วมมือจัดด้วยในบางวิชาที่ตนจัดได้ ถ้าวิชาไหนที่ไม่ถนัดก็อาจจะไปหาแหล่งอื่นที่สามารถเรียนรู้ได้”</p> <p>(อรุณี สถานพงษ์)</p>
2. สภาพการจัดการเรียนการสอนซึ่งมีการวางแผนขึ้นอย่างตั้งใจ โดยสภาพการสอนทั่วไปเกิดขึ้นในบ้านและมีพ่อแม่เป็นผู้สอนหรือดูแลการสอน	<p>“ นิยามนี้มันค่อนข้างจะ 3 เรื่อง คือ (1) ที่บอกว่าการวางแผนอย่างตั้งใจ มันไม่ใช่เพียงกิจกรรม จริงๆการจัด homeschool เป็นการจัดแบบอ้อยาคัย แต่ไม่ใช่อ้อยาคัยแบบไร้ร่องรอย ไร้ระบบ มันมีระบบการวางแผนเหมือนกัน (2) สภาพการสอนส่วนใหญ่เกิดขึ้นในบ้าน ไม่ใช่ว่าทั้งหมดต้องสอนในบ้าน เด็กสามารถที่จะเจอกับกิจกรรมการเรียนการสอนข้างนอกได้ด้วยมีกิจกรรมหลากหลาย (3) มีพ่อแม่ เป็นผู้สอนหรือดูแลการสอน พ่อ แม่ไม่ต้องมาสอนเองทั้งหมด พ่อแม่ อำนาจให้เกิดการสอนในบางวิชาที่ตนถนัดก็ได้”</p> <p>(ดร. อมรวิชัย นาคทรพรพ)</p>
3. รูปแบบของครอบครัวในการจัดการศึกษา	<p>“ homeschool มีความหมายกว้างมาก หลายคนเดิมเข้าใจแค่ว่าเป็นรูปแบบเดียว เดิมก็เป็นแค่ครอบครัวโดยอาศัยลูกทั้งหมด แต่ผมคิดว่าไม่ใช่ อันนั้นแค่มาก homeschool ในความหมายของผมมันมีอย่างน้อย 4 - 5 รูปแบบเท่าที่คิดได้ (1) โดยความเข้าใจแบบเดิมครอบครัวดูแลทั้งหมด (2) ครอบครัว homeschool 4 - 5 ครอบครัวมารวมกันโดยมีครอบครัวหนึ่งเป็นตัวจัดการ (3) เป็นโรงเรียนครึ่งหนึ่ง ครอบครัวครึ่งหนึ่ง (การศึกษานอกระบบ + ครอบครัว) (4) แบบโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก ซึ่งถือว่าเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ (5) อีกลักษณะหนึ่งซึ่งหลายคนไม่รวมเข้ามา แต่ผมคิดว่ามันรวมเข้ามา คือ พ่อแม่ หลายคนสนใจการศึกษานี้แหละ และลูกก็เรียนอยู่ในระบบ แต่ในขณะเดียวกันชีวิตมนุษย์มันมีทั้งในระบบและนอกระบบ ในระบบมีแค่ 8 ชั่วโมง นอกระบบมี 16 ชั่วโมง 16 ชั่วโมงนี้ คนเป็นพ่อแม่ จัดการเรียนรู้อะไรให้ลูกได้อย่างไร ถ้าจัดการเรียนรู้อะไรให้ลูกได้มากก็จัดว่าเป็น homeschool อย่างหนึ่ง”</p>

2. ความคิดเห็นของนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับหลักสูตรและแนวทางการจัดการศึกษาที่เหมาะสมของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

ประเด็นความคิดเห็น	คำสัมภาษณ์
1. ต้องยึดหลักสูตรแกนกลาง	<p>“ เท่าที่มองคิดว่าอย่างไรเราก็ต้องยึดตาม พรบ.การศึกษา ซึ่งระบุไว้ชัดว่าการจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลาง “</p> <p>“ คนเราอยู่ในสังคมน่าจะมีวินัยร่วมบางอย่างบางตัวไขใหม่ เราต้องอยู่ในกรอบตรงนี้อยู่ มันต้องมีกฎเกณฑ์บางประการที่ตกลงร่วมกัน เพียงแต่ว่าไม่เอาแต่ใจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายรัฐฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายเขาฝ่ายหนึ่ง มันต้องยึดหยุ่นเข้าหากัน “</p> <p>(อรุณี สถาบันพงษ์)</p> <p>“ เห็นด้วย เรื่องดูกับหลักสูตรแกนกลางแต่ปัญหาว่าดูอย่างไร แนนอนที่ผมบอก เด็กต้องมีองค์ความรู้เหมือนเด็กทั่วไป ฉะนั้นการสอน ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคม วิทยาศาสตร์ อันนั้นคือแกนกลาง แต่ว่าการดูหลักสูตรแกนกลางไม่ใช่ดูแบบกระทรวง มันต้องดูแบบของปรัชญา homeschool “</p> <p>(ดร. อมรวิชัย นาครทรรพ)</p> <p>“ การศึกษาต้องมีแกนกลางที่ทุกคนต้องเรียน ต้องมี อันอื่นที่คุณจัดต้องไม่ผิดกฎหมาย ต้องไม่ละเมิดสิทธิคนอื่น ไม่ผิดศีลธรรม มีเกณฑ์สังคมและกฎหมายบังคับอยู่ แต่ว่ามนุษย์มีเสรีที่จะเรียนรู้ก็เรียนรู้ไป “</p> <p>(วิมลภ ตังคนานุรักษ์)</p>
2. มีความหลากหลายในวิธีการ	<p>“ การสอนภาษาไทยอาจสอนได้หลายแบบ การสอนภาษาอังกฤษอาจสอนแบบไม่มีตำรา เหมือนเด็กทั่วไป สอนจากการที่พาเด็กไปอยู่ในบรรยากาศภาษาอังกฤษ พาเด็กไปคุยกับเพื่อนฝรั่ง ตำราก็ต่างออกไป “</p> <p>(ดร. อมรวิชัย นาครทรรพ)</p> <p>“ วิธีการคงต้องยืดหยุ่น แต่ถ้ามีการประเมินก็ต้องแล้วแต่ว่าเขาจะเรียนอย่างไรให้เขาผ่านตามที่เขาประสงค์มากกว่า มองแบบนี้มากกว่าไม่อยากเข้าไปลึกว่าต้องเรียนตามกรอบ เพราะตามพรบ . บอกชัดว่า การเรียนรู้ต้องหลากหลาย “</p> <p>(อรุณี สถาบันพงษ์)</p>

ประเด็นความคิดเห็น	คำสัมภาษณ์
3.การเรียนรู้จากสภาพจริง	<p>“ homeschool เรียนรู้ทั้งศิลปะประจำชีวิตของตนเอง ว่า ตนเองมีทักษะอะไร เรียนรู้สมองที่จะไปกับคนอื่นได้ เรียนรู้แม้กระทั่งจิตใจตนเองว่าจะเรียนอย่างไรให้มีความสุข โดยเรียนรู้กับสิ่งที่อยู่รอบตัวสิ่งของที่เป็นจริง มีรูปแบบการสัมมนา รูปแบบการเดินทาง การวัดนา การศึกษาของจริง “</p> <p>(วัลลภ ตังคณานุรักษ์)</p>
4.การพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเด็ก	<p>“ เด็กมีศักยภาพในการเรียนรู้มาตั้งแต่เกิด ถ้าเราจะสังเกตให้ดีว่า ไม่มีใครสอนเด็ก ให้นั่ง ให้คลาน ให้นั่ง ให้เดิน เลย เป็นศักยภาพที่มีอยู่ภายในตัวเด็ก เป็นธรรมชาติของเด็กเองที่ต้องเจริญเติบโตตามวัย อาศัยสิ่งแวดล้อม ด้วยการเลี้ยงดูของพ่อ แม่ กระตุ้นก็จะทำให้เด็กทำในสิ่งเหล่านี้ได้ดียิ่งขึ้น เด็กได้ใช้ศักยภาพในตัวเขามากขึ้น การเรียนรู้เกิดที่เด็กเป็นสำคัญ หมายถึงศักยภาพการเรียนรู้ของเด็กเป็นสำคัญ “</p> <p>(ผาณิต บุญมาก)</p>
5. การมองพัฒนาการเด็กทั้งชีวิต	<p>“ homeschool มองเด็กทั้งชีวิต ในความหมายผมมองพัฒนาการเด็กทั้งชีวิตไม่ใช่มองเพียงพัฒนาการทางสมองด้านเดียวเท่านั้น เพราะการศึกษาปัจจุบันมองพัฒนาการทางสมองเป็นหลัก เรื่องอื่นเป็นเรื่องรอง แต่ homeschool ค่อนข้างมองด้านจิตใจ คือการเรียนรู้อย่างมีความสุข “</p> <p>(วัลลภ ตังคณานุรักษ์)</p>

3.ความคิดเห็นของนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางการประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตร และแนวทางการจัดการศึกษาที่จัดขึ้น ที่เหมาะสมของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

ประเด็นความคิดเห็น	คำสัมภาษณ์
1. ความหลากหลายในการประเมิน	<p>“ การประเมินผลคงต้องใช้การประเมินเชิงคุณภาพเป็นหลัก อาจจะมีเกณฑ์เหมือนกัน คล้ายกัน แต่วิธีการอาจไม่ใช่วิธีการที่ในระบบใช้ ผู้ประเมินต้องลงไปดู ต้องใช้เวลา กระบวนการประเมินต้องมีความหลากหลาย”</p> <p>(อรุณี สถาบันพงษ์)</p> <p>“ การประเมินอาจจะเป็นรูปแบบของ portfolio การบันทึกพัฒนาการของพ่อแม่ สมุดบันทึกของเด็ก จากผลงานต่างๆของเด็ก”</p> <p>(ดร.อมรวิชัย นาคทรพรพ)</p>
2. การวัดผลด้วยข้อสอบมาตรฐาน	<p>“ การประเมินจะเป็นรูปแบบอะไรทั้งหลายแหล่ แต่ที่แน่ๆอันหนึ่งก็คือ การวัดผลด้วยข้อสอบมาตรฐานควรจะมีขึ้น ถ้ามองในแง่การเทียบโอนความรู้เด็กไปสู่ระบบปกติ ผมว่าต้องมีอยู่แล้ว”</p> <p>(ดร. อมรวิชัย นาคทรพรพ)</p> <p>“ เมื่อเด็กมีความสามารถก็ไปเทียบโอนความรู้ ถ้าวัดเทียบโอนจากอะไร ก็จากหลักสูตรแกนกลางไม่ใช่เหรอ เขาไม่ได้หนีมาตรฐานของประเทศหรอก แต่เขาได้เปรียบคือว่าเขาเรียนนอกมาตรฐานด้วย เขาไปหามาตรฐานอื่นด้วย เพราะชีวิตมันมีสิ่งรอบตัวมาก มาตรฐานของรัฐเป็นมาตรฐานหนึ่งเท่านั้น”</p> <p>(วัลลภ ตั้งคณานุกรักษ์)</p>

4. ความคิดเห็นของนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับการตรวจสอบและการประกันคุณภาพของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

ประเด็นความคิดเห็น	คำสัมภาษณ์
1. การประเมินเพื่อการพัฒนา	<p>“ เราต้องยอมรับ concept ว่า การประเมินคือการพัฒนา ปรับปรุงให้มันดีขึ้น เพราะเราเพิ่งเริ่ม เราควรจะรู้ว่าที่เราทำมันสอดคล้องกับบ้านเราหรือไม่ สอดคล้องกับเมืองไทยไหม” (อรุณี สถาบันฯ)</p> <p>“ ผมว่าการศึกษาทุกประเภทควรมีการประเมินภายนอก เหตุผลคือว่า การประเมินภายนอกจะทำให้เรารู้ความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมของการจัดการศึกษานั้นๆ” (ดร. อมรวิชัย นาครทรรพ)</p>
2. เกณฑ์ในการประเมิน	<p>“ เมื่อจะมีการประเมินไม่ว่าจะเป็นคุณภาพภายนอก คุณภาพภายใน การประเมินนั้นต้องเป็นการประเมินที่ยอมรับชีวิตมนุษย์ทั้งชีวิต ฉะนั้นมาตรฐานเกณฑ์การประเมินต้องชัด ต้องครอบคลุมทุกเรื่อง”</p> <p>“ หลักเกณฑ์การประเมินไม่ใช่คิดเอง ต้องร่วมกันหลายๆฝ่ายคิดเกณฑ์การประเมินมา แล้วเกณฑ์อันนี้ก็จะไปประเมินทั่วประเทศ แต่จะต้องมีหลายๆส่วนเข้ามามีส่วนร่วม “ (วัลลภ ตังคณานุกาญช์)</p>
3. ผู้ประเมินต้องมีความเข้าใจ concept ของ homeschool	<p>“ ประเด็นอยู่ตรงที่ว่า การประเมินถ้าจะเห็นความสำเร็จของ homeschool ก็ต้องเป็นความสำเร็จตามนิยามของ homeschool ไม่ใช่ความสำเร็จในนิยามของโรงเรียนทั่วไป เขามีปรัชญาอย่างไร ต้องวัดเขาอย่างนั้น” (ดร. อมรวิชัย นาครทรรพ)</p>
4. ความหลากหลายของผู้ประเมิน	<p>“ ผู้ประเมินต้องมีความหลากหลายของบุคคลที่จะเข้าไปประเมิน มีการกำหนดว่าผู้ประเมินจะเป็นใครบ้าง จะเป็นส่วนราชการ ผู้ทรงคุณวุฒิ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง มันจะมีความหลากหลายของผู้ประเมิน” (วัลลภ ตังคณานุกาญช์)</p>

ประเด็นความคิดเห็น	คำสัมภาษณ์
5. ทศนคติของผู้ประเมิน	<p>“ จริงๆแล้ว ถ้าเราตัดคำว่าลำเอียงหรือทัศนคติส่วนตัวออกไปแล้ว ทำโดยวิชาการจริงๆ ถ้าเราจะให้องค์กรภายนอกหรือหน่วยงานภายนอกมาประเมิน มันน่าจะมีความเที่ยงตรง โดยอาจผสมความร่วมมือกับพ่อ แม่ ซึ่งใครจะประเมินก็แล้วแต่ ถ้าหากว่าทัศนคติต่อกันไม่ลำเอียง “</p> <p>(อรุณี สถาปนพงษ์)</p>

5. ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับมาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกที่เหมาะสมของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

ประเด็นความคิดเห็น	คำสัมภาษณ์
1. ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติของตัวบ่งชี้	<p>“ มาตรฐานที่เขียนกันผมถามว่ามาตรฐานนี้เหมาะไหม มันก็เหมาะทั้งนั้นแหละ แต่ผมถามว่ามันเป็นจริงได้ไหม ตรงนี้ต่างหาก “</p> <p>“ มาตรฐานแบบนี้ทำได้จริงหรือเปล่า และอะไรจึงถือว่าผ่าน ไม่ผ่านหละ”</p> <p>(วลลภ ตั้งคณาธิกรักษ์)</p>
2. ปรับเกณฑ์ เปลี่ยนวิธีมอง	<p>“ ปรับเกณฑ์ก็คือเรื่องบางเรื่องที่ไม่ได้เลย คุณวุฒิผู้บริหาร ลักษณะทางกายภาพของโรงเรียน มีการเปลี่ยนวิธีมองว่ามีวิธีมองการบรรลุถึงมาตรฐานนั้น มันไม่ได้บรรลุถึงแบบโรงเรียนทั่วไป คนประเมินต้องดูเป็น”</p> <p>“ โดยรวมผมว่าปรับเกณฑ์ให้ยืดหยุ่นแล้วมีวิธีดูให้เข้ากับ homeschool อย่างเช่น การสอนให้รู้จักคิด มีมาตรฐานหนึ่งนั้น ให้เด็กมีความคิด มีวิจารณญาณของตัวเอง ถ้าถามว่าดูอย่างไร มันไม่ใช่ดูเป็นแผน โครงการ เป็นการสอนเหมือนเด็กในโรงเรียนทั่วไป แต่ลักษณะเป็นแผนการสอนของพ่อแม่ ให้ลูกได้ทดลองใส่เดือ้น มันก็ได้ output เหมือนกัน ได้ความคิดวิจาร์ณญาณเหมือนกัน”</p> <p>(ดร. อมรวิรัช นาครทรรพ)</p>

ประเด็นความคิดเห็น	คำสัมภาษณ์
<p>3.องค์ประกอบของมาตรฐาน</p> <ul style="list-style-type: none"> ● มาตรฐานด้านผู้เรียน 	<p>“ เราต้องอาศัยมาตรฐานการเรียนรู้ที่ละด้าน ถ้าเราจะเรียนรู้ในรูปแบบเดิมเราก็ต้องใช้แบบปกติ แบบคนปกติ ใช้จบ ป.6 ม.3 ก็ใช้เกณฑ์ที่ประเมินอันนั้นไป ความแข็งแรงของร่างกายหมอก็บอกได้อยู่แล้ว ความสุขก็ดูพฤติกรรมเองได้ ทำผิดทำถูกกฎหมายมันก็ประเมินได้หมด เพราะว่าอะไร เพราะสังคมมันดูแลกันอยู่แล้วต่อไปเกณฑ์ทั้งหลายทั้งปวง เป็นเกณฑ์วิถีชีวิตต่างหากที่เป็นตัวบอก “</p> <p style="text-align: right;">(วัลลภ ตังคณานุรักษ์)</p> <p>“ ถ้าเด็กบรรลุได้ตามเป้าประสงค์ ไม่ว่าใครสอนหรือสอนโดยวิธีไหนก็ว่าจะบรรลุ ถือว่าสิ่งนั้นคือสิ่งที่ช่วยกัน เพราะวิธีการที่บอกว่าหลากหลาย สถานที่ก็ต้องหลากหลาย หลักสูตรก็ต้องหลากหลาย การบริหารก็หลากหลาย แต่ปรากฏว่าเด็กผ่าน”</p> <p>“ จริงๆแล้ว homeschool ถ้าจะประเมินดูตัวเด็กดู product ท้ายสุดเขาผ่านการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วจากการวัดตัวบ่งชี้ในเรื่องการเรียนการสอน ด้านสังคม การพัฒนาตัวเอง เป็นไปอย่างนั้นหรือเปล่า”</p> <p style="text-align: right;">(อรุณี สถาบันพงษ์)</p> <p>“ มันมี 2 ภาพคือ (1) ภาพแกนกลาง คุณจบ homeschool หรือไม่ homeschool หลักสูตรแกนกลางต้องมี 5 - 6 วิชาที่คุณต้องมี อันนี้เขาเรียกว่าแกนกลางของหลักปฏิบัติทางการเรียนรู้ของมันที่ต้องมีอยู่ เรื่องอื่นเป็นเรื่องของความหลากหลาย เป็นตามลัทธิของเขา ต้องไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดต่อ จริยธรรม และไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน”</p> <p style="text-align: right;">(วัลลภ ตังคณานุรักษ์)</p>

ประเด็นความคิดเห็น	คำสัมภาษณ์
<ul style="list-style-type: none"> ● มาตรฐานด้านกระบวนการ 	<p>“ ควบคุมอง process ด้วยมันสำคัญนะ ผมว่ามองแต่ product มันไม่เกิดประโยชน์เท่าไร การมอง process ทำให้เราได้ ข้อมูลซึ่งจะทำให้พ่อ แม่ เขารู้ว่าเขาจะต้องปรับปรุงอย่างไรขึ้นด้วย ไม่ใช่ product ดี หรือ เลว แต่ไม่รู้เพราะอะไร เพราะไม่มีการดู process ผมว่าอย่างไรก็ต้องมีแต่ต้องยกประเด็นเป็นการดูเพื่อให้มีการปรับปรุงกระบวนการมากกว่าการดูเพื่อการจับผิด” (ดร.อมรวิชัย นาคทรพรพ)</p> <p>“ มาตรฐานด้านกระบวนการในบางมาตรฐานเช่น การจัดการองค์กร/ โครงสร้างการบริหารชัดเจน มีปรัชญา ธรรมนูญสถานศึกษา มันค่อนข้างจะเป็นของภาครัฐของสถานศึกษาที่อยู่ในระบบ” (อรุณี สถานพงษ์)</p> <p>“ ปัจจัยในการบริหารบางอย่างต้องตัดออกไป ซึ่งอาจจะประยุกต์ไม่ได้” (ดร.อมรวิชัย นาคทรพรพ)</p> <p>“ มาตรฐานด้านปัจจัย เช่น อาคาร สถานที่ ถือว่าไม่จำเป็น เพราะว่าเราสามารถเรียนที่ไหนก็ได้ ไม่จำเป็นต้องเรียนในห้องเรียน อาจจะเรียนในสถานที่ที่บรรยากาศมันเอื้อ ไม่รบกวนเด็ก ให้เด็กมีสมาธิในการเรียน เรียนจากสภาพแวดล้อมจริง”</p> <p>“ มาตรฐานในด้านเกี่ยวกับเรื่องครู ซึ่งตามพรบ.การศึกษา ระบุชัดว่าพ่อ แม่ ไม่ต้องมีใบประกอบวิชาชีพครู ในบางมาตรฐานที่ใช้กับครู ค่อนข้างมาเน้นในระบบมากกว่า” (อรุณี สถานพงษ์)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● มาตรฐานด้านปัจจัย 	

6. ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของร่างกฎกระทรวงการจัดการศึกษาโดย
ครอบครัว

ประเด็นความคิดเห็น	คำสัมภาษณ์
1. ความไม่เหมาะสมในการมีองค์กรที่มากเกินไป	<p>“ ความพยายามจะมีองค์กรต่างๆขึ้นมาเยอะซึ่งมันมีมากเกินไป ขณะที่ระบบราชการตอนนี้ไป ส่วนราชการต้องน้อยลง แต่กลายเป็นว่ายิ่งมากขึ้นอีก อันนั้นมันขัดกับความเป็นจริง”</p> <p>(อรุณี สถาบันพงษ์)</p>
2. ความไม่ชัดเจนในบทบาทของภาครัฐ	<p>“ ตอนนี้งบกระทรวงออกมาแล้ว ยังไม่เห็นมีที่ทำที่ชัดเจน กฎกระทรวงที่ร่างมามันกว้างว่าจะใช้ในแบบกำกับหรือสนับสนุนก็ได้ ทำที่ของรัฐมีความสำคัญมาก ถ้ากฎกระทรวงออกมามีลักษณะที่ควบคุมมากกว่าส่งเสริมสนับสนุนอันนี้อาจมีปัญหาได้”</p> <p>(ดร.อมรวิทย์ นาครทรรพ)</p>
3. ควรทำในรูปคณะกรรมการหรือโครงการพิเศษ	<p>“ ควรจะดำเนินการในรูปคณะกรรมการน่าจะเหมาะสมกว่านะ แนวทางนี้ก็ให้มีเจ้าหน้าที่ไม่กี่คน ถ้าอยู่ในรูปคณะกรรมการจะน้อย แต่ต้องมีการประสานกับองค์กรอื่นทุกระดับ อย่างเช่นในเขตพื้นที่ที่จะต้องดูส่วนจะดำเนินการใดอาจจะตั้งกรรมการขึ้นมาดูแลในเขตพื้นที่นั้นกับการศึกษาทุกประเภทหรืออาจจะมีกรรมการเรื่องศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งศูนย์การเรียนรู้ไม่ใช่ครอบครัวอย่างเดียว ซึ่งต้องดูสถานประกอบการอื่นอีกตาม พรบ. ระบุ หรืออาจมีคณะกรรมการชุดใหญ่ชุดเดียวก็ได้ ดูหลายด้าน และถ้าต้องการความรู้เฉพาะก็อาจตั้งทีมขึ้นทำงานเฉพาะกิจก็ได้”</p> <p>(อรุณี สถาบันพงษ์)</p> <p>“ ที่จริงถ้าทำเป็นโครงการพิเศษเป็นกลไกพิเศษเลย เป็นคนที่มาดูแลเรื่องนี้โดยเฉพาะน่าจะดี ผมว่าน่าจะประสานกับส่วนกลางทำเป็นระดับชาติไปเลย เขตพื้นที่คงไม่มีขีดความสามารถที่จะดูในเรื่องนี้ได้ อีกร้อยผมคิดว่ามันไม่เยอะถึงขั้นต้องลงเขตพื้นที่จนกระทั่งสังคมเรามีความเข้าใจในเรื่องนี้แล้ว ตรงนั้นอาจไปทำระดับเขตพื้นที่ก็ได้”</p> <p>(ดร. อมรวิทย์ นาครทรรพ)</p>

7. ความคิดเห็นของนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ในการอนุมัติการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

ประเด็นความคิดเห็น	คำสัมภาษณ์
1. คุณวุฒิการศึกษาขั้นต่ำของพ่อแม่	<p>“ อันนี้ไม่ใช่เป็นตัวกำหนดว่าจะให้เขาเปิดได้หรือไม่ได้ แต่ในแง่ของวิชาการเอง เราก็จะรู้ว่ามันบ่งชี้อะไรกระทบกับหรือเปล่า ในแง่ของคุณวุฒิการศึกษาของพ่อแม่กับการเรียนของลูกว่ามีผลกันหรือเปล่านั้นเป็นเหมือนสถิติ เป็นเหมือนพื้นฐานของพ่อแม่คนอื่น ๆ” (อรุณี สถาบันพงษ์)</p> <p>“ ผมว่าไม่จำเป็น คุณวุฒิไม่ได้บอกอะไรเท่าไรหรอก จบ ม.ปลายขึ้นไป น่าจะใช้ได้” (ดร.อมรรวิชัย นาครทรรพ)</p> <p>“ ผมว่าไม่จำเป็น ไม่มีพ่อแม่ คนไหนอยากจะสอนลูกให้เป็นโจรหรอก โจรยังสอนลูกให้เป็นคนดีเลย” (วัลลภ ตั้งคณานุกรักษ์)</p> <p>“ ไม่มีผลเลย สมมุติชาวบ้านเขาอยากให้ลูกเป็นชาวนามีความผิดหรือเปล่า” (ผาณิต บุญมาก)</p>
2. การไปเยี่ยมดูบ้านก่อนการอนุมัติ	<p>“ การไปเยี่ยมดูบ้านก็ดีตรงที่ว่า เราจะได้มีข้อมูล เช่น ตำแหน่ง แผนที่บ้านของเขาชัดเจน เพื่อว่าเมื่อเขามีปัญหา เราก็จะสามารถไปตามได้ เพราะมันเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะดูแลประชาชนทุกคน คิดว่ามันเป็นการติดตามมากกว่าการอนุมัติอย่างน้อยที่สุด คือให้ได้ว่าเด็กคนนี้ได้รับการศึกษาจริงๆ” (อรุณี สถาบันพงษ์)</p>
3. การเสนอหลักสูตรให้ หน่วยงานการศึกษานั้นพิจารณา	<p>“ ถ้าจะให้หลากหลาย ควรอยู่ในกรอบที่ว่าเรียนวิชานั้นเท่านี้ เราดูกว้างๆเป็นกรอบกว้างๆ ประกอบการพิจารณาในเรื่องอื่นๆมากกว่าที่จะไปบอกว่า ให้เขาสอนอย่างนี้ อย่างนั้น ไม่ใช่ เพื่อดูว่าเหมาะสมสอดคล้องมากกว่า” (อรุณี สถาบันพงษ์)</p>

ภาคผนวก ค
ร่างกฎกระทรวงการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ร่าง
กฎกระทรวง
การจัดการศึกษาโดยครอบครัว
ฉบับที่ 1 (พ.ศ.)

ออกตามความในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

อาศัยอำนาจความในมาตรา 12 และ มาตรา 74 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542
กระทรวงศึกษาธิการจึงออกกฎกระทรวงไว้ดังนี้

หมวด 1

บททั่วไป

- ข้อ 1 กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับการศึกษาโดยครอบครัว
ข้อ 2 บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง มีสิทธิจัดการศึกษา ให้เป็นไปตามกฎกระทรวงนี้กำหนด

หมวด 2

หลักการและจุดมุ่งหมาย

- ข้อ 3 การจัดการศึกษาโดยครอบครัวหมายถึง การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่บิดา มารดา หรือ ผู้ปกครองเป็นผู้รับผิดชอบจัดให้บุตร หรือผู้ที่อยู่ในความดูแลโดยตรง เป็นการจัดการศึกษาเองทั้งหมด หรือโดยมีข้อตกลงจัดการศึกษาร่วมกับสถานศึกษา อาจเป็นผู้สอนเองโดยตรง หรืออำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้
ข้อ 4 การจัดการศึกษาโดยครอบครัวนี้ ถือว่าเป็นสิทธิโดยพื้นฐานตามธรรมชาติ ของบิดามารดา และครอบครัว เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ฝึกฝนอบรมด้วยความรักความเข้าใจอย่างแท้จริง ให้แก่บุตร หรือผู้ที่อยู่ในความดูแลมีความพร้อมสำหรับการดำรงอยู่ในโลก ทั้งในส่วนที่เป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิต และในทางคุณธรรมจริยธรรม
ข้อ 5 การจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นการจัดการศึกษาอีกทางเลือกหนึ่ง นอกเหนือจากที่รัฐ เอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดอยู่ ซึ่งจะทำให้การศึกษาเป็นไปอย่างหลากหลาย แตกต่างไปตามปรัชญา ความเชื่อ ความต้องการ หรือสภาพปัญหาของแต่ละครอบครัวได้ บรรลุผลตามความมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และหลักการของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

หมวด 3

คณะกรรมการและการจดทะเบียน

ข้อ 6 ให้มีคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาแบบศูนย์การเรียน ภายใต้คณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย แผนพัฒนามาตรฐาน การสนับสนุนทรัพยากร การติดตาม ตรวจสอบ และ ประเมินผลในการจัดการศึกษา ตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

องค์ประกอบของคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาแบบศูนย์การเรียน ประกอบด้วย ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้แทนผู้ดำเนินการจัดการศึกษาแบบศูนย์การเรียน ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรเอกชน ผู้แทนบิดามารดา หรือผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนทางศาสนา ผู้แทนทางวัฒนธรรม และผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่ากรรมการประเภทอื่นรวมกัน ผู้แทนจากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็น กรรมการและเลขานุการ จำนวนสัดส่วนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธาน กรรมการ และกรรมการวาระการดำรงตำแหน่งและพ้นจากตำแหน่งให้เป็นไปตามคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด

ข้อ 7 ให้มีส่วนงาน หรือ คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาแบบศูนย์การเรียนเขตพื้นที่การศึกษา ใน สำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา สำหรับพื้นที่ที่มีการจัดการศึกษาแบบศูนย์ การเรียนทำหน้าที่

(1) ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาแบบศูนย์การเรียนตามมาตรา 12 แห่งพระราช บัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

(2) รับผิดชอบ จัดทำรายงานประจำปีการศึกษา รายงานต่อสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา

(3) ตรวจสอบการจัดการศึกษาของครอบครัว และเสนอแนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขดำเนินงาน ในกรณีที่ไม่ดำเนินการตามที่ได้จดทะเบียนไว้ หากไม่มีการปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาที่ กำหนด ให้รายงานต่อคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาแบบศูนย์การเรียนเพื่อดำเนินการให้ปรับปรุง แก้ไขต่อไป

(4) ออกเอกสารรับรองผลการศึกษา และเอกสารอื่นตามที่จำเป็น

(5) ประสานงานกับหน่วยงานอื่นเพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่การจัดการศึกษาโดยครอบครัว

องค์ประกอบของคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาแบบศูนย์เรียนเขตพื้นที่การศึกษาประกอบด้วย ผู้ แทนหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ผู้แทนผู้ดำเนินการจัดการศึกษาแบบศูนย์การเรียน ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้ แทนองค์กรเอกชน ผู้แทนบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ผู้แทนทางวัฒนธรรมและผู้ทรงคุณวุฒิ มีจำนวน ไม่น้อยกว่ากรรมการประเภทอื่นรวมกัน ผู้แทนจากคณะกรรมการประเภทอื่นรวมกัน ผู้แทนจากคณะ กรรมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการ จำนวนสัดส่วน

กรรมการ คุณสมบัติ การเลือกประธานกรรมการ และกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษากำหนด

ข้อ 8 เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงาน คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาแบบศูนย์การเรียนอาจส่งเสริมสนับสนุนให้มี ศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ซึ่งเป็นองค์กรที่ครอบครัวจัดการศึกษา โดยครอบครัวซึ่งเป็นองค์กรที่ครอบครัวที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวรวมตัวกันจัดตั้งขึ้น และสถานศึกษาเครือข่ายการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ซึ่งได้แก่โรงเรียน และศูนย์การเรียน ที่มีการดำเนินงานโครงการพิเศษการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสถานศึกษานั้น ตามที่คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาแบบศูนย์การเรียนเขตพื้นที่การศึกษามอบหมายทำหน้าที่ร่วมประสานงาน สนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาโดยครอบครัว รับผิดชอบเขียนและจัดทำรายงานประจำปีการศึกษา รายงานต่อคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาแบบศูนย์การเรียนเขตพื้นที่การศึกษา

ศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาโดยครอบครัว และสถานศึกษาเครือข่ายการจัดการศึกษาโดยครอบครัว สมควรได้รับการสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรอื่นๆ เพื่อเอื้อต่อการดำเนินงานโดยเฉพาะในเรื่องการวิจัยและพัฒนา และการรวมตัวสร้างกลุ่ม สร้างเครือข่าย

ข้อ 9 บิดา มารดา หรือผู้ปกครองที่ประสงค์จะจัดการศึกษาโดยครอบครัวให้กับบุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแล ตามมาตรา 18(3) แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาแบบศูนย์การเรียนเขตพื้นที่การศึกษา หรือสถานที่ศึกษาเครือข่ายการจัดการศึกษาโดยครอบครัวและในสองกรณีหลังให้ผู้รับผิดชอบเขียนและรายงานประจำปีการศึกษาข้อ 11(2) ต่อคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาแบบศูนย์การเรียนเขตพื้นที่การศึกษา

ข้อ 10 การยื่นคำขอจดทะเบียนกรณีการจัดการศึกษาโดยครอบครัวให้บิดามารดาหรือผู้ปกครอง แสดงหลักฐานประกอบดังนี้

- (1) แผนที่ตั้งของศูนย์การเรียน
- (2) สำเนาทะเบียนบ้านบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุตรหรือบุคคลที่อยู่ในความดูแล
- (3) สำเนาคุณวุฒิบิดามารดา (ถ้ามี)
- (4) แนวทางการจัดการศึกษาของครอบครัวที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เช่น จุดมุ่งหมาย หลักสูตรหรือ สาระความรู้ วิธีการเรียนรู้ และการวัดผล ประเมินผล เป็นต้น
- (5) คำรับรองว่าจะไม่ดำเนินการเพื่อการหลบเลี่ยงหรือแสวงหาผลประโยชน์จากบุตรหรือบุคคลในความดูแล

ข้อ 11 ให้ศูนย์การเรียนรู้มีหน้าที่สำคัญที่จะต้องดำเนินการดังนี้

- (1) จัดการศึกษาให้กับบุตรหรือบุคคลที่อยู่ในความดูแลอย่างมีคุณภาพ
- (2) จัดทำรายงานประจำปีแสดงต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบทะเบียนและสาธารณสุข
- (3) แจ้งผลการดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัว เมื่อจัดการศึกษาให้แก่บุตร หรือบุคคล ซึ่งอยู่ในความดูแลเสร็จสิ้น หรือได้มีการส่งเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนแทนแล้ว ให้คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาศูนย์การเรียนรู้เขตพื้นที่การศึกษา ศูนย์ประสานการจัดการศึกษาโดยครอบครัว และสถานศึกษาเครือข่ายจัดการศึกษาโดยครอบครัว ทราบภายในกำหนดระยะเวลา 30 วันนับแต่เสร็จสิ้นการจัดการศึกษา หรือได้ส่งบุตรหรือบุคคลที่อยู่ในความดูแลเข้าโรงเรียนแล้วแต่กรณี

หมวด 4

การเทียบโอนและการออกหลักฐานสำเร็จการศึกษา

ข้อ 12 การเทียบโอนความรู้ การจัดการศึกษาโดยครอบครัวให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงกำหนด

ข้อ 13 เมื่อบิดามารดา หรือผู้ปกครอง จัดการศึกษาให้แก่บุตรหรือบุคคลที่อยู่ในความดูแลสำเร็จตามหลักสูตรแล้ว ให้แจ้งต่อคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาศูนย์การเรียนรู้เขตพื้นที่การศึกษา เพื่อดำเนินการเทียบความรู้และออกหลักฐานการศึกษาให้ต่อไป

บทเฉพาะกาล

ข้อ 14 ในวาระเริ่มแรกที่ยังไม่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาศูนย์การเรียนรู้เขตพื้นที่การศึกษา ให้อำนาจของคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาศูนย์การเรียนรู้เขตพื้นที่การศึกษา เป็นอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาในแต่ละระดับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง
หนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ ทม ๐๓๐๒(๒๗๐๒)/

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน
กรุงเทพฯ ๑๐๓๓๐

๑๑ มกราคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อประกอบการวิจัย

เรียน นาวาโทสุชสวัสดิ์ – คุณกนกพร สบายใจ

ด้วย นางสาวนุชสิริ ไค้न्हล่อ นิสิตระดับปริญญาโท ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อยู่ในระหว่างการดำเนินการวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนาตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว" โดยมี รศ.นิตา ชูโต เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ท่านในฐานะ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ที่จัดการศึกษาโดยครอบครัว ส่วนวันและเวลาในการสัมภาษณ์นั้น นิสิตจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ของนิสิตในครั้งนี้ และขอขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา บวรกิตวงศ์)

หัวหน้าภาควิชาวิจัยการศึกษา

ภาควิชาวิจัยการศึกษา

โทรศัพท์และโทรสาร ๒๑๘๒๕๗๘

ที่ ทม ๐๓๐๒(๒๗๐๒)/

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน
กรุงเทพฯ ๑๐๓๓๐

๑๑ มกราคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อประกอบการวิจัย

เรียน นพ.พร – คุณจันทร์เพ็ญ พันธุ์โอสถ

ด้วย นางสาวนุชสิริ ไค้นหล่อ นิสิตระดับปริญญาโท ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อยู่ในระหว่างการดำเนินการวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว” โดยมี รศ.นิตา ชูโต เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ท่านในฐานะ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ที่จัดการศึกษาโดยครอบครัว ส่วนวันและเวลาในการสัมภาษณ์นั้น นิสิตจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ของนิสิตในครั้งนี้ และขอขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา บวรกิตติวงศ์)

หัวหน้าภาควิชาวิจัยการศึกษา

ภาควิชาวิจัยการศึกษา

โทรศัพท์และโทรสาร ๒๑๔๒๕๗๔

ที่ ทม ๐๓๐๒(๒๗๐๒)/ว.๖๓๒

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท ปทุมวัน กรุงเทพฯ ๑๐๓๓๐

๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์เพื่อประกอบการวิจัย

เรียน คุณวัลลภ ตังคณานุกีรย์

ด้วย นางสาวนุชสิริ ไค้न्हล่อ นิสิตชั้นปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา สาขาวิชาวิจัยการศึกษา อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว” โดยมี รองศาสตราจารย์ นิสิตา ชูโต เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ท่านในฐานะที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ขอสัญญาว่าจะประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ นางสาวนุชสิริ ไค้न्हล่อ ดำเนินการดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา บวรกิตติวงศ์)

หัวหน้าภาควิชาวิจัยการศึกษา

ภาควิชาวิจัยการศึกษา

โทรศัพท์ ๒๑๘-๒๕๕๓

โทรสาร ๒๑๘-๒๕๗๘

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก จ
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

1. คุณอรุณี สถานพงษ์

หัวหน้าโครงการการศึกษาทางเลือก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

2. ดร. อมรวิชัย นาคทรพรพ

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. คุณวัลลภ ตั้งคณานุรักษ์

วุฒิสมาชิก

4. คุณผาณิต บุญมาก

บรรณาธิการนิตยสารรักลูก

5. คุณยุทธชัย เกลิมชัย

เลขาธิการศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวนุชสิริ ไค่นหล่อ เกิดเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2516 ที่จังหวัดแพร่ สำเร็จการศึกษาคณะครุศาสตร์บัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 2) จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2536 เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2542 ปัจจุบันเป็น อาจารย์ของโรงเรียนมารดาอุปถัมภ์ ซึ่งตั้งอยู่ที่ 175/2 ถนนยันตรกิจโกศล อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ทำหน้าที่ฝ่ายวิชาการ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย